

קובץ גליונות

פרשת חקת

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח-
- דרכי החיזוק-
- ממגד גרש ירחים-
- דבר טוב-
- עומק דעת-
- רשימות תלמידים-
- מים חיים-
- שואלין ודורשין-
- מסביב לשולחן-
- הפרשה המהנכת-
- לאבותינו ולנו-
- גאון יעקב-
- פנינים משולחן רבינו-
- וידבר משה-
- תיקוני עירובין-
- פנינים מאירים-
- אוצר החידות והידיעות-
- וארטים לפרשת השבוע-
- שמירת קדושת בתי מקדש מעט-
- חדש! העלון של הרב צ'ולק-
- מדשן ביתך-

ברכת מזל טוב

לחתן היקר
הבה"ח אפרים חיים גולדשטוף נ"י
אשר מסייע רבות בהפצת הקובץ
מאז צאתו לאור
לרגל שמחת נישואיו בשעתו"מ
עב"ג לבית משפחת אדלר
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל
על אדני התורה והיראה

לעילוי נשמת

ר' נפתלי הרץ
ב"ר זאב מאיר הכהן ז"ל
נלב"ע י"א תמוז
תנצב"ה

לתרומות והקדשות ע"ג הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'גדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

חבל!

מערכת 'קובץ גליונות' יוצאת
במבצעים מיוחדים בזמן הקרוב,
והשבוע:

ענבי הגפן בענבי הגפן מבצע מיוחד!

**ניתן לקבל קבצים בחינם
עבור שבת שבע ברכות!**

יש לשלוח למייל המערכת
פרטים כדלהלן:
שם משפחות הצדדים, שם הפרשה,
מיקום השמחה, שם ומס' לתאום.

אין המערכת מתחייבת לחלק לכולם
וכל הקודם להרשם זוכה.

המבצע יתקיים בפרשיות:
חוקת, בלק, פנחס,

בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'
k.gilyonot@gmail.com

מחבר ספר?**הפרס/ס' יקר?**

פרסום במדור אוצר הספרים
ממוקד ומגיע בדיוק לקהל היעד
שאתה צריך!
וכל זה במחיר מוזל במיוחד
לתועלת המחברים.

פנה עוד היום
למערכת 'קובץ גליונות'

הקבצים הבאים

י"ב תמוז	בלק	ט"ז אלול	כי תבוא
י"ט תמוז	פינחס	כ"ג אלול	נצבים וילך
כ"ו תמוז	מטות מסעי	א' תשרי	ראש השנה
ד' אב	דברים	ח' תשרי	האזינו-שבת שובה - י"ז
ט' אלול	כי תצא	ט"ו תשרי	חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

גיליון מס' 389 פרשת חוקת
תש"פ שנה שמינית

להשתתפות בהוצאות ולהקדשות
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פניני הפרשה

"וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וכו' יטמא שבעת ימים" (טו, טז)
חז"ל (נויר גג:) למדו מפסוק זה, שחרב (והיינו שאר כלי מחכות) שנוגעת במת, טמאתה חמורה כל כך כמו המת בעצמו שהוא אבי אבות הטומאה.

ורבנו שליט"א בטעמא דקרא הקשה קושיה עצומה והניח בצריך עיון. שלכאורה לעולם אין דרך לטהר את החרב שנטמאת.

כי כל מי שיבוא להטביל את החרב הטמאה, מיד נטמא בעצמו להיות אב הטומאה ונוגע בחרב, החרב מיד נטמאת שוב שבעה ימים, כמו כל כלי שנגע בטמא מת (אהלות פ"א, מ"ג), ואיך יש אופן להטביל חרב זו.

לפני כעשר שנים הציב אחד השכנים בסמוך לביתו של רבנו 'קרוונים', והינו חדר גדול מאד שאינו מחובר לקרקע אלא הוא מוגבה ממנה, והוא נייד על ידי מנוף וכדומה, ואפשר גם לגור בתוכו או לעשות בו חנות וכדומה ולהשתמש בו כמו בית ממש.

כשראה את זה אמר, עכשיו מתחווים לי יותר דברי הרמב"ם, בפרק י"א מטומאת מת ה"ה, מדיני שדה תבה ומגדל הפורחין באויר טמא שאהל זרוק וכו', שזו הדוגמא המעשית לזה...

"יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" (כ, יב)
לפי פשוטו תמוה מאד, הרי גם בזה שמכים על הסלע ויוציאים מים יש קדוש השם, כי גם זה נס גדול, ומדוע נחשב להם שלא קדשו שמו יתברך. נראה לבאר על פי מה שאמרו במדרש (ילקוט שמעוני סוף רמז תשס"ג): "ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע", ולמדו כן ממה שכתוב 'ודברתם' ולא והכיתם.

כי אם היו לומדים על יד הסלע היה מוציא מים, והיה בזה קדוש השם שיראו שלומדי התורה לא יחסר להם כלום, וכל הבריאה משעבדת להם, וזה נחסר על ידי ההכאה.

כמה פעמים דבר רבנו עם שואלים, על כך שיש לבטוח שללומדי תורה לא יחסר כלום, ועודד אברכים לשקוע בלימוד ולהתמיד בתורה ולהשליך ייבם על ה'. פעם הוסיף וספר על עצמו: כשהילדים גדלו והגיעו לפרק הנשואין, אמי ע"ה דאגה מאד מהיכן יהיה לי הכסף להשיא אותם. והסוף היה שבאופן לא טבעי, היתה לכל ילד הסיעתא דשמיא הפלאית להשיא אותו.

(שבענו מטובך)

יפה מראה

באר חפרוה שרים פרוה נדיבי העם (כ"א י"ח)

בספרי הדרוש מובא כי אסיפת גדולי תורה היא בחינה של באר חפרוה שרים, כאשר שרי התורה הם חופרים את הבאר ויוצקים ממימיו לשאר העם.

לפני כעשרים וחמש שנה, ניסן תשנ"ד, הגיע לבית רבינו, הגאון רבי לוי רבינוביץ זצ"ל, משופרא ויקרא דאנשי ירושלים של מעלה, ומחבר הספרים המפורסמים מעדני השולחן על יו"ד ועוד, כדי להביא את ספרו החדש על בשר בחלב, ודן אז עם רבינו בענין מה שמפורסם בשם החזון איש כי אין צריך לחכות שש שעות אחרי אכילת גבינה ישנה, רק אם עבר עליה ל"ב חודש. ואחרי תקופת כמה שנים השיב לו רבינו במכתב, והג"ר לוי זצ"ל הדפיסו בספרו.

לקוראנו היקרים.
בשבוע שעבר הבאנו כאן שני תמונות לברור הציבור וב"ה הגיעו תגובות רבות מאד על פשרן ולהלן דיוק הדברים:
המדובר הוא בהכנסת ס"ת לשיבת נחלת דוד לצעירים בפ"ת. בתמונה למעלה נראה ליד מרן הגר"ח הגרב"ש סלומון זצ"ל ובתמונה למטה הגרש"א אונסדורפר זצ"ל רב חסידי צאנז בפ"ת וחמיו של הרבי מצאנז שליט"א.

זה היה בעקבות הפגנות השבת בפ"ת שמרן הסטייפלר רצה להעריך את פועלו של המרא דאתרא הגרב"ש סלומון ובתמונה תשמ"ה בדיוק כעת לפני 35 שנה היה חנוכת הבית לשיבת נחל"ד לצעירים ומרן הסטייפלר רצה לבוא להשתתף אך זה היה חודש לפני פטירתו והמכתב האחרון שכתב בחייו היה לארוע זה יש אותו בקריינא דאגרתא.

בשנה אח"כ היה הכנסת ס"ת לשיבת הנ"ל ולאות הוקרה להגרש"ש, מרן שר התורה הגיע להשתתף בשמחה בפ"ת

בברכה מרובה וישר כח לכל המגיבים הרבים
יצחק גולדשטון

הערות הקוראים

לכבוד מערכת דברי שיח, ה' עליהם יחיו!

בעונג עיינתי בדבריכם היקרים, והנה הבאתם עובדא שבנו של מרן שליט"א העיר 'אצלך אבא, כולם בחשש תלמידי חכמים, רק אם נביא גוי אין את החשש הזה'.

והבאתם את מה שהשיב לו רבינו 'חלילה, שכחת גמרא מפורשת, סנהדרין ק"ד א', כל המזמן עובד כוכבים לתוך ביתו ומשמש עליו גורם גלות לבניו'.

מתוך הענין, שרבינו הביא גמרא זו ביחס להבאת גוי לשמש יהודי, משמע שרבינו מפרש 'משמש עליו' שהגוי משמש את היהודי. וצריך לומר בודאי שרבינו אמר זאת רק דרך צחות ומליצה, משום שפשוט הגמרא מתפרש בודאי על כך שהיהודי משמש את הגוי, ורק לכן יש את העונש גלות, וכמבואר שם בפרש"י 'משמש עליו, כגון חזקיהו דאמרינן לקמן אשתו השקתה עליהם'.

ואחתום בברכה לאוהבי תורתך על הגליון הנפלא המעורר תמיד לדברי תורה היקרים מזהב ומפז.

חיים אשר ברמן

בתמונה הנדירה: הגאון רבי לוי זצ"ל יושב, לידו בנו הג"ר אלחנן רבינוביץ שליט"א ראש כולל מעדני השולחן ומח"ס חשובים, ומאחורי רבינו עומד הג"ר שלמה זצלמן רב נווה ירק תל אביב (תשו"ח לידידנו המופלג הג"ר גמליאל רבינוביץ מח"ס גם אני אודך)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

ותלמדם חוקי חיים - פרק ט"ז היה קרוב ונתרחק (ב)

אגב, מקורבו של רבינו הגאון רבי ישראל דרדק שליט"א, אמר לו כי בדק ומצא שהמילים "כי יהי" לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו, ויסרו אותו ולא ישמע אליהם" הם גימטריא מדויק של תמצית ביאורו של רבינו, במילים הבאות: "כתב 'מורה', אח"כ ואמרו... בננו זה סורר 'ומורה' חסר, י"ל שדרך ההורים להקטין חטא בניהם". רבינו שמח מהדברים ואף קילס אותם.

רבינו שליט"א כותב מכתב ברכה לספרו של הגר"י דרדק.

האמת ללא שום סטיה

יסוד הדברים שההורים ממעטים מחומרת הענין, הוא סניף מנושא אמת ושקר. הורים הדבוקים במדת האמת לא ישנו כהוא זה גם כשהדבר יביא להם בושה רבה. והנה לנו עובדה מאלפת המלמדת עד לאיזו רמת נקיות במדת האמת ניתן להגיה:

היה זה טרם הוציא רבינו את ספרו 'קרית מלך' על הרמב"ם, הוא פנה איפה לאביו מרן הקהילות יעקב וביקש שיתן לו ברכת הסכמה לספר, מרן זל"ה התיישב וכתב מכתב חם ונלהב בשבח הספר, כשבתוך הספר הוא מזכיר כי "פעמים הרבה אין ספור הציע בני... מקורות אמתיים ונפלאים לפסקי הרמב"ם" וכו'.

אחרי שמסר לו את המכתב, הוא התיישב בעצמו והרהר כי זה שקר, שכתב במכתב שפעמים אין ספור הציע מקורות לפני, והרי בודאי אם יספרו יהיה מספר לאותם פעמים... הוא נטל בחזרה איפה את המכתב והשמיט את התיבות "אין ספור"...

הנה לנו מדת האמת, בלי שום נגיעות גם כשהדבר הוא כלפי שארו בשרו ממש.

פרסום ראשון: מרן הסטייפלר ז"ע יוצא מבית הכנסת 'לדרמן', מאחוריו חביבו הגר"י עמוס טבצ'ניק שליט"א.

אחד השאלות היה האם יש לערב את ההורים בכל הנעשה עם בנם או אין צורך בכך. רבינו השיב: כדאי.

ידידנו הבלתי נשכח, רש"י קרליבך במחיצת רבו להבחיל רבנו שליט"א

שלום גשמי או רוחני

מסופר, כי פעם הגיע אב לרבינו ושאל שבנו היה בחור דתי ושומר מצוות, אך בעוה"ר הלך לצבא וירד מהדרך. האבא סיפר שקודם שהבן עזב את ביתו לשרת בצבא הוא נדר שאם הבן יחזור בשלום הוא יתן לצדקה עשרת אלפים דולר. כעבור תקופה הבן סיים את זמנו בצבא וחזר, אבל ירד לגמרי מהדרך הרוחני, ושואל האם זה נקרא שחזר "בשלום".

וענה לו רבינו כי המשנה כבר דנה בזה... בסוף מסכת טבול יום, מובא שם מעשה באחד שהפריש תרומה ביין או שמן שהיה בתוך הבור, אך התנה שזה יחול רק אם הוא יצליח להעלות את זה בשלום, ונחלקו שם ת"ק ור"ש אם כוונתו שיעלה בשלום שלא ישבר או ישפך בדרך או שהכוונה שגם לא יטמא בדרך... וזה ממש דומה לאב שנדר על בנו שיחזור בשלום. (והוסיף, אבל אין זה מוכרח וכבר דנו בזה פעם).

חזר מהצבא בלי שלום רוחני (תמונה אילוסטרציה)

ההורים ממעטים בחומרה

מעניין להוסיף כי בספרו טעמא דקרא דיקדק רבינו בלשון הפסוק (דברים כ"א י"ח) בן סורר ומורה, תיבת 'מורה' מלא ו', ואחרי זה בפסוק כ' "ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה", תיבת מרה כתוב בלי ו', משום שדרך הורים להקטין תמיד חטא בניהם.

ונתבונן: הרי מדובר פה בילד פרא-אדם, גונב כסף מהוריו ואוכל בשר ויין בלי רשות, שהתורה מעידה עליו שעתיד להיות רוצח ושווד, וההורים הצדיקים מביאים אותו לבית דין כדי שיתרו בו, ואף על פי כן בזמן-אמת, ההורים מנסים קצת להקטין את החטא!! כך דרכם של הורים.

גל התגובות שהוצפנו בימים אחרונים, הערות הארות וביקורות על הנכתב, לימד אותנו שוב עד כמה הנושא רגיש אצל אנשינו. הרבה ביקשו שנקיף את הסוגיא כולה מכל ההיבטים, ונשתדל א"ה להביא מה שאפשר במסגרת זו. תודתנו לכל האנשים ששלחו הוספות מדברי רבינו שליט"א.

באופן כללי, כמעט כל אב בישראל פוזל מהצד על התנהגות ילדיו... הוא בוחן אותם שוב ושוב האם הם לא 'קורצים' חלילה לקבוצת הנוער של שולי המחנה. מיותר להעיר כי גם בחשדות אלו אין להפריז, הלא כל ישראל בחזקת כשרים הם.

שיהיה אכפת להורים

כהמשך לדברים שהובאו במאמר הקודם כי ההורים אינם אשמים, נוסיף כאן דברים נפלאים שאמר רבינו, והדברים הובאו בספר מוסר אב לבנו הגרא"ש עמוד ס"ב.

כידוע, בן סורר ומורה שאיננו שומע בקול אביו ואמו, מצוה על הוריו להביא אותו לבית דין ושם יסקלו אותו באבנים. בסנהדרין דף ס"ח ב' הובאו עשרות תנאים כדי שתתקיים הלכה זו, עד שיש שיטה בגמרא, כי בן סורר לא היה ולא עתיד להיות. אחד התנאים הם שצריך שגם אביו וגם אמו ירצו אכן למסור אותו לבית הדין (סנהדרין ע"א). ולכאורה מדוע צריכים רצון לזה, מדוע בכל מצוה לא צריך רצון אלא מקיימים אותה כציווי התורה, וביאר רבינו, כי אם אחד ההורים אינו רוצה, כנראה שהוא לא אווז את מעשיו של הבן לעוולה גדולה כל כך, אם כן, אין הנער אשם!!!

הכלל: אם להורים לא אכפת כל כך מהתנהגות הבן, לא יפלא שהוא יתנהג שלא כראוי, אבל אם להורים אכפת ממנו, הוא יתנהג כראוי, ואם בכל זאת הוא מתנהג שלא כראוי הם אינם אשמים.

באחד הישיבות הטובות הגיע משגיח הישיבה לשאול את רבינו על בחור אחד שיוורד מהדרך, והוריו אינם יודעים מזה, והשאלה היתה אם להעלים את זה מהם כדי לשמור על פרטיות הבחור, והישיבה תנסה איכשהו לעזור לו, או לספר לאבא ולשתף אותו במה שקורה.

תשובת רבינו היתה ברורה: לומר לאבא. ההורים יעשו הכל כדי לעזור לילד, זה טובת הילד וטובת הוריו שידעו מכך, והם יפעלו כדי להצילו מרדת שחת.

הדרכה דומה מצאנו בפנקסיו של תלמידו הבלתי נשכח ידידנו רבי שלמה יצחק קרליבך זצ"ל, שהיה נוכח פעם עת באו קבוצת מחנכים ושאלו מספר שאלות,

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🕒 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

מחלת הקורונה מידה כנגד מידה

והנה עכשיו שיש את מחלת הקורונה, הרי זה גם כן ייסורים, שסובלים מזה, ויש הרבה קשיים גשמיים וגם רוחניים, כגון תפילה בציבור, שאי אפשר להתפלל עם כל הציבור, ציבור גדול ביחד, וגם עסק התורה אי אפשר שיהיה עם ציבור גדול, ואמנם יש תורה ותפילה, אבל בציבור יותר קטן, ולא בציבור גדול כמו שהיה קודם.

ועלינו להתבונן מהו החטא שבשבילו באו הקשיים, שיש ביטול תורה, וגם התפילה בציבור אינה ברב עם כמו שכתוב (משלי יד, כח) ברב עם הדרת מלך, וגם חסר באיכות התפילה, מפני שבתפילה בציבור הכוונה היא יותר טובה, ומכוונים יותר, ועכשיו זה חסר.

ומהו החטא שמתאים לעונש? מסתבר שאם העונש הוא חיסרון בתורה, זה מידה כנגד מידה, וגם החטא היה בתורה, ואם העונש הוא חיסרון בתפילה, סימן שהחטא הוא גם בתפילה.

ידוע שבזמן התוספות יום טוב היו גזירות, והוא רצה לדעת מה הסיבה של הגזירות, וחפש ומצא, איני יודע אם על ידי שאלת חלום או שדרך אחרת, נתגלה לו שהחטא היה זלזול בתפילה, שהיה איזה התרשלות בתפילה, ולכן היה העונש, ואמנם שם היו גזירות ממש רח"ל, אך על כל פנים מידה כנגד מידה בודאי שייך בזה.

ולכן אם רואים שחסר תורה, וחסר תפילה, וכן סדר המוסר שהוא גם כן תורה, וכן מעשים טובים, יש כאלה שעושים הרבה מעשים טובים ועכשיו אי אפשר כמו שהיה קודם, מסתבר שכל זה הוא מידה כנגד מידה, וצריך חיזוק בדברים האלו, בתורה, בתפילה, ובמעשים טובים.

ארבעה דברים צריכים חיזוק

ובאמת אמרו בגמרא (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, והיינו שגם בלא סיבה מיוחדת, תמיד צריכים חיזוק בזה, וכמו שפירש רש"י שם "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", היינו שחיזוק נקרא שממשיכים כל הזמן ולא מפסיקים מהחיזוק, תמיד, וגם בכל כוחו, כל אחד כמה שהוא יכול.

ומוזכרים שם ארבעה דברים: תורה, ותפילה, ומעשים טובים, ודרך ארץ. והנה תורה ותפילה הם דברים שאנחנו מבינים, ששייכים גם לנו, וכן מעשים טובים שייך לנו, לעשות יותר מעשי חסד, ואפשר לעשות חסד, כל אחד יכול להוסיף משהו, סבר פנים יפות, ויחס טוב לאחרים, עם אהבת הבריות, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, יג) כתב כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו וכו' וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, ולא נאמר מעשה חסד אלא 'אהבת' חסד, מפני שצריך שבלב תהיה אהבת חסד, ורבינו יונה הזכיר ענין זה כמה פעמים (ענין ש"ג לה-לו) שצריך להיות אהבת חסד, ואהבת לרעך כמוך, ויש בזה הרבה מדרגות.

ואם כן מה שאמרו בגמרא שם שצריך חיזוק בתורה אנו מבינים, ובתפילה אנו מבינים, ובמעשים טובים אנו מבינים, אך יש להבין מהו ענין דרך ארץ שצריך חיזוק.

ופירש רש"י שם כי דרך ארץ היינו "אם אומן הוא לאומנותו, אם סוחר הוא לסחורתו, אם איש מלחמה הוא למלחמתו", והיינו שאדם שעוסק באיזה אומנות לפרנסתו, צריך חיזוק בזה, שיהיה לו ממה להתפרנס, כי בלי פרנסה הוא יהיה רעב ולא יהיה לו מה לאכול ולא יוכל לתפקד, ואזי אין תורה ואין תפילה ואין מעשים טובים. והנוגע לנו בזה, קיום צרכי הגוף ושמירתו, שהם לצורך כל המעשים הטובים.

לכן גם עכשיו, העצה היא להתחזק בכל הדברים האלו, בתורה ובתפילה ובמעשים טובים עם אהבת הבריות, וגם בדרך ארץ, שיהיה סדר יום מסודר עם צרכי הגוף הנצרכים לעבודת השם.

הייסורים לטובה לעורר לתשובה

הנה אמרו בגמרא (ברכות לג, ב) שהכל בידי שמים, כל המאורעות שבעולם הם מן השמים. ועוד אמרו (שם ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, היינו שהכל מן השמים ולטובת האדם, בין דבר קשה ובין דבר קל, דבר נעים או דבר לא נעים, הכל לטובה!

ואם כן גם מחלת הקורונה הרי היא מן השמים, והיא גם לטב, לטובה, וראוי להתבונן מה הטובה שיש לנו מזה.

ובאמת אמרו (שם ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, היינו שכל ייסורים שבאים על האדם הם לטובתו, כדי שיפשפש במעשיו, כי לולי הייסורים הוא לא יפשפש במעשיו ולא יחזור בתשובה, וכדי שיחזור בתשובה באו עליו הייסורים.

פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה

ואמרו בגמרא שם, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ולכאורה אם יש ביטול תורה הרי מצא עוון ביטול תורה, ומדוע זה נקרא שפשפש ולא מצא? אכן באמת לשון הגמרא מדויק, שאמרו 'יתלה' בביטול תורה, והיינו שלא מדובר שמצא וידוע שיש ביטול תורה, אלא רק יתלה שמן הסתם יש ביטול תורה, כיון שאינו מוצא סיבה אחרת לייסורים.

ואם היה מוצא סיבה אחרת, אזי באמת יש לתלות באותה הסיבה ולא בביטול תורה, כי הוא עוסק בתורה כמו שצריך ואין אצלו ביטול תורה, והייסורים שבאו עליו הם מחמת סיבה אחרת.

וכמו שמוצא בגמרא שם (בע"ב) מעשה עם רב הונא שהיה לו כרם ויין, והחמיצו לו ארבע מאות חביות יין, ואמרו לו רבנן שיפשפש במעשיו, ואמר להם רב הונא כי הוא כבר פשפש ולא מצא, ואדרבה ישמח אם הם יודעים ויגידו לו, ולכאורה מדוע שלא יתלה בביטול תורה? הסיבה היא מפני שרב הונא עסק בתורה בשלמות, ולא מסתבר שהיה אצלו ביטול תורה, ולכן מסתמא יש סיבה אחרת ולא ביטול תורה, ובאמת הם אמרו לו על משהו אחר שהוא בעצמו לא חשב כלל שזה חטא.

ועל כל פנים הייסורים הם מן השמים ולטובת האדם שיפשפש במעשיו, וזוהי הטובה, שיפשפש במעשיו ויחזור בתשובה.

ואם פשפש ולא מצא אזי יתלה בביטול תורה, שמן הסתם יש ביטול תורה, ואף שלא ידוע לו, מכל מקום גם משהו ביטול תורה זה כבר סיבה מספקת לייסורים, כי ביטול תורה הוא דבר חמור מאד.

ואמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שמי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו נאמר הפסוק כי דבר השם בזה וגו', וסיום הפסוק שם הכרת תכרת הנפש ההיא, רח"ל. וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממר"ר הגרא"א דסלר בשם הגר"ח מבריסק, כי ביטול תורה הוא לא רק בזמן אלא גם באיכות, ואם אדם יכול ללמוד יותר באיכות ההבנה ואינו מתעמק להבין כפי כוחו, הרי הוא גם כן בכלל האמור כי דבר השם בזה.

ולכן אמרו יתלה בביטול תורה, שיכול להיות 'משהו' ביטול תורה שלא ידוע לו, ועל זה באו הייסורים, אבל אצל רב הונא כנראה לא היה חשש אפילו על ביטול תורה כזה, ובאמת מצאו סיבה אחרת.

לחפש סיבה המתאימה לייסורים

ורש"י בברכות שם כתב, פשפש ולא מצא – לא מצא עבירה בידו שבשבילה ראויין ייסורין הללו לבוא, ע"כ. והיינו שצריך לחפש סיבה המתאימה לייסורים, מידה כנגד מידה.

וכמו שהיה במעשה עם רב הונא, שרבנן אמרו לו כי הסיבה שהחמיץ יינו היא מפני שלא נתן לאריס חלק מהזמורות בכרם, וכיון שהחטא היה בכרם, החמיצו לו חביות יין מן הכרם, מידה כנגד מידה, וזה כמו שכתב רש"י שהעונש והייסורים מתאימים לחטא. אבל אם פשפש ולא מצא, היינו שלא מצא חטא המתאים לייסורים, אז יתלה בביטול תורה.

חובת הזהירות בעת הזאת

והנה באמת יש ישיבות וחדרים ששומרים על כללי הזהירות עם מסכות ועם כל הזהירות שצריכים להיזהר, ולומדים! ומקומות שלא שמרו נסגרו כי זה סכנה, וצריכים לדעת כי מצד אחד זה חטא חמור אם לא נזהרים, כי הוא מזיק ומדביק אחרים וגם מזיק לעצמו, ומצד שני מי שנוהר זו זכות גדולה מאד, כי על ידי זה יכולים לתפקד ולעשות כל מה שחייבים, תורה תפילה ומעשים טובים.

ויש עוד דבר הנוגע למעשה, שיש חתונות, ובחתונות קשה להיזהר, לכן יש מספר מצומצם כמה שיכולים, ויש משפחה שמוכרחים להגיע, אבל בחורים, שאינם שייכים ואינם חייבים להגיע, אם יגיעו קשה להיזהר, וזו סכנה, ועדיף במקום זה לשבת וללמוד.

שו"ת לוועידת תורה ומסורה בארצות הברית

וכאמור יש להתחזק בתורה ובתפילה ובמעשים טובים, והדרך לחיזוק היא על ידי ספרי מוסר, וכבר דיברנו הרבה פעמים על זה, ספרי מוסר מה שמעניין מוסף חיזוק, ומה שמעמם לא משפיע, רק מה שמעניין, פרק שמעניין או ספר שמעניין, זהו החיזוק לתורה ולתפילה ולמעשים טובים, וגם לאהבת הבריות, שהלב יהיה עם אהבת הבריות, כמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך, לחזק את אהבת הבריות, וכשתחזקים יש סייעתא דשמיא כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו.

אלו הם העניינים החשובים בקיצור. יהי רצון שנוכה כולנו לסייעתא דשמיא להתחזק בכל מה שצריך להתחזק, במעשים וגם בלב, לקיים את חובות הלבבות, ונוכה להצלחה בכל מה שצריך!

שאלה. באמריקה היו הרבה אסונות ונפטרים מהמשפחות, ל"ע. איך מסבירים לילדים את זה, ובמה מחזקים אותם. בפרט שילדים שואלים הרי התפללו כל כך הרבה ומדוע לא התקבלו התפילות.

רבינו שליט"א: כבר דיברתי על זה, בגמרא בכתובות דף ח' מובא על אחד מהאמוראים שנפטר לו בן תינוק, ואמרו לו "חשיב את לאתפסי אדרא", היינו שהדור צריך כפרה, והחשובים מכפרים על הדור, הצער של החשובים מכפר, אלו שנפטרו הם חשובים, הם יותר חשובים, והם לא מפסידים מזה, הם נמצאים בגן עדן.

שאלה. שאלה כללית בחינוך, ילד שלומד ברצינות, אבל אין לו שום גישמאק בלימוד, והוא לומד רק מפני שידע שזה מה שצריך לעשות, איך מכניסים לילד גישמאק בלימוד?

רבינו שליט"א: שירגיש שהוא יכול ללמוד בעצמו. לא רק שהוא שומע, אלא שהוא עצמו אומר. שאומרים לו משהו והוא ממשיך מעצמו הלאה.

שאלה. בזמננו שיש כל כך הרבה ניסיונות, מה הדרך, האם מכיוון שיש ניסיונות ראוי לתת לילדים יותר דברים שלא נתנו להם בעבר, כמו יותר טיולים ובילויים וכדומה?

רבינו שליט"א: כמה שצריך כדי שהילד ירגיש טוב, שלא יהיה עצוב, צריך שהוא יהיה שמח, אבל בצורה כשרה, בכשרות, בלי פריקת עול.

וגם צריך שילמד מה שמעניין, דברים מעניינים, שירגיש שהוא יכול, וירגיש איזה חשיבות בזה, שהוא יכול ומבין בעצמו, וכשירגיש טעם בלימוד לא יחפש דברים אחרים.

שאלה. יש ילדים מאד חברותיים, שהם ילדים טובים, אבל הם שולטים על הכיתה, ולפעמים זה גורם לאחרים להיפגע. איך ראוי לנהוג בהם?

רבינו שליט"א: צריך להסביר להם שיכבדו, שיתנו כבוד לאחרים, להסביר להם שלא יעשו שם רע לעצמם. ילד שפוגע באחרים עושה לעצמו שם רע, ואחר כך הוא יפסיד מזה.

שאלה. הרב מדבר תמיד על לימוד המוסר, ויש ילדים שטוענים, ילדים יותר בוגרים, שלימוד המוסר מדכא אותם...

רבינו שליט"א: אם זה מדכא אסור. מוסר שמדכא לא כדאי. אבל אפשר ללמוד למשל ספר אורחות צדיקים, זה מאד מעניין, וזה קל מאד, אורחות צדיקים מתאים גם לילדים, וזה לא מפחיד.

שאלה. כלומר יש ספרים שבאמת לא מתאימים לילדים?

רבינו שליט"א: שערי תשובה למשל לא מתאים. אבל בחובות הלבבות יכול להיות יש פרקים שמתאימים, שער הביטחון בחובות הלבבות אפשר.

שאלה. מבקשים ברכה למנהלים וגם למורים וגם לחורים.

רבינו שליט"א: שיהיה סייעתא דשמיא בחינוך הילדים.

יש באמריקה ארגון 'תורה ומסורה' שאחראי על בתי החינוך של הבנים והבנות החרדים, ומדי שנה עושים ועידה של כל המנהלים והמורים, כמה אלפים, במשך שלושה ימים. אבל השנה בגלל המצב לא יכולים להתכנס, ורוצים לכל הפחות לעשות דרך הטלפון, וביקשו לשאול כמה שאלות בענייני חינוך שיועברו לכלל המנהלים והמורים.

שאלה. בתקופה הזו שהילדים נמצאים בבית, יש ילדים טובים שלומדים את מה שמחייבים אותם, אבל לא יותר, כי מרגישים קצת חופש...

רבינו שליט"א: הרי אפשר ללמוד בטלפון!

שאלה. אבל בטלפון זה רק קצת, לילדים אין סבלנות ללמוד בטלפון הרבה, השאלה היא האם ללחוץ את הילדים?

רבינו שליט"א: כפייה זה לא חינוך, ולא כדאי בכפייה. רק להסביר להם, ולעודד, לתת עידוד שיהיה להם חשק, יש הרבה צורות שיתחשק לילד.

שאלה. ומה בנוגע לבנות, האם יש ענין שהבת תלמד, או שאצל הבנות אפשר להשאיר שזה יהיה כמו חופש?

רבינו שליט"א: צריך יראת שמים. יראת שמים זה העיקר, ולימודי היהדות הם יראת שמים.

שאלה. מורות שואלות, שיש זמן מאד מוגבל בטלפון ללמוד עם הבנות, מה העדיפות ללמוד, האם תורה, או מוסר, או אמונה, או הלכה?

רבינו שליט"א: מה שמעניין. יהדות שמעניין. עניינים של יהדות, שגם יהיה מעניין.

שאלה. וזה עדיף מאשר לימוד הלכה?

רבינו שליט"א: גם הלכה. קצת הלכה. מה שנוגע כל יום למעשה.

שאלה. ילדים שנמצאים בבית חודשיים, רק עם האחים, ולא יוצרים קשר עם חברים דרך הטלפון. האם לעודד ילד להחזיק קשר עם החברים?

רבינו שליט"א: כן, כדאי. אבל רק חברים טובים.

שאלה. הורים שואלים כמה זמן הם צריכים להקדיש לילדים בתקופה הזו ולשחק איתם, האם הם חייבים ככל שידרש הזמן אפילו שהם מפסידים בזה מהלימוד או מהעסק שלהם?

רבינו שליט"א: כן, בודאי, זה חינוך.

שאלה. מה אפשר לומר ולחזק את ההורים שנמצאים עם הילדים בבית תקופה ארוכה, ומרגישים שכבר אין להם מספיק סבלנות לילדים?

רבינו שליט"א: צריך סבלנות! זה לטובת הילדים.

שאלה. ילדים רגילים תמיד לראות דוגמא שהאבא מנצל את הזמן, או שהוא הולך לשיעור או שהוא עובד, אבל עכשיו בעקבות המצב שנמצאים בבית לפעמים אין לאבא מנוחת הנפש, והוא יותר נח ויותר מבזבז את הזמן. מה יכולים לעשות שזה לא יזיק לחינוך של הילדים?

רבינו שליט"א: האבא צריך להבין את זה. צריך שכל להבין את זה.

לעילוי נשמת מרת **לאה** ע"ה
בת ר' **חיים אפרים** ז"ל
נלב"ע ל' סיון תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב **משה** ז"ל
בן הרב **יוסף דוד** ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבני הנגיד הר"ר
אליהו ב"ר שמעיהו **רייכמן** ז"ל
נלב"ע ג' תמוז תשס"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי **משה אהרן ברורמן** זצ"ל
ב"ר שמואל ניסן זצ"ל
נלב"ע כ"ב אייר תש"פ - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו מרן
ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' שרים מזמחי לב' –
אימותי הן שרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בלקוט תהלים)

פרשת חוקת תש"פ לפ"ק * גליון 35 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

והיתה כו' למי נרה חטאת היא'

קבלת טומאה באפר חטאת

התוס' בפסחים (יט.) הוכיחו דאפר פרה אדומה חולין הוא ואין בו קדושה, שהרי אין בו מעילה, ומה"ט נמי לא אמרינן ביה חבת הקדש מכשרת ואינו מקבל טומאה, אמנם הר"י מיגאש בשבועות יא: **דאפר חטאת מקבל טומאה מה"ט, ובתשובת הרשב"א (ל"ב)** הביא דבריו וביאר דאף שאינו אוכל מקבל טומאה משום חבת הקדש.

ואלא שהתוס' הוכיחו דאין באפר פרה דין קדש מהא דנתמעט ממעילה, ואין לומר דמ"מ יהיה בו דין 'חבת חטאת' דומיא דחבת הקדש (וכמ"ש **במקדש דוד** סי' ל"ז), דמנין לנו לחדש שיהיה כן מה"ט, **ובטורי אבן** (חגיגה כג.) ביאר דעת הר"י מיגאש דאף שאין באפר מעילה מ"מ נשאר בו דין קדש לשאר מילי, **ובאמת שמצינו כן בקדשים קלים**, דאף שאין בהן מעילה יש בהן קדושה וחבת הקדש מכשרתן, וה"נ י"ל באפר חטאת, אכן התוס' סברי דשאני קדשים קלים דודאי יש בהן דין קדש, שהרי מצינו בהן מצות אכילה וכן נפסלים ביוצא ושאר פסולין, ומשא"כ באפר חטאת שלא מצינו בו דיני קדש וא"כ מדנתמעט ממעילה שמע מינה חול הוא ואין בו חבת הקדש.

וצ"ב לדברי התוס' שאין באפר חבת הקדש, א"כ אמאי **אם נגע טמא באפר נפסל** וכדאיתא בפסחים שם דמה"ט טמא מקום מגעו ומדברנן נפסל כולו ע"י צירוף כלי, **והרי האפר אינו אוכל וגם חבת הקדש לית ביה**, ושוב במה הוכשר לקבל טומאה.

וע"כ דאי"ז טומאה אלא **דין פסול**, שע"י נגיעת טמא נפסל האפר, ומ"ש 'טמא' לאו דוקא, דאינו מקבל טומאה רק נפסל מאפר פרה.

והכי מבואר במשנה דפרה (פ"י מ"ג), שם נתבאר דבעינן **והניח במקום טהור**, ואם הניח האפר במקום טמא נפסל, ומבואר שם דזהו אף שלא נטמא האפר ע"י כך, וכגון שהניחו בתוך כלי חרס והכלי מונח ע"ג שרץ, דכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו ואעפ"כ נפסל האפר, וכן מבואר להלן שם (פ"א מ"א) דאף כשהכניסו לאהל המת בתוך כלי חרס מוקף צמיד פתיל נפסל בכך, אלא ודאי **דזהו דין פסול ע"י הנחה במקום טומאה**, וה"נ י"ל בנגיעת טמא, דאף שאינו מטמא האפר ה"ז נפסל בנגיעתו [וע"ע **דבר אברהם** ח"ב סי' ז' וחזו"א פרה סי' ה' סק"א].

(משיעורי רבינו פ"ק דפסחים, נדפס בספר הערות וביאורים בענייני טהרות)

ונתן עעליו מים חיים אל כלי'

אם מים שבטלו ברוב מי חטאת מצטרפין
להשלים לשיעור הזאה

התוס' בזבחים (עח.) כתבו דמיעוט של היתר הבטל ברוב של איסור אין יכול להשלים לאיסור את שיעורו ללקות עליו, **ובביאור דבריהם**

נראה, דא"צ בזה ליסודו הנודע של **העונג יו"ט** (סי' ד') דביטול ברוב לא מהני להוסיף דינים, דיעויין בתוס' בכמה מקומות דנראה שסוברים דביטול מהני אף להוסיף דינים, ואכמ"ל, אלא יש לבאר כונתם דאף **שההיתר נהפך לאיסור מ"מ לא מהני להשלים השיעור**, דכיון שבמאיסור המבטל אין שיעור למלקות א"כ אין בו דין איסור למלקות ושוב ההיתר שנצטרף אליו ג"כ אינו יכול להשלים השיעור לאיסור מלקות (וע"י כע"ז **בקוב"ש** פסחים אות קפ"ב).

והנה מדברי התוס' הנ"ל ילה"ק על **התוס' שם עט:** לגבי צלוחית של מי חטאת שנפלו לתוכה מים כל שהן דחכמים פוסלין, והקשו התוס' אמאי לא יבטלו מעט מים הפסולין ברוב הכשרים, ותרצו דחומרא היא במי חטאת, מבואר מדבריהם דמה"ט כשרים הן להזיה, ולכאורה כיון דהזאה צריכה שיעור א"כ איך ישלימו המים הפסולין את שיעור ההזאה וצ"ע.

אכן באמת יש לדון בעיקר משנ"ת בדעת התוס' דביטול לא מהני להשלים השיעור, **דדילמא כל זה דוקא באופן שבשעת הביטול לא היה בהמבטל שיעור מצד עצמו**, כגון שנתערב כחצי זית של היתר ביותר מחצי זית של איסור, דמאחר שאין בהאיסור מצד עצמו שיעור למלקות לא מהני הביטול לפעול שישלימו ההיתר, אבל באופן שבהאיסור לבד היה כבר שיעור למלקות, וכגון שנתערב חתיכה כחצי זית של היתר בב' חתיכות חצי זית של איסור, יתכן דבזה יהיה בצירוף ההיתר ג"כ חיוב מלקות, ומשום **דמתחילה כשנתערב, באיסור מלקות נתערב** ובטל אצלו להיות כמוהו.

ואי נימא הכי, שוב יש ליישב דברי התוס' לענין צלוחית של מי חטאת, ד"ל **שבהצלוחית כבר היה מתחילה כשיעור הזאה**, וא"כ כשנפלו לתוכן מעט מים פסולין, מאחר שנפלו לתוך מי חטאת הראויין בשיעורן להזיה **שוב קיבלו גם הם את דין המי חטאת לגמרי**, ומענתה גם אם יהיו מערבין בידו בשעת הזאה מהמים שנתבטלו, שפיר חל בהן מעיקרא דין הזיה כיון שבשעת ביטולן היה בהמבטל שיעור הראוי להזיה.

(משיעורי רבינו פ"ק דפסחים, נדפס בספר הערות וביאורים בענייני טהרות)

ומדבר מתנה וכו'

מתנה - למעלה מדרך הטבע

אמרו חז"ל (בנדרים נה, א ובעירובין נד, א) מאי דכתיב **וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות וכו'**, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות, ואם מגיס לבו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיא וכו'.

ויש לפרש תחילה מה היא הדרגה של תורה במתנה. הנה כתוב בתהלים (סח, יט) **"עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם"**, ונזכרו כאן שלוש לשונות, שבי, מקח ומתנה. וביאר **הבית הלו**

ועל ידי שאדם עושה עצמו כהפקר ללמד תורה לאחרים מתוך אהבת חסד, בזה זוכה לתורה במתנה, יותר מהיגיעה ויותר מהכוחות האנושיים, והיינו מידה כנגד מידה, **כיון שהוא מפקיר עצמו לאחרים שזה נגד הטבע, זוכה לסייעתא דשמיא למעלה מהטבע.**

ולאחר שזוכה לתורה במתנה, הרי הוא מתעלה ועולה מדרגה לדרגה - **'ממתנה נחליאל'**, היינו שהתורה נעשית אצלו כמו נחלה וירושה שאין לה הפסק, **'ומנחליאל במות'** היינו שעולה לגדולה, ומקבל דרגה של "כתר תורה", שמשפיע על אחרים תורה ויראת שמים, **'ומבמות הגיא'** - לאחר שזכה לכל הדרגות הגבוהות של תורה במתנה, ונחלו אל, ועולה לגדולה, צריך להיזהר שהגדולה לא תשפיע עליו, ולא יגיס דעתו.

(משיחות רבינו שליט"א)

בפרשת יתרו כי שבי היינו מה שאדם זוכה בתורה לפי כוחותיו, כמו שבי שלוקחים בכוח, ולזה זוכים על ידי היגיעה, כמאמרם (מגילה ו, ב) יגיעת ומצאת תאמין. אמנם מקח תלוי בהסכמת שני הצדדים, והיינו שיש דרגה בתורה שהיא למעלה מהכוחות, שלא מספיק לזה היגיעה מצד האדם, אלא צריך גם סייעתא דשמיא, ולזה זוכים על ידי זכויות קודמות של מעשים טובים, **והדרגה הגבוהה ביותר היא תורה במתנה, והיינו לדעת ולהבין את סודות התורה, שאי אפשר לזכות לזה בכוחות עצמו, אלא רק במתנה מן השמים, ומתנה אינה תלויה ביגיעת האדם לפי כוחו, אלא כפי אהבת הנותן למקבל, אם המקבל מוצא חן בעיניו הוא נותן לו מתנה.**

וגילו לנו חז"ל כי הדרך לזכות לדרגה של תורה במתנה היא על ידי שעושה עצמו כמדבר שהוא הפקר לכל, וכמו שפירש רש"י בנדרים שם "שמלמד תורה בחינם לכל", וכלשון שמצינו ביואב (סנהדרין מט, א) שהיה ביתו הפקר לעניים כמדבר וכל אחד היה יכול להיכנס לאכול ולקבל הכנסת אורחים בלי גבול.

'על כן יאמרו המושלים כואו חשבון'

מידה כנגד מידה

רגיל מרן שליט"א לשנן ולהזכיר, כי אין יסורים בלא עוון, וכי בעל הביטחון מכיר שכל צער הבא עליו, מן השמים הוא בא לו, לעוררו לפשפש במעשיו ולמצוא על מה הוא נתבע, שהרי במדה שאדם מודד בה מודדין לו, ואם כן גם צער זה בא מדה כנגד מדה, ואם לא מצא יתלה בביטול תורה, מרן שליט"א חוזר ומשמיע יסודות אלו השכם והערב, ואף כעת בסערת התקופה מעורר מרן רבות כי הצער אשר מצא אותנו בא לנו כמדה כנגד מדה, לפי עוונות הכלל והפרט, והדברים הנם מפורסמים כבר בכתבי העת ובגליונות 'דרכי החיזוק' יעויין שם.

ואכן, מאן דנפח מדיליה נפח, ואין דרכו של מרן לעורר על דבר עד שיהיה 'נאה מקיים', ואף כי נסתרה דרכו, מעידים בני ביתו כי כשם שכל צעד ופעולה שוקל מרן בפלס, כך גם כל הרפתקי דעזו עליה מחשב מרן ומודד, מדוע באו, וכנגד איזו מדה נמדדו לו מן השמים.

עד כדי כך, שכאשר תקפו את מרן לאחרונה כאבים עזים אשר מנעוהו ממלאכת שמים, ניכר עליו כי מוטרד הוא כך, ומששאלוהו על כך שהרי אין בכאבים אלו חשש סכנה, השיב כי לא הכאב מטריד אותו, רק שלא מצא עדיין היכן ה'מדה כנגד מדה' בזה, ומכך הוא מוטרד...

בדומה לכך, לפני מספר שנים לאחר סעודת פורים נחלש מרן שליט"א עד כדי עילפון, בני הבית שיערו שהדבר ארע מחמת מתח, שכן באותה תקופה היה נתון אחיו להבחל"ח הגר"י זצ"ל במצב קשה, וחשבו כי הדבר משפיע על מצב בריאותו של מרן.

אך לא כן סבר מרן, 'יודע אני מפני מה ארע הדבר' אמר, 'הרי הארכת מעט בסעודת פורים לאחר צאת הכוכבים, ודבר זה אין בו שום מצוה ואם כן אין זה אלא ביטול תורה, ולכך נענשתי מדה כנגד מדה, ומן השמים הוסיפו לבטלני עוד מלימוד התורה...

(ע"פ 'לאור')

דבר טוב

דברים ממדן גאון ישראל
רבי דב לנדו שליט"א

גליון מס' 4 – פרשת הקת

ויקחו אליך פרה אדמה (יט, ב)

גדרו של אלעזר במעשה פרה אדומה, ובגדר סגן כהן גדול

מעשה פרה אדומה התייחד בכך שמצוותו באלעזר שהיה סגן כהן גדול. וכל זה רק בדורו אבל לדורות הבאים, כתב הרמב"ם (פרה פרק א הלכה יא) שאף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה, שנאמר ונתתם "אותה" לאלעזר, ודרשו חכמים זו [-שהייתה בימי משה] נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין כה"ג בין כהן הדיוט.

ומהגמרא ביומא (מב ב) משמע שלולי קרא ד'אותה' היינו אומרים שגם לדורות מעשיה דוקא בסגן כה"ג, דומיא דאלעזר שהיה סגן כה"ג. והחזו"א (פרה סי' ח ס"ה) מתקשה בגדר דין זה, מה שייד לקבוע הלכה לדורות בסגן, הלא סגן כהן הדיוט הוא לכל דבר, ותיירץ שסגן יש לו כבר מינוי בפה להיות כה"ג אם יצטרכו, ואף שחסר לו חינוך של כה"ג, מ"מ כיון שכבר נתמנה שייד לקבוע הלכה דוקא בו.

ויש להעיר על תירוץ החזו"א שבדברי תוספות סוטה (מב א ד"ה סגן), מבואר שסגן אינו אלא מינוי של תפקיד בפועל של גזברות, ואין לו שום מינוי לקדושה של כה"ג, וזה לשונם: אין לו שום מינוי ושררה יותר על אחיו הכהנים ואינו אלא כעין מינוי אמרכל וגזבר עכ"ל.

וקושיית החזו"א יש ליישב באופן אחר, שיש לומר שאלעזר היה ממונה מפי הגבורה לעשיית פרה, ונתחדש בו מעלה לענין זה, ואילו היה כן לדורות היה דין מיוחד לפרה שיהא כהן ממונה לזה [ולכ' הכוונה ע"י הסנהדרין], ואם עשאה כהן הדיוט בעלמא שלא מונה לזה לא היה מועיל, ומיהו השתא דלדורות הוה בכה"ג או הדיוט ל"ש בזה מינוי ומעלה ואין בזה שום דין. (מנחת דבר חלק ד מצוה שצו).

*

מעם שבבית שני הוצרכו לכמה פרה אדומה

הק' החת"ס איך יתכן שמהפרה האדומה הראשונה של אלעזר עד הפרה השניה לקח כפלים מהזמן שמוזמן עזרא עד הפרה העשירית, ותי' רבינו דאפש"ל דהואיל ותיקנו רבנן בזמן בית שני שהיסח הדעת פוסל את האפר, משום כך התעורר פעמים רבות חשש שמא הסיחו דעת.

זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט, יד)

במעלת האברכים

הגמ' במנחות י"ח א' מביאה ברייתא, אמר רבי, כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בר שמוע, ואמרי לה, למצות מדותיו של ר"א בר שמוע, מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והי' חביב עליו ביותר עד אחת, אמר לו, רבי, השוחט את הזבח להניח מדמו למחר, מהו, שחרית אמר לו כשר, צהרים א"ל, כשר, מנחה, א"ל, כשר, ערבית א"ל, כשר, אלא שר' אליעזר פוסל, צהבו פניו של יוסף הבבלי, ופירש"י מחמת שמחה, אמר לו, יוסף, כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה, ופירש"י, כלומר דלא סליק לך אליבא דהילכתא כל דאמרי לך עד השתא, אמר לו, הן, רבי, הן, ופירש"י, כוונת וכוונת, אלא שר' יהודה פסול שנה לי, וחזרתי על כל תלמידיו, ובקשתי לי חבר, ולא מצאתי, עכשיו ששנית ליפסול, החזרת לי אבידתי, ולגו עיניו דמעוות של ר"א בן שמוע, אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה, מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתנו וגו', הא מפני שר' יהודה בנו של ר' אילעי, ור' אילעי תלמידו של ר' אליעזר, לפיכך שנה לך משנת ר' אליעזר.

ונוסיף ונאמר, כשם שדברי תורה חביבין על ת"ח, הרי במידה זו חביבים הם הת"ח, לומדי התורה ועמליה, חביבים הם למעלה, וחביבים הם למטה, וכולנו מכירים ויודעים שהכל קיים בזכות למודם, בזכות למודם ועמלם בלימוד התורה, הכל מתקיים ועומד עליהם, כל

משמרת היהדות, היהדות במהרה, שיש לה אויבים מכל מיני צדדים, התורה ומצווה לאמיתותה ולאמיתות קיומה, ללא כל סטי', ומשום בחינה שהיא, עומד ונשמר על ידם, ע"י תלמודם, ובזכותם.

זאת ועוד, כל קיומנו כאן בארה"ק מוקפת הסכנות מכל עבר ופינה, השם ישמרנו הוא אך ורק על ידם, על ידי לומדי התורה, חלילה, חלילה מה הי' יכול לקרות לולא תלמודם של אברכי הכוללים, והגיתם בתורה. הם הם העוצרים בעד כל מה שמסביב, הם הם העוצרים בעד כל המתרחש בארה"ק, ר"ל, שעליו נאמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, לבל יבולע לנו, חלילה וחלילה, ישמרנו השם, הם הם העוצרים, הם הם חומות המגן, הם הם אשר בזכותם, שלמרות הכל אנו מתקיימים כאן, וזכותם מסתעפת ומגנה בכל מקומות אהב"י. אשריכם ת"ח לומדי התורה שדברי תורה חביבים עליכם, ואשרינו כולנו שהינכם בקריבנו, וככל שמתוספים יותר ויותר, ומתרבים יותר ויותר לומדי תורה, בבתי מדרשא, בישיבות ובכוללי האברכים, מתעצמות זכויותינו המגניות והסוככות ברחמי שמים עלינו יותר ויותר. כך, ורק כך, וע"י כך, ימשך וישמר במשמרת עוז סוד קיומנו כעם קדוש להשם, כאן בארץ קדשנו ובכל מקום, שהם עד בא ינון בב"א. (דברים שנאמרו ע"י רבינו שליט"א בחדש אלול תשע"ט בהיכל ישי' מיר י-ם)

עמל התורה של חמדת שלמה

בסוף שו"ת חמדת שלמה מובא מעשים מתולדות חייו. ורבינו רגיל לומר שהמעשים שם הם כספר מוסר, ובפרט מה שמספר שם תלמידו שהם ישבו ולמדו בימות החורף בבימ"ד עשוי מעץ ובלי תנור והחמד"ש ישב עם בגד דק, וכך ישב והעמיק בלימוד עד שהפאות שלו נטפו זיעה, כך למדו תורה.

עמל התורה של החפץ חיים

סיפר רבינו בשם אחד מתלמידי הח"ח, כי יום אחד הח"ח איחר לתפילה, ואחרי התפילה הסביר לתלמידיו שאיחר מכיון שעסק לסדר את המ"ב בהל' פסח בסימן ת"מ ויש שם הרבה עניני חושן משפט, ונמשך הלימוד בלילה, ולכן התעורר מאוחר.

עמל התורה של רבי יודל שפירא

חביב על רבינו התיאור לעמל התורה שהיה רבי יודל שפירא אומר שבצעירותו היו כואבים לו השערות שעל ראשו מרוב עמל ויגיעה.

הערך של התמדה בתורה

בהזדמנויות שונות מספר רבינו מה שישח לו רבי דוד צבי הופמן זצ"ל, על אביו רבי משה יונה ז"ל שהיה מקורב מאד לחזו"א, שפעם בקשו מאביו רבי משה יונה ברכה, ואמר רבי משה יונה שהוא מברך בזכות זה שהוא אף פעם לא הפריע לחזון איש ללמוד. כלומר, עיקר הזכות הוא ראה לא בזה שהוא התקרב לחזון איש אלא בזה שלא הפריע לו ללמוד.

ופוק חזי אומר רבינו ערכה של התמדת התורה!

בבהמ"ד יותר קל להתגבר על היצה"ר

אמר רבינו: מה שכתוב בגמ' קידושין ל' ב' אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכו' ואע"פ שרואים שגם בתוך הבהמ"ד יש נסיונות של ביטול תורה וכדו' מ"מ בתוך הבהמ"ד יותר קל להתגבר על היצה"ר מאשר בחוץ שהנסיונות יותר גדולים.

הלימוד שיהיה במתיקות

אמר רבינו: הגר"י סלנטר אמר הטעם שיש שנמשכים להשכלה, מפני שלומדים תורה בצורה יבשה, לא בצורה שצריך, ואע"פ שלמדו בהתמדה, למדו בצורה יבשה ולא באופן שהלימוד מעניין אותם, כי ההשכלה מושכת אנשים, ואם לומדים במתיקות זה מועיל, שלא להימשך אחרי דברים אחרים.

חידו"ת וכתבים מרבנו שליט"א ניתן לשלוח לכתובת c7608833@gmail.com

פרשת חקת

מי הדעת וטומאת הנפשות

א

"זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים" (וי, יט)

ברמב"ם סוף הלכות מקואות כתב וז"ל, 'דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזה"כ הן ... וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים היא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזה"כ היא והדבר תלוי בכוונת הלב... ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוון לבו לטהר כיון שטבל טהר ואעפ"כ שלא נתחדש בגופו דבר כך המכוון ליבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהר', ע"כ.

כתוב כאן ברמב"ם שכמו שיש פרשה של טומאה וטהרה בתורה לעניין כלים ושאר דברים, כך יש גם טומאה הנקראת 'טומאת הנפשות' שזו טומאה בנפשו של האדם, ומבואר בדבריו שהרוצה לטהר את עצמו מטומאת הנפשות הזו, צריך לעשות שני דברים כדי לטהר את עצמו, קודם צריך לכוון ליבו ולהסכים לפרוש מטומאת הנפשות, והשלב השני שעליו להביא נפשו במי הדעת. וצריך להבין שני ענינים אלו האמורים כאן, מה ענין טומאת הנפשות וכיצד פורשים ממנה, ומה הם מי הדעת שצריך לבוא בהם כדי להיטהר.

והנה החזו"א (או"ב ריש פ"ד) כתב ששורש כל המידות הרעות וכל המעשים הרעים שעושה האדם מגיעים ממידה אחת רעה שיש בנפשו, והיא השורש הרע לכל העבירות שחוטא.

ואכן במהר"ל מבואר ששלושת עבירות החמורות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, מכוונים כנגד שלושת חלקי האדם גוף נפש ושכל, שעבודה זרה היא חטא ששייך לשכלו של האדם והיא ראש לכל חטאי השכל, גילוי עריות זה חטא שחוטאים בגוף, וזה ראש לכל חטאי הגוף, וכמו"כ שפיכות דמים הוא ראש לחטאי הנפש דהיינו חטאי המידות שהרציחה מגיעה מן הכעס ומקום הכעס הוא בנפש, ולכן שפיכות דמים זה ראש לחטאי הנפש, והיינו שכל הדברים הרעים מכוונים בסופו של דבר לשורש אחד רע שישנו באדם, רק שבכל חלק באדם זה מתגלה בצורה אחרת, באופן שמתאים לאותו המקום ששם הוא מושרש, ושורש זה הוא מה שקורא הרמב"ם טומאת הנפשות, ומשורש זה עלינו לטהר עצמנו ולחפש לצאת מתחת יד שלטונו של אותו השורש הרע, וכלשון החזו"א שם לצאת משליטת הרגש התאווני וללכת באור השכל.

אך מבואר ברמב"ם שצריך לכוון את ליבו לצאת מאותה 'טומאת הנפשות', ונראה לבאר כוונתו ע"פ דברי הרמח"ל במסילת ישרים בתחילת שער הקדושה שמבאר כיצד שייך שהאדם יחיה בצורה של קדושה בעוד שטבעו החומרי מושך אותו אחר החומר היפך הקדושה, ואומר שם המס"י וז"ל, 'ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו שתחילתו הוא מה

שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו, והוא מה שאמר וז"ל (יומא לט"א) אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה. מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה בא-לקיו'.

המבואר במסילת ישרים שבאמת מכיון שנטייתו של האדם היא אחרי הגוף צריכים סיעתא דשמיא כדי להתקדש, אך ע"י שמקדש עצמו מעט זוכה שמקדשים אותו הרבה כי הוא זוכה לסיעתא דשמיא של קדושה 'הבא ליטהר מסייעין אותו' כתוב בא ליטהר כלומר הרצון ליטהר, וזה מה שאומר הרמב"ם שייכוון ליבו לטהר נפשו, כלומר שהוא מצידו צריך לעשות מצידו את מה שמסוגל וכדברי הרמח"ל 'ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלקיו', ועי"ז כבר יזכה לסיעתא דשמיא.

ב

אולם הרמב"ם כתב תנאי נוסף, שכתב שם 'ויביא נפשו במי הדעת וכיון שהביא נפשו במי הדעת טהר' זאת אומרת שרק ע"י שבאים במי הדעת נטהרים, ויש להבין מה ענין מי הדעת האלו, ומדוע צריך זאת אחרי שכבר כיוון ליבו לפרוש מן הרע ולהדבק בטוב.

וביאר הדברים שבאמת שכשאדם מחליט לפרוש מן הרע ולהדבק בטוב זה רק אומר שהוא הבין בשכלו שהדבר הנכון הוא לפרוש מטומאת הנפשות, ולכן מכוון ליבו ללכת יותר אחרי הטוב, וללכת פחות אחרי התאוות החומריות, אבל כדי להיטהר בפועל לא די בכך, כי הכח הרע שבאדם מושרש עמוק בתוכו, וגם כאשר מבין בשכל מה הדבר הנכון לעשות עדיין אין שום אפשרות לפרוש לגמרי מטומאת הנפשות.

ולכן אומר הרמב"ם שצריך להביא את נפשו במי הדעת שזה התורה הקדושה, ולהדבק בה יותר ויותר, שהתורה היא זאת שמטהרת את האדם וככל שאדם דבק יותר בתורה נחלש אצלו הכח החומרי הרע - טומאת הנפשות, ולעומת זאת מתחזק אצלו כח השכל הטהור, והוא יוצא באמת משליטת הרגש התאווני והולך לפי אור השכל כי התורה מטהרת את נפשו.

וזה מש"כ הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה 'שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה', ברמב"ם לא כתוב שמחשבת העריות מתבטלת על ידי התורה, כי באדם יש כח חומרי אבל השאלה היא איזה כח שולט עליו האם הכח הטוב או הכח הרע, ומתי שהכח הרע שולט עליו וראשו מלא 'מחשבות האון ודעות הרעות' זה נקרא שהוא טמא בטומאת הנפשות, ואם הוא דבק בכח הטוב אז הוא נטהר מטומאה זו כי כשאדם שקוע בחכמה החומריות אינה מתגברת עליו והוא נשאר בשליטת אור השכל.

ודבר זה עלינו לדעת ולהפנים שכשיוצאים החוצה הסכנות עצומות ביותר הטומאה בחוץ היא נוראה, ועלינו לדעת זאת ולקבל על עצמנו לכוון את לבנו שלא נטמא חלילה באותה טומאת הנפשות שיש בחוץ,

וכמו שראינו הכוונה הזו בלב מועילה רק ע"י שוביא את נפשנו במי הדעת, כלומר שנהיה מחוברים אל התורה הקדושה ושקועים בה, וזה מה שמטרה בפועל.

הקב"ה יעזור שנצליח להתחזק בתורה יותר ונחזק את עניין הטהרה בעצמנו ללכת בעקבות אור השכל ולא בעקבות הרגש התאוני וכך נזכה להטהר ולצאת מטומאת הנפשות ונעלה מעלה מעלה.

דברי חיזוק והתעוררות שאמר רבינו שליט"א לנוכח המצב, ולע"נ הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן זצ"ל

אנו נמצאים כעת בתוך המשבר הגדול של נגיף הקורונה המביא אותנו להתמודדויות חדשות עם כל המצבים המיוחדים המתהווים בעקבות המגיפה.

כבר הזכרנו מספר פעמים, שבכל מצב שאנו נקלעים אליו, עלינו למצוא את הנקודה החיובית שאפשר להוציא ממנו ולהתחזק אחר ה'עבודה' שלנו בכל מצב. ונרחיב מעט את הדיבור אודות אחת הנקודות הבולטות באופן ההתמודדות עם המגיפה, ויהיה בזה גם לימוד מדרכיו של הגאון הצדיק הרב ברוורמן זצ"ל, ולעילוי נשמתו.

במשנה במסכת אבות (ב,ט) איתא 'אמר להם צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, ר"ש אומר הרואה את הנולד, ר"א אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי ר"א בן ערך מדבריהם שבכלל דבריו דבריהם'. מבואר בדברי המשנה שה'עבודה' על לב טוב היא המעולה ביותר והכוללת את שאר העבודות, ועל האדם לדבוק בדרך זו. ויש לבאר מהו המושג 'לב טוב' ומדוע כולל הוא את כל המעלות.

החזו"א (או"ב, ריש פ"ד) כותב יסוד גדול בדרך תיקון המידות, שאמנם חכמי היראה חילקו את המידות הטובות והרעות לחלקים רבים כגון, כעס, תאוה, גאווה, אהבת הכבוד וכו', אולם בשרשם של דברים, קיימת מידה אחת טובה ומידה אחת רעה.

המידה הטובה היא 'ההסכמה המוחלטת לבכר את הרגש המוסרי על הרגש התאוני, ומנקודה זו הוא לוחם נגד כל מדות הרעות יחד. ולא יתכן שתהיה הסכמה זו לחצאין, שזה האיש אשר אור השכל וסגולת הנפש הקיצוהו וישפיעו עליו לבחירת הטוב, הוא שואף בשעה הטובה לטוב בלי מצרים ואינו רואה שבע לנפשו בכל הטוב שיעשה, והוא רואה עולם נצח בלתי קץ ובלתי תכלית, וכרגע יתעב כל מדות רעות יחד'.

מאידך, על המידה הרעה שהיא שורש כל הרעות, כותב החזו"א 'המידה הרעה היא ההזנחה את החיים הטבעיים על מהלכם הטבעי, ובלי כל השתדלות ישתלם במדות הרעות כולן, יהיה כעסן מצוין, נוקם מצוין, גאה מצוין וכן הלאה, לא יחסר לו מכל המדות הרעות שמנו חכמים מאומה'.

המידה הטובה היא הכח המוסרי שבאדם, נגדיר זאת ככח המצפון, וכאשר כח זה מתעורר - היינו כאשר 'אור השכל וסגולת הנפש הקיצוהו', האדם מחליט ומסכים בדעתו להילחם נגד הרע, ומכח הסכמה זו הוא לוחם כנגד כל המידות הרעות.

והמידה הרעה היא שהאדם לא שומע לרגש המוסרי אלא נותן לחיים לזרום כפי מהלכם הטבעי ועושה ככל העולה על רוחו ללא שום גבול ומעצור, ומזה יגיע לכל הרעות כולן.

וממשיך החזו"א ואומר, שזו כוונת ר"א 'לב טוב' - לב טוב היינו שהאדם מעורר בו את הכח המוסרי והשכלי ששואף לטוב, ובזה נלחם מול כל המידות הרעות יחד, עד שמשתלם בעשיית הטוב, יעוי"ש בהרחבת הדברים.

והנה, הדור שלנו הוא דור מפונק מאד, אנשים התרגלו לחיות בצורה מאד מפונקת, צריכים לתת להם כל מה שרוצים והם עושים ככל העולה על רוחם בלי להביט על התוצאות. העולם החיצוני נוהג בהפקרות מוחלטת ועושים הכל כפי נטייתם החפשית, עד שרשמי התנהגות זו ניכרים גם בציבור שלנו.

ועלינו לזכור שחיים אלו הינם הפכס הגמור של חיי התורה. חיי התורה הם לחיות בצורה שכלית עם התבוננות על מעשינו על כל צעד ושעל, להשליט את הרגש המוסרי ואור השכל על הרגש התאוני, ולעשות הכל עפ"י התורה.

ואכן אנו רואים במוחש כיצד השפיע דבר זה על התפשטות נגיף הקורונה. שבסופו של דבר נפרצו הגדרים והנגיף חוזר להתפשט. ושורש הענין הוא כפי דברינו, שאנשים אינם מסוגלים לקבל עול ולהישמע לכללים אלא עושים כל מה שרוצים, לא לובשים מסכה כי זה לא נוח להם כי חם וכו' וכו', עושים כרצונם בלי לחשוב על התוצאות, מסוכנות ככל שיהיו.

אדם שהולך עפ"י השכל הישר יודע ומבין שעליו להתגבר על הקשיים ולהיכנע לאור המצב. וב"ה רואים שרוב הציבור שמקבל על עצמו עול תו"מ רגיל לזה, ומוכן יותר להיכנע ולותר על הנוחיות לאור הסכנה.

ובענין זה יש לנו ללמוד מדרכיו של הגה"צ הרב ברוורמן זצ"ל שהיה הוא בעצמו סמל ודוגמא לענין זה. הוא היה דוגמא למוסר! ספר מוסר חי! שכל הליכותיו עפ"י הנהגה נכונה, הנהגה שכלית ומוסרית.

הקב"ה יזכינו לצאת מהתקופה הזו, לצאת מאפילה לאור גדול, ולקבל מכך את התועלת הראויה - שנתלמד בענין זה ונתרגל לבכר את הרגש המוסרי על הרגש התאוני. יהיו דברים אלו לעילוי נשמת הגה"צ זצ"ל.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת בית יהודא

פרשת חוקת תש"פ

אבל אינו מצריכו הזאה, ע"ש. והוכיח אאמו"ר הגאון זצ"ל מזה, דהא דטמא מת טמא שבעה ימים, אינו רק מצד ההיכּי תימצּי דבעי הזאה בשלישי ובשביעי, וממילא אינו נטהר מטומאתו עד היום השביעי, אלא דהוא דין בעצם טומאתו שהוא טמא שבעה, ועל כן אף בנוגע בחרב כחלל, דלא בעי הזאת שלישי ושביעי, מכל מקום טמא שבעה, עכ"ד.

ולפי זה יתבארו היטב הפסוקים כאן, דבפסוק י"א כתיב – 'הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים', ואחר כך בפסוק י"ב כתיב – 'הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי', והיינו דשני ענינים חלוקים הם, דבתחילה מיירי הכתוב בעצם טומאתו, וקאמר שהוא 'טמא שבעת ימים', ואחר כך מיירי באופן טהרתו, וקאמר דבעי הזאה שלישי ושביעי לטהרתו.

והטא ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וגו' [י"ט, ט"ז]

ב'ספרי' כאן (פיסקא קכ"ט) איתא, 'וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב', מה תלמוד לומר, מפני שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא, תלמוד לומר 'והטא ביום השביעי', ואחר כך 'וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב', ע"כ. ובתוס' בכמה דוכתי הקשו, דהא דתנן במסכת פרה (פ"ב מ"א) דהאדם עצמו טובל בלילה וזוהו ביום, הרי דאפשר להקדים טבילה להזאה [ועיין בתוס' שבת דף ק"א ע"א (ד"ה לא), ובתוספות ישנים יומא דף ח' ע"א (ד"ה ורבי יוסי)], ובפירוש הר"ש בפרה שם, מה שכתבו בזה].

והנה ברמב"ם פ"א מפרה ה"ב חילק בין אם מזין עליו בשביעי, דאז צריך לטבול אחר ההזאה דוקא, לבין אם מזין עליו אחר השביעי, דאז יכול לטבול אפילו קודם ההזאה. ואמר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דלשיטת הרמב"ם אתי שפיר קושיית התוס' הנ"ל, דיש לומר דהא דתנן בפרה שם דטובל בלילה וזוהו ביום, מיירי בהזאה אחר השביעי, והא דתניא הכא בספרי שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום, מיירי בהזאה ביום השביעי.

ובעיקר שיטת הרמב"ם בזה, אמר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דיש לבארה על פי דבריו שהבאנו לעיל, דהא דטמא מת טמא שבעה ימים, אינו רק משום ההיכּי תימצּי דבעי הזאת שלישי ושביעי, אלא דהוא דין 'טומאת שבעה', והיינו דנאמר דין בעצם הטומאה דמת דטומאתו היא 'טומאת שבעה', והיינו דטומאתו נמשכת שבעה ימים.

ואשר לפי זה יש לומר, דבאמת ביום השביעי הרי הוא עדיין בתוך ימי טומאתו, והטבילה צריכה להיות אחר ימי טומאתו, אלא דאמרין 'מקצת היום ככולו' (פסחים דף ד' ע"א), אמנם דינא ד'מקצת היום ככולו' אינו נעשה מעצמו, אלא דבזה שנטהר על ידי הטבילה נפסקים ימי הטומאה, וחשיב מקצת היום ככולו, ולזה בעינן שתהא ההזאה קודמת לטבילה, דאז מהניא הטבילה לטהרו, ומפסקת את ימי הטומאה, אבל אם מקדים את הטבילה להזאה, לא מהניא הטבילה לטהרו, ואין בכחה להפסיק את ימי הטומאה, וכיון שעדיין הוא בתוך ימי טומאתו לא עלתה לו הטבילה, וכמו שנתבאר שהטבילה צריכה להיות אחר ימי הטומאה.

באופן דנמצא, דליכא דין בטבילה שתהא לאחר ההזאה, אלא רק בעינן שתהא לאחר ימי הטומאה, ועל כן אם מזין עליו אחר השביעי, שפיר יכול לטבול אפילו קודם ההזאה, דליכא שום דין סדר בין ההזאה והטבילה, ורק אם מזין עליו בשביעי, אז צריך שתקדם ההזאה לטבילה, כדי שהטהרה דטבילה תפקיע את ימי הטומאה, וממילא תהא הטבילה אחר ימי הטומאה.

ותמת שם מרים וגו' ולא היה מים לעדה וגו' [כ', א' ב']

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – 'ולא היה מים לעדה', מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים, עכ"ל.

והנה בגמ' תענית דף ט' ע"א איתא, דבתחילה היה ה'באר' בזכות מרים, ו'עמוד ענן' בזכות אהרן, וה'מן' בזכות משה. וכשמתה מרים, נסתלק הבאר, וחזרה בזכות שניהן. וכשמת אהרן, נסתלקו ענני כבוד, וחזרו שניהם בזכות משה. וכשמת משה, נסתלקו כולם, שנאמר 'ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד',

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, זאת חוקת התורה אשר צויה ה' לאמר דבר אל בני ישראל וגו' [י"ט, א' ב']

ויש לדקדק, למה נאמר כאן 'דבר אל בני ישראל', בלשון יחיד, הא ציווי זה נאמר גם לאהרן, וכדכתיב 'וידבר השם אל משה ואל אהרן', ואם כן היה צריך להיות כתוב בלשון רבים 'דברו אל בני ישראל', וכמו שכתוב בפרשת בא – 'ויאמר השם אל משה ואל אהרן לאמר וגו' דברו אל כל עדת ישראל לאמר וגו' (שמות י"ב), ועיין בפירוש הרמב"ן כאן מה שכתב בזה.

ויתכן לומר עוד בזה, על פי מה שכתב בחדושי מרן רי"ז הלוי כאן, דהא דכתיב הכא 'דבר אל בני ישראל', לאו היינו מסירת פרשת פרה אדומה לישראל, אלא דנאמר בזה דין באופן עשיית הפרה, שצריכה היא להעשות על פי בית דין של שבעים ואחד, וכדאיתא בתוספתא דסנהדרין פ"ג ה"ב, וזהו שנאמר הכא בהכתוב דהוא ידבר אל בני ישראל ויקחו וגו', כי משה במקום שבעים ואחד הוה קאי, כמבואר בסנהדרין דף ט"ז ע"ב, והפרה צריכה להעשות על פיו. והיינו דכתיב 'זאת חוקת התורה', ואחר כך 'דבר אל בני ישראל', דגם זה הוא מחוקת התורה ומדיני הפרה, שהוא ידבר אל בני ישראל, ועל פיו ישרפו את הפרה, ע"ש.

ואם כן הרי מבואר היטב מאי דכתיב הכא 'דבר' בלשון יחיד, שהרי לא נאמר בזה ציווי על משה ואהרן למסור לישראל את הפרשה דפרה אדומה שנאמרה להם, אלא נאמר בזה דין בהלכות הפרה האדומה שהיא צריכה להעשות על פיו של משה, וזה על ידי שהוא ידבר אל בני ישראל, ולכן נאמר ציווי זה בלשון 'דבר', משום דקאי על משה בלבד, שהוא במקום שבעים ואחד.

ויקחו אליך פרה אדומה וגו' [י"ט, ב']

הנה בפרשת פרה אדומה ישנם שני ענינים, א' ענין עשיית הפרה, וזה כולל את שחיטתה של הפרה ואת הזאת דמה ואת שריפתה ואת אסיפת אפרה, ועל ענין זה מסיים הכתוב בפסוק י' – 'והיתה לבני ישראל ולגר ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם', ב' ענין טהרת הטמא על ידי מי החטאת, וזה כולל את קידוש מי החטאת ואת הזאתם על הטמא, ועל ענין זה מסיים הכתוב בפסוק כ"א – 'והיתה להם לחוקת עולם'.

והנה ביבמות דף ע"ג ע"א יליף מקרא ד'והזה הטהור על הטמא', טהור מכלל שהוא טמא, לימד על טבול יום שכשר בפרה. והקשו התוס' שם, היכי ילפינן מהזאה להכשיר טבול יום בשאר עבודות, הא איכא למיפרך מה להזאה שכן זר כשר בה. ותירצו, דאפילו הכי, כיון דעיקר טהרה בהזאה אתיא, ואכשר בה רחמנא טבול יום, כל שכן בשאר עבודות, ע"ש.

ולהאמר צ"ע בדברי התוס' בזה, דהיה להם להקשות יותר, דהא הזאת מי החטאת על הטמא, מילתא באנפי נפשיה הוא, ואינו שייך כלל לדין עשיית הפרה, וכמו שנתבאר, ואם כן מה שייך ללמוד מדאכשר רחמנא טבול יום בהזאה, דהוא הדין דכשר בעבודות הפרה עצמה. וממילא צ"ע גם בתירוקן התוס', דכיון דאכשר רחמנא טבול יום בהזאה, דעיקר טהרה אתיא בה, כל שכן דאכשר ליה בשאר עבודות, דמה בכך דעיקר טהרה בהזאה אתיא, הא מכל מקום עשיית הפרה וטהרת מי החטאת שני ענינים חלוקים הם, ומה שייך ללמוד זה מזה.

ועיין בחדושי אא"ז הגרי"ז זצ"ל בהלכות פרה אדומה (דף ס"ב ע"א מדפי הספר), דמבואר בדבריו שם דנקט, דשריפת הפרה והזאת מי החטאת חד דינא נינהו, דכולהו הוו בכלל 'מעשה הפרה', ועל כן שפיר ילפינן להו מהדדי, ולפי דבריו נמצא דעשיית הפרה וטהרת מי החטאת אינם שני ענינים חלוקים לגמרי, וצ"ע.

הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי וגו' [י"ט, י"א-י"ב]

והנה שיטת הרמב"ן [להלן פסוק ט"ז, ובב"ב דף כ' ע"א] ובעל המאור [בחולין דף ע"א ע"ב], שחרב הנוגע במת טמא את האדם הנוגע בו טומאת שבעה,

וכי בירח אחד מתו, והלא מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר, אלא מלמד שנתבטלו שלש מתנות טובות שניתנו על ידו, ונסתלקו כולן בירח אחד, ע"ש. ושאלוני, דלכאורה אין מובן, היכי דריש הך קרא ד'ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד' על ביטול שלש המתנות הטובות שניתנו על ידי 'שלשת הרועים' שנסתלקו כולן בירח אחד, הא אותן שלש המתנות שנסתלקו בירח אחד היו כולן מתנות דמשה, שהרי המתנה דמרים כבר נסתלקה בניסן, והמתנה דאהרן נסתלקה באב, ואחר כך לא היו הבאר והענן בזכותם, כי אם בזכות משה, ואם כן היכי חשיב סילוק שלש מתנות אלו כסילוק שלשת הרועים.

והנראה מבואר מזה, דאף דהועילה זכותן של משה ואהרן להחזיר את הבאר, מכל מקום לא היה זה כדבר חדש שבא בזכותן, אלא שבזכותן חזר הבאר שכבר ניתן בזכות מרים, וכמו כן גבי ענני הכבוד, הועילה זכותו של משה להחזירן לאחר שכבר ניתנו בזכות אהרן, אבל מכל מקום לא היה זה כדבר חדש שבא בזכותו, ועל כן גם לאחר שמתו אהרן ומרים, ונסתלקו הבאר והענן, ולא חזרו אלא משום זכותו של משה, מכל מקום אכתי מיהא חשיבי הבאר והענן מתנות דמרים ואהרן, הואיל ועיקר נתינתן היתה על ידם, ומשמת משה ונסתלקו מתנות אלו לגמרי, הרי זה נחשב כסילוק שלשת הרועים שבאו מתנות אלו על ידם.

המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויִקְדָּשׁ בם [כ', י"ג]

ופירש רש"י, וזה לשונו – ויִקְדָּשׁ בם, שמתו משה ואהרן על ידם, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין במקדשיו, הוא יִקְדָּשׁ ומתקדש על הבריות וכו', עכ"ל.

והנה מרהיטת הפסוק כאן, דהעונש של משה ואהרן היה גם מחמת חטאם של בני ישראל שרבו את ה', והטעם שנענשו משה ואהרן על חטא זה של העם, לפי שהם 'מקודשיו'.

וכן נראה מדברי ה'אבן עזרא' לעיל פסוק ח', ובפירושו על תהלים מזמור ק"ו, שמפרש הכתוב בתהלים שם 'ויקציפו על מי מריבה ויִרְעו למשה בעבורם, כי המרו את רוחו ויבטאו בשפתיו', שבני ישראל הקציפו את השם על מי מריבה, ויִרְעו למשה בעבורם, כי המרו את רוח השם, ויבטאו השם בשפתיו על משה שלא יבסו לארץ, ע"ש.

וכן הוא לשון הרמב"ן בפרשת וזאת הברכה, על הפסוק 'תריבהו על מי מריבה' (דברים ל"ג) – וטעם 'תריבהו', כמו ריבה השם את יריביו, ששלמת לו משפט הריב שרבו בני ישראל את השם וכו', אבל בשביל ישראל היה העונש עליו וכו', ע"ש. [והראו שכן הוא מפורש בתרגום יונתן בן עוזיאל בפרשת ואתחנן, על הפסוק 'והשם התאנף בי על דבריהם' (דברים ד') – ומן קדם השם הוה רגז עלי, על פתגמיכון, דאתרעמתון על מיא, וקיים דלא אעיבר ית יורדנא ודלא איעול לארעא].

אולם בפירוש רש"י בפרשת ואתחנן, על הפסוק 'ויתעבר השם בי למענכם' וגו', כתב וזה לשונו – 'למענכם', בשבילכם, אתם גרמתם לי, וכן הוא אומר 'ויקציפו על מי מריבה ויִרְעו למשה בעבורם', עכ"ל. ומבואר דמפרש דהעונש של משה רבנו היה על החטא של משה רבנו עצמו, אלא שבני ישראל גרמו לו לחטוא בזה. וכן הוא לשון רש"י בתהלים שם – כי המרו משה ואהרן את רוחו ב'שמעו נא המורים', ויבטאו בשפתיו שבועה 'לכן לא תביאו את הקהל הזה' וגו', ע"כ. הרי דמפרש דהעונש דלא תביאו את הקהל' הוא על מריים של אהרן ומשה, ולא על חטא העם, ו'בעבורם' היינו בגרמתם.

וישלח משה מלאכים מִקֵּדֶשׁ אל מלך אדום וגו', נעברה נא בארצך וגו', ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך וגו', ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה, וימאן אדום נתן את ישראל עֶבֶר בגבולו וגו' [כ', י"ד-כ"א]

נראה דבקשה זו של עם ישראל ממלך אדום 'נעברה נא בארצך', ותשובת מלך אדום 'לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך', מישך שייכא לעיקר המלחמה הנטושה מאז בין עשו ליעקב.

וכן משמע ממאי דקאמר משה – 'כה אמר אחיך ישראל', ופירש רש"י, שאמר לו, אחים אנחנו, בני אברהם שנאמר לו 'כי גר יהיה זרעך', ועל שנינו היה אותו החוב לפורעו, לפיכך פירש אביכם מעל אבינו, מפני השטר חוב המוטל עליהם והטילו על יעקב. 'נעברה נא בארצך', אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל, כשם שלא פרעת החוב, עשה לנו עֶזְרָ מעט לעבור דרך ארצך, ע"כ. הרי דמיייר במלחמת עשו ויעקב, וזהו שטענו ישראל כלפי אדום, דמכיון

שלא פרע עשו את שטר החוב, אלא הטילו על יעקב לבדו, אין לו לעורר על הירושה של ארץ ישראל.

ובזה יבואר מה דהזכיר משה רבנו בדבריו אל מלך אדום – 'וישמע קולנו', ופירש רש"י, בברכה שברכנו אבינו 'הקול קול יעקב', שאנו צועקים ונענים. והשיב לו מלך אדום 'לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך', ופירש רש"י, אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם, ואמרתם 'ונצעק אל ה' וישמע קולנו', ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי ועל חרבך תחיה'. דכיון דמייירי במלחמת עשו עם יעקב, מזכיר כל אחד מהם כוחו במלחמה זו, דכוחו של יעקב הוא בקולו, כדכתיב 'הקול קול יעקב' (בראשית כ"ז), וזהו שאמר משה 'וישמע קולנו', וכוחו של עשו הוא בחרבו, כדכתיב 'ועל חרבך תחיה' (שם), וזהו שהשיב לו מלך אדום 'פן בחרב אצא לקראתך', ובאמת יצא לקראת ישראל 'ביד חזקה', והיינו כמו שפירש רש"י, בהבטחת זקננו 'והידיים ידי עשו'.

וכן הוא בנבואת עמוס א' 'כה אמר השם על שלשה פשעי אדום, ועל ארבעה לא אשיבנו, על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו ויטרוף לעד אפו ועברתו שמרה נצח', ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'על רדפו בחרב אחיו', שנאמר 'פן בחרב אצא לקראתך', וגם עודנו טורף אפו ושומר עברתו ולא חזר בו, עכ"ל. הרי להדיא דתשובת מלך אדום 'פן בחרב אצא לקראתך' הינה מלתא דמלחמת עשו עם אחיו יעקב, והרי הוא ממשיך גם עתה במלחמתו זו, ולא חזר בו.

וזהו שמסיים הכתוב כאן 'וימאן אדום נתן את ישראל עֶבֶר בגבולו ויט ישראל מעליו', ובתרגום יונתן בן עוזיאל – 'וסטא ישראל מלוותיה, דהוו מפקדין מן קדם מימרא דשמיא, דלא למסדרא עמהון סדרי קרבא, מטול דעד כדון לא מטא זמנא למתיהבא נקמתא דאדום בידיהון', ע"כ. והיינו דמכיון דמייירי במלחמת עשו עם יעקב, הרי אפשר היה לעשות באותה שעה את הנקמה האחרונה בעשו, כדכתיב 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו' וגו' (עובדיה א'), אלא 'דעד כדון לא מטא זמנא למתיהבא נקמתא דאדום בידיהון', ועל כן נטה ישראל מעליו, ולא נלחם עמו.

ולהלן שם כתיב 'ויסעו מהר החר דרך ים סוף לסבוב את ארץ אדום, ותקצר נפש העם בדרך', והראה אאמו"ר הגאון זצ"ל את דברי ה'בעל הטורים' שם – מלמד שראו כל הצרות שיבואו עליהם בגלות אדום, ואיך ימשך גלות אדום, ע"כ. והיינו דמכיון שראו ישראל שלא הגיע זמן הנקמה האחרונה באדום, ומלחמת עשו עם יעקב עתידה להמשך, וכדכתיב בנבואת עמוס שם – 'ויטרוף לעד אפו ועברתו שמרה נצח', על כן קצרה נפשים.

ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי, ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו וגו' [כ"א, ל"ג-ל"ד]

עיין בפירוש רש"י, שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר 'ויבא הפליט', הוא עוג שפלט מן הרפאים וכו', ע"כ. וכן הוא בפירוש רש"י בפרשת דברים, על הפסוק 'ויאמר ה' אלי אל תירא אותו' וגו' (דברים ג'), וזה לשונו – ובסיחון לא הוצרך לומר 'אל תירא אותו', אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות שישימש לאברהם, שנאמר 'ויבא הפליט', והוא עוג, עכ"ל. ומקורו בגמ' נדה דף ס"א ע"א.

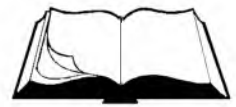
ואשר לכאורה צ"ב בזה, דאמאי חשיבא ביאתו של עוג להגיד לאברהם כי נשבה אחיו, שימוש לאברהם, הרי פעולה זו היתה לטובתו של לוט, ולא לטובתו של אברהם, ומהיכי תיתי שתעמוד לו זכותו של אברהם בעבור זה (אם לא שנאמר דהצלת קרוביו של אברהם חשיבא נמי שימוש לאברהם).

אכן יש לומר הביאור בזה, על פי מה שהארכנו לבאר במקום אחר, דכל מלחמת ארבעה המלכים היתה מכוונת כנגד אברהם אבינו, וזה היה עיקר חפצם ומגמתם במלחמה זו, וכדאיתא ב'פרקי דרבי אליעזר' פרק כ"ז שהנסיון השישי היה שבאו עליו אמרפל וחבריו להורגו, אמרו 'נתחיל ראשון בבן אחיו ואחר כך נתחיל בו'. וכן הוא לשון רש"י בתהלים ל"ז על הפסוק 'טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים' – שאמרפל וחבריו התחילו מלחמה בעולם בשביל לשבות את לוט ולהתגרות באברהם, ע"ש.

ואם כן הרי מבואר היטב מאי דחשיבא ביאתו של עוג להגיד לאברהם כי נשבה אחיו שימוש לאברהם, שהרי כל שבייתו של לוט היתה בשביל להלחם באברהם ובתורתו, והצלת לוט הינה באמת הצלה לאברהם גופיה.

מִי יֵרֵא מִי יֵרֵא

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 399 שאלות המצוות בימי מגיפת הקורונה (ז) ושאלות המצוות סיון תש"פ ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

מסכה, האם צריך לשלם על זה שכר לימוד או חצי תשלום?
תשובה: מכיון שהסיבה שלא שולח את הילד היא שלא שומרים על הכללים של משרד הבריאות, אין לו חיוב לשלם כלל היות שלא הוא אשם בזה.

שאלות המצוות

הישן פעמיים בלילה לענין ברכת התורה

◀ **שאלה:** התעורר באמצע הלילה ורצה ללמוד, בירך ברכת התורה ולמוד, אח"כ המשיך לישון, האם בבוקר צריך לחזור ולברך שוב?
תשובה: אם בפעם השניה כשהלך לישון היתה זו שינת קבע, יש כאן היסח דעת וצריך לברך כשקם בבוקר את ברכת התורה, שהרי אף בשינת קבע ביום המברך לא הפסיד (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק כ"ה), כל שכן בזה שהיתה שינת קבע בלילה שבדאי המברך לא הפסיד (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק כ"ט).

נטילת ידים כשיד אחת עם גבס

◀ **שאלה:** נפל ושבר ידו, והיד מכוסה לגמרי עם הגבס, כשנוטל את היד השניה לפני אכילת הפת, האם יכול לברך ברכה 'על נטילת יד'?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' קנ"ח ס"ק ד') שאפילו אם אוכל רק בידו האחת חוששים שמא יגע גם בשניה, ולכן יש לנטול את שתי הידיים, ע"י שם. משמע באופן שלא שייך כלל שיגע מספיקה נטילת יד אחת, וכן משמע מדברי משנ"ב (סי' קס"ב ס"ק ס"ט) שאם יש לו מפה בידו, יכרוך ידו במפה, ע"י שם (ע"י "ביאור הלכה" סי' ד' סעיף ב' ד"ה ידקדק) ומסתמית לשונו משמע שמברך אפילו על יד אחת, וכשמברך על יד אחת הנוסח הוא 'על נטילת ידים' (שו"ת "רב פעלים" ח"א סי' ח', ו"כף החיים" סי' ד' ס"ק ב').

כיסוי הטלפון בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר לכסות את הטלפון בשבת ע"י מפית?
יסוד השאלה הוא, היות שהמפית משמשת את הטלפון, יש לה דין בסיס לדבר מוקצה, האם אסור לעשות כן בשבת משום ביטול כלי מהיכנו (ע"י שו"ע סי' ש"י סעיף ו').
תשובה: אם מטרת הכיסוי היא לשמור על הטלפון שלא יפלו עליו דברים שיפסידוהו, הרי"ז משמש את הטלפון ונחשב כבסיס לדבר האסור (הגם שהוא עומד מלמעלה ולא מתחת לטלפון), ואסור להניחה בשבת.
אולם אם סיבת הנחת המפית היא כדי שהאדם לא יראה דבר מוקצה בשבת, וירגיש קדושת השבת, נמצא שאין זה משמש לטלפון אלא את האדם, ואין זה נעשה בסיס לדבר מוקצה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).
ויש להוסיף, שאם המפית מיועדת לכיסוי הטלפון, שהיא תפורה בצורה המתלבשת על הטלפון אין בזה משום ביטול כלי מהיכנו, מכיון שזה תפקידה.

הנחת כלי מתחת למזגן בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר בשבת להניח כלי מתחת למזגן כדי לאגור את המים המטפטפים ממנו?
תשובה: מי המזגן שנוטפים בשבת הם מוקצה משום נולד, שלפני כן היה אוויר ונשתנה לנוזל (שו"ת "שבט הלוי" חלק י"א תש"ר ר"ד, ו"מנחת שלמה" ח"ב תש"י י"ח אות ה'), ולכן כשהם יטפטפו לתוך כלי, הכלי יהיה מוקצה, ואסור לעשות כן משום ביטול כלי מהיכנו (וכמבאר בשו"ע סי' ש"י סעיף ו'). והעצה שיניח בתוך הכלי דבר המותר, כגון סכום או כלי אחר, ונמצא שהכלי הוא בסיס להיתר ולאסור ויכול לטלטלו.
וכל זה כשהניח כלי בשבת עצמה, אבל לפני שבת מותר להניח כלי שמעצמו נעשה מוקצה, אבל יהיה אסור בהמשך השבת לטלטלו, ולכן גם בזה אפשר לשים בתוכו כלי המותר, ועי"ז יוכל לסלקו כשיתמלא.

סידור קלפים בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר לסדר קלפים (למשחק ילדים) כל אחד לפי סידורו כדי לשחק בהם?

לע"י
מרן רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקל"ה
נלבי"ע כ"ה בתשרי תש"פ

לע"י

נשמח טהורה הנערה רחל ע"ה
בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר
נלבי"ע כ"ה מרחשון תש"פ

"שומר פתאים ד"

◀ **שאלה:** מתי אסור ללכת במקום סכנה, ומתי אמרינן "שומר פתאים ד" ומותר לסמוך שהקב"ה ישמור?
תשובה: מצד אחד מבואר בחז"ל שאסור לעמוד במקום סכנה (רמב"ם הל' רוצח פרק י"א הל' ד"ה, שו"ע חו"מ סי' תכ"ז סעיף ח'), ו"מנחת חינוך" מצי' תקמ"ו ס"ק י"א, ומצד שני הרי שטים בים, נוסעים במדבר (פעם כל הדרכים היו דרך מדבר שהוא סכנה), וטסים באווירון הגם שיש בזה סכנה (וראיה שמברכים ברכת "הגומל" אח"כ).
שמעתי מהגאון רבי אברהם גורביץ שליט"א, ראש ישיבת גייטסהד, בשם הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל שדברים שגם בני מלכים עושים, זה סימן שכך "דרך העולם", וכך אנו חיים, ומותר לעשות משום "שומר פתאים ד", אבל אם זה דבר שבני מלכים נוהגים מלעשותו משום סכנה, נכנס בגדר של 'אסור להיכנס למקום סכנה'. ולפי' כל מה שמשרד הבריאות מתירים לעשות בזמן הנגיף, אם גם בני המלכים ושרי המדינה עושים כן, הרי זה בגדר של "שומר פתאים ד".
מעשה בהגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל (בעל "חזון יחזקאל" על התוספתא) שהיה מגיע כל שבוע לבני ברק למסור שיעור כללי בישיבת סלבודקה, פעם בדרך חזור הנהג נסע במהירות גבוהה מהמותר. אמר לו הרב אברמסקי שהוא רוצה לרדת. אמר הנהג שימשיך וייע במהירות המותרת. ענה הרב שבכל זאת רוצה לרדת, הסיבה שאפשר לנסוע ברכב למרות שהוא מקום סכנה היא מכיון שהנהג שומר ודואג גם לעצמו, ואפשר לסמוך עליו, אבל בזה שהנהג לא דואג לעצמו אפילו אם יסע לאט יותר, אין זה נהג ששומר על עצמו, ולכן גם אין הנהג שומר עליו.

מטריה בשעת תפילה

◀ **שאלה:** באירופה מתפללים בחצרות בגלל הנגיף, ויורד שם הרבה גשם, האם אפשר להחזיק מטריה ביד בשעת התפילה?
תשובה: אע"פ שאסור להחזיק דברים בידו בעת התפילה, כיון שזה לצורך התפילה מותר, והגם שנחשב עומד לפני מלך, כי גם לפני המלך היה מחזיק מטריה אם היה יורד גשם.

מטריה או מעיל גשם

◀ **שאלה:** האם יש הבדל אם מתפלל עם מטריה בידו או שמא עדיף לשים מעיל גשם שהכובע עולה על כל הראש?
תשובה: במנחה ובמעריב אם אפשר עדיף מעיל גשם עם כובע, שאז זה מכסה את כל הראש, אבל בשחרית שהוא לובש תפילין, יש ענין לכתחילה לא לכסות את התפילין, וכדכתיב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך", (שו"ע סי' כ"ז סעיף י"א, ומשנ"ב ס"ק מ"ה), ולכן עדיף שיחזיק מטריה, ואז התפילין נשארות מגולות.

הוצאת ספר תורה

◀ **שאלה:** המוציא את ספר התורה מן הארון, צריך להעבירו לש"ץ, יש שמפחדים להעביר את הספר מיד ליד, וכמו שהזהיר מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, איך להתנהג בזה?
תשובה: זה שמוציא את ספר התורה מארון הקודש יביא את ספר התורה עד הבימה, והשי"ץ יאמר בקול 'שמע ישראל...', 'גדלו...', בלי להחזיק בספר התורה.

גננת שלא לובשת מסכה

◀ **שאלה:** מי שלא שולח את הילד לנן כיון שהגננת מסרבת ללבוש

תשובה: אם מסדרם כדי לשחק בהם עכשיו (לפעמים מסדרים כדי שיוכל לערבבם היטב שכל סט יהיה מפורז), נחשב בורר אוכל מאוכל לאלתר ומותר, אבל אם מסדרם כדי שיהיו מוכנים למשחק לאחר זמן, הרי זה בורר אוכל מאוכל לאחר זמן (שהרי אח"כ ישתמש בשניהם), ויש בזה איסור בורר (**"ביאור הלכה"** סי' ש"ט סעיף ג' ד"ה ה"ו פלניו).

הפרדת אפונה וגזר

אם יש תערובת ירקות של גזר ואפונה, ורוצה להפריד את הגזר מהאפונה לשתי צלחות נפרדות, כי יש מי שאוהב גזר ויש מי שאוהב אפונה, אפילו זה שהוא עצמו לא אוהב אפונה, יכול להוציאה מבין הגזר, היות שיש מי שאוכל אותו בסעודה, זה נחשב הוצאת אוכל מאוכל לצורך לאלתר, אבל לצורך סעודה אחרת אסור לעשות כן.

דיאודורנט ספריי בשבת

שאלה: האם מותר להשתמש בדיאודורנט ספריי בשבת?

תשובה: כתב הרמ"א (סו"ס ש"י"ט) הרוקק ברוח בשבת, והרוח מפורת את הרוק חייב משום זורה, ע"י שם, ולפי"ז כשהרוח מפורת את הנוזל מהבקבוק, יש בזה איסור משום מלאכת זורה.

אולם ב"ביאור הלכה" (שם) בשם הגר"ע"א כתב בשם הפוסקים, שהבבלי סבר שזורה זה רק כאשר מפריד אוכל מפסולת, משא"כ בזה, ואין בזה שום איסור, ע"י שם.

ולכן למעשה נוקטים שלפזר ספריי באוויר או על הגוף מותר, אבל על בגדים אסור משום מוליד ריח בבגד (ע"י "מנחת יצחק" חו"מ כ"ו, וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל, וספר "ארחות שבת" פרק ג' ס"ק ל"ה).

ערובב קורנפלקס עם חלב בשבת

שאלה: האם מותר לערבב בשבת קורנפלקס עם חלב?

תשובה: מותר לשפוך חלב לתוך פתיתי קורנפלקס סמוך לאכילתם, לפי שאינם נדבקים זה לזה (הגר"נ קרליץ זצ"ל), וכל זה אם יאכל מיד, אבל אם ישהו הרבה זמן וידבקו זה בזה אסור משום לישא (ספר "איל משולש" ה"ל לישא פרק ב' סעיף כ"א).

ממחטות שחלקן מחוברות זו לזו

שאלה: האם מותר להשתמש בשבת בחבילת ממחטות כאשר אינו יודע איזה מהן מחוברות זו לזו ואיזה אינן מחוברות?

תשובה: כשיש חיבור בין ממחטה אחת לשניה וקורע את הנייר כדי לקחת עצמו בהן או לשאר תשמישים, חייב משום קורע (משנ"ב סי' ש"מ ס"ק מ"א), והגם שבה אינו יודע בדיוק מתי קורע, אבל מכיון שהוא יודע שבמשך פעולתו אלו ויש ודאי קריעה, אסור ונחשב כפסיק רישא (משנ"ב סי' שליו ס"ק כ"ה, הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל מובא בשש"כ פ"י כ"ו ס"ק ס"ד).

הרכבת פאזל בשבת

שאלה: האם מותר לילידם להרכיב פאזל בשבת, שיש בזה צורות וכדומה?

תשובה: אם אין בין החלקים שום חיבור ורק מונחים זה לצד זה, מותר, אבל אם החלקים מונחים בתוך מסגרת אחת או שנתפסים אחד בתוך השני, או מחוברים ע"י מנגט, נחשב לחיבור ואסור (הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל מובא בשש"כ פרק ט' ס"ק מ"ח, "שולחן שלמה" סי' ש"מ ס"ק ל"ה, "חוט שני" חלק א' פרק כ' עמ' קנ"ז).

מעיר בחורי ישיבה ע"י מוזיקה

שאלה: בחורי ישיבה שתפקידם להעיר את הבחורים מסתובבים ומשמיעים מוזיקה בקולי קולות, האם מותר לעשות כן או יש בזה משום "זכר לחורבן"?

תשובה: כתב הרמ"א (ס' תק"ס סעיף ג') שאסור להתרגל לנגן בכלי שיר כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר, ע"י שם. ומה"ט יש להימנע מלהתעורר מהשינה ע"י מוזיקה או שעון מעורר המשמיע שירים ומנגינות (הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל, ספר "שולחן שלמה" ה"ל תפילה פרק י"ג ה"ל י"ח), אולם לענין שעון מעורר אם מיד כשמצלצל הוא מכבה אותו ומשתמש בו רק כדי לקום משנתו, מותר. אבל להמשיך ולהתענג בשמיעת הנגינה אסור (ספר "שערי נחמה" למחותני החשוב הגר"י טשזנר שליט"א, אב"ד אופקים, עמ' קכ"ז).

אם בזמן המתנה על קו הטלפון שומעים מנגינות, גם בימי בין המצרים מותר לשמוע, משום שהאדם לא נהנה מזה כלל, זה רק מעצבן אותו, והוא חושב לעצמו: הלוואי שיפסק ויענו לטלפון (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ולפי"ז גם בנד"ד, כשמעירים את בחורי הישיבה ע"י הפעלת מוזיקה, הבחורים לא נהנים מזה כלל, ואדרבה, זה מפריע להם להמשיך לישון, ואין זה שייך כלל לזכר לחורבן, ומותר להמשיך לעשות כן.

אם הישיבה נמצאת בשכונת מגורים חייבים להתחשב ולא להפריע לשכנים שעדיין ישנים וחלילה לעבור בגזל שינה!

צביעת שערות ע"י כדורים

שאלה: מי שיש לו שערות לבנות, האם מותר לו לקחת כדורי

ויטמינים כדי שהשערות יחזרו להיות שחורות או אדומות כבימי קדם?

תשובה: כמו שמצינו בגמרא (שבת ק"י): שאסור לקחת סם רפואה שע"י"ז יהיה עקר, כמו כן ב"לא ילבש" אסור לירות עצמו כמו אשה, גם באופן שגורם לפיו ואין זה נחשב לגרמא אלא האיסור עצמו (שו"ת "חלקת יעקב" יו"ד תש"פ, שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א תש"פ).

הפרת נדרים לפני בת מצוה

שאלה: האם האב יכול להפר נדרי בתו שעומדת לפני היותה בת מצוה?

תשובה: אב יכול להפר נדרי בתו עד שהיא בוגרת, דהיינו בת שתים עשרה וחצי, ומהני רק לנדרי של עינוי נפש, וכל זה אם שמע את הנדר, אבל בלי שמיעה לא מהני הפרתו כלל, וכמבואר בפסוק (פ' מטות ל', ה"ו): **ושמע אביה את נדרה... ואם הניא אביה אותה ביום שמעו**.

מבואר במשנה (נדרים ע"ב): שדרך תלמידי חכמים עד שיצתה מרשותו, היו אומרים לה כל הנדרים שעשית עד עכשיו יהיו מופרים (וכן מובא בשו"ע יו"ד סי' רל"ז סעיף י'), ומסביר הר"ן (שם) שזה רק להראות לה החשיבות והזהירות של נדרים.

ולפי"ז למעשה לא מהני הפרת האב, כל זמן שלא שמע ממנה את הנדר, ובכל זאת יש ענין להסביר לה ולהזהיר אותה לומר תמיד "בלי נדר".

ישיבה על מקום אביו לאחר פטירתו

שאלה: האם מותר לבן לשבת על מקום אביו לאחר פטירת האבא?

תשובה: כתוב בשו"ע (יו"ד סי' ר"מ סעיף ב') איהו מורא וכו' ולא ישב במקום המיוחד לו, ע"י שם. והנה הרמב"ם והשו"ע כתבו שלא יקרא בשמו בין בחייו ובין במותו. משמע ששאר דינים מותרים לאחר מותו (כן פסק שו"ת הרא"ש כלל ה' סי' ג', שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרכ"ח, שו"ת "זכר לשמחה" סי' קל"ב, והגר"ש אלישיב זצ"ל), והוסיף הגר"ח קניבסקי שליט"א שהיושב על כיסא אביו לאחר מותו, יש בזה כבוד לאב, וכדכתיב (מלכים א' א', י"ב): **"ושלמה ישב על כיסא דוד אביו"** (ספר "דרך שיחה" פרשת יתרו).

סיום הש"ס בצנעה

שאלה: בחור ישיבה הרוצה לעשות סיום על הש"ס, האם לעשותו עם חבריו ואולי זה יגרום שגם אחרים יעשו כן או צריך לחשוש מעין הרע ויעשה סיום בצנעה?

תשובה: יעשה עם חבריו, ומדבר טוב של תורה לא צריך לחשוש מעין הרע (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הוספת חומש בפדיון במקום שאין חיוב

שאלה: ראה את משגיח הכשרות מפר"ש תר"מ עבור כל המפעל ופודה את המעשר שני ורבעי על מטבע משלו, ואומר: 'הוא וחומשו יהא מחולל על פרוטה במטבע שלי', האם זה חל?

תשובה: הפודה מעשר שני שלו על מטבע שלו צריך להוסיף חומש, ולכן כשפודה יאמר: 'יהא מחולל הוא וחומשו', אבל אם אין המעשר שני והמטבע של אדם אחד אין צריך להוסיף חומש (רמב"ם הלכות מעשר שני פרק ה' ה"ל א' וה"ל ב', "דרך אמונה" שם ס"ק כ"ד), ובנד"ד שהמשגיח פודה על מטבע שלו (ולא משל המפעל) אין חיוב להוסיף חומש.

והעירו שלפ"ז בנד"ד שהמשגיח אמר 'הוא וחומשו מחולל על ש"פ' הרי אין כאן חיוב חומש כלל ונמצא שהמעשר שני מחולל על פחות מש"פ, והמחלל על פחות מש"פ לא חל הפדיון כלל.

אמנם למעשה אין בזה שום חשש, כי כשאין חיוב חומש ואומר 'הוא וחומשו' הרי הוא כאומר 'הוא ומחצה שבו' או 'הוא וחמישית שבו', ונמצא שחילל רק את המעשר שני על פרוטה ("דרך אמונה" פ"ה ממע"ש ח"ב, ביה"ל ד"ה ואשה) והוכיח דל"כ בנוסח הפרשת תרומות ומעשרות של ה"חזון איש" היה צריך לכתוב 'הוא וחומשו מחולל על פרוטה ורבעי', כדי שלא תהיה תקלה באופן שאין צריך חומש.

קבר על גבי קבר

שאלה: בבית הקברות שבו קבורים ההורים הכל מלא, ולא מוכרים חלקה אלא רק בקומה שניה, האם עדיף בכל זאת לקנות לידם חלקה בקומה השניה או לקנות קבר רגיל במקום אחר?

תשובה: בודאי יש לקנות במקום אחר קבר רגיל, ולא קבר על גבי קבר אפילו במקום אבותיו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

רטיבות בדירתו משריפה אצל שכן

שאלה: בדירה סמוכה לדירתו השכורה היתה שריפה, ובעקבות כך היתה רטיבות וריח רע במשך כמה חודשים בדירתו, ומאוד קשה היה לחיות שם, האם יכול לתבוע מהמשכיר להפחית מתשלום השכירות עבור החודשים האלו עד שתיקנו את כל הנזק?

תשובה: לגור בדירה במצב כזה שיש בו רטיבות וריח, היא שווה הרבה פחות (הגם שהמשכיר לא אשם בכך, בכל זאת המציאות היא שהדירה שווה פחות), וזכותו לתבוע הורדה מדמי השכירות, ויתפשרו ביניהם כמה לחוריד.

יֵאֵיר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 10 – חקת תש"פ

בענין פרה אדומה

כתב הרמב"ם (הל' פרה אדומה פרק א' הלכה ב') וז"ל "זה שנאמר בתורה תמימה תמימת אדמימות לא תמימת קומה, אלא אם היתה ננסת כשירה כשאר קדשים, היו בה שתי שערות לבנות או שחורות בתוך גומא אחת, או בתוך שתי כוסות והן מונחות זו על זו פסולה". ובהלכ' ה' כתב הרמב"ם "היו קרניה או טלפיה שחורים יגוד גלגל העין והשיניים והלשון אין מראיהן פוסלים בפרה" וכתב הכס"מ "ומפרש בפרק מומין אלו דהא דיגוד היינו דוקא מעילוי זכרות אבל אם השחרות מגיע לזכרות אין לה תקנה שאם יחתוך שם עשאה בעלת מום".

המבואר מדברי הכס"מ דשחרות בקרנים טלפים הוי פסול גמור רק דמהני לזה יגוד, דכתב דאם היה השחרות יותר מן הזכרות לית ליה תקנה משמע דפסולים לגמרי, והקשו במנ"ח (מצוה שצ"י) ובמשנה אחרונה (בפ"ב דפרה משנה ב') דמאי שנא דלגבי שערות אמרינן דאם היו שתי שערות שחורות פסולה ולא מהני תלישה, ואילו הכא אם נימא דפסולה בשחרות בטלפים מהני יגוד להכשירה, וכתבו דמסתבר דיהיה כשר גם בשחרות בקרנים וטלפים והוי רק דינא משום מראית עין, כמו שכתב הכס"מ לענין שערות מפוזרות דכתב דצריך תלישה רק משום מראית עין הכי נמי הכי, ועיין ברא"ש ובתיו"ט שהביאו ג"כ הלשון כהכס"מ דאם הגיע שחרות לזכרות לית ליה תקנה, ובאמת סברת המשניא והמנ"ח צ"ע דבשלמא בשערות שייך מראית עין דהרי שערות פסולות בפרה רק בעינן שתי שערות צמודות, ולכן במפוזרות יתלוש מפני מראית עין, אבל קרנים וטלפים מה שייך בהו מראית עין.

עוד צריך ביאור דאם נפסלה הפרה כשקרניה או טלפיה שחורות, אמאי הביא הכא הרמב"ם האי דינא דתמימה דקאי לענין אדמימות לענין שערות, ליתי נמי דתמימה דבעי אדומה גם בקרניה וטלפיה, ובאמת דדברי הרמב"ם הן בספרי (במדבר יט, ה) דמרבה לתמימה באדמימות לענין שאם היה בה שתי שערות שחורות פסולה וא"כ תקשי דברי הספרי דמרבה לה לענין שערות ולא לענין קרנים וטלפים.

ברמב"ם לענין שערות בה"ב כתב "היו בה שתי שערות לבנות או שחורות", הרי דפסל לענין שערות דלא חשיב אדומה בין בלבנות ובין בשחורות. והנה בהלכ' ה' לענין קרניה וטלפיה כתב "היו קרניה או טלפיה שחורים יגוד" הרי דהביא רק שחורות ולא לבנות, וזה אין לומר דסמך על מה שכתב בהלכ' ב', דבמשנה בפרה לענין קרניה וטלפיה נמי איתא רק שחורות והוא במשנה ב' ולענין שערות הביאו נמי לבנות וזה במשנה ח' וכבר עמד בזה במשנה אחרונה שם.

ברמב"ם בהלכ' ג' כאן כתב "היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר וגו' במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים" וכו', וכתב המנ"ח (מצוה שצ"י) דמסתבר דהאי דינא דגו' ראשן המשחיר הוי רק דינא דלכתחילה משום מראית עין אבל הפרה כשירה אפי' בלא גיזה, דאל"כ מאי שנא ראשן דמהני גיזה ומאי שנא עיקרן דלא מהני, אך עיין בפיהמש"נ להרמב"ם והרע"ב דמשמע דפסולים אם לא גו' ראשן המשחיר דז"ל שם "יגו' ראשן המשחיר והיא כשרה" הרי דכשירה הוי רק לאחר שיגו' ראשן המשחיר, וא"כ הדרה קושיית המנ"ח מאי שנא ראשן דמהני גיזה ומאי שנא דלעיקרן לא מהני גיזה.

והנראה בזה דהנה איתא בספרי (יט, ה) והובא ברש"י בחומש (במדבר יט, ב) דיליף מתמימה שתהא תמימה באדמימות שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה, וצ"ב מה מרבה לה הספרי מתמימה לענין שערות הרי גם במה דכתיב אדומה שמעינן לה דבעינן שיהיו שערותיה אדומות, ובשפתי חכמים (שם או ו') פירש דכונת הספרי למיסר דרך שתי שערות פוסלים בפרה ולא שעה אחת דהוי ליה רבוי אחר רבוי, ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט, וממעט דבעינן שתי שערות שמורות לפסול, אכן הרא"ם (שם), והתפארת ישראל (פרה פ"ב מ"ב) כתבו דהאי דינא דשתי שערות פוסלות בפרה ולא אחת ילפינן לה מהלכה למשה מסיני, א"כ הדרה קושיין לדוכתא מה מרבה מתמימה לענין שערות.

אשר נראה בזה דשתי דינים איכא בדין פרה אדומה חדא מה דילפינן מהא דכתיב פרה אדומה, וזה הוי דין דמראה הפרה צריך שיהיה אדום, והאי דינא נאמר בכל מה דשייך שיהיה אדום והוי בין לשערות ובין לענין קרנים וטלפים, ומהאי דינא שפיר תהני תלישה בשערות ויגוד בקרנים וטלפים דכיון דכל הדין הוי במראה דבעי שיהיה לפרה מראה אדום אם תלש השערות או חתך הקרנים והטלפים שוב הוי פרה אדומה במראה, ועוד דינא הוי וזה קאי רק לשערות דלא שייך למראה, אלא דבעינן שיהיה בפועל שערות אדומות דזה נותן בה שם תמימה באדמימות דבעינן שעצם החפצא של הפרה תהא אדומה ולא רק בדין מראה שבה.

ולפי זה זהו כונת הספרי אם נאמר פרה אדומה, הייתי מרבה שבעי שערות אדומות אך תהני לזה תלישה דהוי דין רק במראה, ע"ז מרבה עוד דינא דתמימה באדמימות דקאי על השערות רק דבעינן שיהיה בה בפועל שערות אדומות, ולזה אמרו בספרי שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה ולא אמרו יתלוש דזה כל החידוש דהוי פסול אפי' בתלישה.

ואשר לפי"ז שפיר כתב הרמב"ם דין תמימה שנאמר בפרה לענין אדמימות דקאי רק לענין שערות, דלענין קרנים וטלפים לאו מדין תמימה יליף לה אלא דהוי דין בשם פרה אדומה מדין מראה הפרה

ולזה מהני יגוד, אבל ברור אם לא יגוד יפסל דחסר בשם פרה אדומה, אך מועיל יגוד דשפיר חשיב אח"כ שם פרה אדומה, דכל פסולה הוי מדין המראה דעייז נפקע שם פרה אדומה, ומדויק ברמב"ם בפיהמש"ן ובר"ש דהביאו האי ספרי רק במשנה ח' לענין שערות ולא הביאו במשנה ב' לענין קרנים וטלפים דהתם כמשנ"ב לאו מתמימה יליף לה.

ולפי זה שפיר כתב הרמב"ם בהלכ' ג' דבראשן משחיר ועיקר מאדים דיגוזו ראשן ויכשר, דבאמת אם לא גוזו יפסל כמשנ"ב בפיהמש"ן להרמב"ם, דלמבואר דדין תמימה דנאמר בשערות הוי רק למאי דחשיב עיקר שערות וזה הוי בעיקרן, אבל במה דשיך לדין מראה שפיר מיפסל גם בראשן דחסר במראה פרה אדומה שבה רק לזה מהני יגוזו דכל דינו הוי מדין מראה ולהאי דינא מהני גזירה.

ולפי"ז נראה דלענין מראה לבן לא הוי הפקעה בשם אדומה, דבשחורה הוי הפקעה בשם אדומה דאם איכא חלק מן הפרה שחורה וחלק אדומה א"כ חשיב פרה שחורה ואדומה, אבל בלבנה שפיר תחשב כפרה אדומה, אך כל זה מה דשייך לדין מראה דהוי דין דבעינן מראה אבל להאי דינא דתמימה באדמיות דהוי דין דבעינן בפועל שהשערות יהיו אדומות ולא רק דין דמראה וא"כ אפי' בלבנות יפסלו כיון דחסר בהו המראה אדום, וא"כ אתי שפיר דבהלכ' ב' לענין שערות כתב הרמב"ם דבין שחורות ובין לבנות פסול אבל לענין קרנים וטלפים בהלכ' ח' וכן לענין ראשן של שערות כתב רק פסול בשחורות וכמשנ"ב.

מי מריבה

הראשונים ביארו בכמה וכמה אופנים מהו חטאם של משה ואהרן במי מריבה. עשר שיטות מביא האוה"ח מה היה חטאם.

ובפרש"י שהיו צריכים לדבר אל הסלע והם הכו, ועוד פרשו בכמה אופנים.

אכן רבה התמיהה, אם היה הצווי לדבר אל הסלע איך משה אבי הנביאים עובר על צווי ה' ולא מדבר אלא מכה את הסלע, ואף על כך נאמרו ביאורים רבים. [שמעתי בשם הגאון רבי זליג ראובן בענגיס זצ"ל שבאמת דיבר משה אבל הדבור לא השפיע, והטעם שהרי דבורו של משה הוא כמו שהשכינה מדברת, שכינה מדברת מתוך גרונו, אבל משה בא לכלל כעס שאמר שמעו נא המורים א"כ כל הכועס שכינה מסתלקת ממנו א"כ אף שדיבר כבר לא היה בדבורו כח לבקוע את הסלע רק ע"י הכאה].

עוד צריך באור, את העונש הנורא שנענשו משה ואהרן למות בלא לראות את הארץ, ובתחנונו הרבים של משה עד שהתפלל תקטיו תפילות להעביר הגזירה, שכמה קשה היה לו העונש לא להיכנס לא"י, וא"כ רבה התמיהה על העונש החמור לחטא מי מריבה. ואיתא בחז"ל (יומא פו, ב) הביאו רש"י בכמה מקומות שבכל מקום שהזכיר מיתתם של משה ואהרן הזכיר סרחונם, משל לשתי נשים שלקו, אחת אכלה פגי שביעית ואחת זינתה, זו שאכלה פגי שביעית פרסמו חטאה בכל פעם שלא להכלילה בכלל צרתה, א"כ אין עבירת משה כעבירת כלל ישראל א"כ מדוע עונשם שוה. וצריך להבין גודל העונש הנורא על חטא מי מריבה.

האוה"ח (כאן - ובדברים א, לו) מקשה קושיא גדולה הנה בחטא המרגלים מצינו ויבכו העם בלילה ההוא, ואמרו חז"ל אתם בכיתם בכיה של חנים אף אני אקבע לכם בכיה לדורות, היינו שנגזר בחטא המרגלים שביהמ"ק יחרב. והנה עוד בחז"ל בגמ' בסוטה (ה, א) שא"א לשונאי ישראל לשלוט במעשה ידיו של משה, וא"כ אם נגזר על עם ישראל שיחרב הבית א"כ אם משה יבנה, לא יחרב.

רק יש עוד חז"ל מדרש שוחר טוב מזמור לאסף באו גויים בנחלתך, קינה לאסף מיבעי ליה, אלא שכילה חמתו על העצים ואבנים ולא כילה חמתו בעם ישראל שחיו לא היה שריד ופליט, והנה אם יכנס משה לארץ ישראל בזמן חטא המרגלים לא יהיה חיו תקומה לישראל וגם זה נשבע ה' שלא יכרית עם ישראל.

ובהכרח צ"ל אומר האוה"ח מכח זה שאף על משה נגזר בחטא המרגלים להיות כאחד מישראל למות במדבר לכבוד עם ישראל שלא יכלו, ומסביר האוה"ח בדברים שאחר חטא המרגלים שם כתיב "ואף בי התאנף ה' בגללכם". וביאר והיינו שגם הוא נכנס בכלל העונש למות במדבר בגללם שהא בהא תליא, ובפרשת ואתחנן הוסיף האוה"ח שאחר שמשה התפלל והתחנן אמר לו הקב"ה אם אפר שבוועתי שנשבועתי לך שלא תכנס לארץ, אני אפר גם את שנשבועתי שלא אכלה את בני"י, ולכאורה הוא כמדרש פליאה, וכי אם יפר שבוועת משה צריכים להפר כל השבוועות, אלא אומר האוה"ח אם משה יכנס לארץ כבר ביהמ"ק יהיה לעולם, וא"כ יכלה הקב"ה חמתו על עם ישראל ולא על העצים ועל האבנים שאינם יכולים להכלה שעשאן משה.

וא"כ שואל האוה"ח קושיא עצומה הרי בכל התורה הסיבה שמשא ואהרן לא נכנסים לארץ הוא משום חטא מי מריבה לא חטא המרגלים וכמשנ"ב אם נענשו ישראל חייב להיות שבכללם משה ואהרן. וא"כ במה תלוי בואם בחטא מי מריבה הרי חייב היה להיות הגזירה כבר בימי המרגלים.

ובהכרח יצא לדון בחידוש גדול, שאם היה משה מקדש ה' במי מריבה, היה כזה קדוש ה' והשפעה על עם ישראל שלא היה סיבה לחורבן הבית, והיה תקון לחטא המרגלים ויכלו להכנס לא"י כל עם ישראל, וכמו בחטא המרגלים השפעתו לחורבן הבית שיעבדו ע"י אחר תשע מאות שנה, כן קדוש ה' ישפיע שלא יענשו בחורבן.

אבל אזי רבה התמיהה והקושי להבין את התקון הגדול הקדוש לה' שיעקור ויעמיד בעם ישראל כתשע מאות שנה שלא יחטאו ויעמוד הבית על תילו, מהו הקידוש ה' הגדול שבוה יתקון כל חטא המרגלים, ועיי"ז יזכו גם שיכנס משה ותהיה גאולה שלימה ולא יחרב הבית, שלא יחטאו שיהיה ראוי שיחרב, שאם יחטאו א"כ משה לא יכול להכנס לא"י כדבריו שאזי יכלו בני ישראל בחטאם.

נתנה ראש ונשובה למי מריבה, הנה בספר אהל יהושע להגאון רבי יהושע הלר זצ"ל הביא פרוש נפלא בטעם שמשא לא דיבר אלא הכה אל הסלע. ומקדים ושואל כמה תמיהות בפרשה. הנה כתיב (פסוק ח') וידבר ה' אל משה לאמר. קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם.

ומקשה א. אם הצווי היה לדבר א"כ מדוע מצוה קח את המטה הרי העיקר היה הדבור. ב. מי המוציא מהסלע משה או גם אהרן, בתחילה כתיב ודברתם היינו משה ואהרן, והכתוב מסיים והוצאת היינו רק משה. ג. כפל הלשון ונתן מימיו והוצאת להם מים. ד. עוד שינוי שבתחילה כתיב ונתן יתן מאליו, ואח"כ כתיב והוצאת היינו בכח ע"י הוצאה וע"י משה. ה. השינוי פעם כתב מים ופעם מימיו.

ועיין במפרשי התורה שהאריכו בזה. ותירץ ע"פ הת"י שכתב שאמר הקב"ה למשה שידבר אל הסלע והיה אם יסרב יכה במטה על הסלע, הנה היה שני צווים דבור והכה כבר למשה, בתחילה דבור אם יהיו זכאים ויהיה ע"י דבורם של משה ואהרן שיצאו מים, ואם יסרב ולא יהיו זכאים, יצאו מים ע"י הכאת משה. לפי"ז ישב את כל התמיהות, שצריך ליקח המטה אם יסרבו ליתן מים שלא ראויין, וכן לדבור היה משה ואהרן, ולהכאה היה רק משה, ונתן מימיו היינו ע"י דבור, ואם ישראל ראויים יתן מעצמו ומים רבים, אבל אם והוצאת לבד אזי והוצאת מים בכמות מעטה בלבד. אכן משה הקדים שמעו נא המורים היינו שאמר לא מסתבר

כשראה אותם משה שהם ראויים לנס לכן לא ניסה כלל הדרך הראשונה ומיד פעל בדרך השניה הכה אל הסלע להוציא מימיו, ודפח"ח.

אכן א"כ לפי יותר רבה הפליאה מהו חטאו הגדול של משה שיען לא האמנתם להקדישנו הרי כך היה צווי ה' יתברך שאם לא ראויים יכה את הסלע. כדי ליישב הדברים נפתח צהר להבין את חטאם של עם ישראל שגרם לחורבן הבית, שכמו שכתב האוה"ח חטאם ותיקונם תלויים בהשפעה לדור החורבן אם יחטאו ולא יהיו ראויים לבנין הבית, ושורש החטא נעוץ בחטאם של דור המדבר והם המשפיעים לדורות לעמוד או ליפול כנגד חטאים שיגרמו לחורבן הבית.

הנה בחז"ל מצינו הטעם לחורבן בית ראשון, עבודה זרה בראש וכן ג"ע ושפי"ד, אבל העיקר כל הנביאים מלאים בעון ע"י נחרב הבית, על כל גבעה היה ע"י, וחטאו של מנשה שהכניס את הצלם דמות ארבע פנים להיכל שמאז גזר ה' על חורבן הבית.

אכן בנביא ירמיהו כתוב טעם אחר, על עזבם את תורת. ובגמ' סוף נדרים (פא, א) שלא ברכו בתורה תחילה לא היתה התורה חביבה להם ולא העריכו את רום ערכה של תורה, עמלו אבל לא במידה מספקת. וכבר עמדו על קושיא זו רבים. ותרצו במדרש באיכה שהעיקר הוא חטא ע"י כמו שכתוב ברוב הנביאים, רק המאור שבתורה יחזירים למוטב ואם היה להם את אור התורה היו חוזרים למוטב ולא היו נענשים בחורבן הבית.

והנה באוה"ח ובאלישיך ועוד, הביאו עוד בזה משל הכינור הידוע, דהיינו שהיה שר גדול שמרד במלכו ויצא דינו למיתתו, אכן אותו שר היה מנגן נפלא בכינור, שהמלך אהב באופן מיוחד לשמוע את נגינתו, ואזי ביקש המלך אע"פ שמגיע לו עונש מיתתו מבקש ארכה כיון שאינו יכול בלי נגון הכינור של אותו השר, כך הוא בחורבן הבית אע"פ שחטאו בע"י ונפסק להם מיתתו, אכן נגון התורה כ"כ ערב שאינו יכול להמיתו [ובמהרי"ט כתב שא"א לומר כן שודאי חוטא אין אור תורתו מנגנת בכינור, אכן י"ל במשל שרובם חטאו אבל יחידים מנגנים בכנור והם החרש והמסגר שמנגנים בכינור].

ולפי"ז החטא הוא ע"י, והתקון הוא נגון הכינור ת"ת בעמל התורה שידעו ויכירו ערכה.

והנה במדרש מצינו דבר נפלא שיאירו לנו באור יקרות על כל אשר נעשה, דאיתא בילקו"ש כאן מה היו צריכים משה ואהרן לדבר אל הסלע שנה להם פרק או חידוש אחד, היינו לא שידברו אל הסלע שיוציא מים, אלא ידברו ד"ת [וד"א בד"ת כוחם בחבורה, ולזה צריך שידברו משה ואהרן שניהם לומדים יחד פרק אחד] ובזכות כח התורה מן הסלע יצאו מים רבים שלא יכבו את האהבה, שיראו בנ"י בכוח התורה שישפיע למאות שנים בתוך תוכם לאהבת התורה. ובזוהר הלא "כה דברי כאש נאום ה' כפטיש יפוצץ סלע עליכן דמשתדלין בה לשמה, וע"י נאמר ודברתם אל הסלע.

וא"כ בזה הארנו את דרכנו, חטא המרגלים חטא ע"י, ניתנה ראש אומרים חז"ל אין ראש אלא ע"י, כל חסרון האמונה הוא של ערים בצורות ופחד מפני אומות העולם זהו היסוד לחורבן ביהמ"ק, ע"י בכל הר וגבעה בא"י, אבל אם היה בהם המאור שבתורה כניגון הכינור א"כ שוב היה המאור שבה מחזירים למוטב או הניגון שלא יפסק. א"כ תיקון מי מריבה אם היו רואים את ערך התורה שתהא חשובה בעיניהם לדעת שבלי מים בלי שום דבר רק התורה קימת א"כ כבר היו מתקנים חטא המרגלים, אכן משה מיד הכה לא האמין שבנ"י ישכילו לתורה בשלמות כאשר המים מוצאים אותם משלותם א"כ הוי תרתי דסתרי לממית עצמו ולזכות בכח התורה, אבל טעה, שע"י למוד התורה ישפיע שפע רב עליהם ליתן לב לתורה הק'.

הנה בזמן קריאת פרשת חוקת בערב שבת הובא במג"א קבעו לסליחות ולא לצאת לשוק רק להסתגר בבית על שריפת התורה

ששרפו בכל אירופה ובמיוחד באיטליה, וקראו ע"י התרגום של תחילת הפרשה זאת חוקת התורה דא גזירת אוריתא.

והנה הרמח"ל כתב מה שגזר יותר באיטליה על שריפת התורה משאר מקומות, משום שלא היתה התורה יקרה בעיניהם והיו למדים מתוך עינוגים והיא שריפת התורה השייכת לפרשת חוקת.

וא"כ לא רק שייכת לתחילת הפרשה של זאת חוקת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, אלא גם פרשה שניה מי מריבה היא פרשת התורה של יקר תפארת התורה שענינה ככינור שיכלה לדחות גזירה של כליה וחורבן לבית המקדש. הוא בפרשת חוקת שהיו יכולים לראות ולהגיע להבין ולהשכיל יופי תפארת העמל התורה.

והנה למדרש שהיה צריך משה לומר ד"ת יחד עם אהרן אל הסלע, הנה היה זה ביום שמתה מרים והיו אבליים, וא"כ אם לא היה בטוח שתהא השפעה להם למודו בתורה לפיקוח נפש, לא היה מותר לו ללמוד תורה כאבל.

מיני אלעזר לכה"ג

בקרא במיתת אהרן כתיב ויפשט משה את בגדי אהרן והלביש את אלעזר. ובנס היה דאיתא בחז"ל שהלביש את אלעזר כסדר לבושה ופשט מאהרן בסדר של הלבישה, וצ"ע למ"ל להגיע הנס הזה.

הנה ברש"י כתב קח בדברי תנחומים שרואה כתרו נתון לבנו אהרן בחייו נהיה כה"ג. וצ"ב איך יש שני כה"ג הרי איתא שאין שני כה"ג בב"א, וכיצד הראה לו מיד שהוא כה"ג.

ועיין במדרש דמקשה איך לבש אהרן בגדי כה"ג הרי הוי ל"ת של כלאים ועיין מדרשות חלוקות אימתי לבש אהרן את הבגדים. ועיין בהרמב"ן שבה מהעבודה לחר ההר. והנה מתרץ המדרש שמותר לו ללבוש כיון שהיו דבור כמו קח את אהרן כן עכשיו היה הדבור וצ"ע מהו התרץ.

ונראה לבאר ע"פ רש"י שאיסור לבישת בגדים שלא בעידן עבודה הוא שהיו לבישה שלא לצורך, אבל לצורך אינו לבישה האסורה וא"כ היינו התרץ שהיו כמו קח את אהרן [וכן היה גם בכל שבעת ימי המילואים שעדיין לא היה קדושת המשכן, ולבש בגדי קודש עם שעטנז, וצ"ע].

אכן צ"ב מהו הענין של הלבישה והפשטה שבגלל זה נדחה איסור כלאים. ואשר נראה בזה וכן משמע בקראי ובמדרש דהנה ענין לבישה ע"י משה מצינו בשמיני למלואים אבל לדורות היה ע"י לבישה בעצמו, וא"כ במה הכא היה צריך לבישה ע"י משה. וכן פשיטת הבגדים של אהרן ע"י משה. ועיין במדרש שהיה נס גדול הפשיטה והלבישה שהפשיט הבגדים מאהרן לפי סדר הלבישה שנאמר בלבוש בגדי כה"ג.

ואשר בהכרח מבואר הכא שכמו בחנוך המשכן היה הקידוש של אהרן ע"י הלבישה ע"י משה, הכא נמי הכא היה הקידוש ע"י משה בלבישה. והגדר נראה בתרי אנפי או שהרי אלעזר לא היה כהן מכח אהרן שהרי נמשח לעצמו, ודין ירושה בכה"ג הוי בזה שהוא כהן מכח האב וא"כ הכא הוי כעין משיחה חדשה ותחילת הכהונה גדולה לאלעזר.

או נימא שהכא היה ירושה מחיים שהרי היה ניחום של אהרן שיראה בחייו את בנו בכורו ככה"ג. והנה אין אפשרות לרשת מחיים רק היה דין פשיטה היינו לקיחת הכה"ג מאהרן ולהלביש את אלעזר א"כ היה מעשה הורשה מחיים ע"י משה שנוטל מאהרן ונותן לאלעזר וזה רק ע"י הפשטה משה שהוא המלביש בזמנו וכאן היה הפשטה שדינה הפקעת הכה"ג מאהרן ונתינה לאלעזר.

עוד נראה לבאר דאין נעשית ע"י לבישה הרי צריך עבודה. ועיין נזר התורה בפרשת אחרי לחלק בין בגדי לבן לבגדי כה"ג, ויסוד הדברים שבגדי כה"ג עצם הלבישה מראה שהוא בעל הבית במקדש, וא"כ שפיר היה בזה חינוך לכהונה גדולה.

ליום היארכייט של גיסי הרה"ג ר' שרגא פייבל גיברלטר זצ"ל בלב"ע ו' תמוז תשס"ח

נביא קטעים מתוך הספדים שנדפסו בקובץ נר שרגא

ביום הכיפורים האחרון הוא התפלל ברמת השרון, כבר לא היה לו כח, אז כבר נודע לו מהמחלה, לא היה לו כוח לדבר. הוא אמר לי אתה יודע, אני המשכתי ומשכתי את התפילה בכל הכוחות, כדי שאני יגמור מאוחר, באים יותר מאלף איש לשמוע אותי אנשים האלה כשאני אגומר הם הולכים לאכול, לא היה לי כוח אבל ידעתי איזה אחריות יש לי. איי... ר' שרגא נתת כל מה שיש לך זה היה סוד ההצלחה שלך. כל אחד הרגיש בן ועכשיו מלווים אותך המעשים טובים, משפחות בחורים איי... כמה באו לשאול אותי תלמידים אם אני צריך לעשות קריעה כיון שבזכותו אני בן תורה.

*

אני נזכר וחושב, דברים שהיו כל כך פשוטים, אבל לא שמו לב בחיי, איי... ר' שרגא כל מקום שהיה מגיע כולם היו מיד רצים אליו, כולם היו נדבקים אליו. כולו מלא שמחה, הוא הביע שמחה. בכל פעם שהיו באים בשבת ובזמן אחר כל אחד רוצה לשבת ליד ר' שרגא, כל אחד רוצה להיות בד' אמות שלו, מקומו היה מלא שמחה, והשמחה הייתה שמחה אמיתית, שמחה שבאה מלב טוב. מיהו השמח, "טוב לב ושמח", זה הולך יחד. הטוב לב הנדיר כולם הרגישו שרגא זה אור' כל אחד רוצה להידבק באור, הרגישו כל כך בנוח, כל כך קרוב, כל אחד רוצה להרגיש קירבה. קשה לנו עדיין להרגיש שר' שרגא לא נמצא.

*

ראיתי בשבעה כל מי שנכנס, כמעט לא היה אחד שהכיר אותו, שלא אמר הוא עשה לי כך, ונתן לי כך, אבל תנאי אחד היה לו, אל תספר לאף אחד. נכנס חבר וסיפר אף אחד לא ידע שרגא היה מקבל תיקים ביום שישי, איך שהוא היה מגיע אומר לי, פלגא לי פלגא לך, חצי שלי חצי שלך, אבל אל תספר לאף אחד, ולפעמים שהיה רואה צורך מיוחד היה נותן לי יותר. זהו היה המהות של ר' שרגא, שלא יידעו, אל תגיד לי תודה. כל מהותו היה הטבה והטבה, הגאון ר' אליהו אמר, שזה היה בוודאי צורת חיים לתת. אבל כתוב בגאון מהי גמילות חסד, מהי אמת של גמילות חסד, זה לא רק לתת לעני, לפעמים לתת לעני זה בא ממידות לא טובות, אדם רוצה שהשני יהא נזקק כדי שהוא יהא זה שעוזר לו, זה מגדיל את הנותן, זה נעים להיות נותן, גם זה דרגא גדולה אבל אין זה החסד המושלם, אומר הגאון הגמילות חסד האמיתית היא עם חבריו, זהו האמת גמילות חסד שמה זה המבחן האמיתי. ההטבה האמיתית זה אמת של הטבה. נכנס חבר בשבעה ואומר אני מהיחידים בשיבה שלא קיבלתי מר' שרגא הנאה גשמית, ברוך ה' אני בא מבית מלא, אבל אני רוצה לומר לכם קיבלתי יותר מכולם, וסיפר בדמעות עד היום אני זוכר, זה מלווה אותי כל החיים, היינו בשיעור שאלתי שאלה אחרי השיעור, בא אלי אחד ויחיד, נגש ר' שרגא ואמר לי כל כך טוב שאלת, איזה למדן שאתה.

כמה שהיה איכפת לו שיהא לכל אחד, והכל בסבר פנים יפות, הרי כל החלוקה שהייתה במקום הזה כמה הוא אמר זה עולה לו בדמים יקרים, ללכת להביא לכל אדם הביתה את כל המצרכים לפני פסח, אדרבא הנעימות היא שיבואו אנשים לקחת שיגידו תודה, אבל זה לא הנתינה המושלמת, זה לא הסבר פנים יפות. איי... ר' שרגא מהו חושב, צריך לקחת הסעות בלילה, הוצאות על גבי הוצאות וטרדות גדולות, אבל שיהיה בסבר פנים יפות. ובאמת חלק גדול שלהם הוא נתן לא ידעו מיהו הנותן, הוא היה כותב על הארגונים מקופת העיר, או מהרב יאיר ישראלי, לא ידעו שהוא הנותן, זהו המהות של ההטבה, זהו גמילות חסד בדרגא של נפש נקי וצדיק.

לכן כל החיים היה בשמחה, כל הסביבה שלו, כל המהות שלו הייתה שמחה, כאשר הלב כל כך נקי וכל כך טהור הלב כל כך רוצה רק לתת, איפה שהוא הלך הוא ראה, זה נצרך, וזה מבקש. עד הרגעים האחרונים, באים כמה לשמח אותו בבית חולים, הוא אומר להם אפשר בחוץ, אפ"י שזה לא נוח אבל עוד כמה חולים ישמחו, זה המהות של שמחה של נתינה. הוא הלך למקומות אחרים, למקומות של שמחה, אפשר לומר עיר שלמה, כל רמת השרון, כשהוא הגיע לשם הייתה מדבר שמחה, והוא התחיל שיעור פה, שיעור שם. וכשמגיע משהו אחר במקומו למפעל שהקים הוא שמח זה כבר עומד על תילו. אי אפשר לתאר, יש היום כולל של עשרים אברכים מופלגים ברמת השרון, מתושבי המקום ולא כאלה שבאים מבחוץ. כשהוא פתח את הצלה ברמת השרון, שאלתי אותו מה אתי צריך את זה, אז הוא ואמר לי כשאני דופק בדלת לאנשים חילוניים ומבקש תבואו לשיעור, הם אומרים לי מה אתה עשית בשבילנו כלום, ועכשיו אתה בא לעשות אותנו בעלי תשובה, אמר ר' שרגא עכשיו יש לי פתחון פה. ולאחר שהעמיד והקים הוא היה יכול להתפרנס מהמפעלים שהקים, אבל הוא העביר לאחרים, להמשיך ולהקים. "רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נקי וצדיק".

בתור משפחה קשה לדבר, אנחנו איננו מרגישים ששרגא איננו, קשה לעכל את זה, ולכן אנחנו מדברים עליו את הדברים חיזוניים. שרגא מהותו הייתה הטבה, כתוב במשנה בפרקי אבות פרק ו', אין מלווים לו לאדם לא כסף ולא זהב, אלא תשובה ומעשים טובים, מזהים שכשהוא חיבר את הספר שלו לפני עשר שנים, בהקדמה הוא כותב למה אני מחבר את זה כדי שיהיו שפתותי דובבות בקבר, אברך צעיר מלא שמחה, מה הוא רוצה ששפתיו יהיו דובבות בקבר, כמה מעשים טובים, עשה שרגא שהם ימשיכו הלאה, משפחות ומשפחות שהקים, שהם קיימים בזכותו.

ראיתי את הסוד הגדול, איך הוא מצליח להציל נערים, תמיד לא הבנתי איך הוא מצליח איתם כ"כ והוא היה אומר לי יש לי את השפה, לא הבנתי. אבל כשהתבוננתי ראיתי את סוד ההצלחה שלו, הוא נתן את כל מה שיש לו, הוא היה בא לכאלה שנפלו אתה רוצה את המכונית שלי, מכונית חדשה ליום שלם, גם דלק, אבל בתנאי אחד, תלמד איתי היום שני סדרים, ומדובר בבחור שכבר שנה לא היה בשיבה, כך הוא מצא לו מסילות ללב, ונתן לו יותר ממה שהבטיח, ולאחר כמה ימים הבחור בא מעצמו ואמר אני רוצה ללמוד. הבחור הרגיש שהוא אוהב אותו, והוא באמת אהב אותם. מי יכול לאהוב אנשים זרים, איי... ר' שרגא מקומו לא היה ד' אמות, זה היה כל המדינה כולה, כל אחד הוא אהב. בבית החולים כשהיה מלא יסורים ראיתי נכנס אחד וסיפר לו שהבן שלו ירד, אמר לו ר' שרגא אני רק יוצא מן הבית חולים, תביא אותו אלי תראה איזה מהפכה תהיה. כל מהותו היה לתת ולתת. וכל זה מקצת שבמקצת, אנו מרגישים שכמה שנגיד זה לא יספיק.

*

אנו מתפללים לקדוש ברוך הוא שיעזור לאשתו הצדקנית, כמה שהיא הייתה שמחה בכל המעשים האלה, היא הכירה אותם. הוא היה מגיע בערב פסח ממש, ועדין הבית לא היה מוכן, בגלל שהיה צריך לחלק לאחרים. לבוא באמצע הלילה, או בשעות מאוחרות, היה לה את המסירות נפש לחכות. ה' ישלם להם כפי פועלם, את הברכה של פינחס, והיה לזרעו אחרי ברית כהונת עולם, ברית שלום, שיהא שלימות בבית, שלימות בתורה, שלימות בכל דבר.

*

וב"ה אחר י"ב שנים שאנו רואים את המשפחה המפארת שהקים, את החתנים והכלות, אשר חן יוצק על פניהם, יתן ה' שימשיך האילן וירבה שורשיו ביתר שאת וביתר עוז, ולא ימוש התורה מפי זרע עד עולם, מתוך אושר ושמחה, עד ביאת גואל צדק במהרה.

להערות והארות תרומות והנצחות ניתן לפנות: 0527680034@okmail.co.il

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

עיקרי העניין הלך אחר הרוב

[א] מקור העניין. בגמ' חולין דף יא עמוד א, מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא? מנלן? דכתיב: אחרי רבים להטות! רובא דאיתא קמן, כגון ט' חנויות וסנהדרין - לא קא מיבעיא לן, כי קא מיבעיא לן - רובא דליתיה קמן, כגון קטן וקטנה, מנלן? וכו' רבה בר רב שילא אמר: אתיא מפרה אדומה, דאמר רחמנא: ושחט... ושרף, מה שחטתה כשהיא שלמה, אף שריפתה כשהיא שלמה, וליחוש דילמא טרפה היא! אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא;

[ב] בקבוע אין הולכין אחר הרוב. בגמ' בבא קמא דף מד ע"ב, לא צריכא, דאיכא תשעה ישראלים ואחד כנעני, דאע"ג דרובא ישראלים נינהו, כיון דאיכא חדא כנעני בינייהו הוי ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וספק נפשות להקל. וכתב רבי אייזק חבר בספרו בית יצחק (שער הקבוע סימן יב) ואחר העיון נלע"ד דיש ליישב דבאמת עיקר הטעם קבוע כמחצה על מחצה דמי הוא משום דנודע האיסור במקומו לא שייך בי' ביטול וכיון דהאיסור כמאן דאיתא דמי ואינו מתבטל שפיר הוה כמחצה על מחצה כמ"ש וכן אם היינו דנין בסנהדרין אחר גוף האנשים והם קבועים וניכרים כל אחד במקומו ודאי דמקרי קבוע משא"כ בסנהדרין דלאו בתר אנשים אזלינן אלא בתר דעתיהם וסברתם וכל ששמענו סברת המועטים והמרובים שפיר שייך ביטול סברת המיעוט בסברת המרובים. וכיון דשייך בזה ביטול לא מיקרי קבוע משא"כ בבהמות אף שנפרשו זה אחר זה כיון דבע"ח לא בטלו שפיר מקרי קבוע אף בנפשו זה אחר זה כל שהוא בקיבוץ יחד יש לחלק דש"ה דסנהדרין נשארים קבועים במקומם וא"כ ההבל דנפק מפיהם נייד ממקום קביעות משא"כ כשהקבוע עצמו כשהוא בחבילה אחת הולכים ונדים יחד א"כ כ"מ שם הוא הקביעות עיי"ש.

[ג] רוב וחזקה - אם יש סתירה בין הכלל שהולכים אחרי הרוב לבין היכא שמעמידים דבר על חזקתו. במקרה של סתירה בין רוב וחזקה - הולכים אחר הרוב (קידושין פ', א). ודוגמא: תינוק טמא שנמצא בצד עיסה טהורה וחתיכה מן העיסה בידו. חזקה שהעיסה בחזקת טהרה עומדת (ואולי אדם טהור נתן לתינוק חתיכה מהעיסה). מול חזקה

זו עומד "רוב" - רוב תינוקות נוגעים וממשמשים בעיסה, ויש לשער שלקח מן העיסה וטימאה. במקרה זה הולכים אחר הרוב, והעיסה טמאה (טהרות פ"ג, ח).

[ד] רוב וקרוב. בגמ' ביצה דף י עמוד ב, דאמר רבי חנינא: רוב וקרוב - הלך אחר הרוב. הגמ' שם דנה לגבי האפרוחים בקן שאנו דנים מהיכן הם? והניחה עתה הגמרא, שעל אף שיש לנו להתירם על סמך ההוראה של "הלך אחר הקרוב" - והיה לנו לומר שהיונים השחורים שנמצאים בקן של הלבנים [וכן להיפך] באו מהקן הקרוב הסמוך שהיו בו, ואלו הם היונים המזומנים - בכל זאת, אין מתירים אותן מדין "הלך אחר הקרוב" היות ומנגד יש לנו הוראה של "הלך אחר הרוב". כי היות ורוב היונים בעולם אינם היונים המזומנות, לכן אנו תולים לומר שאלו יונים שהגיעו מעלמא. וההוראה ש"הלך אחר הרוב" - גוברת על ההוראה של "הלך אחר הקרוב"! ולכן ג"כ: תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבילה, ונמצא בשר קרוב לחנות המוכרת בשר נבילה, הבשר מותר באכילה, כי מניחים שבא מן הרוב (ב"ב כ"ג, ב).

[ה] אין הולכין בממון אחר הרוב. כלל זה אמור בגמרא בנוגע למוכר חפץ לחברו והלוקח בא לבטל את המקח מדין מקח-טעות, שאף על פי שהרוב מסייע לטענתו, אין הולכין בממון אחר הרוב. ובגמ' ב"ק כז א וב. מובא דוגמא לכך, המוכר לחברו חבית, והם במקום שרוב אנשים קוראים לחבית חבית ולכד כד, ומיעוט אנשים קוראים גם לכד בשם חבית, והמוכר נותן לו כד בטענה שהוא לא נתכוין אלא לכד כהמיעוט, אין הלוקח יכול לתבוע שיתן לו דוקא חבית או שיחזיר לו מעותיו שאין הולכין בממון אחר הרוב. והלכה בזה כשמואל רמב"ם מכירה פט"ז ה"ב; טוש"ע חו"מ רלב כא. הטעם שאהב"מ אחה"ר, לפי שחזקת ממון של המוחזק מצטרפת אל המיעוט והורע כח הרוב תוס' ב"ק שם ד"ה קמ"ל. ועי' ביאור הגר"א סי' רלב ס"ק לא. ואף על פי שרוב וחזקה רוב עדיף ואין מצרפים את המיעוט לחזקה, חזקת-ממון עדיפה, לפי שהמוציא-מחברו-עליו-הראיה, וזו אינה ראיה כ"כ בתה"ד סי' שמט.

[ו] בפיקוח נפש אין הולכין אחר הרוב. בגמ' כתובות דף טו עמוד ב, והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב! והטעם דוחי בהם ולא ישמות בהם, ולכן אין הולכין אחר הרוב, רוב דעות ברופאים. ושמעתי מהגאון ר' שלמה פישר שליט"א שיש

מדין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

ספק רוב וספק עדות כנגד חזקה

קיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף. והנה בתוס' חולין (פז, א) מבואר דאף ספק רוב מהני נגד חזקה, דלא אזלינן בתר החזקה אלא זה נשאר ספק. וכן מבואר בחשק שלמה דאם קרוב עדיפא מרוב, אף ספק קרוב עדיפא מרוב (ונת' בהרחבה בשיעורי ב"ב כ"ג ב) ולכא' צ"ב מ"ש מהא דחזינן לענין תרי ותרי, לשיטת התוס' ועוד ראשונים דנקטו דתרי ותרי ספיקא דרבנן, אבל מדא' מוקמינן אחזקתה, ומבואר דאף דעדים וחזקה ודאי עדים עדיפי, מ"מ ספק עדים לא מהני נגד חזקה. ומ"ש לענין רוב שבספק רוב לא אזלינן בתר חזקה, אף דעדים עדיפי מרוב, וכבר עמד בזה הש"ש (ג טו) יעו"ש.

והנראה דצ"ל בזה, דברוב וחזקה, ובקרוב וחזקה, אלו עניני בירור והוכחה, וגם חזקה דמעיקרא הוא ענין של בירור, שהחזקה מבררת לנקוט צד זה שמה שהיה לא השתנה, ולכן במקום שיש רוב נגד חזקה כיון דרובא עדיפא מחזקה, הבירור של הרוב מגרע ומבטל את הבירור של החזקה, וממילא במקום שיש ספק רוב יש ספק בעיקר החזקה, ולכן בספק רוב לא שייך למימר דניזיל בתר החזקה, כיון דכל עיקר החזקה בספק עומדת.

משא"כ בעדות, שהוא ענין אחר, שאינו ענין של בירור אלא של נאמנות, ובמקום שיש עדות נגד חזקה, אין הפשט שהעדות מגרעת ומבטלת את החזקה, אלא החזקה עדיין קיימת, אלא שהעדות עושה שאין לנו ספק כלל, והוי כמו שנראה לענינו שהאשה מתגרשת, וממילא לא שייך לילך בתר החזקה, ולכן בספק עדות איכא למימר דניזיל בתר החזקה.

(שיעורי רבי גרשון ב"ב)

הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א
ראש ישיבת גרודנא באר יעקב

בנידון את מה מצרפים לחשבון הרוב

במתני' כתובות טו, בתינוקת שאין ידוע אם נבעלה לפסול ובאה לינשא לכהן, שאם רוב אנשי העיר הם מן המשיאים לכהונה תינשא וכו'. ודן רעק"א באופן שבעיר יש נ' מן הכשרים ונ' פסולים והכהן הזה שבא לשאת התינוקת, משלים לרוב כשרים, האם הוא מצטרף לדון שיש כאן רוב כשרים, או דלמא כיון שהוא יודע שהוא לא בא עליה, הרי שהספק הוא רק בין הנ' כשרים והנ' פסולים ואין כאן רוב.

והרש"ש דן עליו, שגם מי שאינו בכלל הספק משלים לרוב, וכדמוכח מניפול הנמצא בין שני שובכות, שאם באחד יש יותר יונים מהאחר, דנים שכל דפריש מרובא פריש, אע"פ שכל אלו שנשארו בשוכך הרי לא פרשו, ואינם בכלל הספק, ויש ספק רק על זה שפרש אם מכאן פרש או מכאן, ומ"מ דנים בזה רוב. ולכן כתב הרש"ש שגם אם יש בחנות נ' חתיכות בשר כשר ומ' הם מרובעים וי' משולשים, ובחנות הטריפה יש רק כ' חתיכות משולשות, ונמצא חתיכת בשר משולש, ניצל בתר רוב הכשרים ונכשיר, הגם שבספק ישנם רק המשולשים, וכתב שבזה יש עדיין לדון.

ולכאורה גדר הנידון הוא, האם רוב היו מה שיש רוב צדדים להכשיר, ורק אלו שנכנסים בספק חשיב שיש ע"י כל אחד צד להכשיר, או דלמא שדין רוב היו שכל שיש לנו ספק על דבר מהיכן הוא, תולין המסופק ברוב, ולכן גם אלו שאינם בכלל הספק משויים לרוב כדי שנתלה את המסופק ברוב.

והנה החזו"א אעה"ז ס' ל"א כתב, שאם היו במחנה הרבה אנשים ורובם נהרגו ומיעוט ניצולו, ואנו דנים עכשיו על אשה מסוימת שבעלה היה במחנה האם הוא מן הניצולים או מן ההרוגים, כתב החזו"א שאין בזה משום רוב שכיון שאנו דנים על איש מסויים מה נעשה עמו האם נהרג או ניצול, ואין שום נפק"מ בספק הזה אם היו הרבה הרוגים ומיעוט ניצולים, ולכן חשיב ספיקו כשקול, ואין משנה לענין ספיקו מה שהיו הרבה שנהרגו. וא"כ מבואר מדברי החזו"א, שאין כלל דין כזה לתלות את המסופק ברוב, אלא רוב האפשרויות הם הקובעות את הרוב.

ולכן נראה, שגם הרש"ש אינו מכין שהכלל של רוב הוא לתלות את המסופק ברוב, וגם הוא מפרש שרוב האפשרויות הם הגורמות את הרוב, אלא ס"ל שאנו דנים ע"פ האפשרויות שהיו קודם, ולא משנה לנו מה שעכשיו נתברר שלא יצא לפועל אלא אפשרות אחת, והיינו דכיון שמהשובר הגדול ישנם יותר אפשרויות של פרישה, ולכן אנו דנים שכל פרישה שתהיה, מהם היא תהיה, ולכן גם אם עכשיו נתברר שהיונים שלא פרשו אינם בספק, מ"מ הם נתנו קודם אפשרות של פרישה, וע"פ זה אנו דנים שאכן מאחת האפשרויות האלו היתה הפרישה.

ולכן גם בנידון הרעק"א, לפי דעת הרש"ש, גם הכהן שמסתפק עכשיו, מ"מ גם הוא היה בכלל אפשרות של פרישה, ונמצא שהיו רוב אפשרויות של פרישה מן הכשרים, ולפיכך אנו דנים את המסתפק מכלל הרוב, הגם שעכשיו כבר ברור לנו שהמסתפק הזה לא פרש. ורעק"א ס"ל, שרק מה שעכשיו הוא בכלל הספק שמא הוא פרש, רק הוא שנכלל בדין הרוב.

ואכן צ"ע מה ששאל הרש"ש משובר גדול וקטן, שהרי עכשיו אין בכלל הספק את כל היונים שנשארו, והיתה רק פרישה אחת וספק מאין, וא"כ מדוע דנים בזה רוב. אכן יש ליישב שכל יונה ויונה מהוה סיבה של בעלות הבעלים על יונה אחת, ולדוגמה, אם ניתן לכל יונה מספר, ולבעל השובר הגדול יש לו המספרים שמאחת עד חמישים, ולבעל השובר הקטן יש לו המספרים שמחמישים עד שבעים, ועכשיו אנו דנים על היונה הנמצאת איזה מספר היא הרי שישנם יותר אפשרויות שהיא מהמספרים שעד חמישים מאשר המספרים שמחמישים עד שבעים, ולכן שפיר נחשב שיש יותר אפשרויות לצדד שהוא הבעלים על היונה הזו. ולכן זה אינו דומה לדין הרעק"א שהכהן שבא לשאת את התינוקת אינו כלל בכלל צד להכשיר, וכן בנידון המשולשים שם מרובעים אינם נכנסים כצד הכשר בספק, ואינם בכלל הרוב.

ויש לדון בתשע חנויות, אם היתה רק פרישה אחת, האם היו רוב או שבזה באמת כל הבשר שנשאר בחנות אינו בכלל הספק, ושוב יש רק ספק על פרישה אחת מאין היתה.

(שיעורי הגר"צ דרבקין - כתובות)

להקשות ממה שהולכים אחר רוב רופאים כגון ב' אומרים אינו צריך ואחד אומר צריך ולדעת הרמב"ם תמיד הולכים אחר רוב דעות של רופאים ומדוע לא נחשוש לדעת המיעוט, גם משמע שהולכים אחר רוב הפוסקים להחמיר אף שגם בספיקא דדינא אמרין ספק נפשות להקל וכדמוכח בגמ' שבת קכ"ט ע"א ואפילו בפלוגתא דרבוותא אמרין ספק נפשות להקל וכמבואר ברא"ש פ' בתרא דיומא מ"ג ועיין גם בתה"ד סי' קמ"ח ומדוע לא נחשוש לדעת מיעוט הפוסקים המקילים? וצריך לומר דבכל רוב גם המיעוט הוא צד קיים אלא תמיד אזלינן בתר הרוב, ובפקוח נפש חוששים גם לצד המיעוט אבל כשיש ויכוח בין הרופאים או בין הפוסקים הרי יש צד אחד שהוא טעות והיות ומתחשבים ברוב א"כ המיעוט כמאן דליתא שאם הרוב צודק המיעוט טועה, ולכן אין חוששים לו וזה גם הביאור בתוס' ב"ק כ"ז ע"ב דאף שאין הולכים בממון אחר הרוב בכל זאת הולכים אחר רוב דיינים דבממון חוששים לצד המיעוט כשהוא צד קיים ולא במיעוט דיינים שדנים אותם כטועים הואיל ואזלינן בתר הרוב ולכן אין להתחשב במיעוט.

ז[אין הולכין אחר רוב של סטטיסטיקה. הדוגמא הידועה לזה היא מה שדנו על מיכלי חלב, כי הנה המציאות היום ידועה שיש (בערך) חמישית מהבהמות שהם טריפה, אמנם לענין שתיית החלב הרי ודאי תולים כל פרה שהיא מהרוב שאינן טריפות, אלא שבמיכל הגדול של מחלבת תנובה, ברור שיש בערך 20% של חלב אסור, ודין הוא שתערובת איסור לח בלח אוסרת (עכ"פ מדרבנן) אם אין ששים בהיתר. ואעפ"כ אין אנו אוסרים את כל החלב, אלא ממשיכים לדון כל פרה שהיא מהרוב שאינם טריפות, וממילא הכל מותר, אפי' שהסיכוי לומר שיש פחות מאחד בששים חלב טריפה במיכל הגדול, הוא קטן מאד וכמעט בלתי אפשרי. (ואם אדם מקדש אשה ע"מ שאין במיכל שיעור ששים של חלב מותר כנגד חלב של טריפה, ה"ה מקודשת בודאי, והבא עליה במיתה). - דוגמא נוספת, הפוס' התירו לאשה כהנת מעוברת להיטמא למת, מכח מחצה נקיבות ומיעוט מפילות, והו"ל זכרים מיעוטא ואינה צריכה לחוש לזה. אמנם ה"ה באולם שיושבות בו מאות נשים כהנות מעוברות שמותר להכניס אליו טומאת מת, אפי' שהסיכוי שאין שם אפי' עובר אחד זכר בר קיימא, שואף לאפס.

ח[חילוקים בין ביטול ברוב להלך אחר הרוב. בספר הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף קטו עמוד א, מה שמובא באחרונים דמי שרוצה להחמיר על עצמו במקום שיש ביטול ברוב צריך בדיקה אחריו, היינו רק לענין ביטול ברוב אבל לענין הלך אחר הרוב רשאי להחמיר על עצמו. (ועי' עוד בהערות בקידושין נו ע"ב ולקמן קמ ע"א ובקובץ תשובות ח"ג סימן קלב וביר"ד ח"ד). עוד חילוקים: כ' בספר הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף קמ ע"א, שבדין ביטול ברוב הרי נהפך האיסור להיתר, ומדאורייתא מותר לאכול כל התערובת, חלוק בזה דין הלך אחר הרוב מדין ביטול, דבהלך אחר הרוב לא נהפך האיסור להיתר, אלא דמותר לסמוך על הרוב, אף אם הדבר אסור יש בו תקלה. ומצד שני מצינו דבהלך אחר הרוב הקילו יותר מביטול ברוב, דבביטול ברוב החמירו שבריה וחהר"ל ודשיל"מ אינם בטלים, משא"כ בהלך אחר הרוב.

בדין הלך אחר הרוב**מזמון**

אין אני מכיר את החוזים של הביטחון בצדיקת פולגרה, אכן בצדיקת ד. נ. א. י. א. חוזים גדולים מאוד, וזה פשוט וכן שמעתי ממנו"ר הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל, כי אפשר להוציא מזמון ע"י צדיקה זו, ומשום שהיא רוב מיוחסת שמוציאין מזמון על ידו כמובאר בפת"ש חו"מ רל"ב, דמוציאין מזמון ברוב כזה, וכן משמעויות הפנ"י כתובות ט: ו. ואפשר דהוי דבר ברור ואף יותר מרוב.

הכרעת רוב חכמים

מפורסם לומר כי אין להכריע ע"י רוב רבנים אם לא נאוו ונתנו יחד, ואפשר דהכיום הזה רוב קובע אף אם לא נאוו ונתנו, משתי סיבות, א. ענין זה של מו"מ ביחד שנוי במחלוקת וראיה פת"ש קו"ם כ"ה. ב. היום שהספרים מצויים הרבה יודעים קבוצות של חכמים וא"כ שפיר יש רוב. ומ"מ כל זה כשנולד שום ואם לא הולכים אחר הגדול בחכמה ומנין.

זומא

הלכה בסיומן ק"ג, כי זומא עושים ע"י ג' שמואים. ודעת הסמ"ע שם כי הרוב קובע ולמשל אם אחד אומר 100 והשני אומר 300 והשלישי אומר 500 הלכה כמו השני, משום שרוב דעות כמוהו שניים אומרים לא יותר מ-300 ושניים גם מסכימים כי לא פחות מ-300.

והסתפקתי לענין רופאים הרוצים לתת תרופה לחולה ב"מ, זה רוצה לתת 10 זה 300 זה 500 האם אותו דין הוא או דין אחר.

כונס נכסים

יש להוכיח כי דין ג' שמואים דיון תורה קצת, [ואפשר בענין שמואים יראי שמים], שהרי: א. כתב רמ"א דאפשר שיהיו קרובים, ולכאוף פשיטא, ומוכח דס"ל שזה כעין דין. ב. ממש"כ התייבשות צריכין השמואים לדון זה עם זה. ג. ממש"כ הפת"ש כי אחרי שהשמואים אמרו את דיעם או אז א"א לחזור ולדון ע"ש פ"ש שמואים אחרים.

ומעתה, זומא של כונס נכסים אין זה ממש לפי הג"ל. זאת ועוד, חיוב הוא לחלק שווה בשווה בין כולם כפסק הדין. זאת ועוד - מחיר הדירה נקבע ע"י מכרז בערך נגד דין תורה הקובע כי מחיר השומא אין לרדת ממנו.

מדוע ס"ס מוציא מזמון

הרי אין הולכין במזמון אחר הרוב ומ"מ ס"ס מוציא מזמון לדעת חלק מרוביטני, ראה חזו"א אהע"ז ס"ס, וביאור הגר"א שמו"ו סקט"ו, שכתב כן להדיא, וראה פנ"י כתובות ט: מש"כ בשם כה"ג. ומה כוחו גדול של ס"ס להוציא מזמון והרי ס"ס כרוב.

ואפשר בכל ס"ס שני כוחות: א. רוב סכומים. ב. נחשב כמו רוב הכרעה דהיינו שני צדדים מכריעים להיתר ואחד לאיכור. ועדיין צ"ע.

הלך אחר הרוב בפרה אדומה

ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום' בנוסף לדרישה שהפרה תהיה 'אדומה תמימה' ברש"י: 'תמימה באדמימות שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה' היא צריכה גם שתהיה 'אשר אין בה מום'. בספרי זוטא: 'אשר אין בה מום מגיד שהיא נפסלת במום מיכן אמרו כל המומין הפוסלין במוקדשין פוסלין בפרה'.

הגמרא בחולין שואלת: 'מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא' והגמ' מביאה: 'רבה בר רב שילא אמר אתיא מפרה אדומה דאמר רחמנא 'ושחט ושרף' מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה. שואלת הגמ' 'וליוחש דילמא טרפה היא אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא. וכי תימא מאי נפקא מינה' מפרש רש"י: 'אי טרפה היא הא לאו קרבן היא' והרי 'חטאת קרייה רחמנא'.

נמצא כי היות ו'פרה אדומה' צריכה להיות ללא מום, כמו קרבן חטאת, ושלא תהיה טרפה וכיוון שלמדנו מההיקש 'ושחט ושרף' ששחיטתה ושריפתה צריכה להיות כשהיא שלמה מצב שאינו מאפשר לבדוק אותה מטרפות. חייבים אם כן לומר שסומכים על הכלל 'זיל בתר רובא'.

על הפסוק: 'ונתתם אתה אל אלעזר הכהן' כותב בתרגום יונתן בן עוזיאל: 'ותתנן יתה לאלעזר סגן כהניא ויהנפק יתה לחודא למברא למשריתא ויסדר חזור חזור לה סידורי קיסין דתיניא וכהנא אחרן יכוס יתה קדמוי בתרין סימניא כמשאר בעירן ויבדיקנה בתמיני סרי טריפין'.

אלעזר הכהן היה מוציא את הפרה כשהיא לבדה, מקיף אותה בעצי תאנה שמנה נעשה אפר הרבה, וכהן אחר שוחט אותה כמו את שאר הבהמות הצריכות שחיטה כשרה. וגם בודקים אותה שתהיה כשרה בבדיקת י"ח טרפות. הרי לפנינו שפרה אדומה צריכה בדיקה שאיננה טריפה ולא סומכים על הרוב.

בהערות מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל על הגמ' בחולין עומד על הסתירה לכאורה בין מה שכתב בתרגום יונתן בן עוזיאל פרשת חקת דהשוחט את פרה צריך לבדוקה מכל י"ח טריפות. וקשה דהא אמרינן דאי אפשר לבדוק אותה מטריות' שהרי שורפין אותה כשהיא שלימה והביא שם מדברי ה'בית יצחק' בנדון.

בשו"ת 'בית יצחק' הביא דברי התוס' שבת כ"ב ע"ב שאהרון הכהן היה יכול להסתכל בחבית סתומה והיה רואה ויודע מה בתוכה. ולפי זה לא יקשה דברי התרגום יונתן בן עוזיאל מדברי הגמ' בחולין שהפרה אדומה הראשונה הייתה בפני אהרן הכהן והוא היה יכול לבדוק אותה מ"ח טרפות גם כשהיא שלימה כדברי התוס'. 'דכיון דאיכא לברורי לא סמכין ארובא ורק עתה דליכא לברורי סמכין ארובא'.

ב'דרכי משה' יורה דעה הלכות טריפות כתב: 'מצאתי בשרם הר"ר יהודא חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חיה אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ואם לאו טרפה ונתתי בו סימן 'לב נשבר ונדכה וגו' עד 'ושפל רוח להחיות' עכ"ל תשב"ץ ע"כ מצאתי' והוסיף שם 'דאין לסמוך על זה לענין בדיקות טריפות הריאה'.

למדנו כי ניתן כוח לאהרון הכהן להביט ולראות איבריה הפנימיים של בהמה כמו להביט בחבית חתומה ולדעת מה יש בה. ועוד למדנו כי יש כוח ליחיד סגולה לדעת על ידי העברת היד על גבי בהמה בחייה האם היא טרפה.

נמצא כי אם נרצה לקיים דעת תרגום יונתן בן עוזיאל שיש לבדוק פרה אדומה מ"ח טריפות יחד עם דברי הגמ' בחולין: 'ושחט ושרף' מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה' נזדקק למעשה ניסים שאינו כדרך הטבע כדי לבדוק בהמה מ"ח טריפות כשהיא שלימה.

עוד מצאנו כעין זה בפרשת סוטה שקיומה אפשרי רק בהנהגה שלא כדרך הטבע במעשה ניסים של 'המים המאוררים' כמו שכותב הרמב"ן שם: 'והנה אין בכל משפטי התורה דבר התלוי בנס זולתי הענין הזה שהוא פלא ונס קבוע'.

עוד מצאנו זאת במצוות התשובה כמו שכותב רבנו יונה ב'שערי תשובה': 'והתבאר בתורה כי יעזור ד' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו'. נמצא שלקיום מצוות תשובה נדרש נס.

הצד השווה ביניהם, פרה אדומה ניתנה לשמירת טהרת ישראל מטומאה, פרשת סוטה ניתנה לשמירת טהרת היחוס בעם ישראל. מצוות התשובה 'ומל' את לבבך ואת לבב זרעך... למען חיך' שהיא אילולי תשובה למה לנו חיים.

הקב"ה ברא את העולם והנהיג בו הנהגה טבעית. שינוי הטבע, הנהגה ניסית, היא דבר נדיר שאינו מתקיים בכדי. נזכור דברי הרמב"ן בנס יציאת מצרים 'ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות או מופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר יצווה אותנו שנעשה תמיד זיכרון ואות לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ולדור אחרון'.

אין הולכין בממון אחר הרוב

מקור הדין

מובא בגמ' בבא קמא כ"ז ע"ב "אין הולכין בממון אחר הרוב", כלל זה אמרו בגמ' בנוגע למוכר חפץ לחבירו והלוקח בא לבטל את המקח מדין מקח טעות שאעפ"י שהרוב מסייע לו לטענתו אין הולכין בממון אחר הרוב, כגון המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן והקונה הוא איש שרגיל לקנות גם לשחיטה וגם לחרישה והוא בא לבטל את המקח בטענתו שקנהו לחרישה ושור נגחן אינו ראוי לכך, והמוכר אומר לשחיטה מכרתיו לך ושאי אפשר לברר ע"י המקח כגון שהמחירים לחרישה ולשחיטה הם שווים אין טענת הקונה טענה והמקח לא מתבטל. וכתב בשיטמ"ק (שם) הטעם שאין הולכין בממון אחר הרוב לפי שחזקת ממון של המוחזק מצטרפת אל המיעוט והורע כח הרוב, בס' קרית מלך רב ח"ב סימן י"ב דן דאם דין זה הוא מדאורייתא או מדרבנן, ומוכיח מדברי התוס' שהוא רק מדרבנן, והטעם שהחמירו בזה הוא משום שחששו לאיסור גזל ותקנו בשב ואל תעשה שלא יוציא ממון, וכבר האריך בזה בשו"ת שואל ומשיב ח"א סימן קצ"ה.

פסק בית דין ברוב דיינים

התוס' ב"ק כ"ז ע"ב ד"ה קמ"ל כתבו להסביר דאף דאין הולכין בממון אחר הרוב לגבי רוב דיינים דאף שלא כל השלשה דיינים פסקו כאחד אלא יש גם דין אחד שהוא במיעוט נגד השנים עכ"ל הולכין אחר רוב דיינים הרי אין הולכין בממון אחר הרוב? ותיירצו בתוס' וז"ל "וי"ל דהתם גבי דיינים שאני דחשיב מיעוט ידיהו כמי שאינו, וליכא למימר התם אוקי ממוןא בחזקת מריה דהא ב"ד מפקי מיניה, אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא". בס' קונטרס הספיקות כלל ו' אות ב' מביא בשם מהר"ם חביב להסביר את דברי התוספות דכיון שאמרה תורה לגבי מושב ב"ד "אחרי רבים להטות", מיעוט הדיינים מבטלים דעתם מפני סברת הרוב ואסור להן להורות כסברת עצמן, ולכן לא שייך לומר אין הולכין בממון אחר הרוב ויאמר המוחזק קים לי [דהיינו אני חושב שדעת המיעוט צודק] דאותו המיעוט נחשב כמי שאינו, וזה מה שכתבו התוס' "דהא ב"ד מפקי מינה" כלומר כל הדין שהמיעוט מצטרף לרוב להוציא הממון מידו (ע"י בס' גט פשוט בכללים כלל א' ובשו"ת תורת אמת (ששון) סימן ר"א ובשו"ת בעי חיי חו"מ ח"א סימן נ"ח בהגהות מהר"ץ חיות ב"ק כ"ז ע"ב ובקובץ הערות סימן ט"ז אות א'), זאת אומרת שמיעוט כוונת התורה לגבי דיינים "אחרי רבים להטות" הדיינים מבטלים דעתם מפני דעת הרוב ואינם יכולים להורות כפי דעתם, ואם הוצרכו שלשה דיינים לחתום פסק דין מחויב הדין השלישי לצרף חתימתו אף שהוא לא סובר כמותם [ודלא כדעת המבי"ט בתשובותיו ח"ב סימן קע"ג שאין הדין שהוא במיעוט צריך לחתום].

וכ"כ בס' נחל יצחק חו"מ סימן ל"ח ענף א' וז"ל "משום דבדיינים כיון דגזרה התורה למיזל בתר רוב אם מחולקים בדין א"כ אף המיעוט החולקים על הרוב מחוייב לקבל את הדין כפי שיגידו הרוב וגם מחוייבים לחתום על הפסוק דין ולהסכים לדעת הרוב, וכמבואר בירושלמי סנהדרין פרק ג' הלכה י' דאמר רבי יוחנן "כופין את המחוייב שיכתוב זכאי", וכפי שכתב כן בפירוש פני משה (שם), על כן נתבטל המיעוט לגמרי והוא כמאן דליתנהו למיעוט כלל, ומזה לומדים בכל איסור שנתערב ברוב היתר דנהפך איסור

להיתר כמו שכתב הרא"ש בפ"ז דחולין סימן ל"ז, ולכן הולכים בממון אחר הרוב בדיינים אף בממון דכיון דאזלינן בתר רובא הוה כמי שאין כאן מיעוט כלל לפנינו ולכן לא שייך בזה לומר סמך מיעוטא לחזקת ממוןא".

לאור המבואר יש לומר דמה שכתבו התוס' שהמיעוט הוא כמי שאינו הוא דין מסוים הנאמר ברוב דיינים בב"ד בלבד, ומתורת כח ב"ד ומדיני המשפט בב"ד נתרבה ענין זה שע"י דין רוב נעשה כודאי וא"כ לא יכול לומר קים לי כדעת המיעוט, וכ"כ בס' אמרי בינה (אויערבאך) הלכות דיינים הלכות דיינים סימן מ"ד ובס' שערי יושר שער ג' פרק ג', ע"י מהר"ץ חיות בחולין דף י"א דבסנהדרין נתבטל דעת המועטין לגמרי, אף כשעומדים כולם לפנינו אסור למועטין שנתבטלו להחזיק בדעתם דאל"כ נחשבים כממרים ועונשם בחנק (ע"י בס' ברכת אהרן (לוי) מאמר ע"ו ורי"ז ובקיצור תקפו כהן סימן קכ"ג).

רוב בדיינין מדין רובו ככולו

אולם יעוין בחידושי הגר"ח (סולוביצקי) עמוד רכ"ו שכתב להסביר באופן אחר, דמעיר איך מועיל רוב בב"ד הרי דעת המיעוט לא מצטרף א"כ נמצא שחסר עכ"פ במנין השלושה דיינים שלגבי הדין שהוא מיעוט דלא שייך לגביו ענין הלך אחר הרוב ונמצא שהדין נגמר רק ע"י המחייבים וא"כ חסר במנין הצריך לבי"ד, וע"ז מתרץ הגר"ח שהוא מדין רובו ככולו דכיון שיש רוב דיינים שהם מחייבים הרי מדין רובו ככולו משלים הוא לציין מנין של הבי"ד ונחשב שיש בזה כח של כל הבי"ד, ובאמת צריך ב' דברים לדון רוב בב"ד. א. דהולכין אחר הרוב שהוא דין בירור שהרי צריך לפסוק הדין לאמיתו. ב' מלבד זה צריך עוד לדון של רובו ככולו לענין שיהיה לרוב הדינים כח של בי"ד להשלים דין מנין של בי"ד (ע"י בהגהות חכמת שלמה או"ח סימן תרל"א).

ראוי לציין שבספר אמרי בינה הלכות דיינים סימן מ"ד מביא בשם הגט פשוט דמיני נאמר דבר זה שדין שפסק במיעוט נגד אחרים שמבטלים דעתו, זהו דווקא כשהדינים נשאו ונתנו ביחד, אבל כשלא ראו אלו את אלו ולא דברו זה עם זה, אומרים אילו אם היו נושאים ונותנים ביחד מכח הפלפול והויכוח אפשר דהמרובים היו מודים למיעוט, וכן משמע מדברי הרשב"א בתשובותיו כפי שמובא בב"י חו"מ סימן י"ג ע"ש שהאריך בזה.

בס' קובץ שיעורים בקונטרס דברי סופרים סימן ה' ביאר דברי התוס' בב"ק הנ"ל, דהנה בגמ' ב"מ דף נ"ט מובא דיצאה בת קול דהלכה כר"א ולא השגיחו בה חכמים דכבר כתוב בתורה "אחרי רבים להטות", ומבואר מזה דהא דיחיד ורבים הלכה כרבים הוא אפילו ידוע לנו ברוח הקודש שהאמת כדברי היחיד, מ"מ ע"י שרבים פוסקים להיפך משתנה הדין, וממילא לגבי דיינים לא שייך אין הולכין בממון אחר הרוב שהרי אין מיעוט כלל.

אם היחיד גדול בחכמה

הרמב"ן בפרק זה בורר מביא דברי רבינו האי גאון שכתב דבמקום שחולקים הדיינים ושנים מחייבים ואחד פוטר אם היחיד הוא גדול בחכמה הולכין אחר רוב החכמה, והרמב"ן חולק ע"ז. בס' ערך שי סימן י"ח כתב דודאי אף לרב האי גאון שסובר דמועיל רוב חכמה אין כוונתו דאם חכם זה עדיף קצת מהאחרים שיכריע נגד האחרים, אולם מדובר רק כשהגדול בחכמה גדול משניהם ביחד, אבל אם אינו אלא גדול קצת מכל אחד ודאי לא יכריע חכמתו נגד האחרים, וכוונתו לומר דיש מצב שהוא מפולג יותר משני הבעלי דינים ביחד נכריע על ידו החכמה. וכ"כ המנחת חינוך מצוה ע"ח ס"א.

הנושאים הבאים

בלק- הפסקה

פנחס- מחטיא את חברו, צרור את המדינים (כה יז), שהמחטיא חברו גדול מן ההורגו, (תנחומא).
מטו"מ- ביזת שלל המלחמה, וחצית את המלקוח בין תופשי המלחמה (לא כז).

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להישג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נסתר,
ראשונים, אחרונים, חסידות

לֹא־בִזְרֵינוּ וְלֹא־

פרקי אבות מזוית אקטואלית מרתקת

איפכא מסתברא!

"עֲשֶׂה נִסִּים וְנַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ" (פרק ה' משנה ה')

כל ילד שלמד את הפרק הראשון של מסכת יומא, יודע איזו השתדלות עצומה נעשתה כדי למנוע את הכהן הגדול מלבוא לידי טומאה: לא הניחו לו לישון בליל יום הכיפורים! לא הניחו לאכול הרבה בערב יום הכיפורים! גם מהכמות שכן הותר לו לאכול - עדיין נמנעו ממנו כמה סוגי מאכלים!

ואחר כל ההנהגות הללו, עוד התקינו לו כהן אחר תחתיו "שמא יארע בו פסול". והתמיהה עולה מאליה: הלוא אחד מאותם עשרה ניסים מופלאים שהתרחשו בבית המקדש - המפורטים במשנה שלנו - הייתה שהכהן הגדול מעולם לא נטמא ביום הכיפורים!

אז לשם מה הצורך בהשתדלות כה מרובה לשמור את הכהן הגדול מטומאה ביום הכיפורים?

- הלוא דבר הוא!...

מבאר ה'דרש דוד': למעשה מדובר בקושיה עתיקת-יומין, שכבר עמדו עליה בירושלמי (יומא פ"א ה"ד). אבל אותה קושיה גופא, קשה גם מִצְדָּה השני (כמובא בתוי"ט): מדוע בכלל נמנית העובדה שהכהן גדול לא נטמא בכלל הניסים שבמשנתנו? אם הרבו כל-כך בהשתדלות להפרישו ולזרוז ולשמרו, אם כן מדרך הטבע הוא שתישא ההשתדלות פרי ולא יארע לו פסול!

מתרץ החסיד יעב"ץ דבר נורא, וזה לשונו הזהב:

"שיצר הטוב ויצר הרע מתקוטטים זה עם זה כשני אויבים, וכשאחד מהן קרוב להיות מנוצח, יתחזק על עמדו, בראותו כי כלתה אליו הרעה... ולזה היה קרוב מאד להיות הכהן בעל-קרי".

כלומר: אדרבה! ככל שהשקענו יותר מאמץ להגיע לטהרה - כך מצאנו את עצמנו ב"קבוצת סיכון" ללקות בטומאה.

והוא מביא על כך משל: "בטבעו של עולם הוא, כי הנר בהיותו קרוב לכבות מתחזק אורה, והרבה מן האנשים בעת פטירתם יתחזקו וידברו דברים טובים כאילו הם בריאים".

היסוד שיעב"ץ מניח למרגלותינו אדיר, ומהווה תמרור גדול לכל מבקשי השם. ידע האדם, שכשם שהוא מתאמץ להתקרב אל הקב"ה, כך מתאמץ היצר הרע להרחיקו מהקב"ה. וככל שהצלחת העובד מתקרבת, כך מתעצמת אפשרותו של היצר להפיל אותו "בראותו כי כלתה אליו הרעה..." כמה "טונות" של חיזוק אפשר לשאוב משורותיו הקצרות של היעב"ץ!

הדרך לדוכתייה.

לפי הדברים הנ"ל מתעוררת קושיה אחרת: אם בלאו הכי לא הועילה כל ההשתדלות, ובכל מקרה נצרכו בסופו של דבר לנס - אז לשם מה כל היגיעה וההשתדלות?

נקדים שאלה נוספת: אחד מהניסים המבוארים במשנה הוא שלא נמצא פסול בלחם הפנים. ואכן מבואר בגמרא יומא (כא.) שנס גדול היה נעשה בו ש"סילוקו כסידורו". אמנם, מאידך מצאנו שכאשר נעשה הלחם שלא ע"י אומנים בקיאים, הוא היה מתעפש (שם לו.) ויש להבין, להיכן נעלם הנס במקרה זה?

אלא מתרצים רבותינו הראשונים במסכת יומא (תוספות ישנים, תוספות הרא"ש, ריטב"א): "מה שאפשר בידי אדם לא היה הקדוש ברוך הוא רוצה לתקן", וכיון שהייתה האפייה יכולה להיעשות על ידי בית גרמו - שהיו בקיאים בה ויודעים לעשותה באופן שלא תתעפש - לא נעשה בו אותו הנס ששימר את חום הלחם עד לשבת הבאה.

הוי אומר, כך היא הנהגת הבורא יתברך בעולמו, שגם בדבר שמצד חשיבותו ומעלתו עתיד הוא להיעשות בכל מקרה, מכל מקום מוטל על האדם לעשות תחילה את מה שבכוחו, ורק לאחר שכבר התאמץ ועשה את שלו בדרך הטבע בהשתדלות האפשרית, אז כביכול עושה הקב"ה את שלו ו"משלים" את פעולת האדם על ידי נס.

ויש להוסיף ולבאר, שאין זה רק חיוב השתדלות בעלמא המוטל על האדם, אלא תנאי לעצם קיום הנס - שכן הבטחת הנס נצרכת ומתייחסת רק לאותו חלק שאין בידי האדם לעשותו, כגון הקלקול הטבעי של הלחם לאחר שכבר נעשה כתקונו. ולכן, כל עוד לא עשה האדם את מה שבידו, כביכול אין לנס על מה לחול, לפי שאין הקב"ה רוצה לעשות נס אלא באותו חלק שאי אפשר לעשותו בידי אדם, וממילא רק על ידי ההשתדלות יוכל לזכות לנס.

...

ולפי דרכם יש לומר גם בענייננו, שלמרות שבכל מקרה לא היה הכהן הגדול בא לידי פסול, וגם כל ההשתדלות שנעשתה בענין זה לא היתה מספקת בדרך הטבע, בכל זאת הוצרכו להשתדל בשמירתו בכל דרך אפשרית, מפני ש"מה שאפשר בידי אדם לא היה הקדוש ברוך הוא רוצה לתקן".

וכפי שהוספנו לבאר, אין זה רק חיוב השתדלות בעלמא המוטל על האדם, אלא תנאי לעצם הנס, משום שהנס הוצרך רק כלפי אותו חלק שאינו יכול להיעשות בידי אדם - היינו: ההתגברות המיוחדת של כוח הטומאה בגלל ריבוי השמירה והזריזות, כמבואר לעיל בשם החסיד יעב"ץ - ואלמלא היו עושים את מה שביכולתם כדי לשמור את הכהן הגדול ולזרוז שלא יבוא לידי פסול - לא היה מקום לנס שיחול!

מה בין 'ארי' לאריה?

"הַיְּהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר, הָיָה עֲצָא בְּנִימָר... וְגִבּוֹר בְּאֵרִי לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן אֲבִיךָ שִׁבְשִׁמִּים" (פרק ה' משנה כ')

פעם אחת מתוארים עם-ישראל כ'ארי' ["כָּרַע שֶׁכֶּב כְּאֵרִי" במדבר כד, ט]

ופעם אחרת כ'אריה' ["כָּרַע רַבֵּץ כְּאַרְיֵה" בראשית מט, ט] - מה ביניהם? ומה זה בכלל נוגע אלינו?

מבאר גאון ישראל רבי שלמה הכהן מווילנא זצ"ל (ב'כנין שלמה'): כך: בגמרא חולין (נט:): מסופר שהקיסר שאל את רבי יהושע בן חנניה מה מיוחד כל-כך בכך שהקב"ה נמשל כאריה ["אַרְיֵה שָׂאֵג מִי לֹא יִירָא" עמוס ג, ח] הרי אדם גיבור הורג את הארי!

השיב לו ריב"ח שהקב"ה לא נמשל לאריה רגיל [של גן חיות...] אלא ל"אריא דבי עילאי" ביקש הקיסר לראות את האריה המיוחד הזה, אך רבי יהושע בן חנניה הבהיר לו: אין אתה מסוגל לכך!

לאחר שהכריח אותו המלך להראות לו את האריה המיוחד, התפלל ריב"ח שהאריא דבי עילאי יעקר ממקומו. האריא דבי עילאי התקרב, נהם נהימה אחת וכל חומות רומי נפלו. ככל שהוא התקרב ונהם כך התרחשו עזוועים נוראיים בממלכה, עד שהקיסר התחנן שישב האריא דבי עילאי למקומו!

למדנו מכאן ש'אריא דבי עילאי' כוחו למעלה מן הטבע, ואף גיבור לא יכול לעמוד מול גבורתו. וזהו שבלעם ביקש למעט בברכת ישראל ולכן אמר "כָּרַע שֶׁכֶּב כְּאַרְיֵה", ככל ארי, שלמרות כוחו עדיין גיבור בגבורתו מנצחו. אבל יעקב ביקש להרבות בברכת יהודה ואמר "כָּרַע רַבֵּץ כְּאַרְיֵה", היינו כאריה דבי עילאי שכוחו על טבעי.

אחר הדברים האלה, שואל הרב הגאון רבי נסים דיין שליט"א: מדוע מלמד אותנו יהודה בן תימא להיות גיבור "כארי"? מדוע לא גיבור "כאריה" שהוא כאמור בהפלגה יתירה?

אלא שמצד הטבע, היצר הרע - שהוא מלאך - גובר על האדם, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. אלא מאי? מן האדם מבקשים רק להתגבר "כארי", היינו בגבולות כוחותיו הטבעיים, אך כאשר אדם נוהג כך אזי הוא זוכה שנתקיים בו "אַחֲרֵי ד' יִלְכּוּ כְּאַרְיֵה" (הושע יא, י') לפי שנוסכים בו ממרום כוחות על טבעיים באמצעותם בכוחו לנצח את המלאך - היצר הרע (וזהו שלשון הכתוב שם "אַחֲרֵי ד' יִלְכּוּ כְּאַרְיֵה יִשְׂאֵג" לכוון על האריה דבי עילאי שמרמוזו בכתוב "אַרְיֵה שָׂאֵג מִי לֹא יִירָא", כמובא לעיל מגמרא חולין).

כאן חשף הרב דיין רובד שמסתתר מאחורי הסיפור הנורא שארע עם האור החיים הק': כשהסולטן של העיר 'סאלי' במרוקו כעס, האריות שמחו. הם ידעו שתיכף יושלך אליהם אותו אדם שהכעיס את השליט הכל יכול - וזה היה נכון גם כשמדובר היה בגאון ישראל, רבי חיים בן עטר זי"ע.

הרב הוכל בעודו ככול לגוב האריות, וכבר במרחק רב משם נשמעו נהימותיהם הרעבות... אמנם, הוא צעד מעדנות אל המוות הקרב ובא.

הושלך לגוב שם החלו האריות לכשכש מולו בזנבותיהם, כחתולי בית. חיילי הסולטן ניצבו במקום נדהמים, מבחינים כיצד הרב לא מבטל את זמנו. שולף ספר תהלים ומתחיל לזמר לבורא כל עולמים... מששמע זאת הסולטן מיהר בעצמו למקום, ליפול לרגליו ולבקש את סליחתו.

מה שהתרחש שם הוא שנתקיים בו "אַחֲרֵי ד' יִלְכּוּ כְּאַרְיֵה יִשְׂאֵג", והאריות הרגילים חשו שמום ניצב 'אריה דבי עילאי' - שכוחו רב מכוחם - ומיד נכנעו בפניו.

ביטוח-חיים" סניף ראדין

"וְלֹתָן שֶׁכֶּר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקַיִּימִין אֶת הָעוֹלָם..." (פרק ה' משנה א)

"מטלה לא פשוטה הטיל עלי נשיא בית החולים היהודי בברוקלין, בו שימשתי כרב", סיפר הר"ר שלמה שפירא. "אחי נפצע בתאונת דרכים -

אמר לי - "ומצבו קשה מאוד. הרופאים אומרים ששעותיו ספורות וצריך להודיע על כך לאבי. הוא בן שמונים ותשע ואיש אינו יודע כיצד לעשות זאת..."

"נסעתי אליו" - מספר ר' שלמה - "והצעתי לו להתלוות אלי לטיול. בדרך סיפרתי לו על תאונה קשה שארעה היום, ואט אט הוספתי פרטים הקושרים את בנו לתאונה, אבל האב לא הגיב כלל, כאילו הדברים לא נאמרו על בנו, או לא נאמרו בכלל. גם כשהגענו לבית החולים והאב עמד ליד מיטת בנו, כשראשו בקושי נראה בין המכשירים והצינורות, עדיין הוא היה כמנותק, והחל לדבר איתנו על סוגיא בפסחים, תוך כדי שהוא מציין שאת הסוגיא הזו הוא למד בראדין, אצל מרן ה'חפץ חיים' זי"ע."

"הרושם שלי ושל הסובבים היה, שהתנהגותו המוזרה נובעת מגילוי המבוגר ומחוסר היכולת שלו לעכל בשורה כה קשה, אלא שאז החל האב לספר לנו כך: בצעירותי, כשלמדתי בראדין, חיבר ה'חפץ חיים' את ה'משנה ברורה'. הוא חיפש אנשים שילמדו את הספר כדי לראות שהוא אכן כתוב בצורה השווה לכל נפש, ואני הייתי בין הלומדים הללו. אחרי כמה שנים, לפני שחזרתי לאמריקה, נכנסתי אל ה'חפץ חיים', וכך הוא אמר לי: 'אם תשמור שבת באמריקה, ותלמד תורה, אני מבטיח לך שלא תראה כמיתת בניך בחייד'".

"אם כן" - אמר הזקן - "וכי עלי לדאוג מכך שהרופאים אומרים שנשארו לבני רק עוד כמה שעות?! וכי הם יודעים יותר מה'חפץ חיים'?!"

הרי לנו אדם שחי עם התחושה הכי ממשית, שהצדיקים הם אלו ש"מקיימין את העולם" ומעשיהם משפיעים לעולם כולו רוב טובה ועוצרים פגעים ומזיקים!

וכך הווה. כברכת החפץ חיים, כבר בערב פקח הבן את עיניו, החל להזיז את אבריו ולאחר שבועיים השתחרר מבית החולים כשהוא בריא ושלם.

אביו, שכאמור היה באותה עת בן שמונים ותשע, זכה לאריכות ימים, חי עד גיל תשעים ושש ובחסדי השם התקיימה בו ברכת ה'חפץ חיים' והוא לא ראה במיתתו של אף אחד מצאצאיו.

בימים ההם - בזמן הזה!

"ולא אָמַר אָדָם לְחַבְרוֹ צֵר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלֶיךָ בִּירוּשָׁלַיִם" (פרק ה' משנה ה')

גאון ישראל, התשב"ץ, מקדיש כמה וכמה תשובות הלכתיות לנדון קדושת הארץ. באחת מהן (ח"ג סי' ר"א) דן אודות ייחודיותה של קדושת ירושלים מעבר לקדושת הארץ, שאף אם קדושת הארץ בטלה - קדושת ירושלים לא בטלה.

בסוף התשובה הוא מציין כ"סמך וראייה" שקדושת המקדש וירושלים קיימים, מהעובדה שעדיין עולים יהודים לרגל ממצרים "ושאר ארצות" והדבר נרמז במדרש איכה (א, נב) שם מקוננת כנסת ישראל בפני הקב"ה לשעבר הייתי עולה ואילנות מסככות על ראשי, ועכשיו תלויה לשמש; לשעבר הייתי עולה בצלו של הקב"ה, ועכשיו בצלן של מלכויות.

ממשיך התשב"ץ: ואומרים כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחברו צר לי המקום (אבות פ"ה מ"ה), כי בבית הכנסת שבירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה, ומתמלאת פה אל פה בעת התקבץ שם בחג השבועות החוגגים יותר משלוש מאות איש, כולם הם נכנסים ויושבים רווחים, כי עדיין היא בקדושתה - וזה סימן גאולה שלישית."

יהי רצון שנזכה לגאולה זו במהרה!

הפרשה המחנכת

חוקת 26

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

היא מגדלת את גדול הדור הבא!!!

מסופר שבשנת תרפ"ד מצא הרב ר' מרדכי דב ז"ל, חתן אחותו של החפץ חיים, בבית חמותו, ספר תהלים שהיה שייך לאמה, ומסרו ל'חפץ חיים' – כיון שהיה שייך לאמו. כאשר ראה ה'חפץ חיים' את התהלים לקחו בידיו ונשקו בהתרגשות, ובדמעות בעיניו אמר לסובביו: "אין לכם מושג כמה דמעות שפכה אמי זכרונה לברכה בספר תהלים זה יום יום. בטרם הבוקר אור, היתה שופכת שיח ומתפללת לה' שיגדל ילדה ליהודי ישר וטוב."

כוחה של האם, הוא קודם כל בתפילותיה הזכות והטהורות על חינוך ילדיה, על הצלחתם בתורה וביראת שמים, שלימותם במידות טובות, ופריחתם וצמיחתם הטובה בבריאות ובאושר.

אך הרבה מעבר לכך ובנוסף לתפילותיה של האם, אמנם, עקרונות החינוך של המשפחה מסורה ונתונה בידי האב. הוא אמור להדריך ולנווט את אופי החינוך שיינתן לילדיו, אך הזרוע המבצעת של מדיניות החינוך בבית היהודי היא האישה המצויה תדיר בבית עם ילדיה ומוציאה לפועל את הסדרים ואת רוח הדברים.

ואכן, כוח זה הנתון בידי עקרת הבית – עיקרו של הבית, הוא הכוח המרכזי המשפיע והמכריע ביותר על דרך ניהולו ועל אופיו של הבית. חותם של קבע נחתם על מצח כל אחד מבני המשפחה ותג הוזהר שנחרת על ידי האימא, לא יזח ולא ימח ממנו לעד ולעולמי עולמים.

אילו היו יודעות הנשים עד כמה גדול ורב כוחן, עד כמה משמעותי הוא, היו הן בוודאי ניגשות בחיל ורעדה למלאכת הקדוש של חינוך בני

הבית, למסירת החינוך היהודי הטהור שסמוך על ידן. בעין פקוחה ובתשומת לב מרבית הן היו מנווטות ומוליכות את ילדיהן אל התוצאה המושלמת, אל השלמות הרוחנית והחינוכית שעליה הן מופקדות.

בינה יתירה ניתנה בנשים

בורא עולם, אכן מייחס את החשיבות הראויה לתפקידן זה של הנשים, ועל כן חנן בהם בינה יתירה – חוש אינטואיציה גבוה ורגישות דקה להבחין ולחוש את הרוח המנשבת מכיוון הילד, היכולת להבין את המציק לו ואת מה שחסר לו, את הנקודה הרגישה שעליה יש להתמקד ואת הנקודה השבירה שבה יש להיזהר.

לאורך כל ההיסטוריה, עמדו נשים בעלות עוצמה רבה על יד כל אחד מגדולי ישראל – כאישה או כאימא. הן יצרו את הגדולים שבאומה ואת המובחרים שבה, ברגישותן המיוחדת הן ידעו מראש את מי לקרב ואת מי לגרש, מי מזיק ומי מפריע, על מה להתעקש ובמה להתפשר.

כך גדלו, יצחק על ידי שרה, ויעקב על ידי רבקה, כך השתנה והתעצם רבי עקיבא על ידי רחל, וכך רבי יהושע בן חנניה על ידי אמו שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעיירה ואומרת בקשו רחמים על עובר זה שבמעיי שיהי' חכם, ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש כדי שלא ייכנסו באוזניו אלא דברי תורה. וכך רבי יוחנן מעיד שחינוך ושמנים טובים שסכה אותו בהם אימו בילדותו, עמדו לו בזקנותו.

הנשים שאינן מורדות בד'

גם בכוח עמידה מיוחד במינו חנן הבורא את הנשים, עמידה בניסיון וחוסן נפשי רוחני איתן ויציב.

נשות ישראל לא השתתפו במרידות של דור המדבר כלפי שמים, ולא נטלו חלק במעשי הבגידה והחטא של אותו הדור. רק הן, יכלו לספר לדור הבא מפי השמיעה ועל פי הראיה, את נפלאות ה' ואת מופתיו, רק הן היו יכולות ליצור את הדור החדש, וכאמור, דור המדבר ותהפוכותיו מלמדנו רבות על יסודו וקיומו של עם ישראל, על תקומתו ובנייתו, על חוקי התנהגותו וסדריו.

כך גם מרים הנביאה – מבאר רש"י הירש – הורתה לכל כלל נשות דור המדבר את דרך ה', סיפרה להם את נפלאותיו ולימדה אותן להלל ולשבח לו על כל טובו אשר היטיב עימן:

"מעמדה בין הנשים כמעמד אהרון בין האנשים, כדרך שאהרון הפיץ בין האנשים את הדברים שנאמרו למשה כן עשתה מרים בין הנשים."

בפרשתנו מתעכבת התורה לספר על מות מרים הנביאה אחות אהרון ומשה, בעת שהותם במסע התלאות של העם במדבר, ערב כניסתו לארץ ישראל:

"היא סיימה את שליחותה עלי אדמות. קיברה בקדש יודיע לדור אחרון, שלא הסתלקה מן העולם עד שלא היה הדור החדש מוכן לעתיד המובטח לו. במסע הארוך והעשיר בניסיונות קשים, לא היו הנשים שותפות למעשי הבגידה בה' – שבאו מתוך ייאוש. בשמחת לבב הן בטחו בה' וייחלו לו בהתמסרות. ולפיכך, גזירת המיתה במדבר לא נגזרה על הנשים."

ועתה, אמהות וסבתות עמדו לעלות עם הדור החדש אל הארץ המובטחת, והן שמרו בליבן את הזיכרון החי של העבר במצרים ושל המסע במדבר על פי ה', והן יכלו לרוות את נפש הנכדים והננינים מן המעיין הרוחני של חוויותיהן עם ה'. אכן, נשי ישראל הקדימו להצטייד ברוח ישראל, והיו חדורות בה עד לעומק נפשן, ועובדה זו ראויה להיות נזקפת לזכותה של מרים שהאירה לפניהם כנביאה."

זכות התגובה הראשונה – לנשים

מגוון סיטואציות עצום ונרחב, מצוי בתחום אחריותה ובניהולה של האישה, ועל כל אישה ואישה לדעת זאת ולכלכל בהתאם את מעשיה ודיבוריה.

זכות התגובה הראשונה למעשהו של הילד מצויה ביד האישה. יצירת האווירה בבית נתונה ביד האישה, ברצותה ישרור בבית כעס, מתח וצעקות. וברצותה, האווירה תהי' רגועה נעימה ושלווה. ברצות האישה ובדרבונה ישב האב ללמוד עם בניו בכל שבת ואולי אפילו בכל ערב. ברצותה הוא יהי' בבית כל ערב בעת חזרת הילדים מהת"ת ויעזור לה בשעות הקשות, ובדיבור אחד מיותר היא תדחה אותו מלהשתתף במטלות חיוניות אלו.

בכוחה לקבוע גם את הסדר והמשמעת של בעלה וילדיה בבית הכנסת ואת איכות תפילתם. האישה – במסירת הדיווח היומי לבעלה על מה שהתרחש בבית תוכל להדגיש עניינים מסוימים ולהציגם באור חיובי או שלילי, בכעס או בשלווה, במתינות או בחוצפה, היא תוכל ליצור הדגש מיוחד על הדברים החשובים באמת למען בניית המשפחה, ולהמעיט בחשיבות עניינים של מה שבכך אשר היא זו שתחליט שהם "מה בכך".

היא זו האחראית במשך כל היום על נטילת ידיים של ילדיה כראוי, על ברכה מתוקנת, על מידות טובות, על וויתור, עזרה וחסד, על "אשר יצר" בכוונה, ועל ברכת המזון מתוך סידור בארוחת הערב. היא זו שתיצור אוירה של דיבור חיובי ושליטת "לשון הרע" ו"דכילות". היא זו שתיגש בחום, באהבה ובהתלהבות, לכל דבר שבקדושה, להצלחת הילד במבחן, לעידודו בעת כישלון, ולתמיכה נפשית מלאה לכל אורך הדרך.

היא בונה, היא יוצרת, היא מדריכה, היא מלמדת, היא קובעת ומחליטה מי יהי' "גדול הדור" הבא.

אישה לדורי דורות.

גליון רמ"ח, פ' חקת
ה' תמוז ה'תש"פ
רמת השרון

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
בן ציון בן בנימין
שרה ב"ר מנחם

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

ב' שיחות:

❖ נחש ממית? – פרסום ראשון

❖ כהתחברך

*הבהרה: סתירות המשנה לזכר אבות במקור אלא נוספו בעריכת הגליון

נחש ממית?

ר"ח תמוז תשס"ח

שיחה שנאמרה בבית המדרש בנאות יוסף
פרסום ראשון

**וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שֵׁרָף וְשִׂים
אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנִּשְׁחָף וְהַנָּחָשׁ וְהַנֶּחֱשִׁי
וְהַנִּשְׁרָאֵל... (במדבר כא, ח)**

אני מרגיש הכרת הטוב עמוקה לרבינו ראש הישיבה (הרב שטיינמן זצוק"ל), כשראיתי בפעם הראשונה בכפר סבא, לאחר שיעור שמסר שם במסכת בבא בתרא. בסוף השיעור פניתי אליו, ועם כמה מילים שאמר לי כעצה והדרכה, אני מרגיש עד היום את התועלת של אותו חיזוק, כשהייתי אז ברפיון בלימוד התורה. הדיבורים שלו עזרו לי כל כך הרבה, שאינני יכול לשכוח אותם, למרות שאני עדיין רחוק מהמצב של חיזוק אמיתי, לכן אני מאוד מאוד מכיר טובה על כך. רואים את חשיבות הערב הזה, וההתכנסות הזו, שרבינו ראש הישיבה טרח להגיע לדבר בפני הציבור שלנו.

כח הציבור בחיזוק ותפילה

רש"י בפ' בחוקותי אומר "אינו דומה מועטין העושים את התורה, למרובים העושים את התורה". אם הזכות של חמשה יכולה להציל מסכנה של מאה, אם כן המספר של מאה יועיל פי עשרים (2000) וכאן מועיל פי מאה 'מאה מכס רבבה ירדופו'. כשהציבור יחד, זה שווה פי חמשה וכן הלאה...

אם האדם לא יעורר את

עצמו...

אנו נמצאים כאן לשם חיזוק, הרבש"ע דורש מכל אחד ואחד שהמחשבה הראשונה שתעלה בו זה, שזה נוגע לי. כי משפטי השם אמת צדקו יחדיו, והמכונן ב"יחידיו" שכל אחד ואחד החלק שלו, שאם יש דבר שמדאיג ומיצר צער גדול לכל אחד ואחד, ודאי שלהקב"ה יש חשבון מיוחד, הרבנו של עולם הוא בעל חסד גדול, ואם אדם לא מספיק לו ההתעוררות שמעורר את עצמו, בתהלים או מוסר, אז הקב"ה מזמן סיבות חיצוניות לעורר את האדם. אומר השערי תשובה בשער השני דבר גדול, אחרי שהוא מפרט את הדרכים שיעוררו את האדם, אם בדרך לימוד התורה וכו', הוא אומר כלל גדול "אם האדם לא יעורר את עצמו, מה יועילוהו המוסרים", ההמשך לכל הכח של החיזוק מועיל רק אם האדם מעורר את עצמו.

תשובה כנגד שני חטאי העם בפרשת השבוע הגיעו הנחשים, ואז עם ישראל חזרו בתשובה. "וַיִּשְׁלַח ה' קֶצֶם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשֵּׂרָפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָוּ עִם רֹב מִיִּשְׂרָאֵל... וַיָּבֹא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בַּה' נֶכֶךְ..." הם עשו תשובה, תשובה אחת עשו על שדיברו בהשם, ותשובה שדיברו דיבורים קשים כנגד הצדיק. הם הגיעו להכרת החטא ואמרו וידוי, אמרו 'חטאנו', עשו פירוט החטא כמו כל הלכות התשובה.

לאחר שחזרו בתשובה הם מבקשים בקשה ממושה רבנו, "הַתְּפִלָּה אֶל ה' וְיָסֵר מֵעֲלֵינוּ אֶת הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפֵל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם" משה הצדיק מתפלל ונענה לבקשת העם, הוא עורך תפילה.

תשובה ותפילה לא הועילו

לחטא העם

לפעמים התורה מספרת לנו את נוסח התפילה שהתפלל משה, למשל להציל מגזירת העגל, ובחטא המרגלים, ונוסח התפילה לרפואת מרים. כאן בפרשתנו לא כתוב הנוסח של התפילה, אך כן כתוב 'בעד העם', הוא התפלל מתוך חסד ומשום שרצה לעזור לעם, אך התפילה לא הועילה. ויאמר השם אל משה, התשובה, שחזרו בתשובה והתפילה של משה, לא הספיקו. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שֵׁרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנִּשְׁחָף וְהַנָּחָשׁ וְהַנֶּחֱשִׁי וְהַנִּשְׁרָאֵל... (כא, ח). צריך עוד חיזוק, וכי הנחש ממית והנחש מחיה? וכי ההסתכלות על הנחש שזה מין קמיע שהעם לא ימות? אלא היסוד הוא "שבזמן שהיו ישראל מסתכלין

כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים", שהם צריכים להסתכל כלפי מעלה ולבוא לידי הכרה, מי מביא את הנחש ומי מסלק אותו ומי מרפא...

היו כאן שתי קושיות, א- 'וכי נחש ממית?'

וב- 'וכי נחש מחיה?'

נחש מחיה, זו קושיה אחת, ההסתכלות על נחש שעשוי מנחושת, איך זה פועל שיחיו, אך מה הקושיא על השאלה השניה 'וכי נחש ממית? ודאי שהנחש ממית, פעמים רבות הקושיא באה רק כדי לומר את התירוק. אתם צריכים ללמוד שלא הנחש ממית, כמו שאומרת הגמרא, אלא החטא ממית.

כל המקודש מחברו חרוב

מחברו

התאספנו כאן לחיזוק, שלצערו הגדול (כמו שאמר הרמב"ן כשהגיע לארץ ישראל, כל המקודש מחברו, חרוב מחברו). 'המקודש' – שבת! וקידשתו מכל הזמנים יותר מקודש הוא מכל הזמנים והמועדים, חומרת קדושת השבת יותר מיום הכיפורים, שיום הכיפורים בכרת ושבת זדונו בסקילה.

אך לצערנו יש רפיון, לכן אנחנו מקבלים את מה שאומר לנו הראש ישיבה, 'לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה'.

מעשה בר' חיים עוזר והחפץ

חיים

אנו אומרים כאן משמו של ר' חיים עוזר שבאסיפה הגדולה שהזמין החפץ חיים את ראשי הישיבות וגדולי הרבנים לאסיפת התעוררות. ר' חיים עוזר אמר שהאסיפה זה בדיוק הפוך ממה שכתוב במשנה ביומא:

"פֶּקֶשׁ לַהֲתַנַּמֵּס, פְּרָחִי כְהָנָה מְכִין לְפָנָיו בְּאַצְבָּע צְרִידָה, וְאוֹמְרִים לוֹ, אִישִׁי כְהֵן גָּדוֹל, עֹמֵד וְקָפַג אַחַת עַל הַרְצָפָה. וּמַעֲסִיקִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְיַע זֶמֶן הַשְּׂחִיטָה"

כשהכהן הגדול עיף, שכן בערב יום הכיפורים הוא לא אכל הרבה ונשאר ער כל הלילה, 'ביקש להתנמנם', כשהוא מרגיש תנומה, פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרידה, הצעירים מעוררים את הזקן...

הכהן הגדול מעורר את פרחי

הכהונה

אמר על זה ר' חיים עוזר, אנחנו כאן נוהגים הפוך מזה, אנחנו הרבנים הצעירים והאברכים מבקשים להתנמנם, יש רפיון

מהשקפותיהם ודעותיהם, ולדעת איך להסתכל עליהם, ובעזרת רבני פורצי גדר ומחללי שבת.

דעת הרב'ה ממונקטש

והחזו"א בעניין מפירי הברית

ולאדמו"ר ממונקטש יש דרך השקפה קיצונית על זה, הוא היה אומר מה הרמז "הוי כל צמא לכו למים" צמ"א ר"ת ציוניסטים, מזרחיסטים, אגודיסטים שכל שלושת הקבוצות צ"מ א', הם מקולקלים וראויים להשליכם למים, לים, לכו למים... אבל בדורנו קם הצדיק הגדול מאיר עיני כולם בחכמתו, החזו"א זצ"ל, שהייתה לו דיעה אחרת בנושא, והוא אמר שאלו בימינו שלא חינו אותם, יש להם דין של תינוק שנשבה והם עושים מה שעושים מפני שלא חונכו כראוי, והם עושים מעשה סוסיס ואי אפשר להאשים אותם, בדיוק כמו שא"א להאשים סוסיס על מעשיהם. שאין להם ממה להתעורר ולחזור בתשובה מכיוון שהם עסוקים בשלהם, בקריאת עיתונים מקולקלים וספרות לא טובה וזה נותן להם השקפות לא טובות, ואין לנו מה לעשות אלא להתפלל שיחזרו בתשובה, וכשה' יחזירם בתשובה ודאי שיצאו מהם הרבה צדיקים, ובהשקפה כזו אומר החזו"א להסתכל עליהם.

על התחברות יהופט עם

אחיהו נענשו

וצריכים אנו להתרחק ממעשה הרשעים כמו שרואים בפרשה וכמו שרואים בדברי הימים (ב, כ) :

"וַאֲחֵרִיבֵן אֶתְחָבֵר יְהוֹשֻׁפֹּט מֶלֶךְ יְהוּדָה עִם אֶחָזִיָּה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא הָרָשָׁע לַעֲשׂוֹת: וַיִּחְבְּרֵהוּ עִמּוֹ לַעֲשׂוֹת אֲנִיּוֹת לְלִקְחַת תְּרִישִׁישׁ וַיַּעֲשׂוּ אֲנִיּוֹת בְּעֶצְיוֹן גִּבּוֹר: וַיִּתְּנֵבֶא אֱלִיעֶזֶר בֶּן דָּוִד וְהוּא מִמְּרֹשֶׁה עַל יְהוֹשֻׁפֹּט לֵאמֹר כִּהֶתְחַבְּרָךְ עִם אֶחָזִיָּהוּ בֶּרֶךְ ה' אֶת מַעֲשֶׂיךָ וַיִּשְׁכַּרְוּ אֲנִיּוֹת וְלֹא עָצְרוּ לְלִקְחַת אֶל תְּרִישִׁישׁ הֵם הַחֲלִיטוּ לַעֲשׂוֹת אֲנִיּוֹת בְּשׁוֹתָפוֹת בְּמִסְפַּנָּה שִׁיקִּימוּ בְּעֶצְיוֹן גִּבּוֹר לִיד אֵילָת, וּבְגִלָּל הַשׁוֹתָפוֹת עִם רֹשַׁע לֹא הֲצִלִּיחוּ. וְכֹאֵן לֹא מְדוּבָר בְּשׁוֹתָפוֹת לְדַבֵּר עֲבִירָה, שְׂבוּדָאִי לֹא חִלְּלוּ שֵׁם שֶׁבֶת וְכַדּוּמָה וְלֹא עָשׂוּ שׁוֹתָפוֹת לְהַקְמִת בֵּית קוֹלְנוֹנֵי, אֲלֵא עָשׂוּ סֹתֶם עֶסֶק בִּינֵיהֶם וְלֹא הֲצִלִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיו. (ועי"ש ברש"י).

התרחקות מן הרשעים. היא

המקרכת את הגאולה

רואים מכל זה עד כמה צריכים להתרחק ממעשי רשע ולא להתחבר אתם בשום דבר, ולדעת כיצד להסתכל עליהם ועל מעשיהם ובוודאי שאותה שארית שלא לומדת ממעשיהם אלא הולכת בדרך התורה מקרכת ע"י זה את הגאולה, ותזכה ללכת באור התורה עד ביאת משיח במהרה בימינו, אמן.

וההסבר בזה הוא כך, מכיוון שאהרן היה אהוב לכל, כמו שכתוב "ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" ואם הם לא היו חוטאים לא היה מגיע להם שאהרן יחסר מהם. ודין הרבים היה דוחה את דינו של אהרן, ואהרן מת מפני שבני חטאו. ולמעשה זה ההבדל בין דין שמים לדין בשר ודם, שכאשר בני אדם דנים אדם על שעבר עבירה אין מתחשבים מה יהא עם בניו או עם פרנסתו, אלא עשה עבירה ומגיע לו עונש מסוים, לא יתחשבו באף אחד, ואילו בדין שמים אם הקב"ה דן את האדם אז כל מי שסובל מזה הוא עצמו, קרוביו, או שותפיו לעסק הכל מחושב כמה צער יגיע לכל אחד ואחד, וזהו מה שכתוב בתהילים "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו" שמשפטי ה' הם משפטי אמת, וצדקו יחדיו כלומר לכל מי שיש לו צער ונזק מזה כולם צודקים, וכמו שכתוב בפרשת האזינו "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט".

גם בימינו שאין ארבע מיתות בי"ד, כתוב בגמרא בסנהדרין שאע"פ שד' מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטל, שמי שנתחייב סקילה או נופל מהגג או נדרס. ובעזרת בימינו ג"כ יש הרבה תאונות דרכים, וזה נקרא סקילה על חילול שבת וכדומה, ומי שנתחייב חנק טובע. ויש דין מיתה בידי שמים למשל, הגדול עני או מענה אותו, כמו שכתוב בפרשת משפטים "קל-אלמנה ויתום לא תענון: אם-ענה תענה אתו כי אם-צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו: ותרצה אפי ותרגתי אתכם בחרב ויהיו נשיכם אלמנות ובעינים ותמים".

מעשה בחפץ חיים והעשיר

ומסופר על עשיר אחד שהיה גר בעירו של החפץ חיים זצ"ל בראדין, והעשיר השכיר דירה לאלמנה עניה. לאחר שעבר הזמן שבו היתה צריכה לשלם את שכר הדירה לא היה לה ממה לשלם ונשארה שם, והוא תבע ממנה את שכר הדירה או שתצא משם, וכשראה שלא יוצאת פירק את גג ביתה כדי לאלץ אותה לצאת. כאשר שמע על כך החפץ חיים אמר שהעשיר הזה מוכרח לקבל עונשו. עברו מאז מספר שנים ופתאום העשיר הזה קיבל מן צרעת מדבקת ונתמלא פצעים ואף אחד לא רצה לטפל בו, לאחר זמן מת מחליו ובקושי נמצא מי שיטפל בו לקבורו. אז אמר החפץ חיים שכל אותם שנים היה בטוח שהאדם הזה לא ימות מיתה טבעית.

להתרחק מרשעים

השקפותיהם ודעותיהם

וזה הפרוש מדוע נסמכו שתי הפרשיות, שמיתת אהרן היתה עונש לכל עם ישראל שדין ה' הוא צדק. וכן בספור הג"ל הסבל שסבל הוא וגם אחרים בגללו הכל היה לפי משפט. ולומדים מפרשתנו עד היכן צריך להתרחק מרשעים ולא רק ממעשיהם אלא גם

ותרדמה, אנו זקוקים להתעוררות, ובמקום שפירחי הכהונה יכו באצבע צרידה, הכהן הגדול הוא זה שמכה לנו על הראש ואומר 'התעוררו'.

ישי"כ לרבנו שליט"א, שטרח לבוא לכאן ומכה ומצלצל בפעמון ואומר 'התעוררו'. התאספנו כאן הערב הזה, ואינני רוצה לפרט מה שרח"ל... אנו הרי מרגישים את הצער של החבר היקר שיאריך ימים, רפואה שלמה. ואת הצער של הסכנה שנמצאים כאן בארץ ישראל כולנו, בכל מקום בארץ ישראל.

מעבר לתפילה יש לעשות גם

מעשה בפועל

על זה אומרים אנו כי היא מקור הברכה, המדרש אומר על הפסוק בתהלים "יענך ה' כיום צרה ישגבך שם אלקי יעקב", הפסוק אינו מזכיר 'אלקי אברהם' ולא 'אלקי יצחק' כי המלים "יענך השם ביום צרה" הם מילים שהזכיר יעקב אבינו, "וַיַּעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי כְיוֹם צָרָתִי" (בראשית לה, ג'), ביום שיש צרה, זה דווקא זמן המסוגל לישועה. אומר המדרש, משל למה הדבר דומה, לילדת שיש לה חבלי לידה ויושבת בסכנה, אומרים לה, מי שענה לאמך כשילדה אותך, הוא יענה לך. מי שענה לתפילת יעקב אבינו, הוא יענה לתפילות הקהל הקדוש הזה. הבה נתחזק כולנו בהקדמת השבת שזו זכות לכל אחד ואחד לרפא את המחלה של עצמו, כולנו חולים במחלת התרדמה, נפסיק להתנמנם...

וכמו שמשנה רבנו עשה מעשה של התעוררות, מעשה של כניעה כלפי מעלה, שנעשה גם אנו איזה מעשה ולא רק תפילה לבד, ובזה נזכה כולנו שהתפילות שלנו יתקבלו, אמן ואמן.

עש"ק פ' חקת תשכ"ט

מתוך הספר 'לקט שיחות וביאורים' דרשות מו"ר זצוק"ל בשיבת השרון

ויקולח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום פה אמר אחיד ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו (במדבר כ', ד')

בסמוך לפרשה זו פרשת מיתת אהרן. כידוע שסמיכות פרשיות היא לא לחינם ויש סיבה לכל, ומדוע נסמכו שתי פרשיות הללו? רש"י מסביר מפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע (שאמרו לו כה אמר אחיד) נפרעו מעונשם וחסרו צדיק.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת חקת תש"פ • גליון שפ"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מחמת ספק המקוה, משא"כ בטרופה שכל חתיכה הוה ספק לעצמה. והיינו דנראה חילוקו, דבמקוה חשיב דנידון החזקה הוא על המקוה עצמו וממילא האדם טהור, משא"כ בטרופות שכל חתיכה נידונה לעצמה.

ג. חזקת שאינו זבוח ומטמא במשא

הנה בשב שבעתתא לפי דרכו הביא ראיה מהגמרא חולין (ט"א) שאם לא בדק בסימנים, הוה הבהמה בחזקת שאינו זבוח והוי נבילה, ואמרינן דגם מטמא במשא, דכל דהוה נבילה לאכילה הוה הדין דמטמא.

והיינו כסברתו הנ"ל לענין מקוה, דאם בשורש הנידון אמרינן חזקה, [וכגון הכא בנידון אם נשחטה או מתה אמרינן חזקת אינו זבוח], אם כן מהני האי חזקה גם למה שבא מחמת החזקה. [היינו האם טמא כדן מתה, או טהור כדן שחטה].

אך למה שכתבנו (אות א' הנ"ל) הכא אינו ענין להא דמקוה, אלא יש לבאר דאין הטעם בהא דמטמא במשא מפאת חזקת איסור דהבהמה, [וכהנ"ל דכל דהוה נבילה לאכילה הוה הדין דמטמא], אלא אשכחן טעמא אחרינא, דאמרינן דהוה בחזקה דלא נתחדש בה דבר המתיר. וכן הוה ברשב"א בחולין (שם ד"ה מר סבר). וכן מבואר בגליון הגרע"א (יו"ד סי' כ"ה). [ועיין בחזון איש (יו"ד סי' ד' ס"ק ד') מה דהסביר]. [ועיין בנוגע ביהודה (מה"ק אה"ע סי' מ"ג) לענין ספק בשחיטה, דנקט דחזקת טהרה וחזקת איסור אכילה סתרי אהדדי, ובאחשור (יו"ד סי' ב' סוס"ק ג') האריך בדברי הגרע"א].

ד. פירש הדבר המתיר

הנה יהא נפקותא בזה, דאם פירש הדבר המתיר, כגון המקוה פרש מן הקבוע, והטהרות נשארו בקבוע. [א"ה. כגון שהיו ג' מקואות, ב' ממי גשמים ואחד ממי שאובים, ואינו יודע איזה מהם מהשאובין, וטבל בהם טהרות ועדיין הם במקוה, ואחר כך נמשכו חלק מהמים של אחד המקואות בקרקע למקום אחר, דבכהאי גוונא על המקוה הנמשכת איכא כל דפריש].

והנידון האם דיינינן דמכיון דבמי המקוה שפרש אמרינן כל דפריש מרובא פריש, והיינו שפרש מהרוב של מי גשמים, אם כן הכי נמי נימא לגבי המים שנשארו מאותו מקוה דהוה מי גשמים, ד"כל דפריש" של חלק מהמקוה יכריע על כל המקוה, אע"פ שהחלק שנשארו הוא קבוע.

ולכאורה תליא בהנ"ל, דלהשב שמעתתא אף להפרי חדש יהיו הטהרות מותרות, דדיינינן על הפירש דבכוcho לטהר, ואם כן מכיון דהפירש טהור מחמת כל דפריש, אם כן מטהרינן גם עיקר המקוה.

אך למה שכתבנו אינו כן, דטעמא דחזקת מקוה הוה ענין אחר, דאמרינן דנשארו המקוה בכוחו, ואם כן לא דמי לנידון דהמקוה פרש, אלא נימא דהכי נמי הכא איכא סברת הפרי חדש דכל חצי וחצי נידון כדינו. [והיינו אף אם נדמה רוב לחזקה].

[הנה כל זה לדעת השב שמעתתא דהפרי חדש מדמה דין רוב לחזקה. אמנם יש לדון דמודה הפרי חדש דרוב מהני על הכל, ורק בעובדא דוילנא פליג משום דאיכא כח קבוע, ואם כן יש לומר דגם במקוה שפירש לא יהני, ובחזקה מודו כולי עלמא דלא מהני, וכמו שיתבאר להלן דדעת הפוסקים דלא כהשב שמעתתא. עיין עוד באריכות בכתבי רבינו בספר בית אבי על שב שמעתתא].

חזקת המקוה להטובל

וכבס בגדיו הפהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המהנה וטמא הפהן עד הערב (וי"ט ז')

הנה איתא בקרא דמהני טבילה במקוה כדי שאדם יטהר מטומאתו. והנה במקוה בעינן שיהא ארבעים סאה, ומקוה שמדד והיה בו ארבעים סאה, ואחר כך נמצא המקוה חסר, דיינינן (נדה ב' ב') דהעמד מקוה על חזקתו ואימא לא חסר, ואמרינן דמהני חזקת המקוה לגבי האיש הטמא שטבל בהמקוה, דכיון שהמקוה בחזקתו אמרינן דכי טבל במקוה שלם טבל. [ורק משום תרתי לריעותא לא אמרינן הכי].

והקשה בשב שמעתתא דלכאורה בהפרי חדש מבואר לא כך:

א. עובדא דוילנא

הנה עובדא דוילנא, ששחטו כמה בהמות ונמצא שאחת מהם טריפה, כי בדקו הריאות שנפרשו מהבהמות ומצאו נקב, ולא ידעו איזה ריאה שייכת לאיזה בהמה, ולפני שבדקו הריאות מכרו חצי בהמה, ובזה אמרינן דהאי חצי הנמכר הוה פרוש ומותר, והבהמות הנמצאות באטליו אסורות כולם דהוה ליה קבוע.

ב. חצי השני של אותו בהמה

והשתא דנו בפוסקים באופן ידיעין בהחצי הנמכר מאיזה בהמה נחתך, מהו בחצי השני שהוא קבוע, ואמרינן בזה ג' צדדים. חדא, דגם החצי של אותו בהמה שהוא קבוע מותר, כיון דהפריש מותר. שנית, דגם הפריש אסור כיון דהחצי ממנו קבוע ואסור. שלישית, כל חצי וחצי נידון כדינו, דהפירש בהיתירו והקבוע באיסורו.

וכתב בפרי חדש (יו"ד קונטרס אחרון סי' ק"י) כהצד השלישי הנ"ל דכל חצי וחצי נידון כדינו. וכתב בחזון איש (יו"ד סי' ל"ז ס"ק י"ז) דהכי בעינן למינקט.

ג. מעתה קשה ממקוה

הנה חזינן משיטת הפרי חדש, דהך רובא שאנו דנין על מקצתו שפירש, לא מהני אלא לגבי עצמו אבל לא לחתיכה שנחתכה ממנו, אע"ג דהוה מחד בהמה, דאין הפירש מכריע את הקבוע.

מעתה הקשה בשב שמעתתא (שער ד' פ"ג) אמאי לא אמרינן דכמו דחזקה דמקוה מהני לגבי הטמא, הכי נמי נימא הכא דרוב שבמקצתו שפירש יהני גם לגבי מקצתו הקבועה כיון דהוי בהמה אחת.

ליישב קושיא הנ"ל

הנה יש לדון ליישב בכמה דרכים וכדלקמן:

א. בכוח המקוה לטהר

הנה נראה החילוק, דבמקוה איכא סברא מיוחדת דמהני חזקת המקוה לענין הטובל, דאמרינן דכשם שמקודם היה בכוח המקוה לטהר את הטמא הכא נמי השתא, משא"כ בנידון הפרי חדש בטרופות דלא שייך למימר הכי.

ב. ספק טומאה מחמת המקוה

הנה בשב שמעתתא (שם) תירץ דבשלמא התם במקוה, הספק טומאה

עובדא דוילנא

הנה הבאנו לעיל עובדא דוילנא, ששחטו כמה בהמות ונמצא שאחת מהם טריפה, כי בדקו הריאות שנפרשו מהבהמות ומצאו נקב ואין יודעים איזה ריאה שייכת לאיזה בהמה, ולפני שבדקו הריאות מכרו חצי בהמה, וזה אמרין דהאי חצי הנמכר הוא פרוש, והבהמות הנמצאות באטליז אסורות כולם דהוה ליה קבוע.

א. ג' שיטות

מעתה דנו בפוסקים באופן דידעין מאיזה בהמה החצי הנמכר נחתך, ואשכחן בזה ג' שיטות (הובא בפתחי תשובה סי' ק"י סק"ד), חדא, דעת החלקת מחוקק דהכל מותר, דכיון דהפריש מותר אם כן גם החצי שבפנים מותר. וכן דעת מהר"ר העשיל.

שנית, דעת מהרש"ק (נעל ברכת הזבח) והבית הלל (סי' ק"י) לאסור הכל, דכיון דהחצי קבוע אסור אם כן גם הפריש אסור.

שלישית, דעת הפרי חדש ושאלית יעב"ץ דכל חצי וחצי כדינו, ופליג על הגאון רבי העשיל דהתיר הכל, ועל הגאון מהרש"ק דאסור הכל. וכתב בחזון איש (יו"ד סי' ל"ז סק"י) דהכי בעינן למינקט. נמצא לפי זה דאותה בהמה שחוטת חצי אסור משום ספק טריפה וחצייה מותרת.

ב. ג' כהנים ב' כשרים וא' חלל שנתערבו

הנה לכאורה משכחת לן כל פלוגתתם רק מדרבנן, משא"כ מן התורה מותרים גם כל הבהמות הקבועים, מתרי טעמי, חדא, מן התורה האיסור בטל ברוב ורק מדרבנן אינו בטל מכיון דהוה חתיכה הראויה להתכבד. תו, מן התורה אמרין כל דפריש על כל הבהמה, דהרי הקבוע אינו ניכר, וכתבו בפוסקים דהא דלא אזלינן בזה בתר רוב הוי רק מדרבנן.

אך יש לדון דמשכחת לן נפקא מינה גם בדאורייתא, כגון בג' כהנים אחד חלל וב' כשרים שנתערבו, ואחד מהם הוליד בן והבן פירש, האם על ידי זה נכשיר את האב במקומו.

והנה דינו של הבן דכשר, בין לדעת פרי חדש ובין למהר"ר העשיל, אמנם דינו של האב, לדעת הפרי חדש אסור, ולדעת מהר"ר העשיל לכאורה יוכשר.

וצריך עיון דדילמא יש לחלק. והנה מהרמב"ן (בבא בתרא כ"ד א') איכא ראייה דגם בכהאי גוונא הפירש מותר. [עיי' באריכות בבית אבי (שמעתתא ד' פ"ד)].

ג. בשנים שהפקידו אזלינן בתר רוב

הנה איתא ברמ"א (ח"מ סי' רצ"ב סעי' י') שנים הפקידו אצל אחד דבר מסויים, כגון טבעיות של זהב, ונאבד או נגנב חלק מהן, ולא ידעין למי שייך אלו שנשארו, אזלינן בתר רובא ואמרין דכל דפריש מרובא קא פריש, כגון כשאחד הפקיד י' ואחד הפקיד ה', ונאבדו מהם ה', אז ההפסד רק לבעל המרובה. נמצא דאזלינן בתר הפורש להכריע את הנשאר. [ואם הוא קבוע, כמחצה על מחצה דמי].

ובנתיבות המשפט (שם סי' ק"ה) פליג, דהרי הנידון הוא מי יקבל המטבעות שנשארו, ואם כן לא מצינן למיזל בתר רוב ולומר שמה דפריש היה מהרוב, דהא דאמרין כל דפריש היינו רק כשדנין על זה שפירש, אבל כשבאנו לדון על הנשאר בקבוע, לעולם אמרין על הקבוע הנשאר במקומו כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי.

ואייתי בנתיבות ראייה מעובדא דוילנא בפירש מקצתה, דאיכא דסבירי [פרי חדש ה"ל] דהנפרש מותר והנשאר בקביעות אסור, אלמא דאין דנין ממה שפירש למה שבקבוע.

[אך צריך עיון, דאם נימא דהנידון על הקבוע, (וגם נימא דלא כהפרי חדש), אם כן אמאי כשהפירש לפנינו ודיינינן עליה אזלינן בתר הרוב, [א"ה]. כגון באופן דאיכא מעילותא בהמטבע שפרש, וכל מפקיד טוען שזה שלי, אמאי לא ניזיל בתר הקבוע. ויש לומר דאזי תחילת הדיון על הפורש. ואכתי צריך תלמוד].

ד. האם ברמ"א מבואר דהכל מותר

הנה מהכרעת רמ"א ה"ל [ומקורו בתרומות הדשן סי' ש"ד] דאזלינן בתר כל דפריש, לכאורה ראייה דסבירא ליה בעובדא דוילנא דהכל מותר.

אך יש לדחות דשאני בנידון דהרמ"א דהנידון על הפורש הוא נפרד מהנידון על הקבוע. [א"ה]. והיינו דבשלמא בעובדא דוילנא, נתערב האיסור במקום קביעתם, והנידון בכל החתיכות הוא האם זה האיסור או מההיתר, וכמו דדנין על חלק המורש מדין כל דפריש הכי נמי יש לדון איפכא בחלק הנשאר מדין כל קבוע, משא"כ בהא דהרמ"א, איכא ב' שלבים בהנידון, דתחילת הנידון הוא

איזה נאבד, והיינו איזה פרש, ואחרי דידעין איזה פרש, ידעין איזה מהן נשאר]. מעתה תתיישב קושיית הנתיבות המשפט ה"ל על הרמ"א, דהרי אע"פ דהנידון על הנשארים, מכל מקום מכיון דהנידון על הפריש הוא נידון נפרד מהנידון על הנשארים אם כן שפיר אמרין כל דפריש גם לענין הנשארים. [א"ה]. היינו דהנידון על הנשארים הוא תוצאה מהנידון על הפריש].

לענין אכילת מצה

הנה יש לדון מהו בכהאי גוונא לענין מצות אכילת מצה, כגון שרוב המצות נאפו לשמה ומיעוט אינם שמורות לשמה ועמדו לחדייהו, ופירש חצי מצה, ואחר כך נתערבו כל המצות ביחד ואינו יודע איזה מהם כשירות ואיזה מהם פסולות.

והנה כל המצות שנשארו הוי רק ספק מצה כשירה, [אך מן התורה אמרין בהו כל דפריש כיון דהוי קבוע שאינו ניכר], אבל המחצית שפירש קודם, כשירה מפאת כל דפריש.

ונמצא דאם ידעין איזה מהמצות [הקבועין] הוא חצי השני של אותה חצי מצה שפירש, אם כן לפרי חדש ה"ל, החצי שבקבוע הוה רק ספק מצה והחצי הפורש כשר לכתחילה.

[וכעין זה יש לדון באופן שהיה לו ה' חבילות של מצה, ונודע שאחת מהחבילות נאפתה שלא לשמה, ונתערבו החבילות ביחד, והיה חבילה אחת שחצי ממנה פירש והחצי השני נשאר קבוע במקומו].

א. חייב לאכול הפורש

הנה יהא הדין שחייב לאכול המצה דפריש ואז ודאי קיים המצוה, אבל לא יאכל את החצי שבפנים שהוא קבוע, שאז הוה רק ספק קיום מצוה.

[וכמו כן בעובדא דוילנא, חולה שיש בו סכנה שמוכרח לאכול בשר, ויכול לאכול או מחציה שבפנים או מחציה שבחוץ, חייב לאכול מזה שבחוץ, אע"פ דהוי מאותה בהמה].

ב. יקיים עכ"פ ספק מצוה

ונהי דבאופן שאין לו את המצה שפירש אלא יש לו רק מה שבפנים שהוא קבוע, חייב לאכול מהם מפאת ספיקא דאורייתא, דאמרין לדין ספיקא דאורייתא לחומרא אף כשישאר בספיקו, [עיי' באריכות בספר גור אריה יהודה לבן הגאון רבינו מנחם זעמבא], אך מכל מקום יצא רק מספק ואכתי חייב לחפש מצה ודאית.

וכמו דמוכח נמי ממה שכתבו בפוסקים בסוכה הבנויה על גג בית בלי דפנות, דמספקין בגמרא (סוכה ד' ב') אם אמרין גוד אסיק, אם כן בכהאי גוונא דאין לו סוכה אחרת חייב לאכול עכ"פ בסוכה זו, דכך ייקם חובתו עכ"פ מספק.

ג. ספק ספיקא

אמנם אם יאכל שתי מצות מהתערובת, בזה יש לדון דשפיר יצא מדין ספק ספיקא, דשמא מצה הראשונה היה לשמה, ואם תמצו לומר דלא היה לשמה, שמא מצה השניה היה לשמה.

וכעין הא שכתב הגרע"א (גליון או"ח סי' קפ"ו סעי' א') באיש שאכל כדי שביעה ומסתפק אם בירך ברכת המזון, ויצא אחר כך מאשה שמוציאה אותו רק מספק שמא אינה חייבת בברכת המזון מן התורה, אמרין דיצא מחמת ספק ספיקא לקולא, דשמא כבר בירך, ואם תמצו לומר דלא בירך, שמא נשים חייבות בברכת המזון ויוצא מהם.

האם יאכל גם החצי שפירש

מעתה יש לדון, לאחר שאכל כזית מהחצי המצה שהיה בפנים, האם מחייבין ליה למיכל מהחצי הפורש.

א. צדדי הספק

הנה בפשוטו יהא חייב, דעל ידי זה תהא לו מצוה גמורה.

אך יש לומר דלא שייך לחייבו, דממה נפשך אם השניה כשירה גם הראשונה כן דהם מאותו מצה, והרי כבר אכל הראשונה. אך יש לדון דלא דיינינן הכי ואמרין דהראשונה רק ספק והשניה ודאי.

ב. להוכיח שחייב לחזור ולאכול

הנה לכאורה יש לדון להוכיח דחייב לחזור ולאכול הפריש שהוא ודאי כשירה, דהרי לפני שאכל הספק ודאי דחייב לאכול הודאי ולא לאכול מהספק, וחייב להוציא עליו חומש ממונו.

ואם כן היאך יתכן שאם אכל מהקבוע שהוא ספק, נפטר מחיובו זה ואינו צריך לבזבז כלום, והרי מי יאסור עליו לאכול מהמצה הקבוע הרי אין בזה עבירה, ואחר כך יפטר מהשניה, היאך יתכן דמן התורה אמרינן ליה שיאכל הפירש ולא הקבוע, וכשיאכל הקבוע בהיתר גמור יפטר מהפירש.

ג. לדון דלא כהנ"ל

אמנם יש לדון דהנ"ל אינו מוכרח, דהנה זה נראה פשוט, דאף אם נימא דאם אכל מהחצי שהוא קבוע, אינו חייב לאכול מהחצי שפירש, אך יהא חייב לאכול מצה ודאית, ואם מכל מקום אכל מהחצי שפירש, עכשיו אין לחייבו לאכול מצה ודאית, שהרי בחצי שפירש, כבר יצא חובת המצה בתורת ודאי ולמה יאכל מצה אחרת ודאית.

נמצא דאם יש לו מצה ודאית, אזי יהא חייב לאכול החצי השני של המצה שפרש אם אינו אוכל את הודאית.

ולפי זה הרי שפיר יתחייב לאכול החצי שפירש שהרי יש מצה ודאית במקום אחר וחייב לאוכלה.

אלא כאשר הודאי עולה יותר מחומש ממונו, ואם כן פטור לאוכלו, אז יש לדון דבאמת פטור מהחצי השני כיון דיש כאן ממה נפשך.

נמצא דלא עלה מדינא שום ראייה כנגד הצד לפטור מהחצי השני מחמת ממה נפשך, והא דכתבנו (באות הקודם) דהרי יש לו חיוב לאכול החצי הודאית, והיאך יפטר מחיובו על ידי דבר שפטור לעשותו, יש לומר דאין הכי נמי.

ד. ב' מצוות

הנה כל זה לענין אותה מצוה, דבאותה מצוה איכא הממה נפשך דאינו מרויח כלום מאכילת החצי דפריש, אך לענין מצוה אחרת אינו כן, כגון באכל חצי הקבוע לכזית מצה, ודאי דחייב לאכול דוקא החצי דפריש לאפיקומן ולא מחצי הקבוע, דחייב למיעבד האפיקומן בתורת ודאי ולא בתורת ספק.

[אך באמת כיון דאפיקומן הוא רק מדרבנן, הא מעיקר הדין יוכל לקחת מצה שהיא ספק שמורה לשמה].

ה. חצי שיעור במצוות

אמנם אם אכל רק חצי כזית מהחצי שהוא קבוע, לכולי עלמא אינו חייב לאכול חצי כזית ממצה ודאית, שהרי לצד שהקבוע אינו כשר למצה, אוכל רק חצי כזית, כד נימא דאין דין חצי שיעור במצוות.

[א"ה. לא הבנתי דהרי עכשיו ודאי דלא קיים מצות מצה, ואם יאכל חצי כזית מצה ודאית יהא לו ספק קיום מצוה, דהרי יתכן שגם חצי הקבוע היה כשר, ואם כן אמאי אינו חייב לעשות שיהא עכ"פ ספק קיום, וכמו שהבאנו בסימן הקודם באות ב' דאמרינן דספיקא דאורייתא לחומרא גם כשישאר בספיקו].

ו. יכול ליפטר מהאונס

הנה בספר פרפראות לחכמה (מאחד מגדולי הדור שליט"א, אות כ"א) נקט דלאחר שאכל כזית מהחצי מצה שהוא קבוע, נמצא דיצא ידי חובתו רק מספק, אבל אינו חייב לאכול כזית מהחצי של אותה המצה שפירש, דאפילו להפרי חדש שסובר בעובדא דוילנא שהחצי הקבוע אסור והחצי שפרש מותר, מכל מקום טוען כהצד הנ"ל דשאני בקיום מצוה שכבר אכל מאותו מצה ואינו מרויח כלום באכילת כזית נוסף מאותו מצה, אך כתב דיתחייב לאכול מצה ודאית, אך אם יאכל האי מצה שפירש יפטר מהמצה הודאית, אך כשאין לו מצה ודאית אינו חייב לאכול המצה שפירש.

וצריך עיון, דהרי אף כשאין לו מצה אחרת, הוי רק אונס בהא שאינו יכול לאוכלה, ואם כן הרי יפטר מהאי אונס על ידי שיאכל האי חצי דפריש, וכמו דחייב מדרבנן לפשוט טלית כשאין לו חוטים לציצית. וצריך עיון בכל זה כי אינו ברור.

האם אמרינן האי ממה נפשך

הנה הבאנו לעיל לדון דבאופן שנתערבו מצה פסולה במצות כשירות, ופרש חצי מצה, אמרינן לדינא דהפרי חדש דהחצי מצה

שפרש כשירה וחצי הקבוע פסולה, דכל חד בדינא קאי.

ומכל מקום הבאנו צד דאמרינן דאם אכל החצי הקבוע, לא ירויח בהא שיאכל גם החצי דפריש, דלא מצינן למימר שיצא בהחצי דפריש ולא בהחצי הקבוע, דהרי הוי אותו מצה, וכבר אכל מאותו מצה ואינו מרויח כלום באכילת כזית נוסף מאותו מצה.

ויש לדון אם אמרינן האי טענה:

א. ספק מגע ולא ספק ראייה

הנה קיימא לן דהרואה ואינה יודעת מתי ראתה, מן התורה טהורה עד עכשיו, וכל טהרות שנגעה בהם טהורות, דמחזקינן דלא ראתה עד עכשיו מפאת חזקת טהרה, [רק בדרבנן טמאה מעת לעת].

והקשו בתוספות בריש נדה (ב' א' ד"ה מעת) אמאי לא דיינינן בחילוקי הרשויות לומר דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא אף כשיש חזקת טהרה. ואם כן היכא דהיתה ברשות היחיד, נטמא למפרע מן התורה. ותיצרו תוספות (בתיורץ אחד) דלא גמרינן מסוטה דספק טומאה ברשות היחיד טמא אלא רק בטומאת מגע ולא בטומאת ראייה.

ב. ראייה מטמא גם במגע

הנה לכאורה דבריהם תמוהים, דהרי כל אשה שרואה, יש לטמאותה מפאת ב' סיבות, חדא, מפאת ראייה והוי אב הטומאה, וזולת זה, מפאת דהדס הוא אב הטומאה והיא נוגעת בו ונעשה ראשון לטומאה, ואם כן השתא דמספקינן מתי ראתה, יש כאן זולת הנידון מאימתי הוי אב הטומאה, גם נדון מאימתי הוי ראשון לטומאה, ולענין האי נידון הרי הוי ספק מגע, ואם כן נימא דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, ומדוע הטהרות שנגעה בהם טהורות למפרע.

[ויש לומר דלענין מגע לא איתחזק דבר המטמא, ורק לענין רואה מספקינן שמא ראתה, ואם כן ניחא דטהרינן במעת לעת שבנדה. ולפי זה בראתה ספק דם, תהא ראשון לטומאה].

ג. תירוצו של החזון איש

הנה מטיין בשם החזון איש ליישב, דאי אפשר לעשותה ראשון, דממה נפשך אם באמת ראתה אתמול, הא הוה אב הטומאה, ואם כן לא יחול עליה דין ראשון לטומאה. [כדאמרינן בגמרא מנחות (כ"ד א') דשבע ליה טומאתו, לענין אוכל שחלק ממנו טמא, אם נגע שרץ בצד הטמא, הכל טהור]. ואע"ג דלגבי אב הטומאה אמרינן חזקת טהרה, ולגבי ראשון לטומאה דיינינן לחומרא מפאת ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, מכל מקום הוה תרתי דסתרי לטמאה משום ראשון, דאם כן הוה אב הטומאה וראשון לא יחול, וממילא אינה לא אב הטומאה ולא ראשון לטומאה. חזינן דלא אמרינן דיהא ראשון דאם כן הוה ליה אב ולא ראשון, אע"פ דמטהרינן משום אב.

ואם כן נימא דהוא הדין בנידון דלעיל דאמרינן הממה נפשך, דנהי דקאמר הפרי חדש דכל חד בדינא קאי, אבל לומר שיצא בשני ולא בראשון נמי לא מצינן.

ד. לחלק בין הנושאים

אך יש לחלק בין שני הנושאים, והיינו בין הנידון אם לאכול מצה פעם שניה מהחצי השני או לא, ובין הנידון אם אמרינן שבע לה טומאה בממה נפשך.

והיינו דיש לדון דבנידון המצה יהא פטור, כיון דממה נפשך אינו מוסיף, אך בנידון שבע לה טומאה בזה אזלינן בתר הפסק וכיון שטהור בפעם האי יטמא בפעם הב'. [ודלא כהחזון איש הנ"ל].

וכן להיפוך, אם נימא לענין חלות טומאה אמרינן ממה נפשך, אינו מוכרח דאמרינן הכי לענין חיוב עשיית מצוה דיהא פטור מלקיימו, דיש לדון דאמרינן דכיון דבפעם השניה יצא המצוה ולא בפעם הראשונה, שפיר חייב לקיימו שנית כדי שיהא לו השתא מצוה ודאית.

ה. ספק שרץ שנגע בכר

הנה תליא בספק שרץ צפרדע שנגע ברשות הרבים בכר, ואחר כך נגע ברשות היחיד באותו כר, דלהאמור ישאר הכר טהור, דהרי ממה נפשך אם הוא שרץ כבר נגע בו ברשות הרבים ושבע ליה טומאה. ועייין בחזון איש בטהרות (סי' י"ג סק"ט ושם בסי' ג' סק"ט). [ועייין בהערות שבסוף ספר חמדת שלמה (להגאון בעל זכר טוב שליט"א סי' ח') שהאריך בזה].

ו. הוכחה מדברי החזון איש דלא כהנ"ל

אמנם יש ראייה להיפוך, דהנה חזינן בחזון איש (אה"ע סי' מ"ח סק"ב) דאם מספקינן אם אשה נתקדשה לשליח או למשלח, הדין הוא דמן

התורה כל אחד מהם מותר בה, מפאת דאי אפשר לאוסרה שמא נתקדשה לשני, דלגבי הנידון אם נתקדשה לשני, יש לה חזקת פנויה. ומכל מקום כתב עלה, דאם עכשיו קידשה לפנינו אחד מהם, צריכה גט, והיינו דאמרין דאם הוה בחזקת פנויה ולא חיילא קדושי שני, הרי נתקדשה עכשיו.

ולכאורה תמוה, היאך יתכן דחלים קידושי השניים, הרי ממה נפשך אם חלו בפעם הראשונה, אם כן קידושי השניים לאו כלום, ואם

לא חלו, הרי היא אשתו של הראשון.

אלא חזינן מזה, דלא אמרינן הממה נפשך, דנהי דלגבי הפעם הראשונה יש חזקת פנויה, ולגבי האדם השני אמרינן דנתקדשה לאדם הראשון, מכל מקום בפעם השניה שפיר תיאסר, דכיון דבפועל בפעם הראשונה לא חיילא הקידושין לאף אחד, שפיר תחול בפעם השניה, אע"פ שיש ממה נפשך.

עניני שבת

האוכל קודם נטילת ידיים על מנת לגרור התיאבון, פטור מברכה אחרונה, מיהו שאר פוסקים חולקים, ולכן כתב בשער הציון (סי' קצ"ו אות ט') דלכתחילה טוב לאכול פחות מכזית. ונראה דהוא הדין כשיש לו כזית, כשיאכל יותר בכדי אכילת פרס דפטור מברכה אחרונה, (משנה ברורה סי' ר"י ס"ק א').

[ולכאורה לענין בריה, יש להקל, אע"פ דאיתא בשולחן ערוך (סי' ר"י סעי' א') דנכון ליהור, הכא הרי איכא ב' צדדים דפטור, חדא דילמא פחות מכשיעור, ותו, דילמא פטור מברכה אחרונה דחשיב שהוא להמשיך הסעודה].

והנה דוקא יין פטור מברכה אחרונה קודם הסעודה, כיון שפותח המעים, משא"כ מיץ ענבים, [כך כתב בספר וזאת הברכה (פ"ט ס"ק ה' אות ה'), ומכל מקום בקידוש על מיץ ענבים יש סברא דנפטור מפאת דהקידוש הוא חלק מהסעודה].

מעתה יש לעיין, ביש לפנינו משקה וספק אם פותח המעים, כגון מיץ ענבים בתערובת קצת יין, נמצא דהוא ספק אם פותח המעים, מי נימא דפטור מברכה אחרונה, כיון שדעתו שאולי יפתח המעים ולכן שותה אותו, או דילמא נימא דלהצד שאינו פותח המעים, אינו שייך לסעודה, ואם כן יש כאן ספק חיוב ברכה אחרונה.

וכעין זה יש לעיין בדיון עיקר וטפל דאם הטפל להמתיק וכיוצא בו פטור מברכה (שולחן ערוך סי' ר"י סעי' ב'), מהו בספק אם ממתיק.

[אמנם בשתה יין על מנת לפתוח המעים, וכשגמר לשתות, נתברר שהוא מיץ ענבים, בזה לכאורה איגלאי השתא דאינו חלק מהסעודה, אע"פ שכונתו היה לפתוח המעים. וכן בעיקר וטפילה בכהאי גוונא].

ד. תקיעת שופר לטומטום

הנה כתבו תוספות בחולין (פ"ד ב' ד"ה תקיעת) דאע"פ דביום טוב מותר לטלטל במקום שאין עירוב מרשות לרשות לצורך מצוה, דחשיבא צורך היום, מכל מקום לצורך תקיעת שופר לטומטום אסור לטלטל. חזינן דאע"פ שטומטום חייב לתקוע מחמת ספק דאורייתא, מכל מקום חשיבא רק ספק צורך ואסירא, דיתכן דהוא אשה ופטורה משופר. חזינן דבעינן צורך בעצמותו.

[ומיהו בבין השמשות יהא רשאי להוציא שופר, מפאת דממה נפשך אם הוא כבר לילה ואין כאן מצוה הרי גם ליכא איסור יום טוב, אלא אם כן נחשוש שנתחלף היום בין ההוצאה והמצוה].

ויש לחלק דהתם בהיתר אוכל נפש ביום טוב, בעינן צורך בעצמותו, משא"כ בכגון לענין ברכות נימא דסגי ברצונו מצד הספק.

ה. מחיקת השם לצורך תיקון

הנה לענין מחיקת השם, אמרינן דלשם תיקון מותר, ואם הדבר ספק אם השם נפסל, כתב בנודע ביהודה (קמא סי' ע"ה ותנינא סי' קס"ט) דאסור למחוק, חזינן דספק צורך לא חשיבא צורך. וגם בזה יש לחלק דדוקא הכא בעינן עצמיות של תיקון.

אמנם בדובב מישרים (ח"א סי' א'), ח"ב סי' ט"ז בד"ה ועיין) כתב להקל בספק דספק חשיבא תיקון. והביא כן מתשובות בית אפרים (יו"ד סי' ס"א בד"ה אחר).

ו. קושיות דובב מישרים

הנה הקשה בדובב מישרים (חלק ב' שם) מגמרא שבת (כ"ב ב') גזירה שמא לא יכוין משקלתי, דאמרין התם דאסור לשקול בפירות מעשר שני לצורך פירות של חולין, אבל מותר לשקול לצורך מעשר שני, אך אסרינן דחיישינן דילמא לאחר שישקול ימולך בדעתו מלחלל, ואשתכח דלא השתמש לצורך מעשר שני, חזינן דספק צורך לא שרינן.

ספק צורך האם חשיבא צורך

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' י' סעי' ז') דאם רוב הבגד פתוח, חייב בציצית, ואם מיעוטו פתוח, פטור, ואם מחצה על מחצה, חייב בציצית מספק, אבל אין יוצאין בו בשבת, דשמא פטור מציצית, והציציות הוי משאוי.

[וכן מבואר ברמב"ן (מלחמות פ"ב דשבת, י"א ב' בדפי הרי"ף) דלדעת בעל המאור דתכלת מעכב את הלבן, אסור לצאת בציצית בשבת, אע"פ דאין דעתו להשלים]. חזינן דאע"פ דציצית הוא דבר הטפל לבגד ומותר לטלטלו עם הבגד בשבת, מכל מקום בספק אם חייב בציצית דחייב מחמת ספיקא דאורייתא, מכל מקום אין לצאת בו בשבת.

חזינן דהטפילות אינו הצורך שיש לו בהענין, אלא רק אם בעצמות הדבר הוא טפל.

ויש לדון דהכא איכא סברא מיוחדת, דכדי שיחשב שם בגד, לא סגי בהצורך שיש בו, אלא צריך עצמיות של צורך.

והנה יש לדון בכמה גווני האם דמיינן להאי נידון.

א. קושיות הגרע"א

ראשית כל, בנידון דציצית תמה הגרע"א (גליון או"ח סי' י"ג סעי' ב') על השולחן ערוך, דהרי מכל מקום הוי מלבוש, כיון דאין דעתו להשלים, והביא ראיה מתשובות הרא"ש שטליתות שלנו אף שאינם מצויינים כהלכתם, [והכונה אולי דתכלת מעכב הלבן, או שאין עטיפה], מכל מקום יוצאין בשבת.

וכך כתב החזון איש (או"ח מועד סי' ג' ס"ק כ"ח) לתמוה על השולחן ערוך מכח תשובת הרא"ש. ועוד עיין בשו"ת משיב דבר (סי' ב').

חזינן מדבריהם דחשיב צורך הבגד וטפל אליו מכיון שיש לו צורך בו, אע"פ דבעצמות הדבר יתכן דאינו ציצית ואינו שייך לבגד כלל.

אמנם אינה ראיה לשאר גווני, דיש לדון דשאני הכא דכל שצריך אותו מחמת ספק שייך לבגד. [משא"כ בכגון תכלת המעכבת את הלבן לענין שבת].

[וכעין זה יש לדון בלקח מזוודה בשבת מרשות לרשות, וסבר שיש בתוכה דברים, דפטור על המזוודה דהוי טפל, וכמו דתנן (שבת צ"ג ב') דהמוציא כלי ובתוכו אוכלים חייב על האוכלים ופטור על הכלי, ונתברר שלא היה בתוכה דברים].

ב. ספק מוקצה

הנה העירו דחזינן במשנה ביצה (פ"ג מ"ד) דאם החכם אמר שאין המום קבוע מערב יום טוב ורק נעשה קבוע ביום טוב הוה מוקצה, ולא מועיל מה שהיה דעתו עליו.

אך יש לחלק דהתם שאני דמסופק הבעלים בדבר אם הוא מוקצה, ואין ראיה להיכא דסובר שאינו מוקצה.

אבל באמת ודאי הדין דאף שטעה הבעלים וסבר שהוא ודאי מום קבוע, נמי הוי מוקצה.

אמנם יש לחלק בין נידונים הנ"ל, דמוקצה תליא במציאות אך הטפילות תליא בדעתו. אבל באמת מסברא נראה דגם טפילות תליא במציאות הדבר.

ג. טפילות של יין לסעודה

הנה קיימא לן (שולחן ערוך קע"ד סעיף ו') ובמשנה ברורה סי' קצ"ו ס"ק ב' אות ג') בשותה יין קודם הסעודה לא יברך ברכה אחרונה, דחשיב כדברים הבאים מחמת הסעודה מכיון שבא לפתוח המעים, והלכך

הכוחות כולם כך השליט את האדם על אלפי רבבן כוחות ועולמות עד אין מספר.

וממשיך הנפה"ח וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם, אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו – שכל פרטי מעשיו ודבריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא אתאבדו ח"ו, ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו, שכל א' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבחי מרומים... אם אדם היה משריש ידיעה זו בליבו ודאי שהיה שקוע בתורה כל היום ולא היה מתעסק בדברים גשמיים. עד כמה שאדם מסוגל להשריש בקרבו ידיעה זו זה ישנה את כל העבודה, שיהנה מכל מה שלומד, ויאסוף כמה שיותר תורה ומצוות, ולא יטרידו אותו הענינים הגשמיים.

גדל שכר העוה"ב על כל פרט
כתוב במשנה באבות יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, משהו של מצוה – ריח של מצוה, השכר ע"ז הוא יותר מכל חיי העוה"ז. ומבארים שהכוונה על כל הבריאה כולה מתחילתה עד סופה, השכר על משהו מצוה הוא יותר מכל העוה"ז. והביאור הוא שרוחניות הוא בלי גבול והעולם הגשמי הוא בגבול וממילא תמיד השכר הרוחני הוא יותר. עד כדי כך שיש לדון מה שייך שכר על שתי מצוות כיון שכל מצוה היא בלי גבול, מה שייך יותר מבלי גבול. ומבואר בחז"ל שאינו כן אלא כל אחד מקבל כפי מצוותיו וגם בשכר הנצחי יש חילוקים.

המחשבה על שכר עוה"ב ראוי לכל בן תורה לחשוב על זה, המס"י בפרק א' מעמיד את כל העבודה סביב זה. על כל

ברוהניות אין גבול לא למטה ולא למעלה

כל פרט ברוהניות אין ערוך לו

אחד היסודות שראוי לכל בן תורה ולכל יהודי לדעת, וצריך להשריש את זה עמוק, וכמה שמשרישים את זה כך שמחים

יותר ומצליחים יותר וזוכים בעוה"ז ובעוה"ב, שכל פרט של מעשה הקטן ביותר ברוהניות זה יותר מכל העולם הגשמי, בין בתורה, בין באמונה, בין בחסד ובאל"ה, הערך והחשפעה של זה הוא בלי גבול. בין במעשה בין בדיבור ובין במחשבה, כל פרט הקטן ביותר שרק שייך למצוה ולרוהניות הוא משפיע ויוצר דברים בלי גבול.

מחשבה רוחנית היא דביקות בכו"ע
ושורש הדברים הוא שהאדם הוא חלק אלוך ממעל, המהות של האדם זה דומה לבוראו והוא בלי גבול. ממילא כל מחשבה ברוהניות זה פעולה רוחנית גבוהה שמקיפה את כל העולם כולו.

לא מחשבותי מחשבותיכם מבאר בספר מעלות התורה שמחשבה רוחנית זה קשר עם הכו"ע ומשפיע שפע בלי גבול משא"כ מחשבה גשמית שאין לה ערך. ובדיבור נוסף מלבד המחשבה גם ערך של דיבור, ועם מעשה זה עוד יותר גם עם ערך של מעשה. ובחכמה כזו יוכל האדם להפרד מהמעשים הגשמיים ולהתחבר לרוהניות.

האדם צלם אלוקים – בעל הכוחות

הנפה"ח עוסק בנושא זה הרבה ובעוד ספרי מוסר. בשער א' כמעט כל השער מדבר על כך מעשי האדם במחשבה דיבור ומעשה. האדם הוא צלם אלוקים שכל מעשיו דיבוריו ומחשבותיו הוא מקיים ונותן כח בכמה עולמות וכוחות קדושים ומוסיף בהם קדושה ואור, כביכול כמו שהכו"ע בעל

יסוד המחיה נפשות, ועיקר עבודתו בבטחון הכלל אשר עומד לנגד עינינו בכל העבודה הפנימית – כלל שהוא מחיה הנפשות בעבודה – שלקנות קנין ממש, שלא יסור מהאדם ויהיה בתקפו תמיד, אינו בנמצא כלל. לא במידת הבטחון ולא בשאר המעלות.

העבודה תמיד בעליות וירידות, באופן שמי שלא טעם טעם בעבודה לא יאמין לכך. ההרגל לכוון בתפילה תמיד בעליות וירידות, הכח בלימוד בהתמדה אינו מובטח בשום מצב, וצריך גדרים והתעוררות יום יום. אלא שכפי כח האדם יהיו העליות והירידות.

ובזה יבא הכלל הנוסף – שכל התעוררות מביאה פירות בין רב למעט.

ועוד חובה לדעת כי מצות הבטחון מצוה נפלאה היא, וכל אשר האדם זוכה לחלק בו, הרי זה מאושר. ולא רק מי שרגוע להלוטין בעת הנסיון, אלא כל שהוא פחות מוטרד מהאינו מאמין – זכותו רבה עד למאד.

ועל כן אין מקום להתאכזב כאשר נתקלים בנסיון ורואים שרחוקים מאשר סבורים שזכו למידת הבטחון, כי ראוי לשמוח כאשר יש מחשבה של אמונה בעת הנסיון אף שאינה מביאה למנוחה מוחלטת, כי המעט הוזהר הוא רב למאד.

(מסילות חכמה ומוסר מכתב לט')

מילה בתורה יש שכר נצחי, יום שלם של לימוד זה אלפי מצוות, ולימוד בעיון השכר כפול פי כמה וכמה.

כל מעשה הקטן ביותר מזכה בשכר בלי גבול

בעלי המוסר מביאים מגמ' בסנהדרין (צ"ו ע"א) שנבוכדנצר קיבל שכר שמלך על כל העולם ג' דורות, על ג' פסיעות שפסע לכבוד שמים. והוא שכתבו שם מכתב לחזקיהו והקדימו שמו למלכות שמים, ואמר להם נ"נ שאי"ז כבוד שמים ופסע ג' פסיעות להחזיר את השליה. וירמיהו הנביא תמה איך קבל שכר כזה גדול, וענו לו שמזה נלמד לצדיקים שעבדו את ד' כל ימיהם. ומה נ"נ שהיה רשע מרושע וגם מעשה זה לא היה בשלימות ואפ"ה קבל שכר גדול כזה, עאכ"כ שיגדל השכר על כל משהו של מצוה שהוא יותר בשלימות ויותר ביגיעה.

[חופת מפקיא והנה המשגיח האריך להרחיב בעניין זה כמה פעמים איך ללמוד מכאן מהו שכר מצוות ועיון באור יחזקאל אמונה עמוד נ/ וכבר האריך בה גם הסבא מקלעם שהרי הרשע הזה היה מושחת ומנוול כדאיתא בחז"ל בכמה דוכתי... ועבור מעשה אחד קיבל מלוכה כ"כ מופלגת שמלך בכיפה ובחז"ל הרחיבו מלכותו שאף על החיות מלך ושוכה לעשירות שאין לה סוף ובכל העולם לא היה מי שמילא שהוק פיו מרוב פחד כל ימיו... וכו' וכו' וסיים דבריו בתביעה פשוטה ומפורשת למה עדיין מסתובב האדם בעולם עם הרגשת

דכדוך ועצבות... והרי חיינו חייבים להתמלאות שמחה גדולה לאין תכלית ולרוץ לכל דבר מצווה מתוך שמחה וחדווה...]

מי שרוצה להתעלות ולא להשאר עם הטבע הרגיל, צריך להתבונן שיש עוה"ב ויש שכר מצוה, ולהתקרב יותר לעסוק בתורה ובכל המצוות. המחשבה הפחותה ביותר ברוחניות אין דומה לה. אם מתרגלים במחשבה בתורה – שיהא לו גמ' או משניות שיודע בע"פ שיוכל לחזור, ממילא כל

הוצאת פרסום העלון נתרמו ע"י הרח"ג שליט"א לרגל השמחה במעונו יח"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל וברכה והצלחה וסיעתא דשמיא בכל עניניהם

הדרכים והזמנים מנוצלים. להחשיב כל פרט ברוחניות ולהשתדל שלא יהיו זמנים מבזבזים.

[חופת מפקיא ובנוגע ללימוד התורה, כל דיבור ומחשבה בתורה, כל ידיעה בתורה זה רוחניות בלי גבול, ולדעת לשמור ולהעריך כל ידיעה. לא לזלזל בשום פרט ברוחניות, ואדרבה בדברים הקלים יותר קל להתרגל, וכך ע"י ההתחלות האלה גודלים. להתחנך לחשוב בדרך בלימוד, אף שלא מספיקים הרבה אבל המעט שבמעט זה ערך גדול ביותר. לכתוב כל סברא ששומעים, להכיר שכתובה זה ערך בלי גבול, וכך מתחנכים לעוד ועוד. ויש בזה שני חלקים, כל פרט הוא גבוה ביותר, ועוד שע"ז מתחנכים מיום ליום. א"א להשתנות שינוי קיצוני בבת אחת, אבל כל הפרטים הקטנים שמחשיבים מצטרפים לחשבון גדול.]

אין גבול לדרגות שאפשר להגיע

ומאידך צריך להבין את הקצה האחר שאין סוף למה שאפשר להתקדם, אין מציאות שהאדם כבר השלים את עצמו בתורה בתפילה או באמונה, או בידיעה ובהבנה, שכבר אין לו מה להתקדם. הנפח"ח מעמיד מה השלימות בתפילה שמואס בכל עניני העוה"ז ודבוק לגמרי בהקב"ה. וגם בזה הטעם שכל פרט מתחבר לבו"ע ממילא הוא בלי גבול.

האבן עזרא כותב ריקי מוח טענו מה עשה משה בהר ארבעים יום, ולא ידעו שאין גבול לתורה וגם אלפי שנים לא יספיקו. משה רבינו היה נביא בדרגה עצומה, ואחרי מ' שנה שנתעלה מיום אמר אתה תחלוף להראות את עבדך. ממילא לכל אדם יש תמיד כמה להתקדם בתורה בתפילה ובמידות טובות.

גם בלימוד אין מושג שהגיע כבר לשלימות של הבנה וידיעה, תמיד יש מה להתקדם, בין בתורה עצמה ובין בשייכות לתורה.

ניתן להשיג את הקונטרס במשנתו – תפילה בכתובת המייל של מסמרות נטועים

המטרה באמירת שיחות מוסר

חובת אמירת שיחות נועדה לארבע מטרות:

- הזכרת חיזוק האמונה באופן מרובה, והזכרת שם שמים באופן גבוה ורחב.
- החדרת חובת לימוד המוסר בדרך שלמדונו רבותינו, שהוא חיי האדם, ודוקא בספרים שקבעו.
- הזכרת השאיפה לגדלות באופן מופרז, לדעת מה היא צורת האדם הגדול שיש לשאוף אליה.
- תביעה על עבודת התפילה והתורה. לימוד התורה – התמדה, שקיעה בתורה, ידיעת התורה, והבנת התורה.

מאחר וזוהי תכלית השיחה, ומאחר ויש רק שיחה אחת בשבוע, א"כ בהכרח שהלך גדול מאוד מהשיחות יהיו בנושאים אלו, ובהרחבה ובהכפלה פעמים רבות.

...המשגיח זצ"ל היה אומר פעמים רבות שמדבר רק ליחידים, משום שתועלת משיחה יש רק כאשר יש רצון חזק להתעמק, ולחשוב מה נאמר בשיחה, ומה היה החידוש. ואח"כ לחשוב – היאך עושים שיהיו פירות אמיתיים. מתי מוצאים זמן לחזור ולחשוב ע"ז, או להתייעץ עם אחרים...

(מכתב ס')

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

שלושה פיות - העמדת התורה שבע"פ

דרוש לפ' חקת נאמר בישוב "אור הגנוז" במסיבת פרידה לש"ג תשס"ו

בריאת ה'פה' - כוח הדיבור

א במשנה באבות (ה, ו) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן פי הארץ ופי הבאר ופי האתון וכו'. ובסדר הפרשיות, קרח, חוקת ובלק נמצאים שלושת הפיות: בקרח 'פי הארץ', בחוקת 'פי הבאר', ובבלק 'פי האתון'.

ונראה לבאר בס"ד, ששלושת הפיות הללו שייכים זה לזה ועניינם אחד, וכפי שיבואר.

דהנה בתוס' יו"ט (שם) התקשה במה שנאמר (טז, לד) 'וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם וגו', מדוע נסו, הרי אין בדרך השומעים קול צעקת 'אוי ואבוי' שינוסו, אלא יתקברו אל הקול ההוא לשמוע הסיבה שצועקים בעבודה, והביא שרש"י כתב שנסו 'בשביל הקול היוצא על בליעתן', ופירש הרא"ם שהוא הקול היוצא מתוך הבקיעה כדמות רעם שמבהיל את האנשים לברוח. לא לקול צעקתם בעת בליעתם עי"ש.

אולם התוס' יו"ט כתב לבאר שקול הבקיעה היה קול 'דברים' שהאדמה השמיעה שירדו חיים שאולה - למדריגה התחתונה. 'ויהי לאות גדול שהאדמה השמיעה קול דבור חותך ואומר. שעד המדריגה התחתונה באו חיים שנצטערו עד שם', והוסיף לבאר שמשמע במשנה ש'פי הארץ' ו'פי האתון' שווים, וכמו שלא תון לא נברא ה'פה' בערב שבת אלא ה'דיבור' שלה כך גם לגבי הארץ עי"ש בדבריו.

ובדומה לזה גם מה שנברא בער"ש בין השמשות 'פי הבאר', הביא שרש"י בפירושו אחד 'שפתח פיו ואמר שירה שנא' עלי באר ענו לה', וכ"ה בברטנורא ועוד, וזהו ממש כפי האתון שנברא 'כוח הפה' דהיינו הדיבור.

שירת הבאר - מסירת התורה מרב לתלמיד

ב והנה באור החיים הקדוש בפרשת חוקת (כא, טז) תמה מדוע רק בנס הבאר - נס המים אמרו שירה, ולמה לא אמרו שירה על נס המן, ועוד הקשה למה לא אמרו שירה על מתן תורה, וכתב שאפשר ששירה זו על התורה אמורה, כי ודאי זאת שירת התורה שנקראת 'באר מים', באר על שם המקור שהיא שכינה עליונה שנקראת באר, וגם לפי שהתורה נמשלה למים.

אכן עדיין צ"ב שאם השירה היא על התורה, א"כ אמאי לא אמרו את השירה הזאת מיד בקבלת התורה, ומדוע הוצרכו להמתין עד נס המים שהיה בבאר, ורק אז אמרו שירה על התורה.

ונראה לבאר ובהקדם, דהנה בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' קכ"א) הביא ראייה מהפרשה לשיטת הרמב"ם שכתב (פ"ב מאכל ה"ב) ש'אפילו הכהן שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולאחותו הנשואה אע"פ שהיא מאביו, מתאבל הוא עליהן, ואם היתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי הוא מתאבל עליה דין תורה. ובלח"מ כתב שהדברים תמוהים הם, כיון דאינו מטמא עליה מדין תורה, איך יתאבל מדין תורה, והרי לא למדנו האבילות אלא מהטומאה, וכבר תמה הרמב"ן ז"ל עליהם, וגם בעיני כל אדם יפלא'.

אולם בשו"ת חת"ס (אעה"ז סי' קכ"א) הביא מקור נפלא לדברי הרמב"ם מהפרשה, דהנה בילקוט שמעוני (רמז תשסג) כתב ש'הבאר היה עולה בזכות מרים, שנאמר 'ותמת שם מרים', ומיד ולא היה מים לעדה, וכיון שנסתלק הבאר התחילו מתכנסין על משה ועל אהרן, שנאמר 'ויקהלו על משה ועל אהרן', והיו משה ואהרן יושבין ומתאבלין על מרים, אמר להם הקב"ה בשביל שאתם אבלים ימותו בצמא, עמוד וקח מטף והשקית את העדה ואת בעירם'. ומבואר שמשה ואהרן

היו אבלים על אחותם מרים ואע"פ שהייתה נשואה לכלב, ובהכרח שיש דין אבילות על אחותו אע"פ שהיא נשואה לאחר ואסור לו להיטמאות לה.

והוסיף רבינו החת"ס בשם רבו ההפלאה זיע"א, דהנה איתא במדרש 'עין לא האמנתם בי - היה לכם ללמוד עליו פרק אחד או הלכה אחת והיה נותן מימיו', וביאר כוונת חז"ל ע"פ מה שאמרו (ב"ק פב, א) על מה שנאמר 'וילכו שלושת ימים במדבר ולא מצאו מים, שזה מרמז גם על התורה היינו שהלכו ג' ימים בלא תורה, ועל זה תיקנו קריאת שני וחמישי, וכמו כן יש לבאר מה דכתיב 'ולא היה מים לעדה' דאף על פי שהוא כפשוטו, אך מ"מ זה מרמז שע"י מיתת מרים התבטלו מתלמוד תורה לפי שהיו משה ואהרן אבלים ונאסרו בתלמוד תורה, ואמר להם הקב"ה שהיה להם ללמוד עמהם עכ"פ פרק אחת היינו פרק 'ואלו מגלחין' או הלכה אחת היינו 'הלכות שמחות', וכפי שמצינו בקדמונים שהיו להם מסכתות ופרקים מסודרים, עכ"ד הקדושים.

ולכאורה תמוה טובא, מדוע זה נקרא שכל כלל ישראל התבטלו מהתורה, הא רק משה ואהרן היו אבלים והם לא יכלו ללמוד, אבל כל קהל ישראל היו יכולים ללמוד לבד, ומסתמא כלל ישראל למדו תורה, ואמאי מקרי ביטול תורה, שעל זה נאמר שלא האמנתם בי להקדישני, וצ"ע.

ונראה מבואר בזה, שעיקר מעלת לימוד התורה, זהו כשהתלמיד לומד כל הזמן מרבו ולא משה ידו מידו לעולם, וברגע שפסקו מ'ללמוד' את כלל ישראל, מקרי 'לא האמנתם בי להקדישני' והיינו ביטול תורה שהיה בפטירת מרים וכמו שביאר ההפלאה.

ובזה רואים את מעלת חכמת התורה על פני שאר החכמות, שבשאר החכמות אחר שאדם למד מרבו הרי הוא חכם לעצמו ויודע לבד, אך חכמת התורה עיקר חכמותיה היא בהמשכיותה מרב לתלמיד תמיד, וברגע שנפסק ההמשך והשפעת הרב לתלמיד מקרי ולא 'היה שם מים לעדה'.

ואפשר שלכן דווקא כאן שנתבאר ונתחוויר להם ענין גדול זה, אמרו על כך שירה, ונמצא א"כ ששירת הבאר עיקר שירתה הוא על תורה שבע"פ, על מסירתה והעברתה מרב לתלמיד, וע"ז הייתה שירת הבאר וזהו 'פי הבאר'.

וכבר הבאנו במקום אחר מדברי האוה"ח (שם) שביאר שעיקר שירת הבאר היה על התורה שבע"פ ומסירתה מרב לתלמיד, 'והוא אומרו כרוה נדיבי העם - כי תורה שבכתב בלא תורה שבעל פה אין אדם יכול לשנות ממימיה, ואומרו במחוקק במשענותם - הוא מה שהוסיפו לחדש בתורה חכמי הדורות, ואין זה אלא כחוקק בה חקיקה, ואינו כמדת הראשונים שחפרו וזכו, וגם זה אינו אלא במשענותם של ראשונים, שכל דקדוק ודקדוק שידקדק בתורה צריך לפרשו על פי דבריהם, וכל דבר שלא יהיה מיוסד על פי דברי הקדמונים אין לסמוך עליו'.

פי הארץ - כפה עליהם הר כגיגית

ג ובאמת שגם עניין 'פי הארץ' נראה שיסודו להעמיד ולקיים את התורה שבע"פ, וכמו שכבר הבאנו במקו"א, דבשבת (קה, ב) איתא, אמר רב יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר ויקברו וגו' מלמד שרגש עליהן הר להורגן'.

וכתב בחידושי החת"ס (שם) ששמע מרבו הפלאה זצ"ל לבאר את הענין, ע"פ מה שכתבו הראשונים ביישוב קושיית התוס' (פח, א

'משנגנו ארון נגזזה עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן, ושקדיה ופרחיה וכו'.

ונתבאר במקו"א (דרושי פ' בלק דרוש א) שהדברים האלו הם הכרחיים לקיום התורה ועמליה, שהרי ת"ח זה בחינת 'ארון' וכמו שלמדו חז"ל ביומא (עב, ב) מהארון דכתיב (שמות כה, יא) מבית ומחוץ תצפנו כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו וכו'. וה'מין' 'שמן משחה' וכו' הם הדברים שמקיימים את הת"ח, והשירה על הארון היא שירה גם על התורה והדברים שמקיימים את התורה שבע"פ.

והנה כשהאתון פצתה את פיה אמרה (כב, כח) 'מה עשיתי לך כי הכיניני זה שלש רגלים', ופירש רש"י 'רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה'. והכוונה בזה שתוכחתה של האתון היה שאסור לך ללכת ולקלל אומה המקיימת שלש רגלים, ולכאורה צ"ב מדוע נקטה דווקא ג' רגלים ולא שאר מצוות.

אכן נראה שהכוונה בזה ע"פ הידוע מדברי הטור (סי' תי"ז) שענין שלושת הרגלים הוא כנגד שלושת האבות, והאבות והרגלים הם ה'רגליים' של כלל ישראל, שמעמידים את כל המסורת והמשכיות הדורות וכמבואר בחז"ל, וזה היה תוכחתה של האתון.

ונמצא א"כ ש'פי האתון' דומה לשאר הפיות שנבראו בערב שבת השמשות, שיסוד כולם הוא להעמיד את המסורת בישראל בקיום התורה והמצוות.

סימן הקשת - לטוב ולמוטב

ה] **ואפשר** להוסיף לבאר דבר נוסף שנברא בער"ש בין השמשות והוא 'הקשת', דבתיו"ט באבות (שם) ביאר שהעשרה דברים הללו שנבראו בער"ש בין השמשות הם כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. ו'הקשת' הוא כנגד ה'ויאמר' ה'רביעי' שאמר הקב"ה 'קו המים ותראה היבשה', ש'התהוות הקשת הוא מאידי הארץ הלחה שנתלחלה במי הגשמים'.

ונראה לבאר, דהנה מצאנו שיש שני סוגי קשת, דבכתובות (עז, ב) מובא המעשה על רבי יהושע בן לוי שביקש ממלאך המוות שיראה לו את מקומו בגן עדן, 'מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי, אזל אשכחיה לר' שמעון בן יוחאי וכו', אמר ליה אתה בר ליואי, אמר ליה הן, נראתה קשת בימך, אמר ליה הן, אם כן אי אתה בר ליואי, ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשיא'.

וביערות דבש (ח"א דרוש יב) כתב לבאר שוודאי בעלמא דקשוט לא שייך לשנות ולא לומר את האמת, אלא שיש שני מיני קשת, המין הטבעי שהוא עשוי מכמה צבעים, והמין שעשוי רק מצבע תכלת שהוא סימן ואות ע

ל הברית ובלא הברית היה העולם נחרב ח"ו, ומה דאמר ריב"ל שנראה בימך היינו שאמר בסתם 'נראה' היינו משום שהקשת הטבעית באמת נראתה, ואמר הכי משום ש'סבר לא אחזיק טיבותא לנפשיא'.

ואולם במדרש רבה (פ' נח לה, ב) איתא, 'אליהו זכור לטוב ורבי יהושע בן לוי הוון יתבין תנין בחדא, מטון שמועה מן דר' שמעון בן יוחאי, אמרי הא מרא דשמעתה ניעול ונישייליה, על אליהו זכור לטוב לגביה א"ל מן עמך, א"ל גדול הדור רבי יהושע בן לוי, אמר ליה נראתה הקשת בימיו, א"ל הן, אמר אם נראה הקשת בימיו לית הוא כדאי למחמי סבר אפאי'. היינו שהמעשה היה שכשאלוהו הנביא וריב"ל למדו תורה ובאו לברר השמועה אצל רשב"י, ואמר רשב"י לרבי יהושע בן לוי שאם נראתה הקשת בימך אינך כדאי לראות פני.

וכעין מעשה זה איתא בסנהדרין (צה, א) ריב"ל אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרשב"י, וכו' אמר ליה אימת אתי משיח, אמר ליה זיל שייליה לדידיה, והיכא יתיב אפיתחא דרומי וכו', עי"ש בכל המעשה. וכבר הבאנו במקו"א (בדרוש ל"ג בעומר) מדברי המהרש"א (שם) שהמערה שקבור בו רשב"י במירון הוא מקום המסוגל להתפלל על הגלות.

ד"ה (כפה) למה כלל ישראל הוצרכו לכפיית הר כגיגית הרי כבר אמרו נעשה ונשמע, וביארו וכו' בתנחומא (פ' נח), שעל התורה שבעל פה היה צריך כפיית ההר, ולפ"ז ביאר שלכן כל המתעצל בהספדו של חכם, והיינו שאומר שמסדרת גם כלי החכם ואינו צריך לרב, זהו זלזול בתורה שבע"פ, וראוי לקברו בחייו, ובוזה גופא מתקיים כפיית הר כגיגית דמראה בעצמו שלא קיבל תורה שבע"פ שאינו חש על תורה שבע"פ, ראוי לקוברו חיים, וזהו כענין כפיית ההר על התורה שבע"פ.

וביאר שזה גם הטעם של בליעת קרח דתן ואבירם, שלא האמינו לדברי משה רבינו ע"ה שהיה אז בגדר תורה שבע"פ ודברי חכמים' עכת"ד. ומתבאר ש'פי הארץ' נברא כדי להעמיד את התורה שבע"פ בכלל ישראל, ולפיכך כשקרח הוציא לעז על משה וחלק על רבו נקבר בחייו, וזהו 'פי הארץ' שנברא בער"ש בין השמשות.

והנה בסנהדרין (לו, ב) איתא 'מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה, שנאמר מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק, מכנף הארץ ולא מפי הארץ' עי"ש. ובוזה כתב האוה"ח לבאר את הפסוק (טז, ל) "ואם בריאה יברא ה'", וצ"ב למה כפל לומר 'בריאה' 'יברא', וביאר שהכוונה בזה, שכשהארץ רוצה לומר שירה לפני ה', כדרך כל הנבראים שאומרים שירה לפני הבורא, היא אומרת בכנפיה, כי על ידי המעשה שקיבלה את דמו של הבל נסתם פיה, ולפיכך כאן כשרצה משה להעניש את הרשעים ההם, אמר 'ואם בריאה', פירוש אותה בריאה שכבר ברא ה' שהיא 'פי הארץ', עתה יחזור ה' לברוא אותה הבריאה שיהיה לה פה, ופצתה הארץ את פיה שהיה לה מקודם ובלעה אותם. והוסיף, 'ואולי כי זה יהיה לה תיקון למה שפצתה לבלוע איש צדיק עתה תפצה פיה לבלוע אויבי ה', עכת"ד.

ונמצא א"כ שכשהאדמה בלעה את קרח בפיה היה בזה תיקון ל'פיה', וכבר נתבאר לעיל מהתיו"ט שבבליעת קרח הייתה הארץ אומרת שנבלעו שאולה לתחתית המדרגה, ודבר זה היה להעניש את קרח שזלזל במשה רבינו ע"ה, וזלזל בתורה שבע"פ שלא תעבור מרב לתלמיד וכמו שביאר ההפלאה הנ"ל, ונמצא א"כ שגם 'פי הארץ' ושירתה הוא להעמיד את התורה שבע"פ.

וראה בבעל הטורים (סוף פרשת וזאת הברכה) שכתב על הפסוק 'ולכל המורא הגדול שהוא בגימטריא' פי הארץ'. וצריך הסבר מדוע נכנס ענין זה 'במורא'. ונראה לבאר דאיתא בפסחים (כב, ב) שרבי עקיבא דרש 'את' ה' אלוהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים. והנה זו היתה 'שירת הארץ' כמו שנתבאר, ולפ"ז מבואר שלכן רמזה תורה ענין זה של 'פי הארץ' ב'לכל המורא הגדול', שענין זה מעמיד את ה'מורא' מתלמידי חכמים, ודו"ק.

פי האתון - מסורת ישראל

ד] **וכעת** נבאר גם ענין 'פי האתון' על דרך זה בקצרה, דהנה בע"ז (כד, ב) איתא, וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וגו' (שמואל א, ו) מאי וישרנה, א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה עי"ש בסוגיא, וברבינו חננאל (שם) כתב 'ואל תתמה שהרי אתון של בלעם דיברה עמו', ובריטב"א הוסיף שהפרות הללו אמרו שירה בלשון הקודש ממש, 'ומאי שלא מנו זה במשנת אבות עם שאר נסים שנבראו בערב שבת, לפי שכבר הזכירו פי האתון שנזכר בפירוש בתורה והוא אב לכל כיוצא בו'.

ולמדנו מדברי הריטב"א שיש שייכות בין שירת הפרות לפי האתון, ונבאר את הדברים בקצרה. 'שירת הפרות' היתה שירה על ארון הברית, כמו שפירש רש"י, 'רוני רוני השיטה' - ארון עצי שיטים - 'התנופפי' (-התרוממי) ברוב הדרך, המחושקת בריקמי זהב - מצופה זהב טהור מבית ומחוץ, 'המהוללה בדביר ארמון' - שס"ת של משה בתוכו וארון מהולל ומפואר במה שבתוכו, 'ומפוארה בעדי עדיים' - ואין לך עדי גדול מזה, ע"כ.

וצריך לבאר מהו 'עדי עדיים' - התכשיט המיוחד שהיה בארון, וגם מהי הכפילות ב'עדי עדיים' ונראה שהכוונה בזה ע"פ המבואר ביומא (נב, ב)

דבי רב לגביה, ונקטי ליה בשיפולי גלימיה, ואמרו ליה אבא אבא הב לן מיטרא, אמר לפני הקב"ה רבונו של עולם עשה בשביל אלו שאין מכירין בין אבא דיהיב מיטרא לאבא דלא יהיב מיטרא. ונראה ששלחו לו דווקא תינוקות של בית רבן, שזה הכל פה שאין בו חטא, ו'הכל פיהם' הוא סיבה שיהיה 'גשמי ברכה', ורק מכוחם ובזכותם התפלל על הגשמים.

ולמדנו גם מדברי החת"ס עניין זה, שההשפעות מלמעלה תלויות בנייתן ממעשי בני אדם, והוא כמו שנתבאר בענין הקשת בענן שהכל תלוי מחמת איזה הכל נוצרת הקשת, ודו"ק.

והנה במדרש רבה (שמות טו, כא) איתא ש'מוצאין אנו, עשרה דברים עתיד הקב"ה לחדש לעתיד לבא, הראשונה שהוא עתיד להאיר לעולם וכו', השניה מוציא מים חיים מירושלים וכו', השלישית עושה האילנות ליתן פירותיהן בכל חדש וחדש וכו', הרביעית שהם בונים כל ערים החרבות ואין מקום חרב לעולם, ואפילו סדום ועמורה נבנות וכו', העשירי שאין עוד לא אנחה לא אנקה ולא יגון אלא הכל שמחים שנאמר (ישעיהו לה, י) ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה'.

ובמפרשים במדרש (שם) מבואר שעשרה דברים האלו הם כנגד עשרה מאמרות שנברא בהם העולם. ואפשר לבאר, לפי מה שכתב התו"ט ש'הקשת' היא כנגד ה'ויאמר' הרביעי שאמר הקב"ה 'יקוו המים ותראה היבשה', והקשת תלויה היא ב'אידי הארץ הלחה שנתלחלה במי הגשמים, והנה כבר נתבאר שגם האם הקשת תהיה טובה או רעה, תלוי הוא בהתנהגות הדרים בארץ, אם טובים הם או ח"ו להיפך.

ולפי"ז מבואר שהדבר הרביעי לעתיד לבוא הוא, 'שהם בונים כל ערים החרבות ואין מקום חרב לעולם, ואפילו סדום ועמורה נבנות', והיינו שגם הרשעים יעשו תשובה ויתקנו מעשיהם, וממילא כל העולם יהיה במדרגה שהקשת תהיה רק לטובה, וכפי שנתבאר.

ועכ"פ נמצא שגם ה'קשת' מעמידה את קיום התורה ואופן העמדתה תלוי הוא בהנהגת בני אדם, ומבואר לפי"ז העניין שהקשת נבראת בערב שבת בין השמשות, שהרי זהו הזמן שנבראו הדברים לשמר את התורה וקיום המצוות בעולם, וכמשנ"ת.

שירת השבת

קדושה בשבת שנאמר 'מכנף הארץ זמירות שמענו', ואמירת 'קדושה' היא השירה של כלל ישראל, וזהו 'זכור את יום השבת לקדשו'.

ובאמת שחזן מאמירת 'קדושה' היינו קדוש קדוש וכו', אומרים ישראל בשבת עוד 'שירה' והוא אמירת 'נשמת כל חי' שנקראת בחז"ל (פסחים קיז, ב) 'ברכת השיר', והיינו שתקנו בשבת לומר 'שירה' של נשמת כל חי.

והנה בברכת השיר אנו אומרים 'בפי ישרים תתהלל' וכו', ומרומזים בזה השמות 'יצחק' 'רבקה'. ובספר 'בית ישי' (סי' מח) ביאר ש'יצחק רבקה' הוא בגימטריא 'שירה', וצ"ע אמאי הם אמרו שירה זו.

וביאר בזה, דהנה בזהר פ' חיי שרה (קלב, א) איתא על הפסוק 'ותרד העינה' 'כתיב בה"א רוא איהו דאערעת תמן בירא דמרים, ובגין כך כתיב העינה בה"א וסליקו לה מיא', ומתבאר שאצל רבקה כבר הייתה ברכת בארה של מרים, וכבר נתבאר ששירת הבאר הייתה על תורה שבע"פ.

והוסיף שגם יצחק הוא יסוד תורה שבע"פ וכמו שהאריך החת"ס בשו"ת (או"ח סי' ר"ח) שיצחק היה הראשון שהעמיד את התורה שבע"פ, שהרי הוא שמע על ענין העקידה רק מאביו אברהם אבינו ע"ה, ואע"פ כן קיבל את הדבר ומסר נפשו על כך, וזהו תורה שבע"פ.

ומבואר שפיר השייכות שבין יצחק ורבקה ומה שהשירה נרמזת בשניהם, לפי ששניהם שייכים ליסוד תורה שבע"פ בכלל ישראל, ולכן 'יצחק ורבקה' בגימטריא 'שירה'. וא"כ יוצא ש'שירת השבת' שאומרים ישראל, ענינה 'שירה' של 'בפי ישרים' 'יצחק ורבקה', וזהו שירת הבאר.

והנה בחז"ל (זוה"ק פ' ויחי רכ"ה ע"א) שאנשי בבל אין להם גילוי אליהו מחמת הטומאה שבבבל ועוד, שהרי נראתה אצלם הקשת בענן בזמן רשב"י יעו"ש. ומתבאר מכל זה שראיית קשת הוא חיסרון גדול בכללות הדור, ומי שבדורו נראתה קשת, אינו יכול לבוא ולהתלוות לרשב"י.

אך מאידך בחגיגה (יד, ב) איתא, שרבי יהושע ורבי יוסי הכהן היו מהלכים בדרך. פתח רבי יהושע ודרש במעשה מרכבה, 'ואותו היום תקופת תמוז היה, נתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע וכו' עי"ש. ומתבאר שראיית הקשת הוא סימן טוב.

והכוונה כמו שכתב המהרש"א (שם) ד'לא קאמר ונראה קשת דהוא סימן קללה, כדאמרינן בריב"ל נראה קשת מימין, אבל אמר שנראה 'כמין' קשת, דהיינו קשת הנוצר במרכבה דיחזקאל כמראה הקשת'. וכן מצאנו אריכות בחז"ל (פ' פנחס רטו, א) בענין הקשת שרומז לאבות הקדושים ועוד דברים נפלאים, ובפזמון שאחר עבודת כה"ג ביום הכיפורים אומרים 'כדמות הקשת ביום הענן'.

ומתבאר שיש 'קשת' שהוא טוב, והוא סימן לדברים נפלאים ולמראה נבואה, ויש קשת שהוא סימן לחטאים של יושבי הארץ. ונראה לבאר ע"פ דברי תו"ט הנ"ל, שהקשת מתהווה מ'אדי הארץ', וכשיש צדיקים בעולם אז האדים העולים הם טובים והקשת הוא סימן לטוב, אך אם ח"ו הוא בהיפך, שיש רשעים, הקשת הוא סימן לרע ח"ו.

גשמים טובים או רעים ח"ו - תלויים במעשי בני האדם

וּמִצָּאנוּ בדומה לזה בדרשות חת"ס (ח"ב, ש"ע) על העונש של 'ועצר את השמים ולא יהיה מטר', כי חלק מהעננים שמביאים את המטר נוצר מהבל פיהם של בני אדם, וכשבני אדם מנבילים את פיהם, אז העננים מורידים גשם שמצמיח מאכלים המטמאים לאוכליהם, ולכן ועצר את השמים וגו', כדי שלא ירדו גשמים רעים, וכשהקב"ה עוצר את הגשמים בני האדם עושים תשובה וחוזרים להיות גשמים טובים.

ולפי דבריו יש לבאר הא דאיתא בתענית (כג, ב) 'חנן הנחבא בר בריתא דחוני המעגל הוה, כי מצטרך עלמא למיטרא, הוּו משדרי רבנן ינוקי

ישראל בן זוגך - באמירת קדושה ושירה

וּמַעַתָּה צריך להתבונן מה העניין שנבראו דווקא ב'ערב שבת בין השמשות', ומשמע שיש לזה שייכות לשבת, ולפיכך נבראו בזמן המעבר בין ששת ימי המעשה לשבת.

ונראה לבאר, שבאמת שירה זו יש לה שייכות נפלאה לשבת, דהנה בתוס' בסנהדרין (לו, ב) הביאו שהגאונים כתבו 'שאין בני א"י אומרים קדושה אלא בשבת, דכתיב (ישעיהו, ב) גבי חיות שש כנפים לאחד, וכל כנף אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול, וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום, רבש"ע אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו' - וזהו קדושת השבת שירת כלל ישראל.

ובתורת חיים בסנהדרין (שם) כתב לבאר ע"פ מה שאמרו במדרש רבה (בראשית יא, ח) 'תני ר"ש בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני ה' סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת, כנסת ישראל היא בן זוגך היינו דבור (שמות כ) 'זכור את יום השבת לקדשו'.

וביאר התו"ח שהכוונה היא שלכל יום יש 'בן זוג' היינו כנף אחד שאומר שירה, אך לשבת לא היה כנף שיאמר בה שירה, ולזה השיב לה הקב"ה כנסת ישראל הוא 'בן זוגך', כלומר יש לי עוד כנף אחד בארץ שאומר לפני

ונראה שתלמידי ר"ע באו לדרוש ענין שירה זו על הקשר שבין רב לתלמיד, וקבלו על עצמם שהגם שנפרדים אחד מן השני, מ"מ לעולם יזכרו שהם תלמידי ר"ע וממשיכי דרכו ודבקים בו. ולכן דרשו את השירה על השורשים של כלל ישראל, ללמוד שענבים טובים אינם גדלים בלא שורשים.

והנה בירושלמי (שם) מבואר שההתכנסות הייתה 'בבית רימון' ונראה (בדרך צחות) שהתכוונו לרמזו בזה, דהנה יעוי' בגר"א בתיקונים, שביאר מה דאמרין ש'אחר' טעה במט"ט, שהשווה כבוד עבד לכבוד רבו, אבל באמת כל חיותו של מטטרון, הוא רק מפנימיתו היינו ט"ט הנמצאים באמצע התיבה, אך החיצוניות היינו אותיות 'רמו'ן' הם יניקה מט"ט.

ונראה שזהו מה שאמרו חז"ל בחגיגה (טו ב) לגבי רבי מאיר שלמד תורה מאחר, 'רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק', היינו שמצא את הרמון אך רק את 'תוכו' אכל, היינו שהבין ששורש הכל זה מט"ט ולא מרמון, ולזה נראה שבאו לרמזו בהתכנסותם במקום 'רמון', שכל חיותם הוא מהנקודה הפנימית היינו בהיותם תלמידי ר"ע ולא מדברים חיצוניים.

[והגאון ר"מ זילבר שליט"א מרגלא בפומי' לגבי אתרא קדישא במירון, שרשב"י תיקן גם הקליפה ולכן 'מרון' אותיות 'רמון', וא"כ גם אנו קבענו הפרידה ב'מירון' כמו אותם תלמידי ר"ע שנפרדו בבית 'רימון'].

המשך השפעת הישיבה - זיכרונות מחברה רעה

והנה גם אנחנו צריכים לשיר שירה זו, שאף שנפרדים אנחנו מהישיבה הקדושה, אך לעולם לא נשכח שאנו תלמידי 'אור ישראל', ומתנהגים בדרך שחונכנו והתנו לנו, להיות 'בני ישיבה' בכל מהותנו.

והעצה להמשיך בדרך זו, הוא להיזהר 'מחברה רעה' וכמו שאמרו בב"ק (צב, ב) 'מנא הא מילתא דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי', והיינו שעץ דקל רע דרכו לגדול בצד 'קינא דשרכי' אילנות בטלים, וכש"כ רש"י 'קינא דשרכי' - אילנות בטלים ואין עושים פרי, כמו גברא דשרכא בטל, כלומר דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק'.

ואיתא שם, דבר זה כתוב בתורה, שני בנביאים, ומשולש בכתובים, ותנן במתניתין, ותנינא בברייתא, כתוב בתורה דכתיב 'וילך עשו אל ישמעאל', שני בנביאים דכתיב 'ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים והיו עמו', ומשולש בכתובים דכתיב 'כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו', תנן במתני' 'כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור', ותנינא בברייתא 'רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זוריר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו' ע"כ.

ונראה שנקטו משל זה ב'דקל' דווקא, כדי שיקוים בנו 'צדיק כתמר יפרח' (תהלים צב, ג), ואיתא בכתבי אר"י שסופי תיבות הם 'קר"ח', לרמז שזהו תיקונו של קרח שחלק על משה, שלעומתו 'צדיק כתמר יפרח', וזהו שמואל שהיה מבני בניו, ותיקן לקרח ע"י שהוא היה שתול בבית ה' 'בחצרות אלוקינו יפריחו'.

ובתענית (ד, א) 'ואמר רבא האי צורבא מרבנן דמי לפרציא דתותי קלא דכיון דנבט נבט', ופירש רש"י 'צורבא מרבנן - בחור חריף וכו'. כיון דנבט נבט - שמתחיל לבצבץ ולעלות עולה למעלה, כך תלמיד חכם, כיון שיצא שמו הולך וגדל למעלה'.

וזהו התפילה והברכה שלנו, מעומק הלב לכל ה'צורבא מרבנן', תלמידי הישיבה הקדושה, ש'והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ועלה לא יבול וכל אשר יעשה יצליח', וכדרכו של צורבא מרבנן ש'כיון שיצא שמו הולך וגדל למעלה' וכש"כ רש"י, ודו"ק.

ומעתה מבואר היטב הטעם לכך ששלושת הפיות הללו נבראו 'בערב שבת בין השמשות', משום שעניינם שייך ל'שבת', שהרי השירה של 'הארץ' 'הבאר' ו'האתון' היא שירה והעמדה של התורה שבע"פ בעולם, ועניין זה שייך בפרט לשבת, וכמו שהבן זוג של השבת שהוא 'כלל ישראל', שר בשבת שירת 'נשמת כל חי' שהיא שירה על התורה שבע"פ הרמזו בה.

לכו נרננה - שירה על מה שנברא בבין השמשות

והנה להוסיף בזה דברים, שזהו שאומרים בכניסת השבת מזמור 'לכו נרננה'. דהנה במדרש רבה (נשא ג, טו) ביאר מה שנאמר בקרבנו של יששכר 'הקרב' את קרבנו ולא נכתב 'הקריב', שהוא כנגד פרה אדומה שעשו באותו היום, 'לכך הוסיף הקרב חסר יו"ד והעמיד התיבה על ד' אותיות כנגד ד' דברים שהיתה פרה צריכה אדומה, תמימה, בלא מום, בלא נשיאות עול'.

והטעם שעניין זה של פרה אדומה נרמז בשבת יששכר, ביאר האור דוד (פ' וישלח) שיששכר מסרו נפשם על קיום התורה ומסירת התורה, ופרה אדומה כידוע רומזת על העמדת התורה שבע"פ, כפי שהביא הרמב"ן בפרשתנו [ונתבאר במקו"א], ולכן נרמז ענין פרה אדומה בקרבן של שבת יששכר, שהם מעמידים את המשכיות התורה בכלל ישראל.

והנה איתא במדרש תהלים (מזמור צ) שמה שאמר 'לכו נרננה לה' - כנגד שבטו של יששכר, שהוא עוסק ברננה של תורה', ונבאר כבר ש'רננה של תורה' היינו תורה שבע"פ שבזה התייחדו שבת יששכר וכו"ל. ולפ"ז מבואר היטב שבכניסת השבת, שהוא זמן בריאת 'הפיות' שהעמידו את התורה שבע"פ בכלל ישראל, זה הזמן המיוחד לשורר על תורה שבע"פ, ולכן תקנו באותו הזמן לומר 'לכו נרננה' שנאמר כנגד שבטו של יששכר שמסרו נפשם על תורה שבע"פ, ודו"ק.

פרידת תלמידי ר"ע - שירה על 'כרם ישראל'

והנה מצינו בחז"ל עוד פעם שאמרו ודרשו ענין השירה, דיעוי' בירושלמי בחגיגה (פ"ג ה"א) ששבעה מתלמידי רבי עקיבא וביניהם רבי שמעון נתקבצו בבית רימון לעבר את השנה, והיו ביניהם חילוקי דעות. ואח"כ 'עמדו משם בנשיקה, וכל מאן דלא הוה ליה גולה, הוה חבריה קטע פלגא דגולתיה ויהב ליה, ולמה הוון עבדין כן דהוון כולהון דרשין הדין פסוקא מן שבע שבע אפי' (ישע"ה ה, א) "אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו".

ופירש בקרבן העדה 'ועמדו משם בנשיקה. כלומר אף על פי שדברו קשות זה לזה מ"מ כשעמדו היה ביניהם אהבה ואחוה. וכל מאן. וכל מי שלא היה לו טלית חתך חבירו טליתו ונתן לו מחציתו. ולמה עושין כן. ליתן טלית לכל אחד. דהוון דורשים. שהיו דורשים כל א' שבעה פנים על פסוק אשירה נא וגו' ואין נאה לדרוש בלא טלית'.

והנה השירה הייתה 'אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו, כרם היה לידידי בקרן בן שמן. ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שרק, ויבן מגדל בתוכו, וגם יקב חצב בו, ויקו לעשות ענבים ויעש באשמים'. והכוונה בזה וכמו שפירש בפירוש 'תשועת עולמים' לרמ"ד וא"י זיע"א [וכע"ז] איתא ברד"ק], שביארו שהפסוק בא לתאר את עבודת בניית 'כרם ישראל', שבתחילה בונים גדר, ואח"כ מסלקים את האבנים, ורק אחרי כל זאת נוטעים 'שרק', וזהו 'ויעזקהו' באברהם 'ויסקלהו' ביצחק 'ויטעהו שרק' ביעקב.

ונמצא א"כ ששירה זו באה ללמדנו, שכדי שיעשו 'ענבים' טובים ולא 'באושמים' צריך להידבק באבותינו ורבותינו, וזו הייתה שירת הפרידה של תלמידי רבי עקיבא. ויש להעיר, מדוע בפרידת תלמידי ר"ע אמרו ודרשו שירה זו.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 252
סיון תש"פ

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

פסול שנקרא 'פתחי שימא' [דבר שומם והרוס]. לכן יעמיד עמוד נוסף מוצמד לקראן, והעמוד יתחיל מהקרקע לגובה מטר או יותר.

עירוב שלא ניתן לעשותו בצורת הפתח

ב. דין נוסף שאינו מצוי, שמגביל את עשיית העירוב במקרה זה. בשו"ע (ס' ס"ב ס"י) מבואר שבבקעה, דהיינו מקום שאינו של דיורים, אי אפשר לעשות היקף של עירוב שכולו מצורת הפתח, אלא צריך רובו במחיצות, ולכן אם נעץ ארבעה קונדיסין בארבע פינות, וקשר חוט על גביהן, אינו מועיל במקום כזה, אלא רק כשיש בו בית של דיורים. ובחזו"א (ס' ע' ס"ק י"א) כתב שצריך דיורים קבועים, אבל דיור ארעי כגון אוהל שעושים עירוב מסביבו, נחשב בקעה ואי אפשר לערב על ידי צורת הפתח בלבד, [כדמוכח בגמרא שמדובר בשיירא שחנתה בבקעה, שהיא נמצאת בשבת בתוך העירוב שעשן]. ולפ"ז נראה שגם מקום הקראון בשפת נחל הירדן דינו כבקעה. ואמנם הקראון עצמו משמש לדירה בקביעות, אך בשטח זה אינו נמצא קבוע, והשטח הוא ללא דיורים, האופן לדור בשטח זה הוא עראי, וכן דינו כבקעה שאי אפשר לערב אותה בשכל הרוחות על ידי צורת הפתח.

אבל כתב המשנ"ב (שם ס"ק נ"ז) שאם [רוב] ההיקף ממחיצות ממש, אפשר להשלים עם צורת הפתח, ובחזו"א (שם ס"ק י"ב) כתב שאם עושה שתי רוחות במחיצות, אפשר שהשאר יהיה בצוה"פ, והסתפק אם רק בשתי רוחות זו כנגד זו, או גם כצורת ר'. ולפ"ז הפתרון עבורו, שיעשה את רוב ההיקף ע"י מחיצות ממש, ורק ישלים בצוה"פ.

פתרונות פרקטיים להעמדת מחיצות בשטח פתוח

כדי למצוא בכל זאת פתרון כשר להקמת העירוב בתנאים אלו, הצענו לו פתרון קל, ונביא אותו כאן בקצרה, בשביל הקוראים שאוהבים פרקטיקה, וגם בשביל אלו שחושבים שהם אף פעם לא יצטרכו לעשות עירוב ובהמשך החיים הם נקלעים למצבים שזקוקים לכך מאוד, ומתקשרים להודות ולבקש עוד הצעות יעילות.

הנה הדבר הראשון הוא כיצד ליצור גדר כשרה בקלות. במקרה זה [שהוא בא עם רכב מצויד] הפתרון הוא לצייד את הקרווילה בגדר רשת מחוטי ברזל מצופים בירוק, כמו שעושים בגדרות שבחצרות, [שאפשר לגלגל וקפל אותה], והגדר תהיה מסוג שיש בו חורים מרובעים, שהיא יציבה יותר. [ולא מרשת פלסטיק שאינה יציבה, ויכולה להתכופף ולרדת מגובה י', וכן להתנדנד ברוח]. וכדי לייצב ולחבר את הגדר, יקח

ברזל מסוים ויתקע אותו באדמה. האופן המקצועי הוא ע"י בזנט, אך הוא ברזל כבד, וגם יהיה קשה להוציאו אחרי שבת. אלא ישתמש בברזל עגול [כמו של יציקות בנין] בעובי 10/12 מילימטר, ויתקע אותו באדמה 30 ס"מ בעזרת פטיש או אבן.

על ידי גדר זו, יעשה מחיצה על צד אחד, ועוד יסובב ויעשה עם הגדר גם חלק מהמחיצה של הצד השני, וכן יתקן את החלל שתחת הקראון שלא יהיה בו חלל ג' טפחים כנ"ל, וכך יש לו כבר רוב ששל ג' מחיצות, בצורה פרקטית וקלה, ואז נשאר לו לעשות צורת הפתח אחת מסוף הגדר אל קצה השני של הקראון באלכסון, [וזה עדיף מלהקיף שטח מרובע שיכלול שתי צורות הפתח, כי אז יצטרך להעמיד עמוד בפינת השטח, וקשה לעשות שהוא יעמוד יציב וישר והחוטים שעליו יהיו מתוחים].

גם בעשיית צורות הפתח, המלצנו שיקח קרש רחב כעשרים ס"מ וגובה 1.10 מטר, שאחד נמצא בסוף הגדר, והשני בדופן הקראון, כדי שלא תהיה בעיה של עמוד שאינו ישר או נדנדו שיצא מרוחב העמוד, בפרט שנעשה בשטח פתוח. [היו עוד כמה פרטים שזכרנו].

איך עושים עירוב בקרווילה על שפת הירדן

בשבוע האחרון הגיעו למוקד העירוב שתי שאלות חדשות, שיש לעיין ולדון בהם. וזה ממש נפלא לראות, איך שהנידונים בטלטול והוצאה אינם נגמרים, ואנשים כל פעם באים עם שאלות חדשות ומעניינות. שאלה אחת הגיעה השבוע מאדם בעל תשובה, שהתחתן בתקופה זו עם אשה בעלת תשובה, הם גרים בישוב בצפון, ורכשו כעת קרווילה [קראון על נגרות] שהוא כמו דירה קטנה, עם חשמל ומים, מיטות ומזגן וכו', על מנת שיוכלו לנסוע לשבתות למגוון מקומות, ואינם צריכים לשכור דירה. הם יוכלו להגיע לשבת בעיר התורה בני ברק, בלי צורך לתכנן דבר, כי הכל כבר איתם בתוך הדירה הניידת. כמו כן הם מתכננים לשבות על שפת נחל הירדן, ובעוד אתרים וראשי הרים, לחנות עם הקראון, ללא הגבלת מיקום. אבל לפני שהוא יוצא לשטח, התקשר למוקד העירוב לשאול על דיני הטלטול.

השואל ידע שאסור לטלטל ולקחת כל דבר שהוא, כאשר נמצאים בשפת הירדן ובהרים, כי אין שם עירוב. אבל שאלתו היא, איך הוא יכול לעשות לפחות עירוב קטן על כמה מטרים סמוך לפתח הדירה הזו, כדי לטלטל דברים מחוץ לקרווילה, להוציא שולחן ומאכלים כדי לעשות סעודת שבת בשטח המרווח והפתוח, וכן להוציא מפתח כדי לנעול את המקום כשהוא יוצא לטייל באזור [עם שימת לב לגבול התחום], ולהשאיר את המפתח בחוץ על הגלגל וכדומה. שאם לא עשה עירוב, אסור להוציא אפילו משהו קטן, ואפילו פחות מד' אמות. והביאור הוא, כי רק בהעברה ברשות הרבים עצמה, כל מה שבתוך ד' אמות נחשב מקום אחד, ורק יותר מד' אמות נחשב העברה ממקום למקום, משא"כ בקראון

המגעול (כמבואר במשנ"ב ס' שמי" ס"ק י"ט), אלא צריך לעשות עירוב מחוץ לקראון. וא"כ איך ניתן לעשות את העירוב בצורה פרקטית, נוחה וטובה, במקומות פתוחים שאין תשתית לחיבור מבית לבית וכדומה. [כמובן שאיננו נכנסים לשאר ההשלכות של שבת בשטח, שלאברך וכן ישיבה אינן מתאימות].

האם אפשר לקשור חוט עירוב לגג הקראון

השואל הציע שיקשור חוט מגג הקראון אל עמוד קטן שיתקע באדמה, וממנו לעמוד נוסף, ושוב מהעמוד אל הגג, וכך יהיה לו עירוב כשר לכאורה. המשיב שיבח אותו על עצם שימת הלב להלכה, וגם כבר חושב על העשיה בצורה כשרה, אך הסביר לו שיש שני דינים חשובים להוסיף לו. א. אי אפשר רק לקשור חוט לגג, כי המטרה של החוט, שיהיה נחשב לצורת הפתח, וזה על ידי שני עמודים ומשקוף יושב מעליהם, החוט הוא המשקוף, והוא צריך לשבת על שני עמודים, והקראון אינו יכול להחשב עמוד, כי הוא הקיר של המקום, אלא צריך להוסיף גם שם עמוד, שיהיה תחת החוט. כמו כן הקראון מסוג זה גבוה מהקרקע, ובהרבה מקרים יש תחתיו חלל ג' טפחים, והוא מחיצה תלויה, שאינו כשר למחיצה, וגם לא לעמוד של צורת הפתח, כמבואר בשו"ע (ס' שס"ג ס"י וברמ"א בס"ז). אמנם כדי להכשירו למחיצה ניתן להוסיף משהו מתחתיו, כגון להניח קרש ואפילו קרטון שלא יעוף ברוח, או לקשור חוט בין הגלגלים, אבל לגבי עמוד של צורת הפתח צריך שיהיה דבר שלם, ולא מועיל קרטונים וקרשים כי זה

השואל קיבל בשמחה את הדברים, וביקש לבוא ולהתרשם מהתפירוט היצירתיים של מוקד העירוב, ולשרטט ולרשום את הפרטים על מנת שלא תהיה לו טעות ח"ו.

אשה עם עגלה שגילתה בשבת שהוט עירוב קרוע

מעשה שהיה לפני שבוע, באשה שגרה באחת הערים הידועות שיש בה הרבה שכונות חרדיות, יצאה בשבת בצהרים לטייל עם התינוק בעגלה, והלכה עד קצה השכונה, והנה היא רואה חוט של עירוב מתנופף ברוח, צד אחד קשור לעמוד, והצד השני מוטל על הארץ, זאת אומרת שהעירוב קרוע. הרבה אנשים לא היו יודעים את ההשלכות ההלכתיות שיש בזה, והדבר לא היה מעורר את תשומת ליבם, אבל לאשה זו היה ידע בנושא, והיא ידעה שפירושו של דבר שאין עירוב, ואסור לטלטל את העגלה ד' אמות. צריך להשאיר כאן הכל עד מוצאי שבת, בלי להזיז דבר. במקרה זה הגבול של השכונה היה גם גבול העיר, ואם כן היא עשתה חשבון שגם העירוב של העיר איננו, ואין מה להקל לטלטל בשום אופן.

כמובן היא שאלה את עצמה, לא יכול להיות שלא בדקו את העירוב לפני שבת, לא יתכן שלא שמו לב לכך. אבל כיון שהיא גרה בסמוך למקום, היא ידעה שביום שישי בצהרים היתה שריפה בקוצים ססמוכים לשכונה, א"כ כנראה השריפה היתה אחרי שבדקו את העירוב, והאחראי לא ידע שהיתה שריפה. גם המקום רחוק מהבתים והמקומות שאנשים הולכים, וכנראה לכן לא היה מי שיוודע לאחראי שיבוא לתקן. מתוך הדברים היא הסיקה שאסור לה לקחת את העגלה, אלא שהתינוק כבר היה בגיל שנה וחצי, והוא יכול ללכת ברגליו. הוציאה אותו שילך ברגליו, אך לא רצתה להשאיר את העגלה מחשש שמישהו ימצא וזכה בה לעצמו. היא חיפשה היתר לטלטל אותה, והחליטה שמותר לדרדר את העגלה במורד הרחוב בלי להוביל אותה, כי היא רק עוזבת אותה, וכל כמה מטרים עצרה אותה וכיוונה את העגלה לפי הצורך, עד שהגיעה אל חצר ביתה. לאחר השבת ניגש בעלה לשאול האם היה מותר לה לדרדר את העגלה ברחוב שאין בו עירוב, כיון שהיא לא עושה שום דבר, רק עוזבת את ידיה.

מומלץ להסיר את החוטים הקרועים מעמודי העירוב

[במאמר המוסגר, יש לציין שלאחר השבת התברר שהיה באותם עמודים חוט חדש קשור כדן, והאחראי המסור הגיע לפני שבת וקשר את החוטים שנקרעו, אלא שהאשה לא הבחינה בהם, כי ראתה חוטים קרועים. ובאמת כדאי שהעוסקים בעירובין יסלקו את החוטים הקרועים כשקושרים חוט חדש, כי הרבה פעמים זה גורם לאנשים שאינם בקיאים, לחשוב שהעירוב פסול. ולפעמים גם מתקשרים למוקד העירוב בהתלהבות, ומתאכזבים לגלות שכך זה אמור להישאר.

באחד מהישובים שנכנסנו בתקופה זו, ניגשה בעלת הבית שאינה שומרת שבת, וביקשה שנתקן את העירוב כי כבר הרבה חודשים שהעירוב קרוע, והראתה לנו על חוט שיוּרד מראש העמוד לאף. אבל באותו עמוד היה כבר חוט חדש שקשרו לפני יותר משנה והיא לא הבחינה בו. והיינו צריכים להסביר שיש חוט חדש, ומה עוזר שיש חוט חדש, אם יש גם חוט קרוע... צריך להסיר את החוט הקרוע].

האם מותר לעזוב עגלה שתדרדר בידיה

והנה יש כאן שני חלקים לברר, א. מהי ההגדרה של הרחוב שאין בו עירוב, האם הוא רשות הרבים או כרמלית. ובענין זה ידועה מחלוקת הפוסקים על הרחובות בזמננו, שיטה א' שכל רחוב שרחבו ט"ז אמה והוא מפולש, הוא רשות הרבים האסור בטלטול מן התורה, והעירוב אינו מועיל לו אלא עם שערים הנסגרים בלילות. שיטה ב' שרק אם עוברים שישים ריבוא, או לפחות משמש לשישים ריבוא, נחשב רשות הרבים, ולפ"ז רחובות רגילים אינם רשות הרבים, ואפשר לעשות להם עירוב, וכאשר העירוב אינו כשר, דינם כרמלית האסורה בטלטול מדברבן. לאור זאת לגבי הרחוב שבו היתה האשה הנ"ל, אם היא סמכה על העירוב, זאת אומרת שהסתמכה על השיטות שאינו רשות הרבים אלא כרמלית, [כי אחרת לא היה מועיל העירוב בלי שערים].

ב. דבר שני שיש לברר בנושא זה מהי ההגדרה של מלאכת טלטול באופן שדר עוזבת את העגלה, וכמובן מכוונת אותה לדרכה, עוצרת אותה כשצריך, ושוב משחררת אותה לדרדר את המשך הירידה של הרחוב. והנה דינים אלו לכאורה דומים לסוגיות של שפיכת מים, אדם ששופך מים ומחמת המורד הם נוזלים ויוצאים לרשות אחרת, או עוברים יותר מד' אמות ברה"ר או בכרמלית, שמבואר בכמה מקומות בגמ' (שבת דף קא.) ובשו"ע (סי' שנה"ס א"ב, שני"ז ס"ג, שע"ז ס"א) שכוחו

בכרמלית לא גזרו, וברשות הרבים אסור. לפ"ז עד כמה שכאשר יש עירוב היא סומכת עליו לטלטל, על כרחך היינו כפי השיטות המקילות שאין רשות הרבים אלא כרמלית, א"כ מותר לעזוב את העגלה שתדר מעצמה, כי זה רק כוחו, ובכרמלית לא גזרו. [אמנם במציאות יוצא שגם דוחפים את העגלה פה ושם כשהיא נתקעת, וזה בודאי אסור].

בגדרי כוחו בכרמלית לא גזרו, ובידקא דמיא

אבל יש לשאול, מה בין זה לסוגית "בידקא דמיא" (סנהדרין דף _) שאם פותח סכר של מים, והמים הציפו והרגו אדם או הזיקו, כל מה שיצא בשפיכה ראשונה נחשב מעשה בידים של הפותח והוא חייב על כך מיתה. ומה שממשיך לצאת אח"כ, נחשב כח שני ואינו חייב עליו. הרי כאן כשעוזבת את העגלה והעגלה נוסעת, זה כמו בידקא דמיא בכח ראשון, שמיד כשעוזבת את העגלה היא מדרדרת ונוסעת.

ונראה לבאר שבעגלה אינו מעשה בידים, אלא רק כוחו שבכרמלית לא גזרו, וראיה לכך מהשופך מים על דופן הספינה, שודאי שהמים נוזלים מיד, ובכל זאת נחשב כוחו. והביאור הוא, כי רק מה שמכח התנופה של המעשה, נחשב מעשה גמור, ובידקא דמיא התחדש שגם הסרת מחסום נחשב כמוציא את המים בידים, ובכל זאת רק מה שמכח התנופה, משא"כ מה שנוזל אח"כ מכח טבע המים לרדת למטה, אינו מעשה שלו אלא כוחו, שבזיקין נחשב גרמא, ובטלטול נקרא כוחו שאיסורו ברה"ר מדרבנן ובכרמלית לא גזרו.

בשו"ע הגר"ז (סי' שני"ז ס"ג) ובחזו"א (סי' ק"ה סק"ח) כתבו לגבי השופך מים בתוך החצר על מנת שילוו לחוץ לרשות הרבים. שזה אחת מהדוגמאות שנחשב כוחו ובכרמלית לא גזרו, שמדובר שאין המים מקלחים מכח זריקתו, אלא כטבע המים המוגרים, אבל אם שפכן באלכסון והמים ממחרים לצאת בכח המוחץ שנתן בהם בזריקתו, הרי זו הוצאה גמורה, עכ"ל החזו"א. מדבריהם נראה ג"כ שאם שנתן כח במים לצאת, נחשב למעשיו, אבל כאשר נשפך מכח טבע המים המתגלגלים, נחשב כוחו.

ועדיין יש לפלפל ולהקשות, מה זה שונה ממה שכתבו האחרונים שאם אדם אחז תינוק והוציאו מהחלון ופתח ידיו, נחשב מעשה בידים וחייב על הריגתו, אע"פ שלא יצר תנופה, כי "השתמשות בכח טבעי נחשב מעשה בידים". א"כ מדוע שפיכת המים במדרון, או עזיבת העגלה במדרון, נחשב כוחו, ושונה ממי שנתן במים כח זריקה. ויש לחלק, ובה נשאיר למעינים לבאר ולחלק, כדרכה של תורה. ותן לחכם ויחכם.

התעוררות רבה מרבני הישובים לתקן את העירובים

בשבועות אלו התחדשה הפעילות המיוחדת בבדיקת העירובים בישובים ובערים ברחבי הארץ, ובס"ד יש התעוררות גדולה בהרבה מקומות לתקן את העירוב בצורה טובה, ולא רק כדי לצאת ידי חובה. באחד המושבים בסמוך לעיר אופקים, יש עירוב שעשו לפני כשלושים שנה, באופן שקשרו חוטי ברזל מעל עמודי הטלפון, אבל עם השנים נוצרו בעיות רבות, שנוגעות לעיקר הדין ממש, ולא היה באפשרותם לטפל בהם, מחוסר תקציב.

לפני כחצי שנה היה ישוב אחד שרב הישוב התמסר מאוד, והשיג תקציב זעום, ובמסירות רבה עשה ע"ז עירוב חדש, בסיוע של מוקד העירוב. ובעקבותיו התעוררו עוד שני ישובים לתקן את העירוב, ובימים אלו מתחילים בס"ד בעבודות. יש

לציין שמדובר בתהליך קשה, ובעבודה רבה, ובכל ישוב נדרש לחדש קרוב למאה עמודים! כדי להקיף את הבתים. אנו מקוים שנוכח בקרוב שהתיקון יושלם כהלכה, ויהיו עוד כמה מאות משפחות שיוכלו להינצל מטלטול האסור.

בשבוע זה קרא לנו הרב של אחד מהישובים, שתיאר את מצב העירוב, את הקשיים המתחדשים בו, ועל מה סמכו כל השנים. בין הדברים ראינו את התמסרותו הרבה, עוד מאביו שהיה רב בישוב. ונתבקשנו למצוא דרך לעקוף את כל הבעיות, להוציא את עמודי העירוב אל מקום שיהיה כשר. בישוב זה היו מגוון בעיות נפוצות, ומחוסר מקום בגליון זה נשאיר אותם לגליון הבא בעז"ה. אך נסיים בתפילה, שההתעוררות הגדולה תמשיך ותתפשט לכל הישובים והמקומות, ואנו נתחזק יותר לשים לב לברר היטב על מצב העירוב ודרכתו, כי בהרבה מקומות הרבנים עצמם מצטערים על הליקויים בכשרותו, ומבקשים לעשות יותר, ואין בכוחם.

ספרא סופה פלפד אינה סימן לגדלות!

מסביר הגאון **רבי אברהם ארלנגר** שליט"א שודאי 'גברא רבה' צריך שיהא בו את שניהם - גם הבנה וגם ידיעות.

וקרנא התחיל לבדוק אותו בידיעות, ומסתמא תכנן להמשיך לבדוק אותו אח"כ גם בסברות.

הסיבה שהתחיל דווקא בבדיקת הידיעות, כי רק הם מהווים סימן אמיתי לגדלות!

אמנם מי שטעה בסברא זה סימן שאינו 'גברא רבה', אבל מי שהצליח לומר איזה סברא טובה אין בזה ראיה שהוא אכן 'גברא רבה'.

כי דווקא ידיעת התורה, ובקיאות מקיפה בכל חלקיה, שבאה מתוך השקעה, היא היא המודד לגדלות של 'גברא רבה'!!!

שמואל וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלכא, חזינהו למיא דקא דלו ועכירי, א"ל שמואל לקרנא - גברא רבה קאתי ממערבא, וחייש במעיה, וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה, זיל תהי ליה אקנקניה. [ק"ח].

הנה כל השאלות שקרנא בדק את רב היו שאלות של בקיאות וידיעת התורה, מנין יודעים מהתורה דברים מסויימים.

ולכאורה צריך להבין הרי מבואר בגמרא בגיטין [ו:] שההגדרה של 'גברא רבה' תלוי בסברא - שאם חסר לו ידיעה, אין בכך חיסרון, שמא לא שמע את השמועה הזו.

אבל מי שטועה אפילו פעם אחת בסברא - זה מראה שאינו 'גברא רבה', וא"כ מדוע לא בדק אותו בדברים שתלויים בסברא?

ההתבטלות לאמת משפיעה יותר מפל שיפנוע

הגאון **רבי חיים זיצ'יק** זצוק"ל אמר שרואים מכאן שלא צריך לחפש תשובות הגיוניות, והסברים מנומקים בשפה עדכנית ומרשימה - להשיב לטועים שלא זכו לאור האמונה.

שהרי הם עצמם נכשלים תמיד בדברים שגם לדעתם אינם ראויים... ולכן גם לטענה כזו או אחרת, שתתקבל על דעתם, אין לה יכולת השפעה עליהם, לשנות את התנהגותם.

הכח היחיד שאיתו אדם מסוגל להתגבר על תאוותיו ורצונותיו האישיים הוא ההשתעבדות המוחלטת לבורא העולם! וביטול הרצונות האישיים!

ברגע שראה את האמת והאמונה שאנו צועדים לאורם, הקסם של ההתנהגות הזו, היא זו שגרמה לו להודות ולשבח את האמת - קאלוס!

וזה שאילה שאל ביתוסי אחד את ר' יהושע הגרסי - מניין שאין כותבין תפילין על עור בהמה טמאה? דכתיב 'למען תהיה תורת ה' בפיך מדבר המותר בפיך'.

אלא מעתה על גבי עור נבלות וטרפות אל יכתבו? א"ל אמשול לך משל למה"ד - לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות, אחד הרגו מלך, ואחד הרגו איספקליטור, איזה מהן משובח? הוי אומר זה שהרגו מלך!

אלא מעתה יאכלו? אמר ליה התורה אמרה 'לא תאכלו כל נבלה', ואת אמרת יאכלו? א"ל קאלוס! [ק"ח].

הנה רואים שדווקא את התשובה השניה ש'התורה אמרה' היא זאת שהרשע ההוא קילס ושיבח.

גם ההקפדה בדיני לקט היתה סימן לצניעותה של רות!

אך כדי לדעת איך בדיוק השיבולים נפלו, ובכמה פעמים, חייבים לעמוד קרוב לקוצרים בתוך טווח הראיה.

הנה רות מגדל צניעותה, נהגה בזהירות ושמרה על מרחק גדול מהקוצרים, עד שלא יכלה לראות את נפילת השיבולים, ולכן התנזרה מליטול כל שלישית שיבולים שראתה.

וממילא גם ההקפדה בדיני לקט היתה סימן לצניעותה!

ולכן בועז אמר לה - "עיניך בשדה אשר יקצרון, והלכת אחריהן, הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך".

שהיות והוא הזהיר את הקוצרים "לבלתי נגעך" - א"כ את יכולה ללכת יותר קרוב אליהם, עד ש"עיניך בשדה אשר יקצרון" - שתוכלי לדעת האידך נפלו השיבולים, ותזכי גם אם נפלו שלושה או ארבעה שיבולים בשני פעמים.

"ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת" וכי דרכו של בועז לשאול בנערה? אמר ר' אלעזר דבר חכמה ראה בה - שני שבלין לקטה, שלשה שבלין אינה לקטה.

במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה, עומדות מעומד, נופלות מיושב. [ק"יג:]

צריך להבין מה החכמה הגדולה בכך שהיא הקפידה על ההלכה שמותר לקחת רק שני שיבולים ולא שלושה?

וכי היא היחידה מכל עניי ישראל שנהירו על הלכה זו?

אומר **מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א** חשבון נפלא - הרי יש אפשרות שמותר לקחת שלושה שיבולים - וזה במקרה שהם נפלו בשני פעמים נפרדות.

פיחם לראשונים אנו יצורים מיקרוסקופיים

אבל האמת שכל זה לא אמור להבהיל אותנו - כי אנו אמורים להתמקד בתפקיד שלנו, עם העיניים לשמים - ולדעת שגם אנו כמו שאנחנו - יש לנו תפקיד מכריע בעולם!

תלמידי חכמים נקראים בנאים - שבונים את כל העולמות, וזה שייך גם לדורנו עם כל מגבלותיו! וצריך לעשות כל מאמץ ולהשקיע את כל הכוחות שיש לנו לעמול בתורה!

לא לחשוש מ'מה יאמרו'!

א"ר אלעזר כיון דחזא "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה" אמר שרי לאידבוקי בה. [קי"ג:]

אדם שאל את הגאון **רבי יחזקאל אברהמסקי** זצוק"ל שאלה הלכתית והוא הורה לו איך לנהוג.
הלה הוסיף ושאל - ומה יאמרו וירננו האנשים שאינם יודעים את עומק הדין?
ענה לו הגר"י הנה כשבועז לקח את רות עם ההיתר של 'מואבי ולא מואבית' באותו הלילה מת! ומה אמרו הבריות שלא ידעו את ההלכה? ודאי בועז מת כעונש על שלקח מואבית!
ובאמת הרי הוא עשה את המעשה הנכון ברגע הנכון, וזכה ברגע האחרון לחייו לשלשלת מפוארת של דוד המלך, כל מלכות בית דוד, ומלך המשיח!
כל זה רק בזכות, שעשה את המוטל עליו עפ"י ההלכה ולא חשש ממה יאמרו הבריות!

התועלת של הרפואות מהגמרא בימינו

כל האוכלין אוכל אדם לרפואה. [קט:]

לכאורה כל הרפואות שמזכרו בגמרא אינם נוגעות לזמנינו - כיון שהרעק"א כתב בשם המהר"ל שאסור לנסות אותם, א"כ מדוע אנו למדים אותם?
אומר **מרן הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל שהיות ור' אשי קבע אותם בגמרא - כל מי שלומד אותם מקים מצות ת"ת!
ובשם **החזון איש** מקובל שאפילו חשבונות של חכמת הגויים - ברגע שהרמב"ם הביא אותם הרי הם נעשו חלק מהתורה, וכך גם ספר איל משולש שכתב הגר"א שכולו עוסק בחכמת התשבורת [אלגברה].
ממילא יש בכל הרפואות האלו תועלת עבורינו - להגדיל תורה ולהאדירה!

הראשונים חיו פריאה שונה

אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים. [קי"ב:]

הגאון **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצוק"ל הסביר שההבדל אינו ב'דרגות' - שאנו בדרגה נמוכה מהם, אלא יש הבדל במהות - כמו ההבדל בין מלאכים לבני אדם, ובני אדם לחמורים, שזה סוג שונה של בריאה!
ולכן אם אנו לא מבינים את דבריהם לא שייך לומר ש'דבריהם מוקשים' ח"ו, שהרי אין לנו איזו שייכות לגעת בשולי גלימתם, אלא כל החיסרון הוא רק בנו ובקוצר הבנתנו.

אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים. [קי"ב:]

הגאון **רבי שלמה ולבה** זצוק"ל מחשבן שלפי החישוב הזה אם ננסה למדוד את ירידת הדורות מהדורות הללו של האמוראים דרך הגאונים ראשונים ואחרונים עד ימינו אנו - אפילו לתולעים לא נחשב, אולי יצורים מיקרוסקופיים.

מאידך גיסא - אם נראה רק את גדולתם העצומה בתורה של גדולי האחרונים שעוד שמענו עליהם, ננסה להכפיל אותם לפי ערך הדורות שלפניהם, ונגלה שאנו לא מסוגלים לתפוס את ההיקף והעוצמה שהיתה להם.

סדר מביא ישוב הדעת

וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי. [קי"ג:]

וצריך להבין וכי ר' יוחנן אהב כבוד ורצה שיכבדו אותו?

מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א מסביר שר' יוחנן רצה להשפיע לטובה על אחרים, שיעשו רצון ה'.

ואם היו לו בגדים שאינם מכובדים, לא היתה לו מספיק חשפעה, מפני שהיה נראה מבוזה בעיני אחרים ולא היו מקבלים ממנו את ההליכות הרצויות של תורה ויראת שמים.

הסבר נוסף הוא שאם אדם הולך בצורה מוזנחת ובלתי מסודרת - גם בתוכו חסר לו סדר וישוב הדעת, ומרגיש מבולבל, וכך ודאי אינו יכול להשפיע על אחרים לטובה.

מהו 'פן-חורין'?

תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו ומקפדת עד שירחץ ידיו ג' פעמים. [קט.]

הרי"ח ביאר שיש לה כבוד ברוחות - כבן חורין בבני אדם.

צריך להבין וכי כל מי שאינו עבד מקבל חשיבות בין בני אדם? האם לא היה עדיף להתבטא בתואר יותר נכבד כ'אצילי' מלך? וכדומה?

מסביר הגאון **רבי יצחק פנחס גולדווסר שליט"א** שבן חורין - אינו רק ההיפך מ'עבד', אלא יש לו משמעות חשיבות.

ומביא מקומות רבים שהמשמעות של 'חורין' הם 'שרים'.

לדוגמא - בהסיבה דרך חירות - משמע שמדובר על גינונים מסויימים של אנשים נכבדים, ולא רק העדר עבודות.

אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה - בפירוש שם [הנקרא רש"י] שמדובר על גינוני שררה - שהעוסק בתורה 'בני אדם מכבדים ומשמשים לפניו'.

גם בקהלת [אי' ט"ז] 'אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו. אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי' - מבואר במפרשים שמדובר על מעמד של אצולה וכבוד.

לקבלת גיליון מורחב בתחילת השבוע וכן לתגובות הערות והארות

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשיתוף עריכה וקיצור נדרשים - נשמח לקבל פנינים נוספים מדברי רבותינו

שמירת קדושת בתי מקדש מעט

יו"ל לעילוי נשמת

הרה"ג ר' חיים אהרן בן הרה"ג יונה ראובן שיבלהט"א טורצ'ין זצ"ל
הרה"ג ר' עוזר בן הרה"ג ר' שלמה זלמן דרורי זצ"ל

בס"ד

כל מי שיש באפשרותו לשלוח סיקור על החיזוק שנעשה בבתי הכנסת שבאיזור מגוריו נשמח לקבלם
ואי"ה נשתדל לפרסמם בגיליונות הבאים.

ניתן להעביר למערכת 'קובץ גליונות' בכתובת: k.gilyonot@gmail.com
כמו כן מי שיש לו רעיונות נוספים לחיזוק קדושת בתי הכנסת נשמח לקבל.
בברכה שנזכה במהרה לראות בבנין המקדש השלם, אכ"ר

דבר המערכת

בתי כנסת של אחרי הקורונה

ברוך ד' זכינו והרבה מאוד חיזוקים נעשים בבתי כנסיות ובתי מדרשות לרומם את מקום השראת השכינה. וכפי שיאמר כל אחד שאי אפשר להשוות את הבתי כנסת שלפני תקופת הקורונה לבתי כנסת של אחרי תקופת הקורונה, אך כמובן שדבר זה הוא מהדברים הצריכים חיזוק תמידי בין אצל הבני עלייה, וכל שכן אצל שאר עמך בית ישראל.

הרגשה טבעית כשנכנסים למקום קדוש

הנושא הזה של שמירת קדושת בתי מקדש מעט הוא נושא רחב, ובעצם השורש שלו הוא בהרגשה אמיתית שמקום בית הכנסת הוא מקום קדוש, ובאמת אם היינו זוכים להרגיש זאת באמת לא היינו צריכים לחיזוקים כלל, ודוגמא לדבר כשאדם נכנס אצל גדולי ישראל אין צריך להזהיר אותו שיתנהג בדרך ארץ אלא ההרגשה הטבעית היא שהוא נמצא במקום קדוש ובאופן טבעי יש את הרגש של מורא תלמידי חכמים, אך כנראה בבתי כנסיות ובתי מדרשות מרוב שהותינו בהם נעשה לבנו גס בהם ולכך אין אנו מרגישים את רגשות הקודש שהיינו אמורים להרגיש באופן טבעי בכניסה אל מקום המקדש.

צלצול פלאפון בתפילה הוא חילול הקודש והמקדש

כידוע אחד מהדברים שצריכים חיזוק הוא ענין הפלאפונים וכפי שיצא מרן שר התורה בקריאה לתקן תקנה קבועה שהפלאפון יהיה מנותק לגמרי כל שעת התפילה. וזה לשון מכתבו, לכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לבית הכנסת להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק, ועל הגבאים מוטל האחריות להזהר ולהזהיר בזה. ובהרבה בתי כנסת תיקנו זאת בצורה חזקה מאוד. ויש בתי כנסת שהוסיפו לעשות ולפני התפילה מכריז הגבאי לכבות הפלאפונים מפאת קדושת המקום.

והנה זה ברור שאין אדם בעולם שמעוניין שיצלצל לו הפלאפון באמצע התפילה, וכל שכן בתפילת שמו"ע, וגם מי שרח"ל מצלצל הפלאפון באמצע התפילה הוא מחמת שכחה ואי שימת לב. אך את החילול ד' הנורא הזה אנו חייבים לעצור בעז"ה, אנו חייבים להגיע למצב שצלצול פלאפון בתפילה יהיה מופקע כמו חמץ בפסח, הרי להבדיל אצל אומות העולם בבתי תיפלות שלהם אם יקרה כזה דבר עלולים לערוף את ראשו, וא"כ אנו חייבים בכל עוז למנוע קיטרוג ח"ו מבניו של מקום.

הכרזה קודם התפילה

לכן מכאן תצא קריאה לכל גבאי בתי הכנסת שימנו גבאי שאחראי להכריז לפני התפילות [בעיקר מצוי בתפילת מנחה ובתפילת מעריב]. "נא לכבות פלאפונים לכבודו של מקום", וגם מקומות שעדיין לא מינו גבאי אחראי על כך אין לנו מה

להסס במקום שאין איש תהיה אתה איש ותזכה בזכות העצומה של קידוש שמו יתברך, ופשוט וברור הוא שאם נתרגל בהכרזה זו נקיים בכך את תקנת גדולי ישראל וכלשון מרן שר התורה דדבר זה יהיה בגדר של "חק ולא יעבור", חזקו ואמצו למען כבודו יתברך.

הוא היה האיש

כאן המקום לייחד מספר מילים לעילוי נשמת האי גברא צדיקא ופרישא הגאון **רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל** שנסתלק לעולם העליון בתקופה זו, אשר היה דמות של מרבה כבוד שמים בג' עמודי העולם, הן בתורה אשר היה שקוע בלימוד כל שעות היום וזכה לחבר את ספרי מראה עוזר על הש"ס לבאר המחלוקות הסמויות בין רש"י לתוס', והיה עושה תענית דיבור כל שני וחמישי, הן בעבודת התפילה שהיה מקפיד על תפילה בנץ והיה גדול בעבודת התפילה, והן בגמ"ח אשר סייע למאות משפחות באופן מופלא ביותר.

כמובן יש הרבה הרבה מה לכתוב על פעולותיו הנשגבות, אך נייחד את הדיבור על הנושא בו אנו עסוקים אשר הוא היה האיש ששמר על קדושת בית המקדש בבית הכנסת משכנות יעקב, וכפי שיעידו מאות מתפללים על כך שכל כניסת שבת היה עומד על המשמר שלא ידברו בשעת קבלת שבת והכל עשה בצורה נבונה ונעימה, עד כדי שיש אנשים שהיו לפני כ-30 שנה בבית הכנסת משכנות יעקב, ועד היום עומד בזכרונם דמותו הנאצלת כאומרת שמרו נא על בתי המקדש בכדי שלא יסלקו אותנו חלילה שוב לחצירות ולמרפסות, יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה ת.נ.צ.ב.ה.

חיזוקים וקבלות בבתי הכנסת

בני ברק

בסייעתא דשמיא בשבוע האחרון תלו בבתי כנסת בבני ברק עשרות שלטים באותיות קידוש לבנה.

תקנה קבועה

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

"איסור חמור להכנס לבית הכנסת להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק"

בני ברק - שטיבל גור רחוב יהודה הלוי 7

בעקבות המכתב של כל גדולי הדור מכל החוגים להתחזק בקדושת ביהכנ"ס וביהמ"ד, אצלנו בשטיבל הכריז הגבאי קודם קריאה"ת בחג השבועות קבלת נעשה ונשמע. בל יראה ובל ימצא פלאפון דלוק על צלצול בתוך השטיבל כל היום הן בשעת הלימוד וק"ו בשעת התפילה, וכל הנכנס לשטיבל מעביר הפלאפון למצב שקט, כמו"כ כל הנצרך לדבר בפלאפון חייב לצאת החוצה ואין לשוחח בפלאפון כלל בתוך אולם התורה והתפילה, למותר לציין שתקנה זו משתמרת בקפידה ב"ה.

ביתר

בית הכנסת "חסד לאברהם" רח' קדושת לוי 23 ביתר עילית, רב הקהילה הרה"ג ר' שמואל נבון שליט"א.

זהירות גדולה בדיבורי חול וטלפונים בביהכנ"ס, גם שלא בשעות התפילה

קרית ספר

כפי הנשמע רוב ככל בתי הכנסיות בעיר נתלו שלטים של תקנת רבני העיר על שמירת קדושת הבתי כנסיות.

פתח תקוה - בית החולים בלינסון

בביהכנ"ס שבביה"ח בלינסון לפני כל תפילה מכריז גבאי ביהכנ"ס "כבוד בית הכנסת נא לכבות פלאפונים" הדבר מעורר כל מי שמזדמן למקום להתחזק בכבוד בית הכנסת כאשר כל הציבור אף אלו שאינם נמנים על הציבור החרדי מכבים המכשירים.

קוראים מספרים

בעקבות החיזוק בעולם בענין קדושת בית הכנסת ובית המדרש נזכרתי שזכיתי לדבר בענין נשגב זה עם מרן הגרמי"ל ליפקוביץ זל"ה ואמר לי בתוך הדברים שכשלמד בישיבה קטנה [כפי הידוע לי אצל הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל בוילנא] הקפידו אצלם לא לדבר דברים בטלים בבית המדרש, ומי שהיה בכל זאת נצרך לדבר על איזה ענין הכרחי היה נעמד ומדבר בכדי שיהיה שינוי בדבר, וזה גרם שלא ידברו אלא מה שמוכרח.

וכן אני אישית זכיתי תקופה ארוכה לדקדק בזה מאוד וראיתי סייעתא דשמיא גדולה שהקב"ה עזר לי כמה פעמים שלא אצטרך להכנס לנסיון זה לדבר בבית המדרש, והיינו כמו שאמרו הבא ליטהר מסייעין אותו ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.

ב. ש. קרית ספר

לכבוד עורכי הגליון הנפלא קובץ גליונות

שמחתי מאד לראות שאתם דואגים לענין זה, כאב לי לראות שגדולי ישראל כתבו מכתב מפורש שהגבאים ידאגו למנות מישהו אחראי שיכבו הפלאפונים, ואין הציבור מקפיד ע"ז כמו שזכו להקפיד על שאר הוראות גדו"י ובפרט בעת האחרונה על שמירת הגוף.

אצלנו בכמה בתי כנסיות בשכונת רמות תולים את המודעות של ארגון מקדשי תיראו, שמחזקים את הציבור בענין.

ראיתי בעלון שלכם השבוע שעוררתם כמו תמיד על שתיקה בשעת התפילה... לדעתי הקטנה זה אכן מאוד חשוב לעורר עוד ועוד על זה... אבל יש פתרון.. שלא מדברים עליו.. אילו היו מתפללין בכוונה! לא היו מגיעים לדיבור.. חצי מן הבעיה היא שכל התפלה היא לא בכוונה ולא ברצינות.. ממילא מדברים.. וצריך לעורר העם.. להתפלל בכוונה. וממילא ישתקו

כל טוב ברכה והצלחה

חיים ויסמאן ארה"ב

ישר כח על זיכוי הרבים הגדול ובפרט על של עכשיו בחיזוק והתעוררות הענין של קדושת בית הכנסת, שלא להרפות ושלא תחלש ההתחזקות

כידוע כל קבלה צריכה חיזוק תמידי ובפרט קבלה של ציבור שקשה לאבדה ככלי זכוכית ברוב ההרגל חשבתי איזה קיום אפשר לעשות כדי שאדרבה השמירה על קדושת בית הכנסת תהפך היא עצמה להרגל בכל בית כנסת ובית מדרש.

והנה בנוגע לבנין בית הכנסת הגשמי מקובל היום בהרבה קהילות לעשות כנסים [מלוה מלכה וכדו'] שבהם מתחייבים האברכים סך גדול של כסף בהוראת קבע וע"י כח הציבור מגיעים לסכום גדול ומכובד, והדרך היא שמפרסמים את אותם עושי מצוה בשלטים ומודעות גדולות ברחבי בית הכנסת שמהם ילמדו וכך יעשו כולם וקנאת סופרים תרבה חכמה.

ושמא כעין זה אפשר לעשות גם כלפי בוני בית הכנסת ברוחניות אותם גיבורי החיל שקיבלו על עצמם ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ללמוד וללמד הלכות קדושת בית הכנסת [סימן קנא בשו"ע] לדעת המותר והאסור, ולשמור ולעשות בקבלה גמורה שלא לשוח דברי חולין בבית הכנסת, ומפרסמים עושי מצוה את אותם אלה שיחתמו על כך, במודעה גדולה בבית הכנסת שהם אלו עמודי בית הכנסת, ובכך יהיו שתי תועליות א' הם עצמם יזכרו קבלתם בכל כניסה לבית הכנסת ויועיל להם להתחזק בכך בקביעות, ב' מהם ילמדו אחרים וקנאת סופרים תרבה חכמה.

ויהי רצון שע"י שנקדש את בתי המקדש מעט כראוי ייאמר למלאך המשחית הרף, ובמהרה נזכה לקיים את מצות מורא מקדש בבית המקדש השלישי בירושלים הבנויה אכ"ר.

אוצר החידות והדיעות לפרשת חקת

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה: יש להתבונן, מהי השייכות של פרשת פרה אדומה לפרשות הללו, הלא מצות פרה אדומה נאמרה למשה כבר ביום השמיני למילואים כדי לטהר את הטמאים לקראת חג הפסח, ולמה המתינה התורה מלפרשה עד אמצע חומש במדבר.

תשובה: י"ל דמצות פרה אדומה נכתבה דוקא כאן, לאחר מעשה קרת. דהיות והיא מצוה חוקית שאין אנו יודעים טעמה. א"כ היה חשש שבני ישראל - עכ"פ בחלקם - לא יסכימו לקבל מצוה זו. לכן היא נכתבה לאחר מעשה קרת. ששם נתגלה לעין כל שמשה אמת ותורתו אמת. וגם המצוות החוקיות שאמר לבני ישראל, מאת ה' הם.

עוד י"ל כמש"כ בספר תורת המנחה פרשת חקת (דרשה סא עמוד 435) שסמך ענין פרה אדומה למתנות כהונה, כשאמר הקדוש ברוך הוא לאהרן כל טהור בביתך יאכלנו, אמר אהרן למשה, אחי תינח טמא שרץ ונבלה שנטהר בהערב שמש וטבילה דכת' ורחץ את בשרו במים וטמא עד הערב ובא השמש וטהר, אבל טמא מת דאמר רחמנא ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם וגו', במה יטהר, ובכמה זמן יטהר, מיד נאמר וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה. ע"כ.

חידה: אדם שלא יכול לטבול לטומאתו איזה דבר מסייע לו לטהרתו, ומהיכן לומדים זאת מהפר'.

תשובה: תורה הרי היא מטהרת במקום שאינו יכול לטבול, וראה רמב"ם הלכות מקוואות פרק יא הלכה יב, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכויין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר כך המכויין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, ע"כ. וראיתי שכן הורו כמה מחסידאי קמאי לתלמידיהם שלא יכלו לטבול במקוה שישקיעו עצמן יותר בתורה ועי"ז ייחשב להם כטבילה.

חידה: חוץ מפרה אדומה מה טהור שמטמא אחרים?

תשובה: א] - י"ל תינוק שנולד. שהוא טהור, ואמו נטמאת טומאת לידה מחמתו. וז"ל הספרא (תוריע פרשה א עד פרק א ח) "יכול המפלת בריית ראש שאינו חתוכה בריית הגוף שאינו חתוך ושיש לו שני גבין ושני שדראות הואיל ויש בהם מצורת האדם יהא טמאה ת"ל וטמאה שבעת ימים, ובשמיני ימול מה זה מיוחד שהוא ראוי לבריית נשמה, יצאו אילו שאין ראויים לבריית נשמה, וטמאה, היא טמאה ואין הוולד טמא, הלא דין הוא ומה אם שהולד גרם לה טומאה הרי היא טמאה הוולד שגרם לטומאה אינו דין שיהא טמא, שער המשתלח יוכיח שגרם לטומאה והרי הוא טהור, לא אם אמרת בשער המשתלח שאין לו טומאה, תאמר בולד שיש לו טומאה הואיל ויש לו טומאה יהא טמא ת"ל היא היא טמאה ואין הולד טמא", ע"כ. ויעויין רמב"ם ז"ל (הלכות טומאת מת פכ"ה הי"א) והשגות הראב"ד ז"ל שם.

ב] - עוד י"ל, שער המשתלח, כדאיתא בספרא הנ"ל, "שער המשתלח יוכיח שגרם לטומאה והרי הוא טהור", ע"כ.

ג] כל הפרות האחרות פר העלם דבר פרים הנשרפים.

ד] בסוטה מצינו שאם היא נסתרה ולא חטאה והשקו את האשה מהמים המאררים, הרי במי הסוטה יש בו גם ענין של מטהר טמאים שלמרות שנסתרה הרי היא טהורה, וטהרה ונקתה ונזרעה זרע.

חידה: מניין שאין אדם אוסר בע"ז דבר שאינו שלו מהפרשה.

תשובה: ראה באור החיים שכתב דהקב"ה אמר למשה עשה לך שרף, עשה לך משלך, כדי שכשיעבדו ישראל לא

תיאסר, משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ובשו"ת עונג יו"ט (סי' פב) כתב להוכיח שלא נאסר נחש הנחושת בהנאה, כמו שאמרו חכמים בע"ז (מד ע"א) דהוא משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וקשה דהרי בניו של משה לא ירשו את נחש הנחושת, ובודאי הניחו אותו להפקר ונתייאשו ממנו, וישראל היו מקטרין לו, וא"כ חזינן דאף אחר שירשיו של משה הפקירו אותו עכ"ז לא נאסר כיון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ומוכח דאין אדם יכול לאסור דבר הפקר.

חידה: היכן מרומז בפרשה שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה אפילו אחד שהיה רוצח בשגגה.

תשובה: משך חכמה כאן בפרשה: ויבכו את אהרן וכו' כל בית ישראל. פירוש, הכתוב מספר לנו בזה שלא היה כל הארבעים שנה רוצח נפש בשוגג שהיה נגלה למחנה לויה, והיה נפרד מביתו וממשפחתו. שאם היה, הלא חזרו במיתת אהרן - "מות הכהן הגדול" (להלן לה, כה) - והיה להם לשמוח.

חידה: ויבכו את אהרן כל בית ישראל, וברש"י מביא שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ומטיל אהבה בין איש לאשתו, בכמה זוגות של אנשים ונשים השלים ביניהם אהרן הכהן בכל יום.

תשובה: הנה במס' מסכת כלה רבתי פרק ג מבואר ששמונים אלף זוגות עשה ביניהם שלום במשך הארבעים שנה, וזה הלשון: ובאהרן כתיב ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל, אפילו נשים, ולא נשים בלבד, אלא היו מפלשין טיט ועפר בטף ובוכין, לקיים מה שנאמר כל בית ישראל. תאנא שמונים אלף בחורים, קרואים בשם אהרן, יצאו אחרי מטתו, אמרו מרממותיה; ומאן דאהדר ואיעברה. - וא"כ יוצא שכל יום הוא השלים בערך בין 6 זוגות של כהנים.

חידה: באיזה דבר בפרה אדומה סמכו על הנס, (אפילו שבעלמא אין סומכין על הנס) ומדוע.

תשובה: ראיתי מי שאומר שבדקו את הפרה אדומה דרך הענן לדעת אם היא טריפה או לא, וסמכו בזה על הנס. (עין תוס' שבת כב ע"א לאורה).

חידה: מים ששתו מהם תרנגולים כשרים לנט"י או לא, ומה זה שייך לפרשתנו.

תשובה: י"ל דבשו"ע או"ח (קס ד) הבני בזה שתי דעות, וז"ל, "מים ששתו מהם התרנגולים, או שלקק (פי' שתיית הכלב נקרא לקיקה) מהם הכלב, יש מי שפוסל ואין דבריו נראין, אלא בין באלו בין בכל שאר בהמה חיה ועוף, יש להכשיר", ע"כ. וטעם האוסר - והוא תרומת הדשן סי' רס - הביאו הבית יוסף (שם) דיש לפסול מדתנן (פרה פ"ט מ"ג) כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ופירש רש"י ז"ל (חולין סב: ד"ה פוסלין) דשאר עופות אינם מוצצין אלא מגביהין פיהן אחר [שקלטו] מן המים והמים נופלין מפיהן והרי הם כמים שנעשו בהם מלאכה אמנם התוספות (חולין ט: ד"ה אם) חולקין על פירוש רש"י דמה מלאכה שייך בשתייה וכן נראה להוכיח מאור זרוע שכתב דמים שלקלק בהם הכלב פסולים לנטילת ידים משמע הא שאר בהמות וחיות לא ואי שייך עשיית מלאכה בשתייה אפילו שאר בהמה וחיה נמי ותו נראה דאפילו לפירוש רש"י דוקא במי חטאת פסלי שאר עופות בשתייה משום מים שנפלו מפיהם אבל לנטילת ידים ודאי בטלין במיעוטן והכי מוכח מדתנן (פרה פ"ט מ"א) נפל לתוכן דיו וכו' עכ"ל. וזו היא השייכות לפרשתנו. ויעוי"ש בב"ח.

חידה: הנה, העיר ירושלים בנויה היתה בעיקר מדרום להר הבית (עיר דוד) וממערבה לו (העיר העתיקה), ואילו ממזרח להר הבית (כיוון הר הזיתים) מסתיימת מיד קדושת ירושלים, ולא היה המקום מיושב. - ומה מאוד מפליא ששערי ההיכל היו פונים דוקא לצד שמם זה, כלומר שמי שבא מהעיר המערבית היה צריך לסובב את המקדש כדי להכנס לשערו המזרחי, ומבתי העיר לא היו נשקפים שערי ההיכל אלא אחוריו או צידו, ודבר זה אומר דרשני.

תשובה: ראה יומא טז ע"א, ומשמע שמחמת ששערי ההיכל יהיו מכוונים להר הזיתים בשביל עשיית הפרה אדומה.

חידה: מקור להלכות בקשת מחילה מפרשתינו, ומדוע לא הוזכר מקור זה בגמרא.

תשובה: על הפסוק ויתפלל משה בעד העם. כתב רש"י, מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול. ומדוע לא הוזכר מקור זה בגמרא כתב לבאר בספר דביר קדשו כי מאברהם אבינו לומדים את הדין שצריך למחול מהלכות תשובה וחובל ומזיק והיינו חיוב תשלומים וכו' ובה מייירי בגמרא. וממשה רבינו נלמד שהתפלל על העם שלא יהיה אכזרי ומחול ויתפלל עליו. בזה מייירי בריצוי לחבירו כי התשובה הוא שיתרצה למחול. וע"ע בספר אהל יעקב שכתב שאצל משה לא היתה כוונתם להתוודות ולבקש מחילה מפני שנתחרטו על פשעיהם, ורק באו בגלל הנחשים השרפים, אעפ"כ מחל להם והתפלל. משא"כ אצל אברהם דנתן לו מתנות גדולות, כדי שיפייס ויתפלל עליו, ולכך נתפייס ואותה תפילה ראויה לו אחר שהתוודה לפני ה' והשיב את הגזילה אשר גזל.

חידה: האם מיתת צדיקים מכפרת בכל גוני או שיש תנאי לכך, והיכן זה רמז התנאי?

תשובה: במסכת מו"ק (כח ע"א) תניא א"ר אמי, למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת. וכתב במשך חכמה בפרשת אחרי ללמד שמיתת צדיקים מכפרת רק אם נתעורר האדם לעשות תשובה ולטהר מחטאיו, שמתבונן אם בארזים נפלה שלהבת, שזהו ענין פרה אדומה. ובתורת רפאל שכתב ותמת מרים אבל לא היה מים לעדה - לא היה מי שייקח מזה הלימודים הנצרכים, וכתוצאה מכך וירב העם עם משה. וקשה אם מיתת צדיקים מכפרת האיך גרם דבר זה לחוסר צדקות, והתירוץ שהמיתה של צדיקים זו השפעה, אך צריך שיידעו להיות מושפעים ממנה בצורה טובה שילמדו מזה מוסר השכל.

חידה: הנה המהרש"א הק' סתירה דבגמ' תענית ד"ט כ' שזכר למן באר וענני כבוד בזכות משה אהרן ומרים, ובגמ' ב"מ מבואר שהכל היה בזכות אברהם בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבאר, ובשכר לוי ועשי עוגות זכו למן, ובזכות והשענו תחת העץ זכו לענני כבוד, ועיי"ש שתי' שבזכות אברהם זה יכל להיות אפי' מעט, אבל בזכותם זה היה כל המ' שנה, היכן מרומז תי' זה בדברי הגמ'.

תשובה: דברי המהרש"א מבוארים בגמרא תענית (ט ע"א) וכמו שכתב בספר לחמי תודה לבנו של בעל ההפלאה, שעד חטא העגל היה הבאר הענן והמן בזכות ישראל ואחר שחטאו בעגל היו בזכות משה ואהרן ומרים, וזה כוונת המהרש"א שלפי שעה היה בזכות אברהם היינו עד חטא העגל, וכל המ' שנה היה בזכות משה אהרן ומרים.

חידה: הקול קול יעקב בפרשתנו?

תשובה: רש"י כתב הקול קול יעקב שמדבר בלשון תחנונים, היינו כשהיה נצרך יעקב אבינו היה בא בתחנונים לבקש. וכן מצינו בפרשתנו שהשיב מלך אדום למשה לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך, וכתב שם רש"י אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ואמרתם ונצחק אל ה' וישמע קולי ואני אצא עליכם במה שהורישנו אבי ועל חרבך תחיה והיד חזקה, בהבטחת זקנינו והידיים ידי עשו. ומבואר שאמירת הקול קול יעקב הוא ברכה לדורות שישראל צועקים ונענים.

חידה: היכן רואים שהיה פה לבאר בפרשתנו (כמו פירש"י באבות י דברים שבער"ש בין השמשות ואחד מהם זה שהבאר פתח את פיו).

תשובה: בספר הכתב והקבלה כתב בשם הרנ"ו שהבאר שהיה במדבר לא הוציא מימיו תמיד, כי אם היה לו פה ורק ממקום למקום נתן מימיו, כי אם היה מוציא מימיו תדיר, היה הבאר מטשטש הדרכים בנהרותיו וביאוריו, כי נהרות רבות נמשכו ממנו, ככתוב, יבקע צורים במדבר, ונאמר פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר. וממקרא זה יש כדמות ראייה למה שאמרו חז"ל לשון פי הבאר - שהיה פה ממש לבאר לפתוח ולסתום. ראייה לכך היא מן הכתוב פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר. הלשון פתח נופל רק על פתיחת פה, כמו ותפתח הארץ את פיה.

חידה: היכן מרומז ברש"י בפרשה שיש עניין מן התורה בקריאת פרשת פרה.

תשובה: עיין משך חכמה כאן בפרשה.

מדשן ביתך

גליון
מס' 250

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א
נערך לדפוס לע"נ המחנך רבי דוד ב"ר חיים הכהן עדני זצ"ל

**חקת
תש"פ**

גזירת אוריתא", כן גזרה התורה, שיגדל תלמיד חכם שעליו לקבל מאחרים, מתומכי התורה, בכדי שגם להם יהיה חלק בתורה הקדושה.

רבי מאיר שפירא מלובלין סיפר, שכאשר נדד בעולם ואסף כסף לבניית ישיבתו המפורסמת שהקים בלובלין, הגיע לאחד הגבירים, שאל אותו הגביר, רבי, שם מה אתה זקוק לכסף? "אני בונה ישיבה", החל ר' מאיר מפרט באוזניו, "ואני רוצה שם גם מסעדה ופנימייה, בכדי שלבחורים לומדי התורה יהיה טוב". אתמהה, שאל הגביר, הרי כתוב במשנה "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה", ואיך יתכן להקים ישיבה ולדאוג לכל הפינוקים הללו? נענה ר' מאיר ואמר: אספר לך סיפור שהיה עם "בעל התניא" באחת ממסעותיו. היה זה בשנה אחת שעייכובים ואילווצים שונים בדרך, גרמו לו שיחוג את חג הפסח בעיירה כלשהיא הרחק ממקום מושבו. והנה, בתפילת ערבית של יום טוב ראשון, הבחינו בעל התניא ומלווייו, שמנהג המקום שלא לקרוא הלל בבית הכנסת, בעוד בעל התניא סבר שיש לקרוא, אולם מאחר שחשש מרב המקום, סיים את התפילה עם הציבור, ולאחר שכולם התפזרו לבתיהם לעריכת ליל הסדר, חזר עם מלווייו לבית הכנסת, ושם בהתלהבות של קדושה אמר את ההלל. לפתע, עבר בסמוך לבית הכנסת אחד מאנשי הקהילה, וכששמע את הקולות והבין במה מדובר, מיהר לביתו של ה"מרא דאתרא", ועדכן אותו במה שהתרחש מתחת לאפו. קרא הרב ל"בעל התניא", ושאלו בתקיפות, איך העזתם לקרוא את ההלל? הלכה מפורשת היא, השיב "בעל התניא", ה"בית יוסף" סובר שצריכים לקרוא את ההלל. "אבל" קרא הרב ודפק על השולחן, "הרמ"א כותב ואנו לא נוהגים כן". עמה לו על כך "בעל התניא", ומי אמר לכבוד הרב, שכשהרמ"א כתב "ואנו לא נוהגים כן" הוא כתב זאת עם דפיקה על השולחן? אולי הוא פשוט אמר שאנו לא נוהגים כן, וחבל שכך, מנין אתה יודע מה היתה כוונתו. רב

"זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר" (י"ט - ב)
"דא גזירת אוריתא". [אונקלוס].

בספר "וידבר משה" כתב, כי הפסוק שבתחילת פרשתנו "זאת חוקת התורה" הוא המשך ישיר לאמור בסוף הפרשה הקודמת בענין התרומות והמעשרות הניתנים לכהנים וללוויים. ועל פי זאת יובנו דברי התרגום "דא גזירת אוריתא", וזאת בהקדם דברי ה"חתם סופר" בפרשת בהעלותך שפירש בדרך רמז את הפסוק "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחתה מקשה היא כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה". "וזה מעשה המנורה", כלומר, כך היא דרכה של תורה (הנקראת "אור", והמנורה רומזת אליה כידוע), "מקשה זהב", קשה מאוד לבוא לידי זהב ורכוש. ולא זו בלבד, אלא שלפעמים אין ללומד התורה אפילו לחם לאכול, זהו "כמראה אשר הראה ה' את משה בהר", כשם שבהיות משה רבנו בהר, לחם לא אכל ומים לא שתה, כן בבחינה זו "עשה את המנורה", את התלמיד חכם, שיצטרך ללמוד תורה מתוך הדחק. רק כך זוכים לתורה, כמו שאמרו חז"ל [תענית כ"ד:]: "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת". עד כאן דבריו הנפלאים של ה"חתם סופר", אותו צריך לדעת כל לומד תורה, למען יחזק את לבבו.

את הקטע הבא, צריך לדעת כל תומך תורה. והנה, מי יבוא בסוד ה', לדעת מדוע כך קבע הקב"ה שלימוד התורה ייעשה דווקא מתוך הדחק. אמנם יש כמה טעמים גלויים, ואחד מהם, כי רצה הקב"ה לזכות את כל ישראל שיהא להם חלק בתורה, על כן הנהיג עולמו שלומדי תורה יודקקו לנדבת ידם של המוני בית ישראל. זה איפוא הקשר שבין סוף הפרשה הקודמת לתחילת פרשתנו, שם מדובר על מתנות הלוויים שאין להם חלק ונחלה, ובני ישראל הם אלו שצריכים להחזיקם על ידי נתינת המעשרות. ועל זה באה התורה ואומרת, "זאת חוקת התורה" - "דא

נערך לרפואת אמנו וסבתנו חוה לאה בת אסתר תחי'

הזכויות שמורות למלקט הרב יוסף זריצקי שליט"א

דרוש חכם לב היודע את ערך זיכוי הרבים בלימוד התורה

ומוכן לתרום את הוצאת הספר "מדשן ביתך" המלא וגדוש יותר מרובת פנינים ורעיונות נפלאים ומתוקים המיועדים לדרשנים, מגידי שיעורים, מרצים ושאר מזכי הרבים וכמוכן לכל אוהבי תורה ומבקשיה

ניתן לפנות בטלפון 054/8484044

או בדואר אלקטרוני mideshenb@gmail.com

המקום קיבל את דבריו. סיים ר' מאיר את סיפורו ופנה אל הגביר, אתה אומר לי "כך היא דרכה של תורה" בקשיחות ובהחלטיות כאילו כך צריך להיות, אך מי יודע, אולי התכוון התנא לומר כמה נורא ואיום שכן היא דרכה של תורה, כמה חבל שבמקום שאברכים יהיו עשירים וגדולים, אין להם לחם לאכול ופרנסתם כל כך דחוקה, כיצד אתה יודע למה הוא התכוון.

"ויקחו אליך פרה אדומה" (י"ט - ב)

האדמו"ר רבי יצחק מאיר מוורקא אומר, חטא העגל היה מחוסר אמונה, בתשובת המשקל ניתנה להם מצוות פרה אדומה שהיא חוקה מצוה בלי טעם, וקיומה רק בטעם האמונה.

"פרה אדומה תמימה" (י"ט - ב)

אמר רבי אלעזר מושל לבן שפחה שטיפן של מלך, אמרו, תבוא אמו ותקנח הצואה, כן תבוא הפרה ותכפר על העגל [רש"י].

שואל הרבי מקוצק, מדוע דימו חז"ל חטאם של ישראל ל"בן שפחה" ולא ל"בן" סתם? מתרץ, שני טעמים יש מדוע לא מגרשים את השפחה מבית המלך בגלל מעשה בנה. א'. מכיון שזקוקים לשפחה בבית המלך ואי אפשר בלעדיה. ב'. כיון שאין לבן השפחה דעת להשיג את גודל הפגם והחטא. לכן, גם כאשר חטאו ישראל, אי אפשר היה לכלותם חלילה, כיון שאין קיום לעולם בלעדיהם, ועוד, כי כתוב [הושע י"א - א] "כי נער ישראל ואהבו", שאע"פ שחטאו, הרי זה מתוך שגגה וחוסר דעת ולא ח"ו כמרידה בקב"ה.

"פרה אדומה תמימה" (י"ט - ב)

שתהא תמימה באדמיות, שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה. [רש"י].

שואל האדמו"ר מסקולען, רש"י היה צריך לכתוב אם נמצא בה שתי שערות "שאינן אדומות" נפסלת הפרה, ומדוע הזכיר רש"י דווקא "שתי שערות שחורות", הרי גם אם היו אלה שערות לבנות או ירוקות היתה הפרה נפסלת? ומתרץ, מצינו בכמה מקומות שונים, לענין כמה הלכות, שאנו תולים צבע שחור שהוא באמת היה אדום אלא שלקה ונעשה כהה, לכן בא רש"י להשיעור, שבראותנו שתי שערות שחורות בפרה אדומה, לא נאמר שהיו אלו שערות הדומות שהשחירו ולכן הפרה כשרה, אלא גם אם היו בה שתי שערות שחורות פסולות.

"ולקח הכהן עין ארז ואזוב ושני תולעת" (י"ט - ו)

רבי שמחה בונם מפשיסחא היה אומר, ארז מרמז על גבהות הלב, ואזוב סמן לשפלות הרוח. כל אדם צריך שיהיה לו בכיסו האחד "אנכי עפר ואפר", ובכיסו השני "בשבילי נברא העולם", וכל אדם בר דעת צריך לדעת כיצד להשתמש בכל מידה מהמידות במקומה ובזמנה.

מספרים על פילוסוף אחד שאמר, שלפיכך יכולים בני אדם לשלוט על הבהמות, שכן אם יש לנו הזכות לאכול את בשרן, הרי ודאי שזכאים אנו לשלוט עליהן בחייהן. אמר לו חכם אחר: אם כן, הרי צריכות התולעים לשלוט על האדם, שכן אחרי המוות הן אוכלות את בשרו... לפיכך אומר הכתוב, שיקח הטמא אזוב המרמז על שפלות - "ישפיל עצמו כאזוב" - כי עליו לזכור ש"ושני תולעת" - שהוא השני לתולעת, כלומר שהתולעת קודמת לו, כיון שהיא אוכלת אותו, ובמה איפוא יוכל להתגאות... (ספר נחל קדומים)

"ושחט את הפרה לעיניו" (י"ט - ג)

הגמ' בחולין [י"א:] אומרת "ושחט ושרף", כשם ששחטתה כשרה כשהיא שלימה, כך שרפתה כשהיא שלימה ולא יעשה לה הפשט וניתוח. בשו"ת "בית יצחק" שואל, הרי התרגום יונתן כאן כותב שצריך לבדוק אותה בשמונה עשרה בדיקות שאינה טריפה, ואיך יכול לבדוק את הריאה ועוד איברים אם לא יעשה הפשט וניתוח? ומתרץ על פי דברי ה"ילקוט שמעוני" בסוף פרשת פקודי "כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרכו לא לאור החמה ולא לאור הלבנה, כי הענן הראה על חבית מה שבתוכה ובדלי ובכל קופסא ראו ע"י הענן שהאיר לתוך כל דבר". א"כ יש לומר גם כאן, שהענן האיר את אבריה הפנימיים של הפרה האדומה, ויכלו לבדוק את כל השמונה עשרה טריפות בפרה כשהיא עדיין שלמה.

"וזאת התורה" (י"ט - ד)

כתוב במדרש [במד"ר י"ט - ד], 'בשעה שמשח עלה למרום, שמע את הקב"ה עוסק בפרשה פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה... נשאלת השאלה, בדיוק מדוע הקב"ה רצה שמשח רבנו ישמע שהוא לומד הלכה של תנא שלא נפסקה הלכה כמותו?!

הסביר הרב מפוניבז': 'הקב"ה רצה להראות בזה למשה רבינו, שתורה זו לא רק הלכה - עצם לימוד התורה זו מצות התורה!'

"וזאת התורה אדם כי ימות באהל" (י"ט - י"ד)

הגמרא בברכות [ס"ג:] אומרת, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. שואל ה"חפץ חיים", הרי כתוב "וחי בהם", ודורשים ולא ימות בהם? ומתרץ, על פי רוב משתמט האדם מעשיית מצוות ומעשים טובים כי הוא טרוד ואין לו פנאי, אבל כשמגיע זמנו להיפטר מהעולם, אז אין לו כל תירוץ, הוא מניח את הכל ומתפנה לרגע הגדול. וזה מה שאמרו, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו, שמעלה על מחשבתו שהוא נטרד מהעולם, ואז שאלת הזמן לא תטריד אותו. ומביא ה"חפץ חיים" משל לסוחר גדול שהיה לו בית מסחר גדול ובו בילה את רוב שעות היום, כמעט לא היה לו זמן להתפלל במנין. עברו שנים, האיש התקרב לגיל זקנה, כוחותיו נתדלדלו, וחש כי יומו מתקרב וכי עליו יהיה לתת בזמן הקרוב דין וחשבון על פעלו. החליט "להכין צדה לדרך", וכבר למחרת הלך לבית הכנסת להתפלל

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (י"ט - י"ד)

בספר "הר צבי" כתב, על ביתו של אדם כאן בעולם הזה כתוב "אדם כי ימות באהל", ואילו על מקום מנוחתו של האדם לאחר פטירתו נאמר בקהלת [י"ב - ה'] "כי הולך האדם אל בית עולמו". רמז יש כאן, כי האדם בעולם הזה חי ב"אוהל", בדירת ארעי, אין זה ביתו הקבוע. אבל כאשר נפטר הוא מן העולם, אז הולך הוא ל"בית עולמו", אל ביתו הקבוע אשר בנה לו בתורתו ובמעשיו הטובים.

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (י"ט - י"ד)

דרשו חז"ל, [ברכות ס"ג:] שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ולכאורה קשה, מדוע כתבה התורה דין זה שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה דווקא כאן בפרשת שריפת פרה? בספר "אזור אליהו" (של הרב הורשובסקי) מבאר, שיש מחלוקת ידועה לגבי קברי צדיקים, האם מותר לכהנים להיכנס שם או לא, ונפסקה ההלכה שלא, וראיות יש לזה מכמה מקומות כידוע. כאן רמזה התורה דין זה, שאפילו אותו אדם שהמית עצמו באהל של תורה, אפילו הוא, כי ימות באהל, בכל זאת "כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים".

מתרין רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל: בהקדם מה שיש לשאול מדוע בעצם התנתה התורה תנאי שכזה, שבלי להמית את עצמו עליה, לא יוכלו הלומדים לקלוט היטב את דבריה? הרי יש בני אדם מוכשרים, שברגע אחד הם תופסים את הדברים הקשים והמסובכים ביותר, ואם כן, מדוע שנגזור עליהם להמית את עצמם על התורה? והשיב, אין זה אלא חוק שחקקה התורה בדרך לימודה, ורק כך אפשר יהיה לעלות ולהתעלות בה, ולא בשום דרך אחרת. חוק הוא, ואין לנו רשות לערער עליו. וזה הרי גם כל ענינה של פרה אדומה, שהיא חוק, המטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים העוסקים בה! וזה הקשר בינה ובין החיוב להמית את עצמנו באוהלה של תורה. ומרבתי שמעתי, שהמתה זו יכולה להתקיים גם במי שממית את עצמו על תיקון מידותיו הטובות. גם בכך מקיים הלומד את החיוב הנורא להמית את עצמו.

והדברים מבוארים בדבריו של ה"אור החיים" הקדוש, ששאל למה כתוב "זאת חוקת התורה" הרי היה צריך להיות כתוב "זאת חוקת הפרה"? התשובה היא שכאן מרמז שכל התורה היא חוק וניתן להבין את התורה רק ע"י עמל.

ובזה יישב המשגית של ישיבת פוניבז' לצעירים רבי אריה לייב שפירא שליט"א מה ששואלים על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" ושם דרשו חז"ל שתהיו עמלים בתורה, וקשה הרי התורה היא לא חוק? ותיירץ אמנם לא כל התורה היא חוק אבל מה שרק מי עמל בתורה, מי שממית עצמו עליה, הוא מצליח, זהו חוק.

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (י"ט - י"ד)

הגמ' ביבמות [ס"א.] אומרת, תניא אמר ר' שמעון בר יוחאי, קברי עכו"ם אין מטמאין באוהל, אתם קרויים אדם ואין עכו"ם נקראים אדם.

במנין, ולאחר התפילה נשאר ללמוד שעתיים. כשישב למסחרו כעבור כמה שעות, שאלה אשתו, הרי כל החנות מלאה סוחרים, היכן הייתי הייתי טרוד והתעכבתי בדרך. למחרת, כשראתה שבעלה מאחר, הלכה לחפשו בבית הכנסת, ולתדהמתה מצאה אותו יושב ולומד. התחילה לצעוק עליו בקול, מה זה איתך, וכי יצאת מדעתך, החנות מלאה קונים ואתה יושב ולומד. לא איכפת לי ההפסד שאתה גורם לנו, אבל וכי אפשר לגרש קונים מהחנות בו בזמן שכל הסוחרים מסביב מתחרים בנו? אמר לה בעלה, שמעי נא, מה היית עושה לו בא מלאך המוות ואומר לי, הגיע זמנך להיפטר מהעולם בוא עימי, וכי הייתי יכול לומר לו אין לי זמן עכשיו כיון שהחנות מלאה קונים, א"כ תוכלי לחשוב כי עכשיו אני מת, ומה איכפת לך אם בעוד שעתיים אקום לתחיה ואבוא לעזור לך? זו כוונת דברי חז"ל "אין דברי תורה מקיימים אלא במי שממית עצמו עליה", אדם צריך לחשוב "שהוא מת", ועל כך אין לו תשובה כי אין לו זמן. רק אם יחשוב כך, יוכל ללמוד ולקיים את התורה הנותנת חיים ללומדיה ועושייה.

בספר "עין החיים" מביא סיפור דומה, בתלמיד מ"עין חיים" שהתייתם מאביו ונאלץ לעזור לאמו לנהל את החנות במשך מספר פעמים ביום. לפני חתונתו ניגש לשוחח עם רבו רבי איסר זלמן מלצר, ותוך כדי שיחה אמר לאותו תלמיד, בקשה לי אליך, בוא לשיבה ללמוד כל יום שעתיים, אחרי החתונה. ואם אמך תאמר לך שקשה לה לנהל את החנות לבדה באותן שעתיים, תאמר לה כך, תארי לעצמך שלפתע פתאום הלכתי לבית עולמי, אולם את בית המסחר עליך להמשיך ולהחזיק. והנה אחרי שעתיים קמתי לתחיה, הרי אין לך מושג איזה שמחה ימלאו את פניך, בנך היקר מכל, חי מחדש וקם לתחיה. אם ההתייחסות ללימוד של שעתיים בכל בוקר תהיה באופן כזה, הריני מבטיח לך שתוכל לעמוד בהצלחה.

ה"חפץ חיים" על התורה בפרשת ואתחנן היה אומר בשם גאון אחד, שאדם צריך לשער בנפשו שלושה דברים, א'. שאין לו אלא יום אחד לחיות. ב'. שאין לו אלא פרק משניות אחד או דף גמרא אחד שבו הוא עוסק כעת. ג'. שהוא היהודי היחידי בעולם שהקב"ה מצווה על קיום התורה, ובו תלוי קיום העולם. כשהוא יחשוב שיש לו רק יום אחד לחיות, יעשה האדם כל מה שבכוחו לשוב בתשובה ולקיים מצוות ולא ידחה זאת למחר. כשיחשוב שאין לו אלא פרק אחד או דף גמרא אחד, לא יתעצל בלימודו, ולא יתפתה לעצת היצר שמרפה את ידיו, שיש לך עוד זמן עד שתסיים את המסכת. ואם יחשוב שכל קיום העולם תלוי עליו, יודרו ויתחזק במעשיו מול טענות היצר המטעהו ואומר לו, בוודאי נמצאים אנשים אחרים מקיימי התורה כראוי, הם שיקיימו את העולם.

רבי יצחק בלאור בספרו "תורה אור" מבאר לפי רעיון זה את המשך הפסוק "כל הבא אל האהל וכל אשר באוהל", שמי שלומד בדרגה של ממית עצמו עליה, הרי כל מי שבא במחיצתו, מושפע מאור התורה וליבו נמשך לתורה ולעמליה. ואפילו הדומם מתעלה, וכמו שמביא ה"מסילת ישרים" [פרק א'] בשם הרמח"ל "הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו".

בספר "קרבן עני" מסביר את העניין: הגמ' במגילה [טז:] אומרת, אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כשהן יורדין, יורדין עד לעפר, וכשהן עולין, עולין עד לכוכבים. כתוב בשל"ה, שלמילה "אדם" יש שתי משמעויות, אחת מלשון "אדמה לעליון" [ישעיהו י"ד - י"ז], ואחד מלשון אדמה, עפר כלשון הפסוק "ויצא ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" [בראשית ב' - ז]. וזה המובן כאן, רק ישראל נקראים אדם, שרק להם יש את הסגולה הזאת שפעמים הם בבחינת "אדמה לעליון", ופעמים בבחינת אדמה "עפר", אבל אומות העולם, עלייתן וירידתן היא טבעית הדרגתית.

אולם, **רבינו תם** [שם, תוד"ה ואין] פירש "דיש חילוק בין 'אדם' ל'האדם', דעובדי כוכבים בכלל 'האדם' ניהו", שכן מן הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" דרשה הגמרא שעכו"ם שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול.

ודבר פלא הוא, שתיבת 'האדם' שנראית כחשובה יותר, שכן היא מתחילה בה"א הידיעה, היא המורה על עכו"ם, ואילו 'אדם' מורה על ישראל!

אך, ביאר הגאון **רבי שלמה זלמן אויערבאך** זצ"ל, ראש ישיבת קול תורה, תיבת 'אדם' מתאימה יותר לטעם הראשון, מפני שלתיבת 'אדמה' לא שייך להוסיף ה"א הידיעה ולומר "האדמה לעליון". וממילא תיבת 'האדם' יכולה להתאים רק לטעם השני, שכן ניתן לומר 'האדמה' בה"א הידיעה.

משום כך, העכו"ם נקראו בתואר 'האדם', שכן תואר זה מתאים להם יותר, שכל מעשיהם מוכיחים שהם שואפים לשפלות ולאדמה, ולא באה האות ה' אלא לגרוע מערכם. אך עם ישראל התעטר בתואר 'אדם', הואיל ותואר זה מתאים לעם שכל חייו שואף להידמות לקונו.

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (י"ט - י"ד)

הגמ' בשבת [פ"ג:] אומרת, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל". הגמ' בברכות [ס"א:] מספרת, פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לר' עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים והיה עוסק בתורה. אמר לו עקיבא אי אתה מתיירא מפני המלכות. אמר לו ר' עקיבא, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצין ממקום למקום. אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאים עלינו בני אדם. אמר להם השועל, רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם, כשם שדרו אבותי עם אבותיכם. ענו הדגים ואמרו לשועל, אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראים, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה "כי הוא חייך ואורך ימך" כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה.

שאל **רבי מרדכי גיפטר** זצ"ל, ראש ישיבת טלז בארה"ב, מדוע הוצרך ר' עקיבא למשל זה וסיפור כה ארוך, מדוע שלא יאמר לו את אותה תשובה עצמה שאמרו הדגים לשועל, התורה היא חיינו ובלעדיה אין לנו

חיים ותו לא, איזו תובנה נוספת מצא רבי עקיבא במשל הדגים, שבשלה החליט לבסס את דבריו על המשל הזה דווקא? התשובה היא, אדם שרואה את הדגים לאחר שהוצאו מהמים, חושב שהדגים מלאים שמחת חיים, במים הם שטים בניחותא, ובחוץ הפרפור הוא סימן לשמחה מרץ וריקוד, ונראה שמתחילים לחיות. וכך נראים הדברים למי שלא מבין בדגים, שהרי פרפורים אלה הם פרפורי גסיסה. וכן ממש הם הדברים בנוגע למצבו של האדם הפורש מבית המדרש ומתנתק מצינור החיים שלו, נראה לפעמים כשמח ומלא חיים, מתלהב מכל התענוגים שהעולם הזה יכול להציע לו. והאמת, שאדם שחי את חייו תוך שהוא מנותק מתורתנו הקדושה, הריהו חשוב כמות, וכל פינוקו של העולם הזה אינם אות חיים אלא פרפורי גסיסה, גופו אולי יישאר לטייל ולבלות כאן בעולם הזה עוד כמה שנים, אבל רוחו ונפשו עומדים לשוב אל כור מחצבתם ולהניחו כאן כשהוא מתבוסס ושוקע בביצת החומריות העכורה.

אף ללומדי התורה בעמל יום אחרי יום, לעיתים נדמה להם ששם ברחוב "יש חיים", שם משתוללים וחיים, והכל כל כך תוסס, אך עלינו לדעת שאין אלו חיים כלל, אלו פרפורי גסיסה, כדג המשתולל מחוץ למים. החיים האמיתיים הם חיים של תורה, בין כותלי בית המדרש, תורתנו, תורת חיים, שבלעדיה אין חיינו חיים.

בספר "לולי תורתך" מסופר, פעם הגיע הרב שך להיכלה של ישיבת פוניבז' כשהוא חיוור מאוד, והתיישב במקומו באפיסת כוחות. ואמר שהרגשתו כל כך רעה, שהוא אינו בטוח שיעבור את היום בשלום! היה זה בשעה עשר בבוקר. באחת עשרה הוא היה חלש ומותש עד כלות, והמשיך ללמוד. בשתים עשרה שאלו אותו, אולי בכל זאת יסכים לחזור לביתו, לא היה בכוחו לענות, רק הניד בראשו לשלילה. בשעה אחת, הגביה ראשו ואמר בהתרגשות, אם אחזור עכשיו לביתי למות על מיטתי, אז אלך מהעולם בלי כלום, אבל כאן אני יושב עם רבי עקיבא איגר, עם סברא של ר' עקיבא איגר, אם אפטר כאן חלילה, אמות עם סברא של ר' עקיבא איגר, "לפחות זה". "אדם כי ימות באהל", באוהלה של תורה.

לקבלת הגליון בדואר אלקטרוני יש

לשלוח בקשה לכתובת

mideshenb@gmail.com

האושר שבמידות טובות

וועד מרבינו ראש הישיבה הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א

נמסר לתלמידי הישיבה הקדושה

בתורה, מוצאים אנו פרשיות מספר העוסקות בנושא של 'דיבור'. לדוגמה: פרשיות 'שלח' ו'קרח'. פרשת שלח – מספרת על המרגלים שהוציאו את דיבתה של ארץ ישראל, ואילו פרשת קרח – עוסקת בדבריהם של קרח ועדתו, שהוציאו את דיבתו של משה רבינו, ועוררו מחלוקת רבתי כנגדו תוך שימוש בלשון חלקות.

בפרשיות אלו, מוצאים אנו גם את התוצאות הנוראות שהיו לאותם דיבורי לשון הרע, של המרגלים או של קרח ועדתו: בעקבות הדיבה שהוציאו המרגלים על הארץ – הם עצמם נענשו במיתה משונה, ואילו כל ישראל, שקיבלו את דבריהם – נענשו אף הם בחומרה כאשר נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ אלא ימותו במדבר במהלך ארבעים השנים הבאות בהן ינדדו בו! ואף קרח ועדתו, אשר הציתו את אש המחלוקת באמצעות דבריהם – נענשו גם הם בחומרה נוראה, ונבלעו באדמה עם כל אשר להם!

ואמנם, על חומרת האיסור של לשון הרע – יכולים אנו ללמוד מתוך ריבוי הלאוים שניתן לעבור באמצעותו. ה'חפץ חיים' מונה לא פחות משבעה עשר לאוין שניתן לעבור עליהם בדיבור לשון הרע, ולצידם ארבעה עשר מצוות עשה ושלושה ארורים! מדובר בכמות עצומה, מדהימה, שלא מצינו לה אח ורע בכל שאר איסורי התורה!

ובכלל... האם יש לנו מושג מה המשמעות של 'ארור'? אנחנו הרי כל כך משתוקקים לברכה... כשמזדמן לנו לפגוש אדם גדול – אנו נעשה הכל בכדי לקבל ממנו ברכה... בברכת כהנים כולנו עומדים מול הכהנים ומנסים לשאוב מלא חפניים של ברכה... והנה, כאן, נורא ואיום: התורה הקדושה, הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, לא רק מונע ברכה ממי שמדבר לשון הרע – אלא הרבה יותר גרוע: **מקלל אותו!** האם אנחנו תופסים את המשמעות? **קללה של הקדוש ברוך הוא!** לא קללה של צדיק או אדם גדול, אלא של הקדוש ברוך הוא בעצמו!

ולכאורה, עלינו להבין באמת: מדוע התורה כל כך מחמירה בנושא זה של 'לשון הרע'? הרי על פניו, מדובר בענין ש'בין אדם לחבירו', שכמובן אין להמעיט בערכו, אבל סך הכל לא נראה כדבר נורא כל כך... אין ספק, שיש לאסור על דיבורי לשון הרע, וגם להעניש את המדבר... אבל בחומרה כה נוראה? בכל כך הרבה לאוים ומצוות עשה וארורים?

מותר האדם

בכדי להבין זאת, עלינו להקדים הקדמה.

כולנו יודעים, כי 'מותר האדם מן הבהמה', כלומר: המעלה המיוחדת שישנה באדם ואין דוגמתה בבהמה – הינה: כח הדיבור. האדם אוכל – והבהמה אוכלת. האדם ישן – והבהמה ישנה. האדם הולך – והבהמה הולכת. אולם ישנו דבר אחד שהאדם יכול לעשות – והבהמה לא: **לדבר!** כח הדיבור – הוא שמבחין איפוא בין האדם לבהמה, ועל כן, מין בעלי האדם נקרא בשם: 'מדבר', ובכך הוא נעלה יותר משאר המינים הקודמים לו בהדרגה: 'דומם', 'צומח' ו'חי'.

ועתה, הבה נתבונן: מהי באמת משמעותו של ה'דיבור'? מה הוא יוצר? מה הוא פועל?

התשובה הינה, שהדיבור – יוצר למעשה: 'קשר'. החיבור וההתקשרות בין שני אנשים – יכולה להתבצע רק על ידי דיבור: כששני אנשים מדברים זה עם זה – הם יכולים באמצעות הדיבור להתחבר זה לזה, להבין זה את זה, להכיר זה את זה, וכן הלאה. ולעומת זאת, כאשר חס וחלילה מתגלע סכסוף בין שני אנשים – הדבר הראשון שהם עושים הינו: מפסיקים לדבר... כאשר אין ביניהם 'דיבור' – המשמעות הינה שאין ביניהם 'קשר', שכן דיבור – מייצג את הקשר והחיבור.

כיוצא בדבר, גם החיבור שבין האדם לקונו, בינינו ובין הקדוש ברוך הוא – מתבצע באמצעות דיבור: על ידי תפילה, על ידי ברכות, על ידי הודאה, על ידי לימוד התורה, כל אלו – מחברים בינינו ובין אבא שבשמים, מלך מלכי המלכים, וכל אלו – מתבצעים על ידי דיבור דוקא. אמנם, הקב"ה בוחן לבבות, והוא יודע ומקשיב להגיון ליבנו ולא רק למוצא שפתינו... אבל ככלות הכול, אנו נדרשים לבסס את הקשר בינינו ובינו יתברך על 'דיבור' דוקא: את התפילה צריך להוציא בפה ולא ניתן להסתפק בתפילה שבלב, וגם את הלימוד – צריך להוציא בפה, וכפי שאמרו חז"ל (עירובין נ"ד, ע"א): "כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תקרי למצאיהם - אלא למוציאיהם בפה".

אמנם, אין ספק בכך, שדיבור כשלעצמו – אינו יוצר בהכרח קשר חיובי, בין אם מדובר על קשר בין בני אדם ובין אם מדובר על קשר בין האדם לקונו. אדם יכול גם **לרַיב** עם החבר באמצעות הדיבור, כאשר כמובן, במקרה זה לא מדובר על קשר חיובי... אבל גם מריבה – הינה סוג של 'קשר', להבדיל מהתעלמות – שמשמעותה 'נתק'. כמו כן, תפילתו של אדם שמתפלל בפיו, ואינו שם לב למילים שהוא מוציא מפיו - בודאי אינה תפילה ראויה להתקבל... אבל כאשר האדם ממלל בפיו את תפילתו, וגם ליבו עמו – הרי שהדיבור הוא שמהווה את עצם התפילה הנדרשת ממנו!

העולה מתוך הדברים, כי ה'דיבור' – הינו הכלי העוצמתי ביותר שישנו ביד האדם: ביכולתו לחבר ולקשר בינו ובין הסובבים אותו, וחשוב מכך: ביכולתו לחבר ולקשר בינו ובין אלוקים, אביו שבשמים, מלך מלכי המלכים!

ובכן, עתה, הבה נחשוב:

נתאר לעצמנו, שמשרד הבריאות יקיים ביקורת שגרתית במוסד מסויים, ויגלה כי הטבח המכין את האוכל – מנקה את פח האשפה בידי, ולאחר מכן, ניגש היישר להכין את האוכל באותן ידיים שנגעו זה עתה באשפה, מבלי שיטרח אפילו לשטוף אותן... אין ספק, שעוד באותו היום – יפוטרו הטבח, ויתכן שהמוסד כולו יסגר! הרי כל בר דעת מבין, שלא ניתן להכין אוכל באותן ידיים שחטטו באשפה, הגדושה בחיידקים ובכל מרעין בישין...

אולם מעבר לכך: הבה נתאר לעצמנו, שבאותה ביקורת שיערוך משרד הבריאות, הוא יגלה כי עובד הנקיון של המוסד – משמש גם כטבח בשעות הפנאי, אלא שהוא מקפיד לשטוף ידיים בכל פעם לפני שהוא ניגש אל המטבח... האם הדבר יניח את דעתם? האם הם יאפשרו למצב זה להמשך? סביר להניח שלא... אחרי הכל, אדם שעוסק באשפה ובכלכלוך –

אינו יכול לעסוק במקביל בהכנת אוכל... לא ניתן להסתמך על כך שהוא יזכור לטווח ידיים היטב בכל פעם... ובכלל: מדובר על שני תפקידים שונים כל כך במהותם – עד שלא ניתן להעלות על הדעת שאדם אחד ימלא את שניהם!

אם כן, אחרי שהבנו את המשל היטב, ניגש אל הנמשל:

הפה שלנו, משמש לתפקיד החשוב ביותר שניתן רק להעלות על הדעת: לקשר ולחבר בינינו ובין הקדוש ברוך הוא! ובכן, האם יעלה על הדעת שאותו הפה שעוסק באשפה, בדיבורים רעים ושליליים, בדיבורים מגונים, ישמש לתכלית כה נפלאה? הרי מדובר בסתירה בלתי אפשרית, הרבה יותר מאשר עובד נקיון שעוסק בהכנת האוכל במטבח...

בל נשכח: עצם האפשרות שניתנה לנו בכלל, להתקשר ולהתחבר אל הקדוש ברוך הוא – הינה זכות בלתי נתפסת. האם ישנו מלך בעולם, שמאפשר לכל אחד מנתיניו גישה חופשית אליו? האם ישנו שר, או אפילו פקיד חשוב, שניתן לגשת אליו באופן חופשי, בכל רגע נתון, לשוחח איתו ולבקש ממנו עזרה? ברור שלא... והנה כאן, מלך מלכי המלכים בכבודו ובעצמו, פותח בפנינו את כל השערים, ומאפשר לנו לדבר איתו מתי שאנו רוצים, ולהתחבר אליו באמצעות דיבור פינו! האם לא נבין שהמינימום הנדרש מאתנו הינו: לשמור בנקיות את אותו כלי שניתן לנו בכדי להתחבר באמצעותו אל המלך?

הדבר ברור ומובן מאליו, ומשכך – ברורה ומובנת אף החומרה המיוחדת המיוחסת לחטאי הדיבור, ולשון הרע בראשם!

מתנתו של המלך

במאמר המוסגר נזכיר עוד, כי בכל חטא שאנו חוטאים – ישנה חוצפה עצומה, ומאידך – חסד מופלא ובלתי נתפס של אבא שבשמים, כפי שהרחיבו על כך רבותינו בעלי המוסר. שכן הלא את הכוחות, את הידיים או את הרגליים, בהם אנו משתמשים בכדי לחטוא לפני מי שאמר והיה העולם ולהמרות את פיו – **קיבלנו ממנו!** ולא זו בלבד, אלא שהוא יתברך **ממשיך ברגע זה עצמו** להעניק לנו את החיים, את הכוח ואת היכולת, שבאמצעותם – אנו ממרים את פיו!

האם הדבר נתפס בכלל בשכל אנוש?

נתאר לעצמנו אדם, שנותן לחבר שלו מתנה: מקל יפה, ואילו הלה – לוקח את המקל שקיבל זה עתה, ובאמצעותו מכה את החבר שהעניק אותו... כיצד יגיב החבר הזה? האם הוא ישאיר את המקל בידו של חברו? סביר להניח שלא... אבל דבר אחד פשוט וברור: מתנות נוספות – הוא כבר לא יתן לו...

ומה אם יגש החבר אל רעהו, ויאמר לו: "במטותא ממך... אולי תסכים לתת לי את המקל היפה שלך? אני רוצה להכות אותך באמצעותו!"? האם אנו מכירים מישהו שיענה לבקשה חצופה מעין זו? ודאי שלא! האדם הסביר, אפילו אם הוא נדיב לב מטבעו, ואפילו אם הוא באמת רחום וחונן – יקצוף על עצם עזות המצח הכרוכה בבקשה מחוצפת כל כך!

אולם הנה, זה בדיוק מה שקורה בינינו ובין הקדוש ברוך הוא:

אנו משתמשים בכוחות שהוא נתן לנו, בידיים וברגליים שהוא ברא לנו, בחיים שהעניק לנו – בכדי להמרות את פיו ולצער אותו! ולא זו בלבד, אלא שבאותה שעה עצמה בה אנו חוטאים – אנו מצפים ממנו שימשיך לתת לנו את הכלים הללו הלאה, בכדי שנוכל להמשיך ולחטוא כנגדו... האם ישנה חוצפה גדולה מכך?

והדברים אמורים כמובן ביחס לכח הדיבור. הקדוש ברוך הוא הלא חנן אותנו בכח מיוחד, ביכולת שדוגמתה לא ניתן לשום בריה בעולם: כח הדיבור. והנה, מה אנו עושים באמצעות הכח המופלא הזה? במקום להשתמש בו בכדי ללמוד את תורתו של הקדוש ברוך הוא ולעשות לו נחת רוח – אנו עושים בדיוק את ההיפך הגמור: אנו משתמשים בכח הזה בכדי לצער אותו, ומצפים שהוא ימשיך להעניק לנו את הכח הזה הלאה – בכדי שנוכל להמשיך ולעשות זאת... הרי זה בלתי נתפס בכלל!

ובכל זאת, הטענה הזו, כאמור, אינה מיוחדת דוקא לכח הדיבור... היא נטענת ביחס לכל חטא שאנו חוטאים כלפי אבא שבשמים, ולמרבית הצער, התרגלנו לחיות איתה בשלום... אנו 'מבינים' בשכל שמדובר בחוצפה עצומה, אנו 'יודעים' שמדובר בעזות מצח, ובכל זאת, אנו ממשיכים לנהוג אותו הדבר בכל פעם מחדש... אולם עדיין, הטענה הראשונה, המתמייחסת באופן מיוחד לכח הדיבור המשמש אותנו לתכלית החשובה ביותר שניתן להעלות על הדעת: לחיבור ולקשר עם בורא העולם, במקומה עומדת: איך ניתן להתחבר אל הקדוש ברוך הוא באמצעות הפה המטונף בכלל כל כך הרבה דיבורים שהוא יתברך אסר עלינו לדבר? ובכן, די בכך – בכדי להעמידנו על חומרת חטאי הדיבור בכלל, וחטא לשון הרע בפרט...

חץ שחוט לשונם

אולם מעבר לכך יש לזכור נקודה חשובה נוספת. שכן אמנם, כפי שאמרנו, עצם השימוש ביכולת המופלאה של הדיבור, בכלי המיוחד הזה שמשמש אותנו בכדי להתחבר ולהתקשר אל הריבונו של עולם, בכדי לעבור על רצונו ולדבר דיבורים בלתי ראויים, שלא לומר מגונים – הינו נורא ואיום כשלעצמו. אולם מעבר לכפיות הטובה שיש בכך, ומעבר לחוצפה הנוראה – מדובר בפגיעה של האדם, בראש ובראשונה בעצמו!

שכן כולנו יודעים, כי לשון הרע – פוגעת באדם שמדברים עליו. כבר דרשו חז"ל את הפסוק (ירמיה ט', ז'): "חץ שחוט לשונם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ויִדְבֹּר ויִקְרְבוּ יָשִׁים אִיְבָבוּ" על מספרי לשון הרע, ואמרו (ערכין ט"ו, ע"ב): "אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המספר לשון הרע אומר הקדוש ברוך הוא לשר של גיהנם: אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו, שנאמר: חצי גבור שוננים עם גחלי רתמים, אין חץ אלא לשון – שנאמר: חץ שחוט לשונם מרמה דבר, ואין גבור אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר: ה' כגבור יצא, גחלי רתמים – היינו גיהנם".

ואמנם, לשון הרע – כמוה כחץ מורעל: בשונה מהחרב, שפגיעתה מוגבלת, והיא אינה יכולה להזיק אלא כאשר האויב נמצא בהישג ידו של בעל החרב – הרי שפגיעתו של החץ הרבה יותר רחבה, והוא יכול לפגוע באויב גם כאשר הוא נמצא במרחק רב.

ובכן, הוא הדין באשר לדברי לשון הרע: האדם אינו יכול להכות את חברו, אלא אם כן הוא נמצא בהישג יד... אבל באמצעות דברי לשון הרע הוא יכול לפגוע בו – גם כאשר הלה נמצא במרחק רב ממנו! מבחינה זו, דברי לשון הרע – גרועים הרבה יותר מהחץ... שכן החץ, יכול לפגוע במרחק מוגבל... אבל דברי לשון הרע – יכולים לפגוע אפילו בקצה העולם!

האדם מזיק לעצמו!

נמצאנו למדים איפוא, כי דברי לשון הרע הינם בעלי כח הרסני כלפי האדם שעליו מדברים... זו אכן סיבה לכך, שלא ניתן להפריז בחומרתו של דיבור לשון הרע. אולם בשורות הבאות נגלה, כפי שהקדמנו, כי מעבר לפגיעה של דברי הלשון הרע באדם שעליו מדברים – הם פוגעים במדבר עצמו! בכדי להבהיר זאת, נביא את המעשה הבא המסופר במדרש (ויק"ר ט"ז, ב'):

"מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי, והיה מכריז ואומר: 'מאן בעי למזבן סם חיים?'. אודקין עליה, ר' ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה, שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים, אמר ליה: 'תא סק להכא זבון לי!'. אמר ליה: 'לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך!'. אטרח עליה, סליק לגביה, הוציא לו ספר תהלים, הראה לו פסוק: 'מי האיש החפץ חיים', מה כתיב בתריה? נצור לשונך מרע, סור מרע ועשה טוב. א"ר ינאי: אף שלמה מכריז ואומר: שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. א"ר ינאי: כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעו: מי האיש החפץ חיים".

המדרש מספר על אותו רוכל, שהיה מהלך ברחוב ומכריז על מרכולתו: "מי רוצה לקנות סם חיים?", ואכן, כולם התקבצו סביב הרוכל וביקשו לקנות מאותו סם חיים. בינתיים, הגיעה הכרזתו של הרוכל גם לאזניו של רבי ינאי שישב בעליית ביתו, והוא מיהר לקרוא לו ולבקש כי יעלה אליו וימכור גם לו מסם החיים. אלא שהרוכל – סירב. "אתה ושכמותך – אינכם זקוקים לסם החיים שלי!" טען.

אולם רבי ינאי לא ויתר... הוא הפציר שוב ושוב ברוכל, עד שלא נותרה לו כל ברירה והוא עלה אל ביתו, פתח את ספר התהלים, והראה לו את הפסוק: "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב? נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו". "הנה, כאן טמון סם החיים! במילים הללו של נעים זמירות ישראל!" אמר הרוכל לרבי ינאי, שהתפעל כל כך עד שציין כי על אף שקרא את הפסוק הזה כל חייו – מעולם לא עמד על משמעותו העמוקה.

אלא שבדברי המדרש הללו, יש מקום להקשות שתי קושיות חמורות:

ראשית, עלינו להבין מה היה טיבו של רוכל זה? על פי המשמעות המקובלת – רוכל הינו אדם המסתובב בעיירות ובכפרים, ומציע את מרכולתו, בדרך כלל: מיני סידקית וכיוצא בזה, לעוברים ולשבים... בתקופת חז"ל, מוצאים אנו בגמרא לא פעם שהרוכלים היו מוכרים בשמים ותכשיטים שונים, ושוב, הרעיון הוא אותו רעיון: הם הסתובבו בערים ובכפרים והציעו את מרכולתם לתושבים המקומיים. אולם מעולם לא שמענו על רוכל – שהוא בעצם **משיח רוחני!** מעולם לא שמענו על רוכל, שמסתובב בעיירות ובכפרים, ומתקן את דרכיהם של אנשי המקום... לזה – יקרא בימינו: 'מגיד'... אבל לא רוכל!

ושנית, יש להבין את פשר התפעלותו הרבה של רבי ינאי מ'חידושו' של הרוכל... שכן על פניו נראה, שבדבריו של הרוכל לא היה כל חידוש! הוא סך הכל פתח את ספר התהלים, וקרא מתוכו את הפסוק: מי האיש החפץ חיים! ובכן, ממה בדיוק התפעל רבי ינאי? ומה התחדש לו בהבנת הפסוק, בעקבות דבריו של הרוכל, עד שאמר כי מעודו קרא את הפסוק הזה – אולם מעולם לא עמד על עומק משמעותו?

לשמור על הבריאות!

תשובה לשתי השאלות הללו, מוצאים אנו בדבריו של המגיד מדובנא, שביאר את הענין כדרכו – באמצעות משל נפלא. וכך אמר:

מעשה באדם, אשר רחמנא ליצלן לקה בליבו. ביום בהיר אחד, לפתע, הוא איבד את הכרתו והתמוטט, ואך בקושי הצליחו הרופאים להציל את חייו. במשך תקופת מה אותו אדם התנדנד בין חיים למוות, אולם בסופו של דבר – גברו עליו רחמי הבורא יתברך, והוא החלים לחלוטין. כעת, בטרם שב אל ביתו, קרא לו הרופא לשיחה, בכדי להדריך אותו באשר לשמירת בריאותו מכאן ואילך – בכדי שחלילה לא יחלה שוב, וליבו לא יקרוס שנית, שהרי לא בכל יומא מתרחיש ניסא...

את השיחה, בחר הרופא לנהל עם מיודענו בדלתיים סגורות. ובכל זאת, בני המשפחה, הצמידו אזנם אל הדלת וצוטטו לדברים. הם ביקשו להבין לאשורן את הוראותיו של הרופא, בכדי שיוכלו לסייע לאבי המשפחה לעמוד בהוראות אלו – ולהבטיח את בריאותו התקינה לאורך ימים ושנים, עד כמה שהדברים בידו של בשר ודם.

בני המשפחה ציפו לשמוע את הרופא מונה רשימה ארוכה של מזונות מהם על מיודענו להתנזר, ומאידך – רשימה של מזונות מומלצים. הם ציפו לשמוע ממנו הוראות מדוייקות באשר לפעילות גופנית יומיומית הכרחית. הם היו משוכנעים שהוא יצוה על אבי המשפחה להזהר ממאמץ יתר, העלול להכריע את ליבו. אולם להפתעתם, הם שמעו את הרופא אומר את הדברים הבאים:

"דע לך, כי על האדם להעביר על מידותיו. גם אם מישהו עשה לך רע, אל תקפיד עליו... אל תתרגז, על תכעס, אלא תשתדל להבליג ולהסיר כל קפידה מליבך! כמובן, על נקמה – אני בכלל לא מדבר... היא מחוץ לתחום לחלוטין! במקביל, עליך להיות עניו, ואם תעשה זאת – יהיה לך קל גם למלא את ההוראה הראשונה... אתה לא תפגע מכל מילה שמישהו אומר לך, ולא תקח ללב כל משפט שלא במקומו... ועל קנאה – אין מה לדבר! עליך להתרחק ממנה כמטחוי קשת!". בקיצור: שיחה מוסרית שלמה...

לאחר שיצא אבי המשפחה מחדרו של הרופא, לא התאפקו בני המשפחה. הם נכנסו אל החדר, פנו אל הרופא ושאלו בתרעומת:

"סליחה, דוקטור, שאנו מתערבים... במקרה, הקשבנו לשיחה שניהלת עם אבינו, ואנו באמת לא מבינים! האם תפקידך להטיף לו מוסר? האם מישהו ביקש ממך לעשות אותו אדם ערכי יותר? הרי תפקידך הינו לדאוג לבריאותו! לדאוג ללב שלו! ציפינו שתלמד אותו מה לאכול וממה להמנע, שתדריך אותו באשר לצורת החיים בה עליו להתנהג מכאן ואילך, ואילו אתה? במקום לעשות את המוטל עליך – הטפת לו מוסר!"

ואילו הרופא? הוא הקשיב בסבלנות לדבריהם של בני המשפחה, ולאחר שסיימו – פנה אליהם בחיוך ואמר להם:

"רבותי... כנראה לא הבנתם אותי נכון... אני אמנם רופא, ומתוקף כך – תפקידי לדאוג לבריאותו של אביכם. דוקא משום כך, הוריתי לו את כל מה שהוריתי! אם הוא יקח ללב כל דבר, אם הוא יפגע, יכעס, ויבקש לנקום בכל מי שעשה לו משהו – הלב שלו לא יעמוד במעמסה הזו, ומצבו עלול להתדרדר קשות! אם הוא רוצה להאריך ימים, עליו להזהר בכל מה שהוריתי לו, להקפיד על כך במלא הרצינות, ואז – הוא יצליח לשמור על ליבו!"

"וכיצד יוכל באמת להמנע מלהפגע ולכעוס? כיצד הוא יוכל לא לקחת ללב מילה קשה שנאמרה לו? לכך – נתתי לו עצה פשוטה: אם הוא יהיה גאוותן, הוא בודאי יפגע מכל מילה שנאמרה לא במקום... אבל אם יקנה את מידת הענוה – הוא לעולם לא יפגע! גם אם מישהו יאמר לו משהו – תמיד הוא ירגיש שזה לא נורא כל כך... וכך גם בנוגע לקנאה: אם הוא יקנא בכל מי שנמצא סביבו – בודאי יהיה בכך להכביד על ליבו... אבל אם ירחיק את הקנאה – הוא יוכל לחיות חיים שלווים, שיפחיתו משמעותית את העומס המוטל על ליבו!"

"לסיכום איפוא" – סיים הרופא – "כל מה שאמרתי לאביכם, לא אמרתי מתוך דאגה לערכיו... אלא מתוך דאגה לבריאותו! לא התכוונתי לעשות אותו אדם אצילי יותר, אלא לעשות אותו בריא יותר – ולהאריך את חייו!"

ואכן, כל אחד מאתנו מכיר בצדק שבדבריו של הרופא... כל אחד מאתנו יודע, שמתחים, כעסים, ובכלל: עומס רגשי – עלולים לפגוע בלב ולגרום לו נזק! רבים מהתקפי הלב נגרמים בעקבות עומס רגשי מהסוג הזה!

ידוע מה שאומרים בהלצה, כי פעם, כשהיו שומעים אמבולנס ברחוב – היו אומרים: "מזל טוב! בודאי נולד ילד יהודי נוסף!"... אבל כיום, כששומעים אמבולנס, עדיין אומרים 'מזל טוב' – אבל מסיבה אחרת: משום שבודאי מישהו אירס את הבת שלו, כאשר מעומס ההתחייבויות שנטל על שכמו ומרוב המתחים הכרוכים בכך – ליבו קרס...

עצה טבעית - ולא סגולית

ובכן, אומר המגיד מדובנא, אחרי שהבנו את המשל – נוכל להבין היטב את הנמשל...

שכן אמנם, בימים עברו, היו רוכלים שמכרו מיני סדקית או בשמים ותכשיטים, אולם היו גם רוכלים שמכרו לאנשים 'עצות'. אחד מהם, היה אותו רוכל, שהסתובב בעיירות והכריז כי בידו עצה, מתכון סודי, שיאפשר לייצר סם חיים ולהאריך את חייהן של הבריות. כמובן, התעניינותו של הציבור היתה רבה, וגם רבי ינאי ביקש לקנות את אותה עצה, את אותו מתכון סודי, אולם הרוכל סירב. רק לאחר שהפציר בו רבי ינאי – ניאות הרוכל לגלות לו את הסוד, הראה לו את הפסוק בספר תהילים, ואמר לו:

"רבי... אנשים חושבים, שהעצה של דוד המלך, הינה עצה 'סגולית'... אם הם ישמרו על פיהם ולשונם, אם הם ימנעו ממחלוקת וממריבה, אם הם יעשו טוב לסובבים אותם ויזהרו מלהרע להם – הם יזכו באופן סגולי לאריכות ימים... אולם האמת היא, רבי, שלא מדובר רק בעצה סגולית: מדובר בעצה טבעית לחלוטין!"

"משום שאדם שמדבר כל הזמן על אחרים, הסיבה לכך הינה משום שהוא מקנא באחרים... משום שעינו צרה בהצלחתם... משום שהוא כועס עליהם, פגוע מהם, ומשום כך – דורש את רעתם... אילו הוא היה שמח בחלקו, רגוע ושלו – לא היה לו ענין לדבר סרה באיש... ובכן, אדם שכזה – יסבול כל חייו! כי במקום לשקוד על טובתו שלו, במקום לחתור לחיים טובים יותר, הוא עסוק בנסיון לפגוע בחייהם של אחרים – בכדי שמצבו לעומתם יהיה טוב יותר... כמה אומלל הוא!"

"אדם שסובל כל חייו, לעולם לא יזכה להאריך ימים. הלב שלו יקרוס בשלב מסוים, במוקדם או במאוחר. אם הוא רוצה להאריך ימים – עליו להשתדל להעלות את איכות החיים שלו: לעשות את החיים שלו מאושרים יותר, רגועים יותר ושלווים יותר! אדם שרב עם כל הסובבים אותו, אינו חי חיים מאושרים... להיפך: הוא כל הזמן נמצא במתח ובלחץ בלתי פוסק! כך, לא מאריכים ימים!"

כפי ששיער הרוכל מלכתחילה, אכן, לא היה לרבי ינאי צורך בעצה הטבעית הזו – בכדי לשמור על פיו ולשונו, או בכדי לרדוף שלום... רבי ינאי עשה את כל זאת – משום שכך הינה דרך התורה, ומי שצועד בדרך התורה – מרוויח ממילא את החיים הכי מאושרים שאדם יכול לאחל לעצמו: חיים נטולי קנאה, חיים נטולי מריבות ומתחים, חיים של שלווה ואושר! אולם בכל זאת, מאחר ורבי ינאי כה הפציר בו – חשף הרוכל בפניו את העצה הטבעית שלו, שאכן, גרמה לרבי ינאי התפעלות מרובה...

שכן ודאי, רבי ינאי ידע היטב את דבריו של דוד המלך בתהילים... אולם גם הוא, כמו רבים אחרים, מצא בדברים עצה 'סגולית' לחיים ארוכים! אולם כעת חידש לו הרוכל, כי אין מדובר רק בעצה 'סגולית' – אלא גם בעצה 'טבעית', ובעצם, הוא גרם לו לראות כיצד בעצה הרוחנית כביכול, שמעניק דוד המלך – טמון כל האושר הגשמי שבעולם! וכך אמר רבי ינאי: "כל ימי למדתי את הפסוק הזה, אולם מעולם לא ידעתי עד כמה הוא פשוט! מעולם לא שיערתי שמדובר בעצה פשוטה לחיים, שאפילו רוכל פשוט יכול ללמד אותה!"

והנה אנו, כעת, יודעים את הסוד הזה. אנו גילינו אותו. אנו כבר מבינים, שאדם ששומר על לשונו, אדם שנמנע מלריב עם הבריות, אדם שלא מקנא, ולא מקפיד, ולא כועס, ומתנהל בענווה ובנעימות עם כל הסובבים אותו – הינו כמובן

אדם שטוב לבריות... אולם לא פחות מכך – הינו אדם שטוב **לעצמו**! אדם שמשפר את איכות החיים שלו! אדם שחיים מאושרים! ומעבר לכך זאת: אדם שיש לו סיכוי רב יותר להאריך ימים!

אז אמנם, אין ספק: מי שיקבע כמה שנים נחיה בעולם הזה – הינו רק הקדוש ברוך הוא... אבל אנו, לפחות יכולים להמנע מלהרוג את עצמנו בידיים... להפסיק לריב עם אנשים, לחתור לחיים רגועים יותר, לא לחפש חסרונות אצל הסביבה, ובמקום זאת – לעמול דוקא לשם תיקון החסרונות שלנו... וכך, נוכל לנצל עד תום ובאשר רב את כל שנות החיים שקצבו לנו משמים!

הכל תלוי בענוה!

אלא שכאן עלינו להבין, שהיסוד לחיים מאושרים שכאלו, תלוי בראש ובראשונה במידה אחת: **ענוה**!

שכן הנה, במשנה במסכת אבות מלמדים רבותינו (פ"ד, מ"ד): "רַבִּי לִיטָס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֶר: מֵאֵד מֵאֵד הָיִי שְׂפֵל רוּחַ". את פשר ההדגשה הזו: 'מֵאֵד מֵאֵד' – מבאר שם הרמב"ם בפירושו המשני, וכך הוא אומר:

ביחס לכל המידות שבעולם, על האדם לנקוט בדרך האמצע: לא להיות קיצוני לצד זה – ואף לא לצד האחר. אמנם, כאשר אדם נגוע במידה מסוימת – עליו להתרחק ממנה עד קצה גבול האפשרי... אבל לאחר שהצליח לשרש את המידה הזו מליבו – עליו לחזור לדרך האמצע, ולהתרחק מהקיצוניות. למשל: אסור לאדם להיות פזון יתר על המידה – שכן הדבר עלול לגרום לו לבזבז את כל ממונו לבטלה, אולם מאידך – אסור לו להיות קמצן יתר על המידה, וכיוצא בזה בשאר כל המידות.

ואכן, כך מבאר הברטנורא את דברי המשנה (אבות פ"ב, מ"א): "רַבִּי אוֹמֵר: אֵיזוּהִי דֶרֶךְ יִשְׁרָה שְׂיִבּוֹר לוֹ הָאָדָם? כֹּל שֶׁהִיא תִּפְאָרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאָרֶת לוֹ מִן הָאָדָם", וכך הוא כותב:

"כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם – שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו. וזה יהיה כשילך בכל המדות בדרך האמצעי, ולא יטה לאחד משני הקצוות. שאם הוא כלי ביותר – יש תפארת לו, שאוסף ממון הרבה, אבל אין בני אדם מפארים אותו במדה זו. ואם הוא מפזר יותר מן הראוי – בני אדם המקבלים ממנו מפארים אותו, אבל אינו תפארת לעושיה, ואינו נוח לו, שהוא בא לידי עניות בשביל כך. אבל מדת הנדיבות שהיא אמצעית, בין הכללות והפיזור – היא תפארת לעושיה, ששומר את ממונו ואינו מפזר יותר מן הראוי, ותפארת לו מן האדם – שבני אדם מפארים אותו שנותן כמו שראוי לו ליתן. וכן הדין בכל שאר המדות".

מעתה אומר הרמב"ם: דרך האמצע – הינה הדרך הנכונה והראויה, בכל המידות, להוציא מידה אחת: **הגאווה**! מהגאווה – יש להתרחק עד קצה גבול היכולת, ולקנות את הענוה המושלמת – עד היכן שבידו של האדם להשיג, וזה שאומר התנא: "מֵאֵד מֵאֵד הָיִי שְׂפֵל רוּחַ" – מאד מאד, עד לקצה, ולא במידה ממוצעת כמו בשאר כל המידות!

ואף שכבר מצינו שתלמיד חכם צריך שתהיה בו שמינית שבשמינית של גאווה, מכל מקום, אפילו אם נפרש את הדברים כפשוטם – הרי שמדובר על הרבה פחות מדרך האמצע... מדובר על מינימום הכרחי, שיביא לכך שהתלמיד חכם לא יהיה 'סמרטוט'... לא יאבד את כבודו העצמי הבסיסי... אבל בשום פנים ואופן לא מעבר לכך!

כמובן, אין הכוונה לומר, שהאדם צריך לחשוב שאינו שוה מאומה... חלילה! מי שיחשוב כך – לא יוכל לעולם להתקדם ולהצליח בחייו! על האדם להכיר במעלותיו, להכיר בייחודו, ובכל זאת להיות שפל רוח – ולהבין **שלא מגיע לו מאומה**! לא בגלל שהוא אינו שווה כלום, אלא משום שביחס לחובה המוטלת עליו, כנגד כל הטוב שגמל עמו אב הרחמן מעודו ועד היום הזה – כל מה שיעשה אינו נחשב למאומה...

ועתה, נשאל: מדוע באמת הענוה חשובה כל כך? מדוע שפלות הרוח משובחת כל כך – עד שיש לנקוט לגביה בקיצוניות מוחלטת? התשובה לכך ברורה:

אין מידה בעולם שפוגעת באדם – כמו מידת הגאווה, שהיא השורש לכל המידות הרעות! כשאדם מתגאה – הוא מקנא באחרים, משום שלדעתו היה מגיע לו לקבל יותר מהם; הוא פוגע בהם – משום שהם נחותים בעיניו; הוא מקפיד עליהם – כאשר לדעתו הם פגעו בכבודו; וכן הלאה... אדם שיש בו גאווה – הינו אדם אומלל, משום שכל חייו הינם מסכת אחת רצופה של יסורי נפש! אדם שכזה – חייו אינם חיים, ואותה אריכות ימים בה עסקנו עד כה – רחוקה מהישג ידו!

את זאת, עלינו לזכור. משום שכאשר אנו מנסים להתגבר על המידות, להתרחק מלשון הרע, לכבד כל אדם ולהעביר על מידותינו, לכבד את גאוותנו ולשרש אותה מקרבנו, וזאת בכדי להיות אנשים 'מוסריים' יותר, 'ערכיים' יותר או 'צדיקים' יותר – אנו צפויים להתקל בקושי רב... אמנם היצר הטוב יעמוד לימינו ויסייע בידנו, אולם מאידך – היצר הרע יעמוד מנגד, ויעשה כל שביכולתו בכדי להכשילנו... ומי ערב לנו שנצא כשידנו על העליונה?

אולם אם נבין, נפנים ונזכור, שכאשר אנו מתקנים את מידותינו, ובראש ובראשונה מתרחקים מהגאווה ככל שביכולתנו, אנו למעשה דואגים **לעצמנו** – הרי שהעבודה כבר תהיה קלה בהרבה... הרי גם היצר הרע אינו מתנגד לאיכות חיים... גם הוא רוצה חיים טובים ויפים... ובכן, זה הזמן לומר לו: "אתה הרי רוצה חיים טובים, אתה הרי רוצה חיים מאושרים, ובכן, לשם כך יש לתקן מידה או שתיים!"... לכך, יש סיכוי שהוא יסכים...

אמנם, לפעמים משהו פגע בנו... נהג כלפינו שלא כראוי... אפילו הזיק לנו בניגוד לדרך היושר... אולם האם זו סיבה בעבורנו **לפגוע בעצמנו**? האם עלינו להחמיר את הנזק, ולהוסיף פצע על חבורה? האם זה הגיוני, שמלבד הצער שכבר נגרם לנו – נאבד גם את הלב? הלב שלנו – הינו הנכס היקר שיש בידנו, והשמירה עליו, הינה חובה – אולם גם זכות גדולה...

הבה נשמור על הלב שלנו, הבה נצא לדרך חדשה – דרך של חיים רגועים ושלווים, ובדרך אגב, נרוויח גם חיים ערכיים ומרוממים יותר!

וארטים לפרשת השבוע

יט א. זאת חקת התורה וגו', וברש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה. וצ"ח הרי אומות העולם שואלים שאלה של טעם ובמקום לענות להם ואומרים גזירה היא מלפני. וי"ל, אומר הכת"ס, דוודאי הטעם הוא כמו שרש"י מביא לקמן לפי שחטאו בעגל ולכן תבוא האם ותקנה צואת בנה ועי"י פרה אדומה אנוחנו מכפרים על העגל. אך לכאורה קשה הרי כבר נהרגו בחטא העגל כל החוטאים ואי"כ מה צריך עדיין כפרה על אותו חטא? וי"ל, ע"פ הרמב"ן, שבחטא העגל נהרגו רק האנשים שחטאו פועל בחטא העגל אבל אלו שלא עבדו בפועל אלא רק חשבו לעבדו לא נענשו. והנה בעי"נ נענשים אף על מחשבה ואלו שחשבו עדיין לא נענשו! והם צריכים כפרה עי"י הפרה. וכעת מובן כל המהלך: אומות העולם שאלו מה צריך כפרה על חטא העגל הרי כבר נענשו כל החוטאים בעגל! ותרצנו עי"ז גזירה שאין להרהר אחריה היינו שבעי"ז אסור להרהר ועל שהרהרו באה הפרה לכפר.

יט. א-ב. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר. הקשו המפרשים מדוע חזר הכתוב שוב על המילה לאמר הלה בתחילה ה' דיבר למשה ואהרן לאמר, ואי"כ למה נאמר אחי"כ זאת חוקת התורה לאמר? וי"ל דהנה מצינו שכל פעם מזכירים חטא העגל זה גורם קטרוג לעם ישראל (פרקי דר"א פי"ד ובעוד מקומות) ואי"כ השטן ואומות העולם שואלים כל הזמן את ישראל מה המצווה הזאת, למרות שהם ידעו את טעמו של רבי משה הדרשן שהובא ברש"י והם שאלו רק כדי שיש ישראל יענו וכך ייעשה עליהם קטרוג. אמר להם הקב"ה כששואלים אתכם תאמרו חוקה שחקקתי וגזירה היא שאין לך להרהר אחרי, ולכן כתב זאת חוקת התורה לאמור, והיינו שיאמרו שזה חוקה וציוה ולא יענו את הטעם של רבי משה הדרשן. ולפי"ז יובן מה שכולם מתקשים מדוע זה חוקה הרי יש לזה הטעם של רבי משה הדרשן שזה הולך על חטא העגל, אלא התשובה שאמנם יש הטעם הנ"ל אבל לא חטא להזכיר אלא לומר שזה חוק. אורח לחיים. ועי"ל שמרומו כאן כמו השיטה שמובאת בשו"ע תרפה שיש חיוב מדאורייתא לקרוא פרשת פרה, וזמ"ש אשר צוה ה' לאמור, דהיינו שיאמרו אותה.

יט ב. ויקחו אליך פרה אדומה. יש לעיין מה משמעות תוספת המילה "אליך"?, וי"ל, אומר רבי חיים אבולעפאי ע"פ הרמב"ם פרה אדומה א, שאין לוקחים עגלה ומגדלים אותה, אלא פוסק לבעלים דמים בעודה עגלה והיא נשארת אצל הבעלים עד שתהיה פרה ואז לוקחים אותה אליך. ואי"כ י"ל שכוונת התורה ויקחו אליך פרה בשעה שאתה לוקח אליך היא תהיה פרה ולא עגלה.

יט ז. וכבש בגדיו הכהן. בפסוק י להלן מופיע וכיבס האוסף את אפר הפרה **את** בגדיו. ויש להקשות מדוע בכהן כתוב וכיבס בגדיו ולא את בגדיו. וי"ל דאית' הוא לרבות, ובזר שייך לרבות בו את בגדיו את הטפל לבגדיו כמבואר בתורת כהנים (ר"ש פ"ק דכלים מ"ג) דחיבורי בגדיו כגון טבעות וכדו' גי"כ טמאים. ובכהן ד"ז לא שייך כי הוא עובד בבגדי לבן שאין להם שום חיבורים. טעמא דקרא.

יט יג. כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות. יש להקשות למה נכפל מזה אשר ימות. וי"ל שרש"י כאן הביא מחז"ל **בנפש** או רביעית הדם והיינו שרביעית דם מהמת בנפש, ולאכאורה היה מקום לומר אם רביעית הדם מהמת מטמא כ"ש רביעית דם מחי מטמא. לכן כתב הכתוב כל הנוגע במת עצמו, ובנפש האדם והיינו בדם האדם וזה רק אשר ימות, משא"כ דם אדם חי לא מטמא. נחלת צבי.

יט יט. והזה הטהר על הטמא. המילה טהור חסר ווהטעם לזה אומר הטעמא דקרא שמוש שמפרה ל"צ שיהיה טהור לגמרי, וטבול יום ג"כ כשר בפרה לכן כתב טהר לא מושלם.

כ א. ותמת שם מרים ותקבר שם. אמרו חז"ל במוע"ק למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה לומר לך שמיתת צדיקים מכפרת כפרה אדומה. ראיתי ביאור יפה לדברים מרבי נתן גשטטנר שמבאר הדברים כך. הנה מצינו שצדיקים אינם מטמאים במיתתם (מבוא בתו"ס כתובות ק:.) וזמ"ש פרה אדומה מסלקת טומאת מת והוא כמו במיתת צדיקים שאין טומאת מת. ולפי"ז יובן ההמשך 'ותמת שם מרים' ופרש"י אף היא בנשיקה מתה, כי הטעם שצדיקים אינם מטמאים כי אין מלאך המוות במיתתם הם מתים בנשיקה, וד"ז ילפינן מזה שנסמכה מיתת מרים לפרה ללמד שמיתתה אינה מטמאה כי היא מתה בנשיקה ולא עי"י מלאך המוות שאז כן היתה נטמאת.

כ א. ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין וגו' וישב העם בקדש. למה כתוב כאן **וישב** העם ולא כתוב כמו בכל המקומות **ויחנו** בני ישראל. וי"ל שבקדש איתא שישבו 19 שנה כמבואר בדברים א' מו: וישבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם. ואומר שם רש"י. שבקדש היו 19 שנה כמו כל

המקומות ביחד שנסעו וחנו וכו' ביחד 19 לכן כתוב וישב כי היתה ישיבה ארוכה.

כ ב. ולא היה מים לעדה לשתות. והנה בפסוק ה הם התלוננו למה הבאתם אותנו למקום הזה שהוא לא מקום מים והוסיפו ולא מקום זרע תאנה גפן ורימון ומים אין לשתות. רבים נתקשו כאן מדוע הם החלו להתלונן עכשיו על פירות הרי מדובר בשנה ארבעים שלהם במדבר ולמה לפתע על השתוקקו לפירות, מילא מים שהיו עד עכשיו ופסק הבאר עם פטירת מרים, אבל פירות? וי"ל אומרה הפני אריה זוטא שהבאר שהסתלק בפטירת מרים, מלבד מה שהיה מועיל לשתיה זה גם היה מועיל לרפואת עיניים כמובא במדבר'י יח שסומא טבל ונזדמנה לו בארה של מרים ותרפא, והנה כשמתה מרים והסתלק הבאר הסתלק להם גם רפואת עיניים ומובא בסנהדרין ז' שמיני פירי מאירים את העיניים, ולכן אמרו אם אין מים וגם אין פירות אז הפסדת את רפואת העינים ולכן תלונתם היתה גם על פירות ועי"ז אמר הקב"ה ודיברת עם הסלע **לעינייהם**.

כ ד. ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנוחנו ובעירנו. שואל רבי ישראל סלנטר, אדם הולך למות, הוא חושב על הבהמות שלו? וי"ל ע"פ הסיפור הידוע במעשה דאלכסנדר מוקדון, שאמר אם יורד אלכלם גשם זה בגלל הבהמות, כי אתם לא ראויים לכך, וכמ"ש אדם בגלל בהמה תושע ה'. וכל זה אם העונש על האדם, אבל בעונש על **מקום** לא עוזר שהבהמה לא צריכה להיענש, ואי"כ הכל מובן, התלונה שלהם היתה למה הבאת אותנו אל **המקום** הזה שאפי' הבהמות לא עוזרות שבגללן יהיה לנו מים.

כ ה. לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון. יש להקשות למה מנה רק את החמש מינים הללו (זרע כולל חיטה ושעורה) ולא מנה את ב' המינים הנותרים של שמן ודבש? י"ל שהימין היה טעמו לשד השמן וכצפחית בדבש, ואי"כ זה לא היה חסר להם ולכך לא התלוננו עי"כ. (מרבי נתן גשטטנר ורבי יונתן דיויד)

כ יא. ודיברם אל הסלע.. וירם משה את ידו ויך את הסלע פעמים. המפרשים כאן התקשו בשתי שאלות א. למה משה הצטווה להפך אל הסלע בשונה מבפרשת (שמות יז ו) ששם הצטווה משה והכית בצור. ב. מדוע משה היכה פעמיים. מתוך ע"כ רבי מאיר אירק הקב"ה אמר למשה בסוף ימיו על מי מריבה שהוא יינעש על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל (דברים לב נא) ויש להקשות היכן משה מעל? וי"ל שמשה השתמש במטה של אהרן כשהכה על הסלע (מדרש ריה יח) והנה מטה אהרן היה קדוש מאז שפרח בו ציץ אחרי הסיפור עם קרח בפרשה התולדת ואי"כ יש מעילה בהכאה עמו, לכן ציווה הקב"ה לדבר לסלע בשונה מבישלו' שעדיין המטה של אהרן לא התקדש ושם הוא ציווה להכות, ולכן גם כאן המים לא יצאו בהכאה הראשונה כדי שאל יהיו חלילה מההקדש, ופעם שניה כבר אין מעילה כי אין מועל אחר מועל בהקדש (מעילה יט) ולכן היה צריך להכות פעמיים.

כ יא. ויך את הסלע. רבים נתקשו כאן איך משה שהיה אדם הכי ענק בעולם שינה מדברי הקב"ה שאמר לו לדבר אל הסלע והוא הכהו? וי"ל, אומר החנוכת התורה, ע"פ מה שמבואר בב"מ פו. שכל מה שעשה אברהם למלאכים בעצמו שילם הקב"ה בעצמו לבניו, ומה שעשה עי"י שליח הקב"ה השיב עי"י שליח. והנה יוקח נא מטע מים היה עי"י שליח אז הקב"ה שילם עי"י שליח כאן אצלנו עי"י הסלע, והנה משה ידע ד"ז וידע שאם ידבר אל הסלע לא יצא עי"י שליח כי הקב"ה מדבר מגורנו של משה, לכן פירש את דברי הקב"ה להכאה, ולא ידע שבאותו הזמן השכינה לא דיברה מגורנו כי הוא כעס על בני ישראל שאמר שמעו נא המורים, וכל הכועס שכינה מסתלקת ממנו, לדבר של משה באותו הזמן היה נחשב לשליחות, ומה שהיכה נענש ע"כ. ולפי"ז מבארים את מה שכתוב בתהילים קו 'יקציפו על מי מריבה ויכרו למשה בעבורם כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו'. והיינו שבגלל שמשה אמר שמעו נא המורים הוא נענש, ואם תשאל הלא שכינה מדברת מתוך גרונו, התשובה היא כי המרו את רוחו והוא כעס, ולכן זה נחשב ויבטא בשפתיו.

כא ה. וידבר העם וגו' ונפשנו קצה בלחם הנקולקל וישלח ה' בהם את הנחשים. הם טענו כלפי שמים שנמאס להם החמץ כי הוא מקולקל. ומסביר רש"י לפי שהמן נבלע באברים ואמרו עתיד המן שיטפח באברינו... כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא? עי"כ טענתם. מה עשה הקב"ה שלח בהם את הנחשים. ולאכאורה קשה. א. מה הקשר בין העונש לבין מה שחם טענו, מה המידה כנגד מידה בזה? ועי"ק מה טענתם כלום יש ילוד אישה שמכניס ואינו מוציא, הרי יש את היתוש שמבואר בגמ' בגיטין נו. שהיתוש הוא ברייה קלה שמכניס ואינו מוציא. וי"ל ע"י הגמ' שבת עז ב: כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא לבטלה, יתוש לחש היינו מי שנשך אותו נחש כותש יתוש ומניח במקום המכה ומתרפא. לפי"ז מובן הכל. הם טענו שיש להם לחם קלוקל שמכניס ואינו מוציא ואין כזאת בריה. לכן שלח

פרשת חקת תש"פ

הקב"ה את הנחש ועי"ז הם יצטרכו להזדקק ליתוש ואז הם יראו שיש בריה כזאת וזה לא לחם קלוקל.

כא ו. וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים. יש להעיר מה זה הלשון וישלח, הול"ל ויביא את הנחשים וינשכו את העם? וי"ל איתא בב"ק טז. תודיה' ונחש, דנחש למרות שאינו נהנה בנשיכתו חשיב רגל ופטור ברה"י כיוון דאורחיה בחכי ולא חשיב כקורן עי"ש, ובב"ק ב. איתא ושלח זה הרגל וכה"י"א משלחי רגל השור והחמור, ומכיוון דנשיכת הנחש הוי רגל נקט וישלח לרמו דהוא רגל.

כא ו. וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים. נחשים אלו נחשים רגילים, ושרפים אלו נחשים ארסיים. והנה כאשר באו בני"י לדבר עם משה (פסוק ז) הם ביקשו שיסיר מהם את הנחש, מה עם השרף? והנה ממשיכה התורה ומספרת (פסוק ח) שהקב"ה אמר למשה שישים להם שרף, מה עשה משה (פסוק ט) שם נחש. וקשה למה שינה מדברי ה'? וי"ל שהסיבה שנשלחו להם נחשים ושרפים היא משום שדיברו בה' ובמשה (פסוק ז), ואמרו חז"ל שהקב"ה מעניש על כבוד הצדיק יותר מאשר על כבודו (תנחומא תולדות יב). ואי"כ על כבוד משה היה את השרפים, ועל כבוד ה' היה את הנחשים, וכאשר כלל ישראל הגיעו למשה לבקש בעבורם הם אמרו לו שיעביר רק את הנחש, כי ידעו שהוא בודאי סולח והשרף יעבור, ורק שרף קי שיעתיר לה' שגי"כ יסלח. אבל הקב"ה ענה לו על כבודי אני מוחל ושים רק שרף, אמר משה אני מוחל על כבודי ואכפת לי רק כבוד שמיים לכן הוא שם נחש. רבי יהושע ליב דזסקין הובא ביחי ראובר.

כא ח והיה כל הנשוך וראה אותו וחי. וקשה הא כל והיה, הוא שמחה, ואיזה שמחה יש בנשיכת נחש, כך שואל המשך חכמה, והוא גם מתוך, שגם מי שהיה חולה במחלה אחרת, ניצל עי"י הנחש, אם היה נשך, לכן, והיה, הוא לשון שמחה. **אותו רעיון** יש ברמב"ם פיהמ"ש על פרה ג' ט'. שיש מעלה מיוחדת למי שנטמא ונטהר עי"י הזאת פרה, שאם לא נטמא אז הוא טהור מדין חזקה, (וזה הנגחה אבל לא הכרעה) אבל אם נטהר עי"י הזאת, והתורה מעידה עליו שהוא טהור... **היה לנו ידיד בישיבה** שכל פעם ביקש שיסדרו לו את התפילין. יום אחד קנו לו מראה, הוא אמר זה לא שווה, כי כשהוא רואה את עצמו, עדיין יש לו גערווין שמא זה לא במקום, אבל כשאחר אומר לו, אז יש דין ש"יעד אחי נאמן באיסורים" והתורה אמרה שנאמן.

כא יב- יג. משם נסעו ויחנו בנחל זרד, משם נסעו ויחנו מעבר ארנון. יש להקשות מדוע כאן שינה הכתוב וכתב משם נסעו בשונה מכל המסעות שאמר ויסעו? י"ל אומר האור החיים שכל המסעות היו עי"פ העננים שהובילו אותם ולא נסעו מעצמם, משא"כ הכא נסעונו עי"פ משה ולא עי"פ הדרכת העננים לכן כתב משם נסעו. וראיה לדברים מחומש דברים ב יג דכתבי שם שהקב"ה אמר עתה קומו ועברו לכם את נחל זרד, ובפסוק כ כתב קומו סעו ועברו את נחל ארנון, חזינן שזה היה רק עי"פ משה, כי עי"פ הענן הוולכים בשביל מה הוצרך משה לומר להם קומו. והטעם לזה הוא משום שזה היה אחר מיתת אהרן שעניי כבוד הסתלקו וחזרו רק מאוחר יותר בשביל משה.

כא יד. את והב בסופה. בגמ' בברכות נד מסופר (הובא ברש"י כאן) שכשעברו ישראל בנחל ארנון, האמוריים הכינו להם שם מארב דדרך הצרע שבין שני ההרים שישראל היו אמורים לעבור שם. אבל מכיוון שהארון שהלך לפני מחנה ישראל היה מיישר להם את כל השטח, שני ההרים הללו התחברו זה לזה והכפו למישר וכל האמוריים שהתחבאו במארב, נמחוה למות והיה דמיום זורם בתחלים. וזה שני מצורעים ישראלים, בשם את והב, שהלכו בסוף מחנה ישראל וראו את הדם וסיפרו על הנס הגדול שהתרחס שם בלי שישראל בכלל ידעו עליו. וזה מה שנאמר בפסוק 'את והב בסופה' שהשניים הללו שהיו בסופה של השיירה גילו וסיפרו את הנס שהיה ומיד קמו ישראל ואמרו שירה. והנה בעיון קצר בתרגום יום מבאר ביאור רש"י את את והב בסופה שזה הולך על ים סוף וכו'. וקשה מה היה אכפת לתרגום לפרש כמו שמבואר בחז"ל. וי"ל ע"פ הגמ' במגילה ג. שהתרגום - אונקלוס הגר אמרה מפי רבי אליעזר. ורבי אליעזר סבירא ליה שרש במסע בני ישראל זבין ומוצריעים היו מותרים במחנה ישראל ולכן את והב לא הלכו בסוף המחנה. ואילו הסוגיה בברכות הולכת לפי רבנן דס"ל ש'מיוצריעים אסורים במחנה ישראל' ולכן את והב כן הלכו בסוף המחנה.

כא לד. ויצא עוג מלך הבשן וגו'. ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו. כתב רש"י שהיה משה ירא להילחם עם עוג שמה תעמוד לו זכותו שסיפר לאברהם על חטיפת לוט, שנאמר ויבא הפלטי, הוא עוג שפלט מהרפאים, ויגד לאברהם. פעם ניגש אחד מגדולי הציונים ששנה ופירש לאחד מחשובי הרבנים שליט"א ושאלו לאמור מדוע הם שואגים למדינה הרי הם מחזיקים הישיבות בתלצביז עתק, ואפי' אין כוונתם לטובה הא בעוג נחשב ליכות מה שגרם להלכלת לוט ואעי"פ שכוונתו היתה לרעה כי חפץ שאברהם ימות במלחמה והוא יישא את שרה. והשיב אותו רב שלא כתוב שמשה אהב את לוט אלא פחד ממנו.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

זאת התורה אדם כי ימות באהל. אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה.

כל הלילה. הגאון רבי אברהם בורשטיין היה רב העיירה, הוא היה שקוע כל הזמן בלימוד ולא שמע על האיסור מהצבא, ובשעת לילה הדליק כמה נרות כמו שהיה רגיל תמיד וישב ולמד בהתמדה רבה. פתאום הבחין אחד החיילים באור קלוש ומיהרו לדווח על כך. ואז פלוגה חמושה בנשק הגיע ופרצה לביתו של הרב, הם קבעו מיד שהרב מרגל לטובת האויב וגזרו עליו מוות מיד. הרב היה המום הוא היה באמצע להבין רמב"ם קשה, הוא לא הבין מה הם רוצים ממנו... הוא ניסה להסביר שלומד תורה של יהודים והוא לא מרגל בכלל, אך החיילים סרבו להאמין ואמרו לו לעמוד עכשיו ליד הקיר שיוכלו לירות בו במדויק הרגע הזה. הרב ראה שכלתה אליו הרע, אז ניסה לבקש ואמר שהוא מבין שהולך למות אך יש לו בקשה אחת, הרב החיילים הקשיבו לבקשתו האחרונה של הרב. והרב ביקש והסביר שהוא באמצע ללמוד תורה, הרמב"ם פוסק כמה הלכות והוא מרגיש שיש סתירה ביניהם ורוצה ליישב את הדברים לפני שהוא משתקל מהעולם. הוא ביקש שימתינו לו זמן מועט עד שישפיק ללמוד את דברי הרמב"ם ומיד אחר כך הוא מתייצב למותו. החיילים לא הבינו את פשר העניין אך הסכימו כי ראו שזה בנפשו. הרב נכנס שוב לשקוע בסוגיה החיילים מחכים. שעה ארוכה הרב מנסה להבין וכל אותו הזמן היה שקוע מאה אחוז בתוך הרמב"ם ולא שם לב לנעשה סביבו. ואז לפתע נזכר כי הולך למות הוא כל רגע, פקח את עיניו והוא לא רואה חיילים, הם פשוט נעלמו עם הגזרה הנוראה שנגזרה עליו. הרב יצא לרחוב להבין מה קרה ואז שמע שהכוחות הגרמניים התחילו במתקפה וכל החיילים נקראו בדחיפות לחזית. הם פשוט השאירו אותו ורצו להילחם... לכל השתלשלות העניינים הרב בכלל לא שם לב כי היה כל כולו בלימוד, הוא זכה לחיים חדשים. את הסיפור הזה סיפר כמה מפוניביץ והיה מסביר מה כוחה של התורה, עד כמה היא כובשת ועד כמה ניתן לשקוע ולהתחבר אליה, ומחוללת ניסים אפילו מעל דרך הטבע.

סיפור נוסף סיפר אותו רבי שלום שברון על חמיו רבי חיים ליב אוירבך סיפור מופלא שהיה בימי מלחמת העולם הראשונה. המצב של היהודים בארץ ישראל היה חמור מאד. הטורקים שלטו, הם היו במלחמה עם האנגלים ולכן גייסו לצבא יהודים שלא ברצונם, אותם יהודים נלקחו ולא חזרו לעולם, נשים רבות נשארו עגונות, היהודים חיו בפחד נורא. רבי חיים ליב אויערבך ראש ישיבת 'שער השמים' חש דרך להציל את היהודים מהגיוס האכזרי, ואז הוא גילה שהטורקים לא מגייסים תושבי חוץ. הוא החליט להתיידד עם אחד העובדים בקונסוליה הפרסית. הוא יצר אתו קשר עד שנהיו ידידים ואז הוא מינה אותו לאחד מסגניו. כסגן הקונסול הפרסי ניצל הרב את המעמד לצורך מטרה קדושה זו, הוא חילק ליהודים דרכונים שייחשבו כתושבי חוץ, וכך ניצלו מגיוס. יום אחד היתה הודעה שמי שעוזר להשתמט מגיוס ייהרג גם הוא. הפחד היה גדול מאד. היה אחד שהלך והלשין את הרב בפני הטורקים שהוא מחלק דרכונים פרסיים ליהודים. מיד נשלחה קבוצת חיילים לביתו של הרב, הרב הצליח ברגע האחרון להימלט והגיע לבית של אחד ממכריו. אותו יהודי ירא שמים הכניסו בתוך חדר מאחורי ארון גדול שם שכב הרב ולא גילה זאת אפילו לבני ביתו. בלילה היה נותן לו מעט אוכל ושתייה. הרב אמר שהוא היה שם כמה ימים רצופים, הפחד היה פחד מוות ממש, הרעב והצמא היו גדולים. לימים הרב אויערבך סיפר על השי"ש שבשעה שברר מהקוזקים הוא חידש חידוש מסוים. והצביע הוא על כתביו ואמר שחידושים אלו כתב הוא כשברר מפני הטורקים, בשעה ששכב שם מאחורי הארון, רגעי הפחד הנורא הפכו לזמן מיוחד לחידוש חידושי תורה. בהמשך ר' חיים לייב היה צריך לצאת ממקום מחבואו, כי אמרו שאם לא ימצאו אותו ייהרגו את כל משפחתו. הוא יצא ובסופו של דבר ניצל, לאחר שגזרו את דינו למות, הוא הביא את טענותיו ומכיוון שראו את חכמתו ופיקחותו חסו עליו והחליטו שלא להורגו.

כמה מחזק סיפור זה, מה עושה יהודי ברגעי פחד מוות אמיתי, רעב וצמא, שאין לשער, אך בערה בו אהבת התורה, וזכה לחדש חידושים מאירים.

אחד, אך הוא בכלל לא חושב על המקרה ועל הדברים שבתוכו, הוא לא ירתיח מים, ולא יפעיל תנור הכל מושבת! ובמשך 80 השעות הקרובות אין לו שום דבר חוץ ממכונת השטרות שמדפיסה 200 שטרות של 100 דולר כל דקה, הוא מדפיס ומדפיס וכל השאר "מות". המכונה היתה רעש אך לא אכפת לו מכלום הוא ממשיך וממשיך. כעבור הרבה שעות יוצא מהמכונה פיה מחניק, כל הבית ריח, אך בכלל לא מפרע לו דבר זה, הוא ממשיך בהתלהבות. אחרי עשרות שעות של הפעלת המכונה הוא מרגיש צורך דחוף לשתות כוס קפה, הוא רוצה לבוא לכבות לרגע את מכונת השטרות, לחמם רק קצת מים שזה לא יבזבז לו הרבה זמן. אך שנייה לפני שהוציא מהשקע חישב כמה שטרות יכול הוא להרוויח אם לא ינתק את המכשיר אפילו לפעל זמן, וכמובן שהחליט לוותר על הקפה לטובת הקצלת המכונה עוד ועוד.

הנמשל הרבה יותר חזק מהמשל: אדם יורד לעולם לחיות את חייו אבל מקבל שקע אחד. והוא צריך לבחור מה לחבר, או את העולם הזה או את התורה. מילה אחת של תורה שווה הרבה יותר משטר של 100 דולר ו-200 מילים של תורה שאפשר ללמוד בדקה שווים הרבה הרבה יותר ממכונת שטרות שמוציאה 500 שטרות של 100 דולר בדקה. אם כך יראו חייו הוא לעולם לא ינתק את התקע לטובת דברים גשמיים, וישתדל לנצל את זמנו הפנוי רק ללימוד תורה. במשל אדם יודע לכהן זמן הביאו לו את המכונה וכך מתמסר ומוותר על דברים רבים באותן שעות, אך בחיים אדם לא יודע כמה זמן הוא יחיה בעולם לכן כדאי לנצל כל רגע ולהתחבר ל'שקע' של התורה גם לאחר יום של עבודה קשה לא כדאי לפספס ערב שבו המכונה תהיה מושבתת ואז יפסיד כמה מליוני 'דולרים' רוחניים.

נביא כאן כמה סיפורים בכח שיש לעמל התורה:

בקיץ תשע"ו יישובי הדרום הופגזו בטילים ורקטות מרצועת עזה. כל טיל או יירוט או נפילה חלילה הבהילו מאד מאד את התושבים. בעיר שדרות חיו התושבים בבחלה ובלחץ גדול מאד. הרב מיכאל אדארה רכז ארגון 'לב לאחים' בעיר שמע שיחת שכנים, הם היו מבוהלים ודברו על מערכת האזעקה 'צבע אדום' והשנינו הספורות שצריכים לברוח לממ"ד וגם על מערכת 'כיפת ברזל' שמייצרת טילים בהצלחה די גדולה, הרב פנה אל השכנים ואמר: אתם אומרים שבשעת האזעקה צריך לברוח למרחק מוגן, ובודאי אנו מפגים שיכירת הברזל' תיירט את הטיילים, אבל למה לא כדאי לנו לעשות מערכת 'כיפת ברזל' נוספת חזקה יותר שבתוך תעזור לנו. כולם הקשיבו ורצו לדעת מה הם יכולים לעשות ולהתקין לבד שיגן עליהם מפני הטיילים. ואז אמר הרב: 'היתורה היא מנא ומצלא' התורה שומרת עלינו, על המשפחה, על החיים, על הבתים. התורה היא 'כיפת הברזל' האמיתית. היא מהווה הגנה הכי חזקה מול כל המשחיתים. בואו נקיים שיעור תורה קבוע בבית אחד מכם, בשיעור הזה נשתתף ונשקע בלימוד זה יהיה בשבילנו 'כיפת ברזל' הכי מגינה.

אחד השכנים יהודי יקר בשם יובל התנדב מיד לקיים את השיעור בביתו. הוא הזמין את כולם. כולם לאט לאט התרבו המשתתפים. באחד הימים כשהטיילים היו רבים חששו קצת המשתתפים להגיע ושלחו לשאול את הרב שטיינמן אם נכון להמשיך בשיעור למרות הסכנה הגדולה. הרב שטיינמן חשב ופסק שהתורה מגינה ומצילה ולהמשיך וזה יהיה זכות שתגן עליהם. בגלל התשובה רבו המשתתפים ומספרם עלה 40 לומדים. ובאחד הערבים באמצע השיעור נשמעה אזעקת 'צבע אדום' משתתפי השיעור רצו לעשות כמו ההוראות אך לא יכלו כלל 40- משתתפים להיכנס לחדר פנימי בבית, אף אחד לא רצה להיכנס שחברו ישאר בחוץ... לכן החליט המגיד שיעור להמשיך את השיעור בסלון ואמר שהשיעור הוא יגן עליהם, כולם ענו 'אימך' ואז שמעו בום אדיר. באותו רגע נחת טיל מאחורי הבית ורסיסים נכנסו לאותו חדר פנימי שלכאורה היה חדר המגן. כולם הבינו מה היה קורה אם משהו היה שם.... מפי בעל המעשה. סיפור זה ממחיד כמה ההתמסרות לתורה, ההתנתקות ממה שקורה מסביב בשעת הלימוד, השקיעות הרוחניות, ההתחברות האמיתית – כל אלה הם כלים ששומרים ומגנים עלינו, נותנים לנו שפע ומצילים חיים. (מהעלון הנפלא פניני פרשת השבוע).

סיפור מיוחד היה בימי מלחמת העולם הראשונה, הצבא הרוסי קבע שצריך להיות חושך מוחלט בלילות, חל איסור מוחלט להדליק אור מכל סוג שהוא במשך

אדם שמודיעים לו: היום אתה מת. מה הוא עושה? האם הוא רץ לבדוק מה קורה בחשבון הבנק שלו או להספיק עוד איזו הנאה מהעולם הזה, ודאי שלא. אלא מה הוא נון עושה? הוא עושה תשובה. חשבון הנפש. אוסף עוד זכויות. ואמר הרבי הישועות משה מוויזניץ 'ציל' אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה. היינו שהוא מתייחס לכל יום כאילו זה היום האחרון שלו. והוא אוסף עוד ועוד זכויות. וזמ"ש מה יעשה אדם ויחיה, ימית את עצמו. אדם שרוצה להצליח בחיי התורה, הוא חייב להרגיש שכביכול היום הוא מת ואין לו כלום מלבד התורה, ועי"ז התורה תתקיים בידו.

איך "מתים" למעשה? החפץ חיים היה נוהג להביא את הסיפור הבא: היה יהודי שהחליט שהוא חייב לעשות משהו למען העוה"ב שלו. נו מה עושים? בבית הכנסת הקרוב מתקיים כל בוקר שיעור מעשר עד שתיים עשרה, אלך לשם. טוב, ומה עם החנות, הוא התחיל להסתפק, לבסוף הוא הכריע שהוא מוכרח ללכת לתכלית והוא החל ללכת לשיעור ויהי מה. כך עשה במשך שבועות וחודשים ולא נודע דבר לאיש ממשפחתו. יום אחד בשעה 10:30 בבוקר אשתו היתה צריכה אותו. היא הגיעה לחנות ובעלה איננו. מסתמא היה צריך לצאת לרגע, אמרה לעצמה, ותיכף הוא ישוב. אך עוברת חצי שעה, שעה, והיא! יוצאת נפשה מדאגה עד 12 היא חוכתה. וב-12 הוא הגיע. איפה היית? לדעתה היכן לחפש, דאגתי כ"כ! מה פירוש איפה היית? הייתי באת כנסת ממול, למדתי תורה, דאגתי לעוה"ב שלי. כל יום מ-10 עד 12 אני שם.... היא תפסה את הראש והחלה לשאוג האם יצאת מדעתך? חסרת משוגעים אנכי? באמצע היום, תראה מה הולך כאן, אתה יודע כמה אנשים באו לחנות וראו שזה סגור אז הם הלכו למתחנה! וזאת היא צועקת עליו. והוא מרגיעה ואומר לה רגע יש לי משהו להגיד לך, ואז היא שתקה! וכה היו דבריו:

אילו היית מקבלת טלפון הביתה בשעה 10:15 שבעלך קיבל ארוע בואי מהר ללוות אותו לבי"ח, ואחרי חצי שעה מודיעים לך בחוץ ברוך דיין האמת!!! האם גם אז היית אומרת לא מצאת לך זמן יותר טוב למות, דווקא כשכולם באים לקנות??? למה לא היית לושש בערב? וודאי שלא! כי היית מבונה, ה' ישמור הוא מת. ובכן סיים הבעל מה אפשר לעשות משעה 10 עד 12 אני מת... וזהו. ומה איכפת לך שבשעה 12 אני קם לתחייה. מה זה אומר לנו! שפלחות בשעות הלימוד לסגור את הטיפונים ואנחנו "מתים" - כי אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה.

כמידי שנה, נביא שוב את הסיפור דלהלן. היה יהודי בשם הרב גליק ז"ל שהיתה לו חנות של טפטים מול איצקוביץ. מידי יום הוא היה נועל את החנות בשעה 7 והיה הולך לשיעור של רבי שמחה סקלר. ערב אחד רבע שעה לפני השיעור, נכנס יהודי לא מוכר לחנות והחל לבקש הרבה סחורה בצבע כזה ובגודל כזה וכו'. רואה רבי שמעון שהעניין ארוך הוא אומר ליהודי סליחה אני מתנצל אני צריך לסגור עוד רבע שעה תבוא מחר בבקשה. אך אותו זר בשלו לא לא! אני צריך דחוף תביא לי בגודל פלוני וכו'. רבי שמעון רואה שמתקרב הזמן והוא לא עוזב, הוא ניגש אליו ואומר לו אתה רוצה תשאר, אני משאיר לך את המפתחות תקח מה שאתה רוצה תחזיר מחר, אין לי זמן אני צריך ללכת, להתראות. ואותו זר אומר איך אתה נותן לי מפתחות אתה לא מכיר אותי. ורבי שמעון אומר תעשה לי טובה אני משאיר אצלך מפתחות אני ממחר לשיעור, שלום. הוא מביא לו את המפתחות ורץ החוצה. אותו זר רץ אחריו ואומר לו תשמע אני ממס הכנסה. אם בשביל השיעור אתה מוכן להסתכן כ"כ אין לי ביקורת, אני רושם שהכל חלק. מרבי ראובן קרלנשטיין.

מה שונה אדם ש"ממית" משאר בני אדם שלומדים תורה? ראיתי ביאור ממוכנה הרבים רבי ראובן גולן בבארה של תורה אין חיו של 'הממית' נראים: נבין זאת ע"פ סיפור נפלא על אדם שחי במקום מוזנח, בדירה בת חדר אחד, שקע לחשמל היה בדירה רק אחד. לכן הוא היה צריך לתמרון בין המקרה שהיה מחובר לשקע רוב הזמן לבין המכשירים שדורשים חיבור לזמן קצר כמו מכונת מכיסה, קומקום, תנור וכו'. יום אחד הגיע לביתו מושל המדינה ובישר לו שזכה בהגרלה השנתית לטובת משפחות במצוקה, לכן הוא מקבל מעכשיו למשך 80 שעות זכות שימוש במכונה שמייצרת שטרות אמיתיים, היא יכולה להדפיס 200 שטרות בדקה, ומיד בסיום ה-80 שעות היא תילקח ממנו, מה שדפיס עד אז יהיה שלו. לאותו איש יש בבית שקע

שאלה: מה הדרך לחנך ילד שלא יהיה אגואיסט ויהיה אכפת לו גם מהסביבה? **תשובה:** הרב דסלר כותב שאחד הצרכים הבסיסים שיש בנפש האדם הוא הנתינה, וכידוע אדם נישא ומוליד ילדים בשביל להשתמש בצורך הזה ומי שאין לו את זה אז חסר לו בנפש, ודבר זה נותן כח וסיפוק. וכל שמוטל על ההורים בשנות הילדות של ילדיהם הוא לתת להם את היכולת לבטאות את הצורך הנפשי הזה בצורה חכמה, כגון לתת לילד תפקידים בבית. למשל, אחד אחראי על הקניות ואחד על הסדר וכדו' ועיניו הילד פורח, ובפרט לילדים ונערים מתבגרים שיש מהם שצרכים התפרקות שיעשו זאת במסגרת שכוונתית בביכ"נ וכדו' ועיניו הם יפרחו ויורגשו סיפוק, ובעיקר ייצאו אנשים שנהנים לתת לחברה שמסביבם.

הלכות

שד"ץ כ"כ חשוב בעיני חז"ל, כי אז מתגלה שאוכל לש"ש כי הוא פחות רעב מבי' סעודות ראשונות. ויש להשתדל לאכול כביצה פת ורק בדיעבד מהני כזית, ויאכל קודם השקיעה, ואם עבר השקיעה נחלקו הפוסקים האם יכול להתחיל סעודה. במשנ"ב התיר והחזו"א אסר. ואם התחיל יש לו להניח שומר. ובסעודות גדולות שיש הרבה ציבור יש שהתירו להתחיל אף לאחר השקיעה.

הארה

בשבוע שעבר הבאנו שיש דין מדאורייתא כשנמצא בפדיון הבן והבן שואל בטעם הפדיון, צריך לומר לבן מצוות והגדת לבנך ביום ההוא לאמור וכו'. מישור שלח לי שהוא עשה כדלהלן. הוא היה בפדיון עם בנו ובנו שאלו מה זאת, והוא פתח סידור בפרשת תפילין והקריא לו בחזק יד הוצאנו ה' ממצרים וגו' עד וכל בכור בני אפדה.

שאלה בחושן משפט:

מעשה באדם שנסע למלונית בעקבות שחלה בקורונה והשכיר את ביתו לחבר שהיה בשיפוצים, לחבר נאבד המפתח באזור הבית, כעת בעל הדירה החלים מקורונה ודורש מהחבר שיחליף לו את הצילינדר כי סו"ס יכול להיות שמצא את המפתח איוזה נכרי, והוא יגנוב מביתו ולכן הוא רוצה שיחליף לו הצילינדר. האם דרישתו נכונה?

הלכות הקשורות לפרשה: קריעה על מת: **אדם כי ימות באהל.** אדם שנמצא ביציאת נשמה של פלוני אפי' אינו קרובו מחוייב לקרוע עליו, כך נפסק ביו"ד שמ. יש לי חבר שנמצא ע"י מיטת סבו בבי"ח כבר כמה שבועות, ובימי שהותו בביה"ח קראו לו 8 פעמים לבוא להיות בשעת יציאת נשמה של כל מיני אנשים בבית חולים, הוא בדק האם הוא חייב לבזבז כל פעם את החולצה שהוא לובש ולקרוע? למעשה, האגרות משה חו"מ ב עג פוסק שבדאי צריך לקרוע כל פעם מחדש. ואילו הכף החיים תקמז' כח' והשדי חמד ח"ו עמוד 198 פסקו שהמת רוצה שיהיו אצלו באותה שעה ולכן הוא מוחל על כבודו שלא יצטרך לקרוע.

הנאה ממצבה: אדם כי ימות באהל. הט"ז ביו"ד שסד א כותב שאסור ליהנות ממצבה. לכאורה לפי"ז יהיה אסור להשתמש במצבה בתור סטנדר להנחת התהלים.

שו"ת ולא יהיה נגף

א. אם יהיה דין לעשות מסיכה לבהמה – האם יעשה או עובר על לא תחסום שור בדישו?
ב. אם היה ביהמ"ק קיים ויצטרכו למסיכה האם כהן יעבור ע"ז בריבוי בגדים?
ג. האם למסכה יש דין בגד שמקבל טומאה?
ד. האם אפשר לעשות קניין סודר עם מסיכה?

חידות:

יהושע כה"ג, ר' זירא, מר עוקבא, חזקיהו, ר' חיא בר אשי. (עין קידושין פא:). י. א. כשחברו נדר והוא אמר ואני והתירו לחבירו. כשאמר קונם שדך ומת בעל השדה. יא. תוסי' בעירובין הביא דהלכתא דאין לבד בטומאה. יב. פרה אדומה. יג. נחש. יד. פרה אדומה. טו. אדום. טז. שבת ביום השביעי, ר"ה יומא סוכה הם בחודש השביעי, נדה סופרת שבעה ימים. יז. הוא נולד בלי שיניים. יח. אצבעות.

הערות על החידות משבועות קודמים: **בשבוע שעבר** הבאנו בחידות שני זוגות אחים מהפרשה, מישור ציין בפני עוד זוג כדלהלן: עי' בטעמא דקרא ובלמכסה עתיק שהביא מהראשונים (חזקוני בעה"ת ועוד) שפלת הוא פלוא בן ראובן. א"כ יש עוד זוג אחים ואו"ן בן פלת. שהרי אליאב ואו"ן אחים בני פלוא. בפסוק הראשון של הפרשה ודתן ואבירם בני אליאב **בשבוע שעבר** הבאנו בחידות משמעויות מילים למילה פרס, ציינו בפני עוד שתי משמעויות למילה זו: א. פרס הניח – פרס את המפה. ב. הגדרת זמן – כדי אכילת פרס. **לפני כמה שבועות** הבאנו בחידות לילדים כמה שמות בני המתחילים באל"ף. ציינו בפני עוד שמות: אלישמע. אלישע. אליצור.

מים בדירות שעל יד המת: מת שנפטר בביתו. נפסק להלכה שצריך לשפוך את כל המים הנמצאים בבית וגם בדירות הסמוכות למת.

חיוב ללכת ללוויה: ותמת שם מרים. השו"ע פוסק שחייבים ללוות כל לוויה שיודעים עליה. ומבטלים ת"ת להוצאת המת. הטעם שאפשר להקל בזה, כי לא יודעים בדיוק את השעה שהלוויה תצא ויגמרו ההספדים, אבל אם רואה לוויה שיוצאת מחוייב ללוות, וכן לרדת מביתו, או מהאוטובוס, כדי ללוות.

סעודה שלישית.

יש כאלו שלא מספיק מקפידים על סעודה שלישית בפת, צריך לדעת מה שמובא בשו"ע והוא דינא דגמ' שדין סעודה שלישית הוא חובה גם לנשים ובנות, וצריך להיות מאוד זהיר בזה והמקיימו ניצול מג' פורעניות, ואחד הטעמים

ה. המסיכה התכלת שיש לה חוט ברזל ליישר על האף האם שרי בשבת או שעובר ע"ז באיסור מכה בפטיש?
נב. בנו של רב מרכז בני ברק הגרי"א דינר כתב לי שאביו שאל את רבי חיים קניבסקי אי הוי בגד, ור"ח ענה שזה נחשב לבגד כיוון דאחשביה. אחד מנכדי רבי חיים גריינמן כתב לי שהם נמנעים ללבוש זאת בשבת כיוון שזה לא בגד.

תשובות: א. אצלנו בפרה, וכן במדבר לא כא על הכשרת כלים. **ב.** אחי משה. מתו בפרשה. מתו בחודש אב. **ג.** הור ההר. **ד.** הר המשחה. **ה.** כא כד. ו. א. יד. מניח תפילין על יד שמאל. **ב.** בעלות. יד ראשונה, יד שנייה. **ג.** היד החזקה. שם כולל ל"ד ספרי משנה תורה לרמב"ם. **ד.** על ידי. נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן (תהלים ע"ז כ"א) מצודות דוד - על ידי ה. בדברי. ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב. ו. רשות. ויקח את כל ארצו מידו, (במדבר כ"א כ"ו) רש"י מידו - מרשותו. **ז.** בית יד לכלל. ידות הכלים. ח. יד של אוכל. כל שהוא יד ולא שומר, מטמא ומטמא ולא מצטרף (עוקצין מ"א). ט. ידים לדבר. ידים מוכיחות. ידים שאינם מוכיחות. י. מזכרת. יד שרה. יד חדוה. יד אבשלום. י"א. ידו אבנים. ידו גורל. השליכו. י"ב. ידו על העליונה. גובר עליו. מנצח. י"ג. לא מצא ידיו רגליו. התבלבל. י"ד. על יד על יד. מעט מעט. ט"ו. עשה יד אחת. פעל בשיתוף. ט"ז. על יד. סמוך. י"ז. כי המלך. בשפע. **ז.** רש"י בחולין כותב שאם יש בשדה תבואה אילנות באמצע יכול לתת פאה מהתבואה על הכל. **ח.** להתנגב במגבת בשבת לאדם אחד חיישין שמא יסחוט אפי' ב"י מגבות, ולעשר בני אדם שרי אפי' במגבת אחת ולי"ח שמא יסחוט כי יזכירו אחד לשני. ט. אברהם, חנניה מישאל ועזריה,

חידות פרשת שבוע: א. איוזה ב' עניינים נאמר עליהם זאת חוקת התורה: **ב.** איוזה ג' עניינים משותפים יש באהרן ומרים: **ג.** איוזה מקום בפרשה יש בו ג"פ האות ה? **ד.** איוזה הר בפרשה מורחים? **ה.** 5 מילים בפסוק אחד המתחילות באות ע?

חידת משמעויות מילים: ו. י"ז משמעויות למילה יד?

חידות ידע תורני: ז. כיצד יתכן שאפשר להפריש פאה ממין על שאינו מינו? **ח.** מתי נאמר הדין שאחד אפי' בעשר אסור ועשר שרי אפי' באחד? **ט.** מי ניצל כשזרקוהו לכבשן האש? **י.** מתי נדר פוקע מאליו בלי שיתירו לו הנדר, ב מקרים? **יא.** באיוזה עניין מפרשת שבוע לא נאמר דין לבד? **יב.** איוזה דבר מהפרשה קיימו בני"י רק תשע פעמים?

חידות לשאל את הילדים: יג. איוזה בעל חי בפרשה קשור לבראשית? **יד.** איוזה בעל חי הצבע שלו הופכו ליוקרתי מאוד? **טו.** איוזה ארץ בפרשה קשור לצבע? **טז.** איוזה מסכתות בש"ס קשורים לשבע? **יז.** באיוזה צבע שיניים נולד כושי? **יח.** איוזה דבר יש לאדם עשרים?

ניתן להשיג

השיעור יימסר אי"ה כל שבוע ביום חמישי בשעה 10:15 בערב, בביהמ"ד המרכזי מניין אברכים י'רדס כץ רחוב אבוחצירא 9. אפשר לשמוע בטלפון שמספרו: 0723986757 פתוח לקומות הכשרות. אפשר להאזין גם לא בשעת השיעור.

לע"ז: רבי משה אשר בן רבי חיים זצ"ל, רבי משה בן רבי פנחס דוד זצ"ל. הבה"ח בנימין אשר בן רבי יהושע שמעון.

ניתן להשיג את העלון במודיעין עלית (לא כמות) החל מיום חמישי בערב בכניסה לחנות ש.מ.ח. – **שרותי משד רחוב רשב"י 49.**

כמו"כ ניתן להשיג במיל 456alon@gmail.com

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383.

ניתן להשיג את העלון בבני ברק: בכניסה לביהמ"ד **כתב סופר** רחוב סוקולוב בבני ברק. וביהמ"ד המרכזי **מניין אברכים 'פרדס כץ'** רחוב אבוחצירא 9, ובכולל 'הליכות משה' (בית כנסת הגדול) בספריה בקומה ראשונה (חברון) בכניסה המערבית בקלסר ירוק. וכן **בשאר** המקומות ואצל המפיצים הקבועים ובראשם **הגר"י זר שליט"א**

פרשת חוקת

בזמן בית שני הוצרכו לעשות שמונה פרות במשך 420 שנה, דהיינו ע"פ חשבון בממוצע פרה אדומה אחת לכל ל"ב שנה. וב'ערוך השולחן העתיד' (הל' פרה אדומה ס' ת, סע' כא) ביאר הענין: "ואין לתמוה על פרה שעשה משה רבינו איך הספיקה קרוב ל- 900 שנה מימיו עד חורבן בית ראשון, דבאמת מעשה נסים הם, כמו שיסד הפייטן (בפר' פרה) שכל הפרות כלות ושלך לעד עומדת. ומעשי משה רבינו - מעשה נסים הם, כשמן המשחה (הוריות דף יא.) וכמעשה נסים שבמשכן, וכן באפר פרה. ומצינו שגם בימי האמוראים היה עדיין אפר פרה, כדאיתא בחגיגה (דף כה.): חברים שבגליל מטהרים יינם לנסכים, ושמן למנחות, שמא יבנה ביהמ"ק בימיהם (רש"י נדה דף ו: ד"ה חבירא). מבואר מדבריו שמה שהוצרכו לעשות בבית שני שמונה פרות, הוא מפני שבדרך הטבע מחמת ריבוי העם לא הייתה פרה אחת מספיקה, משא"כ פרתו של משה לא הייתה בדרך הטבע, אלא מעשה נסים (אוצר פלאות התורה).

✽ **מדוע לא השתמשו בבית שני בפרתו של משה -** מקור דברי פייטן הנ"ל הוא במדרש שהובא ב'ילקוט שמעוני' (רמז תשנ"ט): "ויקחו אליך", רבי יוסי בר חנינא אומר: רמז שכל הפרות כליות, ושלך קיימת. ובמשנה (פרה פ"ג מ"א) איתא: הכהן השורף את הפרה אדומה, בכל ז' ימי הפרישה, לפני שריפת הפרה היו מזין עליו מאפר הפרה שעשה משה. וב'שפתי כהן' כתב דבר חידוש: "אפר פרת משה היו משליכין על כל פרה ופרה שעשו". והחיד"א (בפני דוד) כתב: "מערבין קצת מאפר פרה שעשה משה, עם הפרות אחרות". אמנם לפ"ז צ"ע, כיון שפרת משה קיימת לעולם, וגם היו מערבין מאפרה באפר כל הפרות שעשו במשך תקופת בית שני, א"כ לאיזה צורך שרפו שמונה פרות נוספות, ומדוע לא השתמשו לעולם בפרתו של משה שאפרה לא כלה? ה'דברי יואל' ביאר: "כשנתבונן בחשבון הפרות שהקריבו ישראל, דמבואר במשנה (פרה פ"ג מ"ה) דחכמים סבירא להו דתשע פרות הקריבו ישראל משנצטוו במצווה זו עד שחרב בית השני, ונתבונן נא כי פרה שעשה משה רבינו במדבר היה מספקת להם לישראל קרוב לאלף שנה, כל זמן הליכתם במדבר, ויותר מ- 400 שנה עד שבנה שלמה הבית, ו- 410 כל ימי הבית הראשון, ואע"פ שהיו ישראל מרובים באוכלוסין בבית ראשון שהיו כל ישראל בא"י ומטהרין בטהרה, אעפ"כ היה מספיק להם פרה אחת, ובמשך ימי בית שני הוצרכו לכל הפחות לחמשה פרות במשך זמן ת"כ שנה, והוא פלא. אמנם מצינו בנר המערבי שנתווספה בו הברכה, ונתרבה בדרך נס עד שמעון הצדיק, ומשם ואילך פעמים כבה ופעמים לא כבה, והיתה תלויה השפעת הברכה בקדושת הכהן המדליק. כמו כן פרה שעשה משה רבינו לגודל בחינת קדושתו והשגתו הגדולה במצווה נתרבה ונתווספה בדרך נס, והייתה מספקת כל השנים האלו, אבל אח"כ, (בבית שני), לא היה להם הכח הזה ובחינת קדושה כזו, וע"כ הוצרכו להרבה פרות". מבואר מזה דאע"ג שהשתמשו בפרת משה גם בבית שני, כי היזו מאפרה על הפרות שעשו, מ"מ רק מיעוט אפר לכל תשעת הפרות, אבל לא הספיקה להשתמש בה בקביעות לטהר כל טמא מת כל תקופת בית שני, דלא זכו בנ"י בבית שני שיארו להם נס שלא יכלה אפר פרת משה. וכשראו הכהנים שהאפר מתמעט,

✽ **"זאת חוקת התורה" - 'חוקה חקקתי ואין לך רשות להרהר' -** מסופר על אחד מגדולי האדמו"רים שאביו רצה ללמד אותו את ההלכות בליל הסדר, ששם עיקר המצווה "והגדת לבנך" ששם הבן שואל 'מה נשתנה', על כן יש מצוה לעשות בסעודת החג את כל השינויים שיש בקערה ובמצות ובארבעת הכוסות. אותו אדמו"ר כשהיה ילד ישב ליד אביו הצדיק והביט בנעשה סביבו בליל הסדר, ולא שאל מאומה. אביו, שרצה שבנו ישאל את שאלות ה'מה נשתנה', עשה כל מיני דברים משונים על מנת לעניין את הילד כדי שישאל, מצות היום. אך הילד שותק. האב מנסה שוב, הרי הבן צריך לשאול, ושוב הבן שותק. האב פונה לבנו המתוק: "אמור לי בני, האם אינך רואה את כל השינויים שיש פה היום, ואת ההכנות המרובות שאני מכין, ואת כל הקערה והכוסות המוכנות פה לקראת הסעודה?" והבן עונה 'ודאי שאני רואה'. והאב ממשיך: "אם אתה רואה את הכל, מדוע אינך שואל למה אני עושה את כל זה?", והבן עונה: "כשאבא עושה - לא שואלים שאלות...". בפרשתנו למדים אנו אחד מיסודות הבריאה: ישנם דברים הגיוניים וישנם הגיוניים פחות, אך דבר אחד צריכים אנו ללמוד: 'לא כל דבר צריך להבין', בורא עולם מצווה על מצות 'פרה אדומה', ועליך לקיימה למרות שאינך מבין. רש"י מסביר: "זאת חוקת התורה" 'חוקה - גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה'. ללמדנו כי בכל תחומי החיים, גם בעניינים שאינך מבין - עליך לעשות את רצון הבורא בלי שאלות. הרבה חוקים בכל מדינה אינם מובנים לכל אזרחיה, אבל חוק זה חוק וחייבים לקיים. כל שכן בחוקיו של בורא עולם, אשר אין בהם דבר שנעשה לחינם, ולהם מטרות נשגבות. שלמה המלך אמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" - זו מצות פרה אדומה, כי כשאבא אומר - לא שואלים שאלות... (עלון שערי העיר).

✽ **"פרה אדומה תמימה..." - פרה אדומה אחת הספיקה לאלף שנה -** במשנה (פרה פ"ג מ"ה) נמנו כל הכהנים הגדולים שעשו פרה אדומה בזמן שנצטוו עליה, וזה לשון המשנה: "ומי עשאם, הראשונה עשה משה, והשניה עשה עזרא, וחמש מעזרא ואילך. - דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: שבע מעזרא ואילך. ומי עשאן, שמעון הצדיק ויוחנן כה"ג, עשו שתיים שתיים. אליהו עיני בן הקוף, וחנמאל המצרי, וישמעאל בן פיאבי, עשו אחת אחת". מבואר דבר פלא, שמן הפרה שנעשתה ע"י משה רבינו לא נעשתה פרה נוספת במשך כל תקופת ירושת הארץ וביהמ"ק הראשון, עד עזרא הסופר שהיה בתחילת בית שני. כך שפרה אחת הספיקה לעמ"י למשך אלף שנה. ובאמת אין הדבר פלא כל כך, שהרי בשריפת הפרה היה מרבה עצים וחבילי אזוב כדי להרבות האפר, וגם היה אפשר לקחת גרגרים קטנים מהאפר ולתת בכלי גדול מלא מים, וטיפה אחת מהם מספיקה לטהר הטמא (כרמב"ם הל' פרה אדומה פ"י ה"ח). ועוד כתב הרמב"ם (שם פ"ג ה"ד) ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצווה זו עד שחרב הבית בשנייה. הראשונה עשה משה רבינו, שנייה עזרא, ושבע מעזרא עד חורבן הבית, והעשירית יעשה מלך המשיח (אוצר פלאות התורה).

✽ **שמונה פרות משך ארבע מאות שנה -** פלא גדול כיצד פרתו של משה הספיקה למשך קרוב לאלף שנה, ואילו

✳ **בימי האמוראים היה אפר פרה - הרא"ש** (חולין פ"ח סימן ס) כתב דבר נפלא: "בימי האמוראים היו אוכלין תרומה טהורה בא", כי היה להם אפר פרה, כדאמרין (נדה דף ו:)'חבריא מדכן בגלילא'.

✳ **האר"י נטהר באפר פרה - כתב החיד"א** (מדבר קדמות מערכת א אות כס): "מי שרוצה להתקדש ולפרוש מדרכי העולם, אף בטורח גדול לא יעלה בידו, כי הטומאות חדשות גם ישנות אשר אנחנו ואבותינו במ היו בעוכרנו, כי הטהרה מעכבת, ובכל טורח וקושי לא מעלין אלא מעט, ופשוט לי דהאר"י היה נטהר באפר פרה ע"י אליהו זכור לטוב, ואז נחה עליו רוח הקדש להפליא. והגם כי לא ראיתי כתוב רמז מזה ולא שמעתי, לבי אומר לי שהרב היה מעלים הדבר העלם נמרץ לרב ענוותנותו". ובהכרח צ"ל, שאלהו הנביא לקח אפר שנסתייר מביהמ"ק, והוא ידע מקומו. כי אחרי החורבן אי אפשר לעשות עוד פרה, אע"פ שמכאל השר הגדול עדיין עומד ומקריב תמידין, מ"מ פרה אדומה אין מקריבין, כדכתב הרמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ג ה"ד) תשע פרות כבר נעשו לפני החורבן "והעשירות עושה המלך המשיח", מבואר שאחר חורבן בית שני לא תהיה עוד פרה אדומה עד שיבוא מלך המשיח וה'משנה למלך (הל' אבל פ"ג ה"א) כתב: ראיתי מי שכתב, שכשגלו לבבל הוליכו עמם אפר פרה" (אוצר פלאות התורה).

✳ **"כל הנוגע בעצם או בחלל" - חלל זה אבר מהמת,** ואבר מהחי שאין עליהם בשר כראוי (ירושלמי נזיר פ"ז ה"א). ובמדרש הגדול איתא: זה הרוג שחשוב כמת, אף שהוא עדיין מרפרף באחד מאבריו, כגון שנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה, או שהותז ראשו (תורה שלמה רכ"ט).

✳ **"זאת התורה אדם כי ימות באהל" - מי שהניח אוכלין תחת המיטה האם אסור לאכלו אפילו בדיעבד?** - קימ"ל (יר"ד ס' קט"ז סק"ה) ומקורו מגמ' (פסחים ק"ב): אסור לאדם לאכול אוכלים שהיו מונחים תחת המיטה, משום דשורה עליהם רוח רעה. וב'תורת חיים' (ב"ב נ"ח. ובשבועות ס"ו): כתב בטעם הדבר שאסור להניח מאכלים תחת המיטה: לפי שהשינה אחד מס' במיתה, כמבואר בגמ' (ברכות נ"ז): כיון דנשמתו יוצאת ולהכי רוח טומאה שריא על אדם בשעת שינה, וזה טעם נטילת ידיים של שחרית, וכשהוא מאהיל בשעת שינה על האוכלין, הרי הן כאילו באהל המת, ושורה עליהם רוח טומאה. וב'דבר שמואל' (פסחים ק"ב): תמה על ה'תורת חיים', דלא מצאנו ששורה רוח רעה על האוכלין שנמצאים באהל המת, ואין יכול להיות שתחת המיטה חמור יותר? והנה יש לחקור האם רק לכתחילה יש איסור להניח אוכלין תחת המיטה, אבל אם הניח - אין איסור, או דילמא אף בדיעבד אסור לאכלו. הנה ה'שבות יעקב' (ש"ת ב"ב ס' ק"ה) סבירא ליה דדין הנ"ל נאמר לכתחילה, אבל בדיעבד אינו נאסר. ומביא ראיה מהגמ', שהזכירו שלא לאכול אצל עם הארץ מפני דברים שאינם מתוקנים, ובגמ' (ב"ב נ"ח) אמרין דמיטה של עם הארץ דומה לאוצר בלום, דתחת המיטה מלא באוכלין ומשקין, א"כ אמאי לא חששו חכמים איך יאכל עמו, הלא חמירא סכנתא מאיסורא, אלא ודאי פשוט דכל הני אזהרה לכתחילה, אבל בדיעבד - אין קפידיא כלל. אבל החיד"א (שיורי ברכה יר"ד ס' קט"ז סק"ה) סובר שאף בדיעבד אסור לאכול. ומביא ראיה מהגמ' (פסחים ק"ב): לא ישתה אדם מים לא בלילי רביעי ולא בלילי שבתות, ואם שתה - דמו בראשו, מפני הסכנה. מאי סכנה רוח רעה, הרי דמשום רוח רעה אסור אף בדיעבד. וכן ב'חכמת אדם' (כלל ס"ח). וב'בינת אדם' (כלל ס"ג) כתב: ושמעתי שהגאון מווילנא ציווה על צנן שהונח תחת המיטה לחתכו

חתיכות קטנות ולהשליכו במקום שלא ימצאנו אדם.

✳ **האם אפשר ליטול נטילת ידיים של שחרית במים שהיו תחת המיטה,** או דילמא כיון שהיו תחת המיטה ושרתה עליו רוח טומאה - אינו מועיל להוריד רוח טומאה ששורה על הידיים? והנה ה'אדרת' (מובא בפסקי תשובה לרבי אברהם פיעטרקאווסקי ס' א', וכן בעובר אורח שבסוף ארחות חיים ס' ד' סק"ב) הסתפקו במקרה שעמדו מים תחת המיטה אם מועילים להעביר הרוח רעה לנט"י שחרית, דהא חל עליה רוח רעה, ואף שאין לפוסלן משום שופכין, דבדיעבד לא נאסר, אבל אולי אין מעבירין עוד הרוח רעה, ואולי הוא רוח רעה אחרת. וה'שבט הלוי' (ח"ח כ"ב סק"ג) נשאל בזה, מי אמר דמים שתחת המיטה אינם מטהרים טומאת לילה, אולי הם שני עניינים שאין אחד מזיק לחברו. והמהרש"ם נשאל (דעת תורה א"ח ס' ד') אם מים בבית הכסא מהני לנט"י דשחרית, דאע"ג דטמא, מהני להוריד רוח רעה. ולהלכה: פסק רבי ש.ז. אורבך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה ס' כ' הערה 94): אם הניחו מים תחת המיטה, שיביאו מים אחרים לנט"י שחרית.

✳ **האם מותר להניח אוכלין תחת עגלת תינוק? - יש לחקור האם יש איסור להניח אוכלין תחת עגלת תינוק.** הנה ה'לבושי מרדכי' (יר"ד מהדורא תנינא ס' י"ט סק"ג) נשאל האם מותר להניח אוכלין תחת עריסה של תינוק, האם דינה כמיטה שישנים עליה בני אדם גדולים? וכתב דלפי מה שכתב ה'תורת חיים' דטעם הדבר שאוכלין תחת המיטה שורה עליו רוח טומאה, דשינה הוא אחד משישים במיתה, א"כ אין לחלק, וסברא זו שייך אף בתינוק, וצריך להיות אסור. ופוסק דבידעבד יש לסמוך על השיטות דאוכלין תחת המיטה אינה נאסר, אבל לכתחילה אין להקל להניח תחת מיטה של תינוק. וה'דברי יציב' (יר"ד ס' ל"א) וה'מנחת יצחק' (ח"ח ס' ק"יז) פסק דבעגלת תינוק אין איסור להניח מאכלים תחת העגלה, דכיון דאין מיוחד לשינה וגם הוא של קטן - אפשר להקל בזה.

✳ **אתרוג שהיה מונח תחת המיטה האם יכול לצאת בזה ידי חובתו? - יש לחקור:** אתרוג שהיה מונח תחת המיטה האם אפשר לצאת בו ידי חובת נטילת אתרוג, או מכיון שאסור באכילה אי אפשר לצאת בזה, דבעינן שיהא ראוי לאכילה, דמהאי טעמא פסלינן אתרוג של ערלה ושל תרומה כיון דאינו ראוי לאכילה, כמבואר בגמ' (סוכה ל"ה) א"כ ה"ה הכא. ובש"ת "בנין עולם" (א"ח ס' ל"ג, וב'ארחות חיים' ס' תרמ"ט סק"א) נשאל בזה, וכתב, אע"פ שבש"ע (יר"ד ס' קט"ז) בדין אוכלין ומשקין תחת המיטה לא נזכר בפירוש שאסורים בדיעבד, מ"מ ממה שאמרו בגמ' שרוח רעה שורה עליהן, משמע שאסורים באכילה אף בדיעבד, ודומה למה שאמרו בגמ' (נדה ז'): האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה שעבר עליהן הלילה - דמו בראשו, דרוח רעה שורה עליהם. ונראה דה"ה לכל הדברים שאסרו מפני רוח רעה גם בדיעבד אסורים, וא"כ נראה שהאתרוג שהונח תחת המיטה בשעת שינה - פסול למצווה, כיון שרוח רעה שורה עליו ואסור באכילה, ומ"מ כיון שלא נתברר דין זה בפוסקים, אם לא מצא אתרוג אחר אלא זה - יש ליטלו לצאת בו ידי חובתו, אבל לעניין הברכה יש לעיין בזה אם מברכים עליו. וה'עין יצחק' (א"ח ס' כ"ד) כתב: נשאלתי מכמה רבנים על אתרוגים שהיו מונחים תחת המיטה, ומבואר בגמ' (פסחים ק"ב) דאוכלין ומשקין תחת המיטה רוח רעה שורה עליהן, א"כ אתרוג המונח תחת המיטה, כיון דאינו ראוי לאכילה מחמת רוח רעה - אינו יוצא בה ידי חובת אתרוג, וכמבואר בגמ' (סוכה ל"ה). וכן קימ"ל (א"ח ס' תרמ"ט סק"ה) דאתרוג שאין בו היתר אכילה, פסול לצאת בו ידי חובתו, א"כ ה"ה במה דנאסר באכילה משום רוח רעה, אינו יוצא בו ידי חובתו דמאי שנא. ורצה להביא ראיה מהגמרא בסוכה (מ"ח). שהיין והמים המגולים פסולים למזבח,

ופרש"י: דחיישין ששתה מהן נחש, והארס מעורב בהן, ונמצא שאינו מנסך מים כשיעור, שהארס משלים את השיעור, והתוס' שם כתבו משום "הקריבהו נא לפחתך", וקשה למה לא כתבו הטעם דאינם ראויים לשתייה מפני הסכנה, ואנן בעינן "ממשקה ישראל" - מן המותר לישראל (פסחים מ"ח.), אלא ודאי כיון שאינם אסורים מצד עצמם, אלא מפאת הסכנה, עדיין נחשבים מן המותר לישראל, וה"נ בנידון דידן שעיקר האיסור של תחת המיטה הוא משום רוח רעה, אך מצד עצמו הוא ראוי לאכילה, נחשב עדיין שיש בו היתר אכילה, ויכולים לצאת חובת נטילת אתרוג. ודוחה זאת. ומסיק להלכה: כיון דהרבה פוסקים בדיעבד לא אוסרים אוכלים שהיו תחת המיטה - אפשר לצאת בזה ידי חובת מצוה. וכן פסק ה"מרחשת" (ח"א אר"ח ס' כ') שיוצאים ידי חובת אתרוג אפילו אם היה מונח תחת המיטה, דדבר שראוי מצד עצמו, ורק משום סכנה אינו ראוי, נקרא שיש בזה היתר אכילה, ומאריך בראיות רבות. וה"שדי חמד" (ח"ד ע"ב) דן בשאלה זו דאולי מותר ד"שומר מצוה לא ידע דבר רע" ותגן המצוה שלא יזיק, וראוי לאכילה, ועוד כיון שכתב ה"משנה ברורה" (אר"ח ס"ד ס"ק כ"ה) שאם נגע באוכל קודם נטילת ידיים - ידיחנו ג' פעמים, א"כ אפשר דמהני נמי לגבי רוח רעה שתחת המיטה.

✳ **אוכל שהיה תחת המיטה בסוכה, האם מותר לאכלו?** - ה"ש"ח יצחק" (ש"ת ס' ת"ד ד"ה וכן חקרת) כתב: חקרת למי שיש לו מיטה בסוכתו, וישן בה רק בימי סוכות שהמצווה לישן בסוכה, אם נימא כמו דמותר לישן שם יחיד, כמו שכתב ה"בכורי יעקב" משום "שומר מצוה לא ידע דבר רע", כמו כן המצווה מגנה, שאין שם רוח רעה, או שיש לחלק בזה. ולגבי ליל פסח כתב ה"יוגד משה" (ס' ג') דמותר לאכול אוכלין שהיו תחת המיטה, שהוא ליל שימורים אין לחשוש. אבל יש דוחים: דדוקא לגבי מזיקין אמרין ליל שמורים מהמזיקים, אבל לענין רוח רעה אין אומרים כן.

✳ **הניח אוכל חברו תחת המיטה, האם אסור לאכול האוכלין משום רוח רעה,** או כיון שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו - אינו נאסר? הנה הרב פעלים" (ש"ת ח"ד ס' ה') כתב: אם הניח אדם אוכל של חברו תחת המיטה שלא בידיעתו, והמניח הוא איש זר שאינו בנו ולא אשתו ולא עבדו של בעל האוכל, כדי שנאמר "ידם כידו", אין שורה רוח רעה על אוכל המונח תחת המטה, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וה"תורת חיים" (להגר"ח זוננפלד ס' כ"ה) כתב: מאחר שב"ד לא יוכלו לחייבו לשלם, דהוי כהיזק שאינו ניכר, גם לרוח רעה אין רשות להתדבק בו. ורבי שמאי הכהן גראס שליט"א העיר מהתוס' (יבמות פ"ג:) דרק דבר שתלוי במחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל דבר שאינו תלוי במחשבה, כשם שנבלה בתבשיל חברו נאסר, דלא גרע מאילו נפל מעצמו, א"כ הכי נמי אפילו נפל מעצמו אוכל תחת המיטה נאסר, א"כ ה"ה אם שם אוכל של חברו תחת המיטה - נאסר.

✳ **האם יש איסור להניח אוכל בכיס או תחת הכרית כשישן בלילה?** - יש לחקור: מי שהיו לו אוכלין תחת הכרית, האם שורה עליו רוח רעה? וכן יש להסתפק במי שיש לו אוכל בכיס בעת שינה, האם שורה עליו רוח רעה? הנה בשו"ת "עין יצחק" (אר"ח סימן כ"ד אות ט') מביא ראיה לשיטות שאוכלין שתחת המיטה אינם נאסרים בדיעבד, מהא דאיתא במדרש (איכה פרשה א' אות כ"ב) החמת משמש שני דברים, נותן בה קמח ונותנה תחת ראשו, הרי לנו דאינם נאסרים בדיעבד, ואין לחלק בין מראשותיו לתחת המיטה, חזינן דסבירא ליה דאין לחלק בין המקומות. וב"שדי חמד" (מערכת הלמ"ד כלל קמ"א ע"מ 441) תמה עליו: דמה שהביא מהמדרש רבה, מי אמר שהחמת

עם הקמח נותן תחת ראשותיו, הלא רק אמר דיש לו לשמש לשני דברים, ומה שכתב ואין לחלק בין תחת מראשותיו לתחת המיטה: בוודאי יש לחלק, ולא כמו שהבין ה"עין יצחק" דבשינה תלוי הדבר, דאז שורה רוח רעה על האדם ושורה גם על האוכלין, ולכן כתב דאין לחלק, דבש"ס והפוסקים כתוב "תחת המיטה", דקיבלו דשם שורה רוח רעה, כמו שאמרו לנכנס לבית הכסא צריך ליטול ידיו, לקצת פוסקים אף אם לא עשה צרכיו, דשם שורה רוח רעה, והוא הדין הכא, ואין חילוק בין ביום לבלילה. וכן כתב ה"שלמת חיים" (ס' כ"ג) אם יש לו אוכלין בכיס בעת שינה, ליכא קפידא ואין רשות לרוח רעה דווקא תחת המיטה, מפני שאין זה מקום להצניע (תורת המעדינים).

✳ **"ותמת שם מרים" - ב-ו' לא שלט מלאך המוות** (ומתו בנשיקה ע"פ השכינה): אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן ומרים (ב"ב ז').

✳ **"ולא היה מים לעדה" - ה"תורה תמימה" מביא את הגמ' (תענית דף ט.):** א"ר יוסי ב"ר יהודה, באר ניתן לישראל בזכות מרים. מתה מרים - נסתלק הבאר, שנאמר "ותמת שם מרים ולא היה מים לעדה" (תענית ט.). ובגמ' (ב"מ פ"ו): בשכר שאמר אברהם למלאכים "יוקח נא מעט מים", זכו לבארה של מרים. והקשה המהרש"א: א"כ מה זה שאמר כאן דהבאר ניתן בזכות מרים, אחרי דאברהם זכה עוד לזה, וגם מה טעם שנקרא 'בארה של מרים'? ותירץ: דבזכות אברהם לבד, היו זוכין בזה רק לשעה, ורק בזכות מרים זכו לכך במשך 40 שנה שהיו במדבר. וצ"ל דמה שכתב לכל מ' שנה לאו דווקא הוא, דהא משמטה מרים נפסק הבאר, כמבואר כאן, ועדיין לא תמו 40 שנה, אלא כוונתו לכל זמן שהייתה חיה. אבל דבריו דחוקים, דמניין להגדיל זכות מרים מזכות אברהם לומר שבשבילו היו זוכים רק לשעה? ונראה דהפ' "זכו לבארה של מרים", זכו שיצאה מהם מרים שבשבילה זכו לבאר, והכוונה שכמו שהיה אומר 'זכו למרים שבזכותה ניתן הבאר', וכן יש לפרש מה שכתוב שם בשכר "חמאה וחלב" (שגתן לאורחיו) זכו למין, אע"פ דמבואר שזכו למן בזכות משה, וכן מה שכתוב שם בשכר "והוא עומד עליהם" זכו לעמוד הענן, אע"פ שכאן מבואר שבזכות אהרן זכו לזה. וצריך גם לפרש על דרך שכתבנו שבשכר שעשה אברהם מה שעשה זכו בניו שיצאו מהם משה ואהרן, שבזכותם ירד המן ולוים ענני כבוד.

✳ **חידות לפרשת השבוע: א.** על מה נאמר בפרשתנו "אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו"? ב. מי האשה היחידה, מבין העם היוצא ממצרים, שמתה במדבר? ג. היכן הוא המקום בעולם שמים בולעים את המים שנופלים לתוכם? ד. היכן נגנזה בארה של מרים? ה. הרוצה לראות את בארה של מרים, מה יעשה? **תשובות בהמשך.**

✳ **"יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" -** תמה ה"חתם סופר" מהמשנה (אבות פ"ח) 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזיכה את הרבים - זכות הרבים תלוי בו, שנאמר "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל" (דברים ל"ג), א"כ איך הגיע חטא מי מריבה לידו? ותירץ: א. ע"פ מה דאיתא בגמ' (יומא פ"א) בטעם שאין חטא בא על ידו, כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן, לפי זה מובן הא ב"י חטאו וממילא לא יכנסו לארץ, א"כ לא יהיו יותר ממשה רבינו, לכן יכול היה להתרחש כזה דבר. ב. ע"פ דברי החיד"א בספרו "דבש לפי" (מערכת מ' אות י"ז) דזיכוי הרבים מציל רק משוגג, אבל לא ממזיד, שהרי לא נסתלק מהבחירה, לפי זה י"ל

עפ"י מה שכתב ה"תורת חיים" (להגרי"ח זוננפלד סימן ק"ח) שמה רבינו הכה הסלע במתכוון, כדי שלא יהא ח"ו קטרוג על בנ"י, מה סלע זה שאינו שומע ואינו מדבר ואינו מקבל שכר ועונש - עושה מצות ה' באמירה בלי הכאה, בוודאי ישראל ששומעין ומדברין ומקבלין שכר ועונש - כש"כ שהיה להם לשמוע למצות ה' אפילו אם רק ידבר בלי הכאה, והכה את האבן כדי שלא יהא פתחון פה למקטרג ח"ו אם לא יקיימו התורה, לפי זה אתי שפיר שהרי כשעושה במתכוון לא שייך שיינצל שזיכה את הרבים וכדברי החיד"א. ג. 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו', הוא משום שלא יהא הוא בגיהנום ותלמידיו בגן עדן, זה לא שייך אצל משה שקיבל ענשו בעוה"ז שלא יכנס לא"י, ולא קבל עונש כלל בגיהנום (מעדני אשר).

* לקט מדרשים מתוך "אלקטה מאמרים":

* **"והפשט את אהרן את בגדיו וילבש אותם את אלעזר בנו"** - "לא היה משה יודע כיצד יפשיט (את אהרן). להפשיט החיצון ולהלביש פנימי לאלעזר - לא היה אפשר להלבישם שלא כסדר. ליטול כולן להניחו ערום - אי אפשר. אמר הקב"ה אתה עושה שלך ואני עושה שלי" (יל"ש תשפ"ז).

* כשעלו להר הפשיט משה מאהרן ד' בגדי כ"ג והלבישם לאלעזר, והשאיר על אהרן ד' בגדי כהן הדיוט (ספורנו כ- כ"ד).

* אהרן אמר למשה רבינו בעת פטירתו שהוא לא יכול להגיד לו מה בדיוק הוא רואה, אבל הלוואי שהוא היה מגיע לשם מוקדם יותר. ואז התאווה משה רבינו למיתה זו (יל"ש במדבר רמז תשפ"ו).

* יתכן שאלעזר נהיה כה"ג בפטירת אהרן, ונאסר עליו להיטמא לאביו, ולכן קבר אותו משה רבינו (משך חכמה כ' כ"ח).

* אהרן היה מטיל שלום בישראל, והעננים הם שלום לעמ"י, לכן זכו בזכותו לענני הכבוד (פי' רבינו אפרים סוף פר' בשלח).

* כשנפטר אהרן והסתלקו ענני הכבוד, יצא אליהם עמלק, וחזרו בנ"י שבעה מסעות לאחוריהם (במדבר י"ט, כ'). ורש"י (דברים י' ו') כתב שחזרו בנ"י שמונה מסעות לאחוריהם.

* הטעם שהעננים באו להילחם כששמעו על פטירת אהרן, בגלל שבמדבר לא נשבה להם רוח צפונית כדי שלא יתפזרו ענני הכבוד, ולכן לא יכלו למול, וכשמת אהרן והסתלקו ענני הכבוד - חזרה הרוח הצפונית, ויכלו בנ"י למול. לכן הזדרזו הכנעני לבוא בעודם חלשים מהמילה (תפארת יהונתן כ"א א').

* **"אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה"** - כתב "רבינו בחי": איתא במדרש (תנחומא כא): "אז ישיר ישראל את השירה הזאת", היה לו לומר "את השירה הזאת לה", ושיזכיר ג"כ שמו של משה, כשם שמצינו בשירת הים. אבל מפני שלקה משה על ידי הבאר הזאת, ובשבילה נגזר עליו שלא יכנס לארץ, לכן לא נזכר שמו של משה בשירה זו, לפי ששירה זו - סיפור שבחים של באר, וכיון שנגנש משה על ידו - איך ישבחנו, אין אדם מקלס לאיספקלטור שלו (שר הטבחים שלו), ומתוך שלא נזכר שמו של משה - לא נזכר שמו של הקב"ה. משל למה הדבר דומה, למלך שזימנוהו לסעודה, אמר: אם אוהבי שם - אני הולך שם, ואם אין אוהבי שם - איני הולך.

* **"אז ישיר ישראל"** - כתב ה"אור החיים": יש לדעת שירה זו מה טיבה, גם למה לא אמרו שירה על המן כמו שאמרו שירה על המים, גם כל הפרשה צריכה ביאור.

ואפשר כי שירה זו על התורה אמורה, ובה גם לא נקרא תגר על הדור ההוא למה לא שוררו שירה חדשה כשנתנה להם תורה מורשה אשר לה נאווה תהילה, כי ודאי היא זאת שירת התורה שנקראת 'באר מים', נקראת באר על שם המקור שהיא שכינה עליונה שנקראת באר, גם (מים) לפי שהתורה נמשלה למים, ואומרו 'עלי באר' לשון עליה, כי לא על באר שלמטה אמרו, אלא על "באר עלי" - מלש' עליון. ענו לה על דרך (שמות טו) "ותען להם מרים", שהוא דרך שיר. ורבי עובדיה (מברטנורא אבות פ"ה): כתב "א"א שהבאר פתחה פיה ואמרה שירה, וזהו "עלי באר ענו לה". וכתב ה"מגן אבות" (לרשב"ץ על אבות) דאף שהארץ והבאר בכלל מעשה בראשית, אבל פיותיהן שיפתחו ויסגרו, הם בריות שאין להן דוגמא במעשה בראשית, ונבראו בין השמשות.

* **"באר חפרוה שרים כרוה נדיבי עם במחוקק במשענותם"** - פסוק זה נאמר עה"ת. 'באר' - התורה, שהיא באר מים חיים, 'חפרוה שרים' - שרי התורה ולומדיה, החופרים ומעמיקים במסתריה וביסודותיה, 'כרוה נדיבי עם' - מלש' קנין (כמו 'אשר כריתי לי') והם נדיבי העם המחזיקים בלומדי התורה ש"אלה" כ"אלה", חלקם "אלה" "במחוקק" - שהרי הם חוקקים משפטי התורה וחוקותיה, ו"אלה" "במשענותם" - מהווים משענות ותמיכה ללומדים (הגר"א).

* **תשובה לחידה א.** מובא במדרש: מדוע דווקא פרה אדומה? - לכפר על חטא אדום, שעשו עגל זהב. ולא אותו החטא בלבד היה אדום, אלא כל החטאים אדומים, לכן תהא הפרה אדומה, וכשהיא נשרפת - אפרה נהיה לבן.

* **תשובה לחידה ב.** מרים, דלא מתה אשה במדבר, שנאמר (יהושע ה-ד) "כל העם היוצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו", ולא הנקבות, וזו למה מתה? מפני הבאר שניתנה בשבילה, שלא היה אפשר לה שתהיה קיימת והבאר שניתנה בזכותה מסתלקת. דבר אחר: מפני שהיא שווה למשה ואהרן בגודלה, ששלושתן היו פרנסים טובים לישראל. לכן קדמה תחילה ומתה (תורה שלמה כ"א).

* **תשובה לחידה ג.** איתא בגמרא במסכת בכורות (דף ט.) שישנו מקום שבו המים בולעים כל מימות שבעולם. ופירש רש"י: יש מים באוקיינוס שבוולעים כל מימות שבעולם שנופלים בו, ומביאים אותם עד התהום, ופולטים אותם. וזהו דכתיב בקהלת "והים איננו מלא". ובתוספות שם כתב, שזה מקום שנקרא 'מי בליעי'. ובפירוש רבינו גרשום שם מביא שיש מפרשים: דהיינו בארה של מרים.

* **תשובה לחידה ד.** המהר"ם מרוטנבורג (דפוס ברלין סימן רלד) מביא: בארה של מרים בימה דטבריא נתנוה, וכל מוצאי שבת מחזרת על כל מעיינות ובורות, וכל מי שהוא חולה ויזמין לו מאותן המים ושותה מהן, אפילו כל גופו מלא שחין - מיד מתרפא. מעשה באדם שהיה מוכה שחין, הלכה אשתו במוצאי שבת לשאוב מים, ונתעכבה שעה אחת או שתי שעות, נעשה לה נס ונזדמנו לה מים מבארה של מרים, ומלאה כדה מאותן המים, כיון שבאה אצל בעלה כעס עליה, א"ל: היכן היית (ה), ומהכעס נפל כדה משכמה ונשבר, ונפלו מהמים טיפין על בשרו, ובכל מקום שנגעו בו הטיפות - נתרפא, וע"ז אמרו בגמ' (קידושין מא.): לא עלתה בידו של רגזן אלא רגזנותו, לכן צריך אדם שינהג עם אשתו בנחת רוח.

* **תשובה לחידה ה.** איתא בגמרא (שבת ל"ה): אמר רבי חייא, הרוצה לראות בארה של מרים, יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמן כברה בים, וזוהי בארה של מרים.

"על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" – אלו המושלים ביצורם – סיפור

בספר "טובך יביעו" מספר רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: יום אחד קיבל אברך הזמנה להגיע למשרד עורכידין בת"א. פליאתו היתה רבה, וגדלה שבעתיים כשהתברר לו שהוא מוזמן למשרד הער"ד בעניין ירושה שהועברה אליו ע"י קשישה שנפטרה לא מזמן. "הנה השיק לפניך. רק תחתום לי שקיבלת אותו ואתה יכול ללכת" – אמר לו עורך הדין שטיפל בצוואה. האברך הביט חליפות בשיק ובצוואה, ולא הצליח להיזכר מי היא הנפטרת שהאילה בטובה להשאיר לו סכום כסף מכובד שיסייע לו בנישואי ילדיו שהגיעו לפירוקם. רק לאחר דקות ארוכות נזכר: הייתה זו אישה ערירית שלא היו לה עמו קשרי משפחה. היא הכירה אותו מתוך ידידותה עם הוריו, וכיוון שלא היו לה קרובים, החליטה להעביר את הכסף לאברך זה, שהינו אחד מאברכיה החשובים של בני ברק. "ברגע הראשון שמחתי מאוד על הבשורה, וכמעט שעמדתי לברך את הברכה הראויה למעמד שכזה", מספר האברך, "אך ברגע שלאחר מכן עלו במוחי אי אילו ספקות באשר לכשרות הצוואה, אם היא נעשתה לפי כל כללי ההלכה". הוא ניגש לרבי יהודה סילמן שליט"א כדי לברר את העניין, ובינתיים הודיע לער"ד שבשלב זה ישאיר את הכסף אצלו. עורך הדין השתומם ונפעם: "מעודי לא קרה לי כדבר הזה, שאציג לפני בן-אדם שיק בסכום כסף כה גדול, אודיע לו שהכסף הועבר אליו, והוא יסרב בשוויון נפש?!" המשפטן מנסה לשכנע את האברך היקר לקחת את השיק ולחתום על הטופס המאשר את הגעת הכסף ליעדו, אך האברך מסרב בתוקף: "יתכן שהכסף אינו שייך לי, ואיך אעז לגעת בו?". "מה הפירוש שהכסף אינו שייך לך? הרי האישה הזו כתבה צוואה בחייה, וגם העמידה עדים כשרים לכך שעשתה זאת בצלילות הדעת, ואיך תאמר שהכסף לא שלך? מדוע?" - התפלא עוה"ד, אך האברך בשלו: "לא מספיק שהנפטרת תרצה להעביר הכסף אלי. גם הקב"ה צריך להסכים לכך, ועד שלא אהיה בטוח שגם הוא הסכים, לא אגע בכסף". חששותיו התאמתו כאשר ניגש אל הגר"י סילמן ושטח לפניו את העניין. הגר"י הורה לו לברר אם עשו קניין בצוואה, וכשחזר לת"א השיב עוה"ד בשלילה. במקרה כזה, אמר הרב, הדין הוא שהירושה אינה עוברת אל האברך, שאינו קרוב משפחה, אלא חוזרת אל היורשים. ובמילים אחרות: יש ביד המוריש אפשרות להעביר את כספו למי שירצה, אולם כל זאת בתנאי שהצוואה נעשתה כדין תורה. אולם אם הדבר לא נעשה כך, חוזרת הצוואה ליורשים. ולמרות שבמקרה זה לא ידוע היכן היורשים, אבל כיוון שאין איש בישראל שלא יהיו לו יורשים - הרי שאסור לך להשתמש בכסף", אמר הגר"י סילמן, ששלח את האברך גם אל הגר"ש רוזנברג וגם הוא לא מצא כל היתר. "האם מותר לי לפתוח גמ"ח בסכום הכסף הזה?" שאל האברך את הגר"י סילמן. "האם מותר לך לפתוח גמ"ח בכסף שאינו שלך?" החזירו הגר"י. הרבנים פסקו שלא די שאסור לקחת את הכסף, אלא שהאברך מקבל מעתה דין של שומר אבידה, ומחובתו לפתוח "חשבון דולרי" כדי לשמור על ערך הכסף, עד שתתברר זהותם של הקרובים. מספר האברך: "לא היה לי קשה לקבל את פסק ההלכה; ברגע שידעתי שהכסף אינו שלי, לא הייתה בליבי חלילה כל נקיפת מצפון על השאלה שהצגתי בפני הרבנים. אדרבה ואדרבה, פיעמו בקרבי רגשות שבח והודיה להקב"ה שהצילני מעוון גדול". אין ספק כי אברך זה שקיים כהלכתו את דבר המשנה וביטל רצונו ותאוותו מפני רצון ה', בוודאי לא יצא נפסד מכך, ואף זכה שהקב"ה יעשה רצונך כרצונו. וכך מספר האברך את שארע לו לאחר מכן: לאחר המעשה ההוא שלא לקחתי את כספי הצוואה, הגיעה אלי ירושה אחרת, שם נעשה הכל כדת וכדין, אבל לגבי הירושה הראשונה הגר"י סילמן הורה שרק אם אחד היורשים יאמר שהוא מוותר על הסכום, יהיה מותר לי לקחת את הכסף. בדרך הטבע לא הייתה כל סיבה לכך שיוותר על שמגיע לו, אך בהגיעי אליו נדהמתי לשמוע כי הוא מוחל ומוותר בלב שלם ואין לו כל תביעה!" (אור דניאל).

בברכת שבת שלום! חנניה צ'ולק